

САДРЖАЈ

I	ТЕКСТУАЛНИ ДЕО ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ	3
A)	ОПШТИ ДЕО	3
1.	ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ И ЦИЉЕВИ ПЛАНА	3
2.	ОБУХВАТ ПЛАНА	4
2.1.	ГРАНИЦА ПЛАНА	4
2.2.	ПОПИС КАТАСТАРСКИХ ПАРЦЕЛА У ОКВИРУ ГРАНИЦЕ ПЛАНА	6
3.	ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ	7
4.	ПОСТОЈЕЋА НАМЕНА ПОВРШИНА	8
Б)	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА	8
1.	ПОЈМОВНИК	8
2.	ПЛАНИРАНА НАМЕНА ПОВРШИНА И ПОДЕЛА НА ЗОНЕ	10
2.1.	ПЛАНИРАНА НАМЕНА ПОВРШИНА	10
3.	ОПШТА ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА	11
3.1.	ИНЖЕЊЕРСКОГЕОЛОШКИ УСЛОВИ	11
3.2.	МЕРЕ ЗАШТИТЕ	14
3.2.1.	ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА	14
3.2.2.	ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА	18
3.2.3.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	18
3.2.4.	ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ И ДРУГИХ ВЕЋИХ НЕПОГОДА	19
3.3.	МЕРЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ ИЗГРАДЊЕ	19
4.	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОВРШИНЕ ЈАВНИХ НАМЕНА	22
4.1.	ЈАВНЕ САОБРАЋАЈНЕ ПОВРШИНЕ	22
4.1.2.	ПАРКИРАЊЕ	25
4.1.3.	УСЛОВИ ЗА НЕСМЕТАНО КРЕТАЊЕ ИНВАЛИДНИХ ЛИЦА	26
4.1.6.	ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ У ОКВИРУ РЕГУЛАЦИЈЕ ЈАВНИХ КОЛСКО ПЕШАЧКИХ ПОВРШИНА	26
4.2.	ИНФРАСТРУКТУРНА МРЕЖА, ОБЈЕКТИ И ПОВРШИНЕ	26
4.2.1.	ВОДОВОДНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	27
4.2.2.	КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	27
4.2.3.	ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	27
4.2.4.	ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	29
4.3.	КОМУНАЛНЕ ПОВРШИНЕ	29
4.3.1.	КОМУНАЛНЕ ПОВРШИНЕ – К1 И К2	29
4.3.2.	ГРОБЉЕ– ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ГР	31
4.4.	ПОВРШИНЕ ЗА ПЕЈЗАЖНО УРЕЂЕЊЕ	33
4.4.1.	ШУМЕ И ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ЈАВНЕ НАМЕНЕ	34
4.4.2.	УРЕЂЕНЕ ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ЈАВНЕ НАМЕНЕ	35
4.4.3.	ПОВРШИНЕ СА КАРАКТЕРОМ ТРГА, ЈАВНЕ НАМЕНЕ	35
4.4.4.	ЗОНА ВИДИКОВЦА И ОБЕЗБЕЂЕЊА ПАДИНЕ, ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ВД	37
4.4.5.	УСЛОВИ ЗА ИЗБОР САДНОГ МАТЕРИЈАЛА	39
4.4.6.	ШУМЕ И ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ОСТАЛЕ НАМЕНЕ	40
4.5.	ВОДЕНЕ ПОВРШИНЕ	40
4.6.	ОБЈЕКТИ У ОКВИРУ ПОВРШИНА ЈАВНЕ НАМЕНЕ	41
4.6.1.	ИНФОРМАТИВНИ ЦЕНТАР – ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ИЦ	41
4.6.2.	ОБЈЕКТИ СА НАМЕНОМ ТУРИЗМА У ОКВИРУ ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ ЈАВНЕ ШУМЕ ЈШ2	42
4.6.3.	ОБЈЕКАТ ЈАВНОГ ТОАЛЕТА - ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ТО	42
5.	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОВРШИНЕ ОСТАЛИХ НАМЕНА	42
5.1.	пивнице –ОПШТА ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА	43
5.2.	ПИВНИЦЕ - ПОСЕБНА ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА	47
6.	БИЛАНСИ УРБАНИСТИЧКИХ ПАРАМЕТАРА	127
В)	СМЕРНИЦЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА	127
1.	ЛОКАЦИЈЕ КОЈЕ СЕ РАЗРАЂУЈУ УРБАНИСТИЧКИМ ПРОЈЕКТОМ	128
2.	ЛОКАЦИЈЕ ЗА КОЈЕ ЈЕ ПОТРЕБНА израда студије	128
3.	ЛОКАЦИЈЕ ЗА КОЈЕ СЕ препоручује разрада КОНКУРСОМ	128
	(АРХИТЕКТОНСКО-УРБАНИСТИЧКИМ и ПЕЈЗАЖНИМ)	128
II	ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ	129
III	ДОКУМЕНТАЦИЈА ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ	129

Скупштина општине Неготин на седници одржаној _____ године, на основу члана 35. став 7. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС" бр. 72/09, 81/09, 64/, 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14 и 145/14) донела је

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ КОМПЛЕКСА РАЈАЧКИХ ПИВНИЦА У ОПШТИНИ НЕГОТИН

I ТЕКСТУАЛНИ ДЕО ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

A) ОПШТИ ДЕО

1. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ И ЦИЉЕВИ ПЛАНА

Просторна културно-историјска целина (у даљем тексту ПКИЦ) Рајачких пивница, групације винских подрума села Рајац, је због посебних природних, естетских, културних и историјских вредности које је одликују, Одлуком Скупштине општине Неготин објављеном у Службеном листу општине Неготин, бр. 633-2/83-III, од 23. фебруара 1983 проглашена за културно добро од изузетног значаја, што је потврђено и Одлуком о утврђивању за културно добро од изузетног значаја објављеном у Службеном гласнику РС, бр. 28, од 21. јула 1983. године.

Скупштина Општине Неготин донела је и Одлуку о проглашењу Старог гробља у Рајцу за културно добро – споменик културе, коју је објавила у Службеном листу општине Неготин, бр. 633-15/80-III, од 3. јула 1980. године.

Комплекс Рајачке пивнице са Рогљевачким и Штубичким пивницама у оквиру Неготинске пивнице налази се на прелиминарној листи заштићене културне и природне баштине UNESCO-а, од 15.04.2010. године

С обзиром да овај план обухвата највећи део прве зоне заштите ПКИЦ Рајачке пивнице, главни циљ израде плана је заштита и афирмација природних и културно историјских вредности овог подручја обезбеђењем планских могућности за унапређење коришћења постојећих и пажљиво увођење нових садржаја, који треба да у свему буду подређени јединственом амбијенталном окружењу.

Остали циљеви израде плана су:

- Дефинисање јавног интереса и правила уређења простора који обезбеђују заштиту, инфраструктурно опремање и афирмацију просторно културно историјске целине Рајачких пивница као културног добра великог значаја.
- Стварање планских услова за изградњу приступног пута, реконструкцију постојећих и изградњу нових објекта пивница и комплементарних садржаја, са одговарајућом инфраструктуром, у контексту целине заштићеног простора Рајачких пивница.
- Заштита културног пејзажа рајачког виногорја као и осталих делова природног окружења – Орашачког потока и долине Тимока.
- Заштита појединих елемената околног простора од деградације услед дејства природних и антропогених фактора.

2. ОБУХВАТ ПЛАНА

2.1. ГРАНИЦА ПЛАНА

(граница плана је приказана у свим графичким прилозима, а аналитички дефинисана у графичком прилогу бр. 3 "Регулационо-нивелациони план" Р 1:1000)

Граница плана, предложена Концептом плана¹, је, на основу услова из Решења Министарства културе и информисања, бр. 633-00-62/2014-02 од 10.03.2014, промењена, имајући у виду искључену могућност планирања појединих садржаја, према наведеном Решењу, у односу на Концепт плана.

Границе Плана детаљне регулације Рајачких пивница одређене су у складу са значајем заштићеног и категорисаног културног добра и његове непосредне околине.

Граница Плана обухвата део територије К.О. Рајац, и налази се унутар границе Прве зоне заштите, дефинисане "Студијом заштите културних добара на простору села Рајца и Рајачких пивница", Републичког завода за заштиту споменика културе, 2009, која обухвата комплекс пивница са Орешачким потоком, Орешачким пивницама и гробљем са ареалом површина које су под засадима винограда или под шумом.

Границу Плана детаљне регулације комплекса Рајачке пивнице чине:

На североистоку и истоку комплекса:

Граница захвата почиње од тромеђе кп 10048, кп 4956 и кп 4957 и иде ка југоистоку, североисточном границом 10065, граница скреће ка југозападу и прати источну границу пута кп 10065 и сече га на тромеђи кп 10065, кп 6439 и локалног пута кп 4865/1, који се од главног сеоског пута одваја ка центру пивница.

На југоистоку комплекса:

Од поменуте тромеђе, граница скреће ка северозападу, границом кп 6439 и локалног пута кп 4865/1 до кп 4862, где се граница ломи ка југозападу, границом између кп 6439 и 4862, сече кп 6439 до југоисточног угла кп 4852, одакле иде њеном јужном границом до тромеђе кп 4852, 4851 и 6439, затим до тромеђе кп 4851, 4845 и 6439, одакле скреће ка југозападу границом између кп 4845 и 6439 и југоисточном границом кп 4842, 4841, 4819, 4818, 4817, 4816, 4815, 4814, 4792, 4790 до тромеђе кп 4787, 6440 и 6439 од које граница скреће ка југу.

Јужни део комплекса :

Даље граница прати источне границе кп 6440, 6444 ... итд. до тромеђе кп 6450, 6451 до 6439, од које мења правац ка југозападу, пратећи југоисточне границе кп 6451, 6452., итд, до тромеђе кп 6473, 6474 и 6479, одакле граница мења правац ка северозападу, уз југозападну границу кп 6473 до тромеђе кп 6479, 6473 и 6480; граница мења правац ка југозападу, а уз југоисточне границе кп 6480 и 6481, до тромеђе кп 6481, 6482 и 6487/1, даље продужава, мењајући правац ка северозападу, до пута кп без броја, где поново мења правац ка североистоку, уз северозападну границу кп 6481 до тачке када се ломи ка северозападу, прелази пут до југоисточне тачке кп 4475 и прати њену југозападну границу до тромеђе кп 4475 и 4474 и пољског пута;

Југозападни део комплекса:

Од тромеђе 4475 и 4474 и пољског пута, граница мења правац ка североистоку, уз северозападну границу следећих кп: 4475, 4476 и дела кп 4477, где граница мења правац ка северу, пратећи грађевинску линију пројектованог пута и где сече североисточне делове кп 4474, 4473 и 4472, затим се ломи ка западу уз грађ. линију пројектованог паркинга дужине око

¹ "План детаљне регулације комплекса „Рајачких пивница“ у општини Неготин, Концепт Плана", верификован од стране Комисије за планове Скупштине општине Неготин, на седницама одржаним дана 22.03.2011 и 1.11.2011. године.

5 м; од те тачке опет мења правац ка северозападу, прелазећи преко источног дела кп 4471 и 4472 и западног дела кп 4478, до границе између кп 4478 и 4468, пратећи делом постојећи, а делом пројектовани, лучни део пута кроз источни део кп 4468, преко источног дела кп 4467, до тачке на кп 4467, где граница мења смер ка северозапад, до тромеђе кп 4467, 4464/2, 4481; граница затим прати западне границе кп 4481, 4482, 4483 да би код тромеђе кп 4483, 4460, 4484 променила правац ка истоку, северном границом кп 4483 до тромеђе кп 4483, 4484 и 4485, где мења правац ка северу, западном границом кп 4485, 4495 до тромеђе кп 4496, 4495 и 4497, где поново мења правац ка истоку, делом северне границе кп 4495, до тромеђе 4495,4497 и кп без броја.

Западни део комплекса:

Од ове тромеђе, граница мења правац ка северу, источном границом кп 4497 и 4498, до тромеђе кп 4498, 4499 и кп без броја, граница затим скреће ка западу, делом (12.90 м) јужне границе кп 4499, одакле скреће ка северу и дели кп 4499 и све до тромеђе кп 4514, 4513 и 4494, да би наставила на север, источном границом кп 4514, дели кп 4516/1, до јужне границе кп 4559; том границом мења правац ка западу, до тромеђе кп 4517/1,4559,4518, а затим мења правац ка северу, западним границама кп 4559, 4558, 4557, 4556, 4555, 4554, 4553, 4552, 4551, 4542, 4538, 4537, 4534 до тромеђе кп 4534, 4533, 4532, где мења правац ка југозападу и иде југоисточном границом парцеле 4532, око 6 м, одакле мења правац ка северозападу, границом 4532, 4531 до кп 4530, одакле мења смер ка југозападу, југоисточном границом кп 4530 до тромеђе кп 4530, 4529 и 4531, одакле скреће ка северозападу, југозападном границом кп 4530 до пута кп 10066; граница мења правац и сече пут до тромеђе кп 10066, 4115, 4116 и од те тачке мења правац ка североистоку, северозападном границом кп 4115, 4114, до тромеђе кп 4114, 4116 и пута кп 4113; ту мења правац ка северозападу, југозападном границом пута до тромеђе 4113, 4122, 4124/1, мења правац ка југозападу, југоисточном границом кп 4124/1 на 13,30 м од тромеђе 4124/1 и 4122 и 4113, одакле мења правац ка северозападу и дели кп 4124/1 на два дела, до северозападне границе кп 4124/1; затим мења правац ка североистоку до тромеђе кп 4124/1, 4125 и кп 4113-пута;

Северозападни део комплекса:

Граница затим сече пут до тромеђе кп 4113,4109/1,4109/2 и прати северозападну границу кп 4109/2 до тромеђе кп 4109/1,4109/2 и 1087; граница затим скреће ка северозападу, југозападном границом кп 1087 и 10065, до тромеђе кп 4104, 4103 и 10065, после чега прати границу грађевинске парцеле пројектованог пута и сече североисточне делове кп 4103, 4102, 4101, 4099, 4098, и делом 4097, одакле прати североисточну границу 4097, до тромеђе кп 4097, 4096 и 10065. Од те тачке скреће ка југозападу делом југоисточне границе парцеле 4096 у дужини од око 4 м, а затим мења правац ка северозападу и сече североисточни део кп 4096 и 4095, а затим североисточним границама кп 4094, 4093, 4092, 4091 и 4090 до тромеђе кп 10048, 4090, кп без броја, затим скреће и сече пут ка северозападу, до тромеђе кп 10048, 3788, 3789, после чега мења правац ка североистоку, уз северозападу границу кп 3788, до тромеђе кп 3788, 3789 и 10050, одакле поново мења правац ка северозападу (југозападном границом пута 10050, односно североисточном границом кп 3789, 3790 и дела 3791 (3,70 м) одакле сече кп 3791, 3792, 3793, 3794 и наставља њеном североисточном границом кп 3795, сече кп 3796, делом кп 3797 и наставља њеном североисточном границом у дужини 6,70 м, даље, северном, односно североисточном границом кп 3798, 3799, 3800, 3801, 3802, 3803, 3804, 3805, 3806, 3807, 3808, до тромеђе кп 3809, 3811 и пута- кп 10050, одакле мења правац ка западу северним границама кп 3809, 3810, 3813 до тромеђе кп 3813, 3812 и 3815, а затим сече кп 3814 у правцу јужне границе кп 3815 до кп 3817; затим мења правац ка југозападу и прати источну границу кп 3817 у дужини од 7,60 м до тромеђе кп 3814, 3817, 3816; затим мења правац ка северозападу, југозападном границом кп 3817,3818,3819 до тромеђе 3819,3820,3821, затим, не мењајући правац, сече парцеле кп 3821, 3829 до кп 3832; након тога, граница скреће ка североистоку, северозападном границом кп 3829, 3828 и у истом правцу сече пут кп 10050 до кп 225, улази у њу 2,30 м у правцу североистока, одакле мења правац ка југоистоку, преко кп 226, кп 227, до тачке од које мења правац ка југоистоку, грађевинском линијом пута кп 10050 који се граничи са североистока кп 3769, 3783, 3782, 37771/1, 3777/2, 3747,3723, 3740, 3739, затим сече кп 3738, 3737, 3736, 3735 и наставља,

делом, југозапданм границом кп 3734, 3733, 3732, 3731, 3729, 3728, 3727, 3726 до кп 3725 а затим мења правац ка истоку до тромеђе кп 3725, 3724 и пута кп 10050.

На истоку комплекса:

Од тромеђе кп 3725, 3724 и пута кп 10050, граница мења правац и сече пут ка југоистоку, ка тромеђи кп 10050, 4963/5, 4963/4, одакле поново мења правац ка западу, северном границом кп 4963/5, затим обилази ту парцелу ка југозападу и југоистоку до тромеђе кп 4963/5, А4963/4 и 10048, сече кп 10048 и прати њену југозападну границу до тромеђе 10048, 4956 и 4957, што је почетна тачка границе Плана.

Границом ПДРа обухваћен је комплекс Рајачких пивница, Орешких пивница и комплекс Рајачког гробља.

Површина обухваћена планом износи око **12.29 ha**.

2.2. ПОПИС КАТАСТАРСКИХ ПАРЦЕЛА У ОКВИРУ ГРАНИЦЕ ПЛАНА

(графички прилози бр. 1д „Катастарско топографски план“ Р 1: 2500 и 2д „Катастарско топографски план“ Р 1: 500)

У оквиру границе плана налазе се следеће катастарске парцеле:

КО Рајачке пивнице:

Целе катастарске парцеле:

1087,4899, 4956, 4963/5

3787, 3788, 3811, 3812, 3815, 3817, 3818, 3819, 3821, 3822, 3823, 3827, 3828,

4092, 4093, 4094, 4095, 4096, 4097, 4098, 4099, 4100, 4101, 4102, 4103, 4104, 4105, 4107, 4109/1, 4109/2, 4110, 4111, 4112, 4114, 4115, 4214/2

4475, 4476, 4477, 4478, 4479/1, 4479/2, 4480, 4481, 4482, 4483, 4484, 4485, 4486, 4487, 4488, 4489, 4490, 4491, 4492, 4493, 4494, 4495, 4500, 4501, 4502, 4503, 4504, 4505, 4506, 4507, 4508, 4509, 4510, 4511, 4512, 4513, 4530, 4534, 4535, 4536, 4537, 4538, 4539, 4540, 4541, 4542, 4543, 4544, 4545, 4546, 4547, 4548, 4549, 4550, 4551, 4552, 4553, 4554, 4555, 4556, 4557, 4558, 4559, 4560, 4561, 4562, 4563, 4564, 4565, 4566, 4567, 4568, 4569, 4570, 4571, 4572, 4573, 4574, 4575, 4576, 4577, 4578, 4579, 4580, 4581, 4582, 4583, 4584, 4585, 4576, 4587, 4588, 4589, 4590, 4591, 4592, 4593, 4594, 4595, 4596, 4597, 4598, 4599, 4600, 4601, 4602, 4603, 4604, 4605, 4606, 4607, 460, 4609, 4610, 4611, 4613, 4614, 4615, 4616, 4617, 4618, 4619, 4620, 4621, 4622, 4623, 4624, 4625, 4626, 4627, 4628, 4629, 4630, 4631, 4632, 4633, 4634, 4635, 4636, 4637, 4638, 4639, 4640, 4641, 4642, 4643, 4644, 4645, 4646, 4647, 4648, 4649, 4650, 4651, 4652, 4653, 4654, 4655, 4656, 4657, 4658, 4659, 4660, 4661, 4662, 4663, 4664, 4665, 4666, 4667, 4668, 4669, 4670, 4671, 4672, 4673, 4674, 4675, 4676, 4677, 4678, 4679, 4680, 4681, 4682, 4683, 4684, 4685, 4686, 4687, 4688, 4689, 4690, 4691, 4692, 4693, 4694, 4695, 4696, 4697, 4698, 4699, 4700, 4701, 4702, 4703, 4704, 4705, 4706, 4707, 4708, 4709, 4710, 4711, 4712, 4713, 4614, 4715, 4716, 4717, 4718, 4719, 4720, 4721, 422, 4723, 4724, 4726, 4727, 4728, 4729

4730, 4731, 4732, 4733, 4734, 4735, 4736, 4738, 4739, 4740, 4741, 4742, 4743, 4744, 4745, 4746, 4747, 4748, 4749, 4750, 4751, 4752, 4753, 4754, 4755, 4756, 4757, 4758, 4759, 4760, 4761, 4762, 4763, 4764, 4765, 4766, 4767, 4768, 4769

4771, 4772, 4773, 4774, 4775, 4776, 4777, 4778, 4779, 4780, 4781, 4782, 4783, 4784, 4785, 4786, 4787, 4788, 4789, 4790, 4791, 4792, 4793, 4794, 4795, 4796, 4797, 4798, 4799, 4800, 4801, 4802, 4803, 4804, 4805, 4806, 4807, 4808, 4809, 4810, 4811, 4812, 4813, 4814, 4815, 4816, 4817, 4818, 4819, 4820, 4821, 4822, 4823, 4824, 4825, 4826, 4827, 4829, 4830, 4831, 4831/2, 4832, 4832/1, 4833, 4834/1, 4834/2, 4835/1, 4835/2, 4835/3, 4836/1, 4836/2, 4837/1, 4837/2, 4838/1, 4838/2, 4839, 4840, 4841, 4842, 4843, 4844, 4845, 4846, 4847, 4848, 4849, 4850, 4851, 4852, 4853, 4854, 4855, 4856, 4857, 4858, 4859, 4860, 4861, 4862, 4863, 4864, 4865/1,

4866, 4867, 4868, 4869, 4870, 4871/1, 4871/2, 4872, 4873, 4874, 4875, 4876, 4877, 4878, 4879, 4880, 4881, 4882, 4883, 4884, 4885, 4886, 4887, 4888, 4889, 4890, 4891, 4892, 4893, 4894, 4895, 4896, 4897, 4898, 4899, 4900, 4901, 4902, 4903, 4904, 4905, 4906, 4907, 4908, 4909, 4910, 4911, 4912, 4913, 4914, 4915, 4916, 4917, 4918, 4919, 4920, 4921, 4922, 4923, 4924, 4925, 4926, 4927, 4928, 4929, 4930, 4931, 4932, 4933, 4934, 4935, 4936, 3937, 3938, 4939, 4940, 4941, 4942, 4943, 4944, 4945, 4946, 4947, 4948, 4949, 4950, 4951, 4952, 4953/1, 4953/2, 4954, 4955,

6439, 6440, 6441, 6442, 6443, 6444, 6445, 6446, 6447, 6448, 6449, 6450, 6451, 6452, 6453,

6458, 6459,

6460/1

6463, 6464, 6465,

6469, 6470, 6471, 6472, 6473,

6480, 6481

Делови катастарских парцела:

225, 226, 227

3729, 3731, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3747, 3777/1, 3777/2,

3791, 3792, 3793, 3794, 3796, 3797

3804, 3805, 3814, 3821, 3824, 3825, 3826, 3829,

4095, 4096, 4097, 4098, 4099, 4101, 4102, 4103, 4107, 4108/1, 4108/2, 4109/1, 4113, 4124/1

4471, 4472, 4473, 4474, 4467, 4468, 4469, 4499

4516/1, 4517/1

6439, 10048, 10050, 10055, 10065, 10066, 4957, 4977,

Напомена: У случају неслагања бројева катастарских парцела из текстуалног и графичког дела важе бројеви катастарских парцела из графичког прилога бр. 2д „Катастарско топографски“ Р 1: 500

3. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ

Правни основ за израду и доношење Плана садржан је у одредбама:

- **Закона о планирању и изградњи** („Сл.гласник РС“, бр. 72/09, 81/09, 64/10 – Одлука УС, 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14 и 145/14),
- **Правилника** о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Сл. гласник РС“, број 31/10, 69/10 и 16/11),
- **Одлуке** о приступању изради плана детаљне регулације комплекса Рајачких пивница у општини Неготин („Сл. лист општине Неготин“, бр. 19/13)

Плански основ за израду и доношење Плана представља **Просторни план Општине Неготин** („Службени лист општине Неготин“, број 16/2011 од 11.07.2011.год.)

Остала документација од интереса за израду плана: „Студија заштите културних добара на простору села Рајца и Рајачких пивница“, новембар 2009.год, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд.

Просторни план општине Неготин

Захваћено подручје Плана детаљне регулације подручја Рајачких пивница се налази у обухвату Просторног плана општине Неготин („Службени лист општине Неготин“, број 16/2011 од 11.07.2011.год.), који представља План вишег реда (ширег захваћеног подручја Плана), за План детаљне регулације подручја пивница. Основне смернице из овог Плана уграђене су у **Концепт Плана подручја Рајачких пивница**, усвојен 2013. године.

Просторним планом је дефинисан обавеза израде ПДРа за подручје Рајца.

4. ПОСТОЈЕЋА НАМЕНА ПОВРШИНА

(графички прилог бр. 1 „Постојећа намена површина“ Р 1:1000)

У обухвату плана заступљене су следеће **постојеће јавне** намене:

- Колско пешачке површине: приступна колска саобраћајница, колско пешачки приступи објектима пивница у статусу јавног коришћења, земљани путеви
- Шуме јавне намене и у статусу јавног коришћења
- Комунална површина –гробље
- Инфраструктура – трафо
- Сабор
- Јавни тоалет
- Корито реке

Постојећа претежна остала намена унутар предметног простора је:

- Вински подруми - пивнице: производња и складиштење вина
- Мешовита намена: пивнице, угоститељство
- Туризам
- Казаније – производња ракије
- Угоститељство
- Шуме остале намене
- Зелене површине остале намене
- Пољопривреда: виногради, воћњаци

У графичком прилогу бр.1 "Постојећа намена површина" означене су и следеће површине:

- Друга намена
- Објекти ван функције
- Срушене пивнице

Б) ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА

1. ПОЈМОВНИК

Намена земљишта:	Начин коришћења земљишта одређен планским документом.
Претежна намена земљишта:	Начин коришћења земљишта за више различитих намена, од којих је једна преовлађујућа.
Грађевинска парцела:	Грађевинска парцела је део грађевинског земљишта, са непосредним или посредним приступом (минималне ширине 3.5m) јавној колско пешачкој или саобраћајној површини, која је изграђена или планом предвиђена за изградњу.
Регулациона линија	Линија која раздваја површину одређене јавне намене од површина предвиђених за друге јавне и остале намене.
Грађевинска линија	Линија на, изнад и испод површине земље до које је дозвољено грађење габарита објекта.
Зона изградње	Површина дефинисана грађевинским линијама до којих је дозвољено грађење габарита објекта, како надземног, тако и подземног.
Надземна етажа	Део објекта изнад површине терена, чија је ката пода минимално 0.2m изнад површине терена односно коте приступне колско пешачке површине.
Приземље	Прва надземна етажа у објекту.
Сутеренска етажа	Део објекта испод прве надземне етаже - приземља, чији је под у целости или делимично испод површине терена, са најмање једном слободном, неукопаном, фасадом минималне висине од 1,80m. Један

	број постојећих објеката пивница има само сутеренску етажу.
Слободностојећи објекат	Објекат који је удаљен од бочних и задње границе грађевинске парцеле.
Постојећи објекат	Објекат који је евидентиран на катастарско геодетској подлози, као легалан објекат.
Бруто развијена грађевинска површина (БРГП)	БРГП је збир површина свих надземних етажа објекта, мерених у нивоу подова свих делова објекта – спољне мере ободних зидова (са облогама, парапетима и оградама), као и сутеренских етажа у функцији основне намене. Површина сутеренске етаже објеката пивница (односи се на све пивнице, без обзира на претежну намену) се не редукује. Површина сутеренске етаже других објеката се редукује на 60%.
Постојећи капацитет:	БРГП постојећег објекта дефинисаног грађевинском линијом и спратношћу у графичком прилогу бр.4 "Регулационо - нивелациони план".
Спратност	Спратност објекта изражена описом и бројем надземних етажа, при чему се подрум означава као По, сутерен као Ст, приземље као П, надземне етаже бројем етажа, поткровље као Пк.
Приступна ката	Приступна ката је ката са које се приступа првој, по правилу, сутеренској етажи објекта. За постојеће објекте задржава се постојећа приступна ката, за планиране објекте ИЦ и ТО то је ката приступног платоа, дефинисана графичким прилогом бр.4, односно ката приступног пута на месту улаза, за остале објекте.
Саобраћајна површина	Посебно уређена површина за одвијање свих или одређених видова саобраћаја или мировање возила.
Колско пешачка површина	Поплочана, затравњена или земљана саобраћајна површина којом се пешачки и колски приступа објектима пивница
Собрашица	Традиционално одмориште: отворени простор, наткривен кровом са ћерамидом на дрвеној конструкцији и опремљен клупама и столовима.
Вењак	Одмориште засењено лозом на дрвеној конструкцији.
Конзервација и рестаурација	Мера техничке заштите који се односи и примењује код објеката који су у свом аутентичном облику, аутентичних елемената, материјала. Интервенције на њима се односе пре свега на санацију крова што најчешће подразумева замени старог и оштећеног кровног покривача-ћерамиде или бибер црепа, али често и замену кровних елемената, најчешће рогова, као и конзервацију и рестаурацију и свих осталих конструктивних и архитектонских елемената.
Реконструкција	Мера техничке заштите за оне објекте који су делимично или потпуно урушени, за које постоје делимични подаци или уопште не постоје, а пројекти реконструкције могу бити урађени према расположивим подацима са терена и аналогји са суседним, или пивницама сличног типа и положаја у комплексу.
Преобликовање	Мера техничке заштите која подразумева враћање у аутентично стање. Односи се на аутентичне пивнице на којима су рађене неодговарајуће интервенције без промене хоризонталног габарита, којима су поред тога што је нарушена њихова изворност и веома девастиране, због чега је потребно враћање у првобитно стање.
Приоритетне интервенције	Интервенције за појединачне објекте пивница, процењене од стране надлежне службе заштите, као неопходне и хитне у контексту очувања или враћања аутентичности објекта.

Ова правила се примењују, уколико посебним правилом за зону није другачије дефинисано.

2. ПЛАНИРАНА НАМЕНА ПОВРШИНА И ПОДЕЛА НА ЗОНЕ

2.1. ПЛАНИРАНА НАМЕНА ПОВРШИНА

(графички прилог бр. 3 „Планирана намена површина“ Р 1:1000)

У обухвату плана заступљене су следеће **јавне намене**:

- саобраћајне површине: приступна колска саобраћајница, паркинзи, стабилизирани пољски путеви
- колско пешачке површине: приступи објектима пивница, главни трг, скверови
- шуме јавне намене
- зелене површине јавне намене
- комуналне површине
- гробље
- инфраструктура: трафо станица
- туризам: информативни центар
- јавни тоалет
- водоток
- видиковац и обезбеђење падине
- туризам у оквиру земљишта јавне намене

Планирана остала намена у границама плана је:

- вински подруми: пивнице за прераду грожђа (производња вина)
- мешовита: вински подруми – пивнице (производња вина) и туризам
- казаније: производња ракије
- угоститељство
- отворени простори за одмор у оквиру остале намене
- шуме остале намене
- зеленило остале намене
- пољопривреда –виногради, воћњаци

НАМЕНА ПОВРШИНА	постојеће (ha) (оријентационо)	(%)	ново (разлика)	укупно планирано (ha) (оријентационо)	(%)
површине јавних намена					
саобраћајне и колско пеш. површине	1.88	15.3	0.68	2.56	21.0
шуме, зелене површине, простори за одмор	0.64	5.2	0.19	0.83	6.8
ИЦ и ТО	0.07	0.5	0.05	0.12	1.0
видиковац и обезбеђење падине	0	0.0	0.11	0.11	0.9
инфраструктура трафо станица	0.0015	0.0	0.01	0.007	0.1
водоток	0.04	0.3	-0.01	0.03	0.2
комуналне површине и гробље	1.29	10.5	0.19	1.48	12.1
укупно 1	3.91	31.8	1.22	5.14	42
површине осталих намена					
вински подруми, производња вина	0.40	3.3	3.30	3.70	30.4
мешовита намена	0.02	0.2	0.39	0.40	3.3
казаније, производња ракије	0.04	0.3	0.00	0.04	0.3
угоститељство	0.07	0.6	-0.01	0.06	0.5
шуме, зеленило, простори за одмор	2.10	17.1	-0.97	1.13	9.2
рушевине, ван функције, др.нам*	1.16	9.4	-1.16	0	0.0
пољопривреда: виногради и воћњаци	4.6	37.4	-2.87	1.7	14.2
укупно 2	8.38	68.2	-1.32	7.06	58
укупно 1+2	12.30	100		12.20	100
*важи само за постојећу намену					

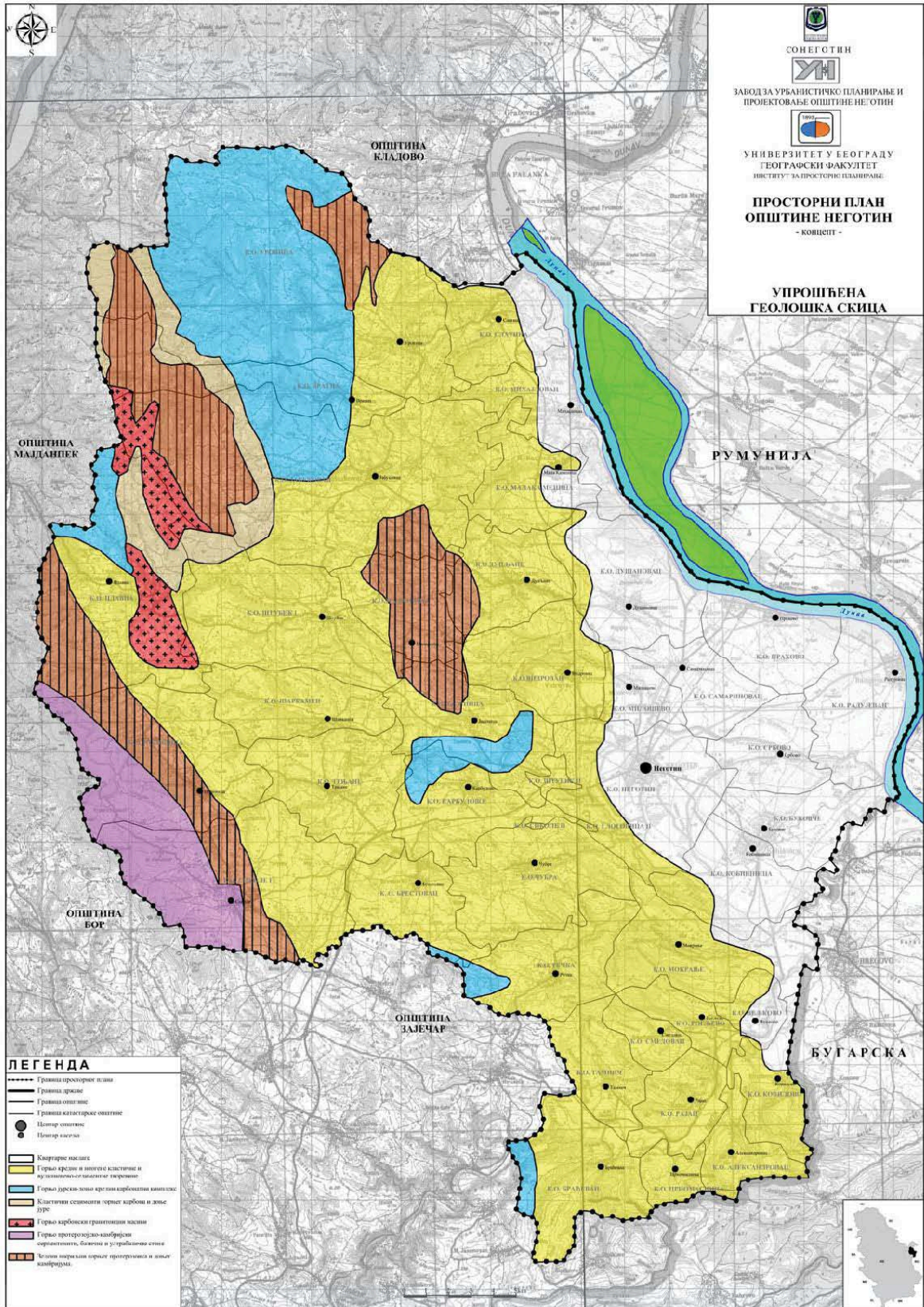
Табела 1 - Табела биланса површина

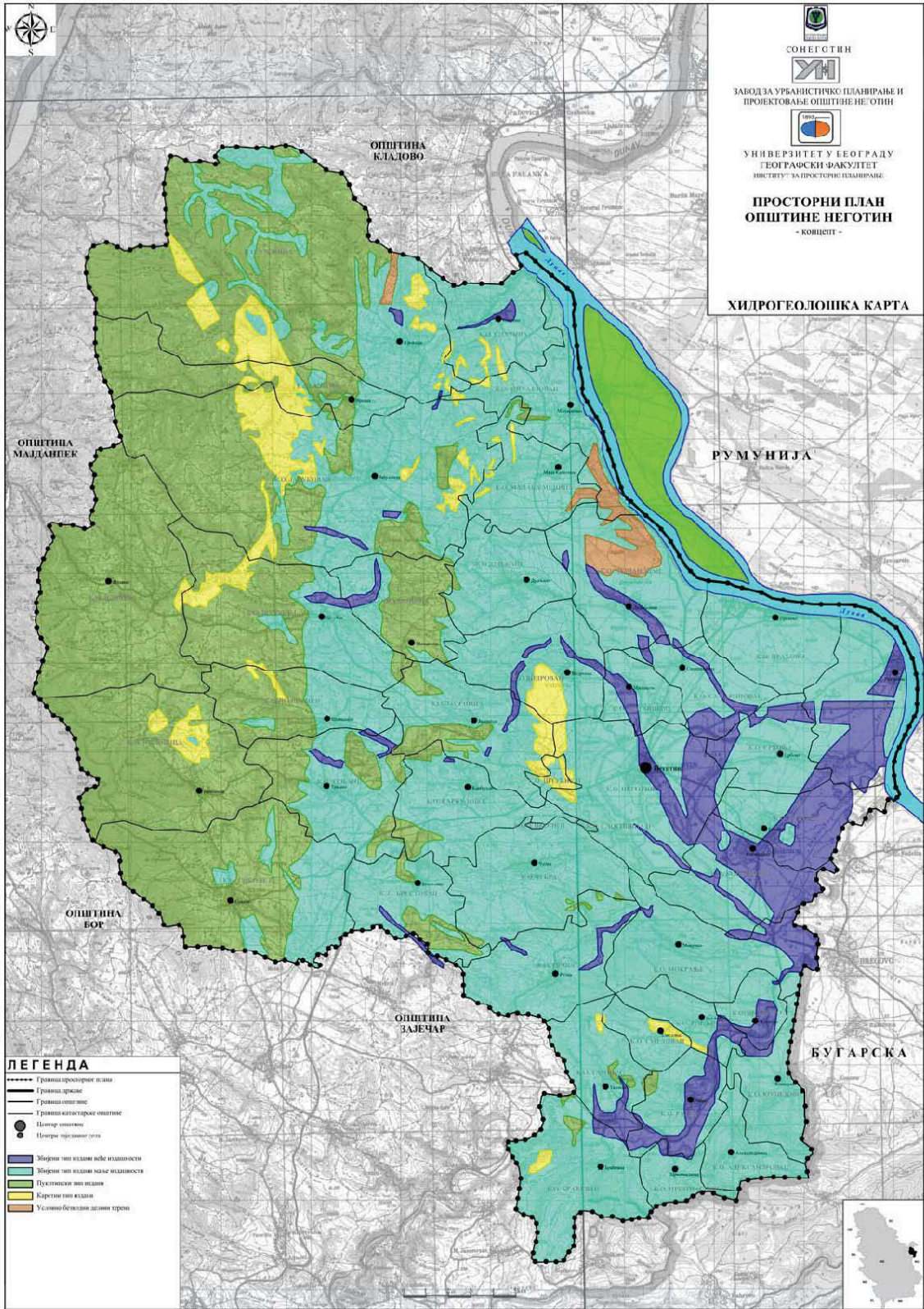
3. ОПШТА ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА

3.1. ИНЖЕЊЕРСКОГЕОЛОШКИ УСЛОВИ

Посебна геолошко инжењерска истраживања за потребе плана нису рађена, имајући у виду да су предмет плана, у највећој мери, постојећи објекти, углавном једноетажних, пивница, као и да је обим и врста планираних интервенција сведен на обнову постојећих објеката и изградњу нових, углавном, једноетажних објеката. Међутим, за потребе санације и стабилизације одсека са југоисточне стране комплекса пивница, на коме је планиран и видиковац, неопходна су предходна геолошко инжењерска истраживања, као и за простор гробља, што је дефинисано у текстуалном одељку В) Спровођење плана.

Извод из Просторног плана Општине Неготин („Службени лист општине Неготин“, број 16/2011 од 11.07.2011.год.):

3.2. МЕРЕ ЗАШТИТЕ

3.2.1. ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Основни циљеви заштите су:

- рестаурација, презентација споменика као и примерена ревитализација пивница;
- заштита и уређење његове околине,
- заштита споменичког амбијента, односно простора са споменичким својствима;
- заштита објеката и локалитета који су у директној вези са пивницама, односно оних објеката и локалитета који су условили изградњу пивница баш на овом месту или су са њима у одређеном функционалном односу;
- заштита и обнова културног пејсажа рајачког виногорја као и осталих делова природног окружења – Орешачког потока, шумских површина; и
- заштита појединих елемената околног простора од деградације услед дејства природних и антропогених фактора.

Поред наведеног, циљ заштите је и:

- очување геоморфолошких обележја околине;
- спречавање деградације и загађења земљишта, ваздуха и воде (ерозијом, депоновањем отпада, итд.);
- очување аутентичног изгледа корита Орешачког потока и његових обала, а посебно стабала букве и остале флоре и фауне карактеристичне за његове обале, уз неопходно враћање некадашњег протока воде током целе године;
- забрана градње стамбених, викенд, индустријских, привредних, комуналних, инфраструктурних и других објеката који би нарушили споменичка својства заштићене околине, односно били непримерени споменичком комплексу села Рајца, пивница и старог гробља; и
- омогућавање изградње додатних садржаја и пратеће инфраструктуре и уређења производно туристичког комплекса рајачке пивнице и старо гробље, али под условом да се заштићена културна добра ни на који начин не деградирају.

Министарство културе и информисања Републике Србије, Решењем о Условима чувања, одржавања и коришћења непокретног културног добра и мерама техничке заштите издатим за израду Плана детаљне регулације за комплекс винских подрума у Рајцу –Рајачких пивница, утврдило је следеће услове:

Услови за просторно уређење

- У Плану детаљне регулације Рајачких пивница дефинисати заштићену околину око комплекса према Студији заштите градитељског наслеђа села Рајца, коју је израдио Републички завод за заштиту споменика културе Београд (бр77/35, од 09.11.2019.године) - у даљем тексту Студија, а ради заштите и презентације непокретног културног добра и његове заштићене околине. Заштићена околина, поред комплекса пивница са десне стране Орешачког потока, треба да обухвати и део површина на његовој левој обали, тзв. Орешачке пивнице, на којој сада постоји неколико а некада је било знатно више винских подрума, затим гробље са ареалом површина које су под засадима винограда или под шумом. Границе Плана дефинисати у складу са границама заштићене околине;
- У потпуности сачувати основну просторну матрицу комплекса пивница, задржати постојећу регулацију блока и диспозицију парцела, без могућности даљег цепања или спајања парцела;
- Предвидети коришћење комплекса и објеката прилагођено очувању аутентичног амбијента и основној намени, уз допунске садржаје туризма који морају бити потпуно уклопљени у постојећи амбијент и објекте. Допунски садржаји морају да обезбеде истовремено несметано функционисање основне намене објеката – производњу и складиштење вина;
- За туристичке садржаје планирати коришћење постојећих објеката - винских подрума; веће објекте користити за ресторане, а за смештај гостију само оне објекте који

имају стамбене спратове; Могу се предвидети и нови објекти, који треба да обезбеде услове за квалитетну производњу вина или туристичку понуду а према Студији Републичког завода. На улазу у комплекс планирати туристичко-информативни центар са санитарним блоком за посетиоце. У оквиру комплекса може се планирати изградња туристичко-угоститељских објеката само на постојећим темељима, односно кућиштима, осим испод одсека – видиковца који би се том изградњом могао и стабилизovati; ван комплекса у оквиру заштићене околине није дозвољена изградња туристичко-угоститељских објеката;

- Граница заштићене околине (прва зона заштите) рајачких пивница је одређена Студијом Републичког завода и она треба да буде имплементирана у План детаљне регулације;
- У заштићеној околини (прва зона заштите) нису дозвољене грађевинске интервенције у виду изградње нових објеката, ако нису дефинисани овим условима односно Студијом, као ни пренамена и коришћење постојећих пољопривредних површина у другу сврху. Могућа је реконструкција постојећих објеката према условима Републичког завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања Републике Србије. Дозвољена је изградња објеката који су у функцији пивница и развоја овог комплекса према овде датим условима. То су пре свега туристички информациони центар са санитарним чвором, као и један до два угоститељска објекта на делу источног одсека комплекса, а након израде урбанистичког пројекта који би подразумевао и испитивање тла и могућност градње. Уколико студије изводљивости покажу оправданост изградње угоститељских објеката на источном одсеку комплекса они би морали да буду конципирани тако да им равне кровне површине буду део платформе – видиковца. Без обзира на могућности градње тај део комплекса би морао да се на ваљан начин обезбеди, јер је у садашњем стању опасан, како за мештане тако и за посетиоце, јер се ради о веома дубоком, стрмом и нестабилном терену.
- На Студијом предвиђеним локацијама могуће је изградити и одморишта са клупама и столовима, који не неким местима могу бити наткривена крововима, или лозом . Поред тих одморишта, као и на фреквентним местима, могуће је изградити чесме. Сви набројани објекти морају бити изграђени према условима и сагласности Републичког завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања, а од камена и дрвета, покривени ћерамидом.
- Предвидети реконструкцију трга са записом као и ради и реконструкцију самог објекта „Сабора“ а ради одржавања традиционалних манифестација. „Сабор“ изградити уз источни обод трга према условима Републичког завода или Министарства културе и информисања. Предвидети поплочавање трга и колско пешачких саобраћајница, тако да централни део трга буде само пешачки, док по ободу треба пројектовати пешачко-колске саобраћајнице ради функционисања околних објеката и приступа интервентних возила;
- Предвидети изградњу трга - видиковца уз источни одсек комплекса. На том делу је могуће планирати и ресторан већег капацитета испод нивоа видиковца-трга, уколико геотехнички услови то дозвољавају;
- За постојеће и новопројектоване пешачко-колске стазе и друге застрте површине, које се пружају унутар блокова, поплочавање решавати каменим плочама, калдрмом или коцком;
- Јавне чесме и бунаре задржати и предвидети да буду функционални, обликовно усаглашени и изведене у истом материјалу као што су аутентични;
- Предвидети осветљење простора комплекса јединственим типом светилки – фењера или канделабра пројектованим само за ту сврху, који ће функционално осветлити простор комплекса. Нове пешачке стазе кроз шуму, од паркинга за аутобусе до центра комплекса пивница, осветлити функционалним светилкама на стубовима мање висине уклопљеним у зеленило. Планирати декоративно осветљење централног трга које ће нагласити Запис;
- Предвидети физичко одвајање новог од старог гробља као и дефинисање регулационе и грађевинске линије у односу на приступне саобраћајнице; треба одредити површину (парцеле) за ширење новог гробља као и начин ограђивања и презентације обе целине;

- Све инсталације спровести подземно;
- Предвидети опремање простора комплекса урбаним мобилијаром у природном материјалу – дрвету и камену;
- Предвидети локацију табле код информативног центра са основним подацима о комплексу и означеним објектима и садржајима.

Услови за пројектовање приступних саобраћајница, манипулативних и паркинг површина као и колско-пешачких стаза

- Приступни постојећи колски пут из села Рајац потребно је предвидети за реконструкцију и прилагодити и аутобуском саобраћају. Планирати окретницу за возила на улазу у комплекс пивница (лакат кривина) и обезбедити паркинг простор за најмањ 20 путничких возила због чега је, између осталог потребно проширити границу ПДР на границу заштићене зоне културног добра. Обезбедити паркинг простор за најмање пет аутобуса уз приступни пут, поред постојећег јавног санитарног блока у подножју пивница;
- Планирати ограничен и контролисан аутомобилски приступ у комплекс; само власници и корисници објеката пивница као и службена возила могу ући у комплекс, док је улаз искључен за аутобусе и аутомобиле посетилаца;
- У току изградње или реконструкције објеката, као и инфраструктуре забрањен је и улаз великих камиона и грађевинских машина који због тесних улица могу оштетити објекте, а због чега треба обезбедити сталан конзерваторски надзор;
- Од паркинга за путничка возила до планираног објекта информативног центра обезбедити пешачки приступ;
- Приступ комплексу за посетиоце је пешачки, и треба да се одвија из неколико праваца: а) први приступ је дуж пешачко колске саобраћајнице са паркинга за путничке аутомобиле у правцу информативног центра на улазу у комплекс; б) други пешачки приступ је са паркинга за аутобусе и зоне објекта јавних тоалета, и одвија се степеништима и постојећим реконструисним путем који је истовремено и приступ постојећем низу пивница на источном ободу комплекса; в) предвидети скраћење постојећег колско-пешачког пута, стазом са степеницама и видиковцем која, кроз косину шуме води директно у центар комплекса, тј. испред обновљеног Сабора на тргу; г) могуће је планирати и друге приступе из села и околине ка пивницама, користећи постојеће сеоске путеве и стазе;
- Саобраћајнице у комплексу пивница требало би да су буду доминантно пешачке док је употреба кола, односно трактора, дозвољена само за власнике винограда и винских подрума, као и за туристичке пунктове ради снабдевања. За ова возила дозвољен је само пролазак кроз комплекс пивница, без дужег задржавања и у одређеним периодима дана. Поред овога неопходно је омогућити и колски пролаз ка гробљу као и противпожарним и комуналним возилима;
- Застор главних пешачко-колских улица комплекса решавати као јединствен, без раздвајања коловоза и тротоара; поплочавање се може планирати само природним материјалом – каменом;
- Остале улице могу бити поплочане као и главне, али могу бити и без застора, односно затрављене или насуте и уваљане дробљеним каменом или сличним материјалом.

Услови за пројектовање мреже електроинсталација и ПТТ мреже

- Предвидети подземну нисконапонску мрежу, коју би требало спровести до свих објеката;
- Разводни ормари за групе објеката треба да буду изведени подземно у шахтовима потребних димензија са потребном механичком заштитом као и заштитом од спољних утицаја а никако на објектима или слободностојећи;
- Прикључне кутије и ормари са струјомерима за појединачне објекте могу бити монтирани искључиво унутар објеката, а никако на објектима или стубовима;
- Птојећу кабловску нисконапонску дистрибутивну мрежу 1 kV, која је израђена без сарадње са службом заштите, предвидети за прилагођавање споменичким

карактеристикама комплекса тако што ће разводни ормари бити смештени у подземне шахтове, а прикључне кутије и мерни ормани унутар објеката.

Услови за водоснабдевање и хидрантску мрежу као и одвођења отпадних и кишних вода

- Предвидети развод потпуно нове водоводне и канализационе мреже;
- Снабдевање водом ових објеката предвидети из бунара за који је Пројекат еколошке заштите и обезбеђења водоснабдевања етно локалитета рајачке пивнице код Неготина, урадио "Геозавод" из Београда 2002. г, или новог бунара, а преко постојећег и ако је потребно новог резервоара, са пумпним постројењем. Нови бунар као и резервоар морају да имају капацитет да обезбеде водоснабдевање свих пивница и туристичких објеката као и хидрантску мрежу у комплексу;
- Водити рачуна да се планом предвиде радови на канализационој и водоводној мрежи тако да не проузрокују оштећења на објектима комплекса. У деловима насеља, где су улице веома уске и објекти на веома малом растојању, предвидети утискивање водоводних и канализационих цеви уколико то терен дозвољава;
- Предвидети прописну хидрантску мрежу у комплексу са подземним хидрантима и прописаном опремом у спремишима чије обликовање треба да буде у складу са значајем комплекса а према мтз које издаје Републички завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања републике Србије;
- Пречишћивачи фекалних вода треба да обезбеде такав степен пречишћавања, да се вода може испуштати у водотокове или користити за заливање травњака; Технологија пречишћавања треба да буде заснована на биолошко – механичким процесима, аеробним и анаеробним, са ефикасним и поузданим параметрима;
- Предвидети да се приликом извођења радова односно, копања ровова обезбеди стално присуство археолога.

У предметном подручју треба обезбедити спољашњу инфраструктуру за око 200 објеката од тога 40 пивница има могућност формирања апартманског смештаја за око 80 посетиоца, 6 пивница може имати угоститељску намену, 60 пивница може имати намену винског подрума са дегустацијом, док су остали објекти предвиђени само за производњу и одлеживање вина. Просечна површина објеката је око 80 m² тако да је укупна површина око 16000 m². На уласку у Рајачке пивнице предвиђена је изградња информативног центра са јавним тоалетом. У подножју пивница изграђен је јавни тоалет. Максимална предвиђена дневна посета је 200 посетиоца у току 180 дана годишње, осим за велике празнике, Св. Трифун, Св. Тројице итд, када може бити и више посетилаца или почетак бербе грожђа.

Археолошки локалитети²

На простору Рајачких пивница дефинисаних границама Плана детаљне регулације нема утврђених археолошких локалитета осим случајног налаза уз западни зид пивнице бр. На КП 4607, што је индикација да на овом простору можемо очекивати још сличних налаза и доказа о континуитету коришћења овог простора који залази у далеку прошлост.

Локалитет на КП 4611 а поред пивнице **бр.163 на КП 4607, у Рајачким пивницама**, налази се у централној зони. Откривени су делови посуда из периода енеолита. Из тога се може закључити да су пивнице подигнуте на праисторијском насељу из периода енеолита. Слојеви праисторијског насеља већим делом су девастирани потоњом изградњом објеката пивница.

Дозвољено је обављање геомагнетних и сондажних археолошких истраживања стручним институцијама као и обавеза археолошког надзора при било каквим интервенцијама на земљишту у околини пивнице, ради утврђивања карактера налазишта. По обављеним истраживањима, у зависности од резултата део налазишта је могуће презентовати или

² Извод из елабората "Студија заштите културних добара на простору села Рајца и Рајачких пивница", 2009, Републички завод за заштиту споменика културе Србије

сонде затрпати и вратити у првобитно стање, о чему би одлуку требало да донесу стручњаци надлежних институција.

Услови Министарства културе и информисања Републике Србије, бр. 633-00-62/2014-02 од 10.3.2014.

3.2.2. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА

Територија обухваћена планом се не налази на простору заштићеног природног добра, сходно чему је Завод за заштиту природе Србије донео решење о условима заштите природе са мерама које треба имплементирати у план, као и у току даљег спровођења и реализације планског документа:

- Придржавати се планираних намена површина по зонама (централна зона трга са Сабором, информативни центар, старо гробље, туризам и угоститељство, пољопривредне површине);
- Предвидети инфраструктурно опремање комплекса пивница по највишим еколошким стандардима;
- Очувати постојеће високо зеленило, вреднија појединачна стабла и групе стабала;
- Посебну пажњу обратити на очување стабла дуда (*Morus sp.*) која су стара и већих димензија и налазе се у самом комплексу пивница, као и на појединачна стабла цера (*Quercus cerris L.*) великих димензија;
- Планирати очување састојине ораха (*Juglans regia L.*) које се налазе са обе стране главног пута;
- Планирати паркинг простор, како би се избегло паркирање на зеленим површинама;
- Прибавити сагласност надлежних институција за извођење радова који изискују евентуалну сечу одраслих, вреднијих примерака дендрофлоре, како би се уклањање вегетације смело на најмању могућу меру;
- Планом у оквиру мера заштите мора бити наглашено да, уколико се током радова наиђе на геолошко палеонтолошке и минералошко петролошке објекте, за које се предпоставља да имају својство природног добра, сходно Закону о Заштити природе, извођач је дужан да обавести министарство надлежно за послове заштите животне средине, односно предузме све мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица.

Услови Завода за заштиту природе Србије, бр 020-890/2 од 12.5.2014.

3.2.3. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

За предметни план донето је Решење о неприступању изради Стратешке процене утицаја плана на животну средину Плана детаљне регулације комплекса "Рајачке пивнице", које је донело Одељење за урбанизам и грађевинарство општинске управе општине Неготин, под бројем 501-7/2014-IV/02, дана 10.02.2015.године.

Решење о неприступању изради Стратешке процене утицаја на животну средину је урађено у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.135/04, 88/10).

Одељење за урбанизам и грађевинарство Општинске управе општине Неготин, узимајући у обзир да у оквиру намене простора предметног плана нису планирани будући развојни пројекти одређени прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину, утврдило је да план не подлеже обавези стратешке процене утицаја на животну средину у смислу члана 5. став 1. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.135/04, 88/10).

3.2.4. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ И ДРУГИХ ВЕЋИХ НЕПОГОДА

Урбанистичке мере заштите од пожара

Приликом израде а плана потребно је дефинисати:

- а) Изворишта снабдевања водом и капацитет водоводне мреже који обезбеђује довољне количине воде за гашење пожара (сходно Правилнику о техничким нормативима за спољашњу и унутрашњу хидрантску мрежу за гашење пожара, Сл. Лист СФРЈ, бр. 30/91);
- б) удаљеност између зона предвиђених за за стамбене и објекте јавне намене;
- в) безбедносне појасеве између објеката којима се спречаве ширење пожара.

С обзиром на недовољан број улазних параметара потребно је доставити на сагласност главне пројекте за изградњу објеката ради провере примењивости захтева.

За предметни план прибављени су услови бр. 07/11 217-10-30/13 од 17.12.2013, од МУП а Србије - Сектор за ванредне ситуације, Одељење за ванредне ситуације у Бору, Одсек за превентивну заштиту.

3.3. МЕРЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ ИЗГРАДЊЕ

Појам унапређења енергетске ефикасности у зградарству подразумева континуирани и широк дијапазон активности које за крајњи циљ имају смањење потрошње свих врста енергије, уз обезбеђење истих или бољих услова коришћења и функционисања објекта. Последица смањења потрошње необновљивих извора енергије (фосилних горива) и коришћења обновљивих извора енергије је редукција емисије гасова са ефектом стаклене баште, што доприноси заштити животне средине, смањењу глобалног загревања и одрживом развоју града.

У складу са Законом о ефикасном коришћењу енергије³ и Законом о енергетици РС⁴ неопходно је радити на подстицању градитеља и власника објеката да примене енергетски ефикасна решења и технологије у својим зградама, ради смањења текућих трошкова, тј. да унапреде енергетску ефикасност у зградарству чиме би се смањила потрошња свих врста енергије.

Потребно је применити концепте који су штедљиви, еколошки оправдани и економични по питању енергената, укако би се остварили циљеви попут енергетске продуктивности или енергетске градње као доприноса заштити животне средине и климатских услова.

Према Стратегији развоја енергетике Републике Србије до 2015. године⁵ основне циљеве у области представљају ефикасније коришћење сопствених потенцијала у производњи енергије, смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште и смањење увоза фосилних горива.

Основне мере за унапређење енергетске ефикасности у зградарству су: смањење енергетских губитака, ефикасно коришћење и производња енергије.

Практична примена Директиве о енергетским карактеристикама зграда (EPBD Directive 2002/91/EC i EPBD Directive 2010/31/EU - recast), обавезујуће директиве за чланице Европске Уније, у Републици Србији започела је доношењем Закона о планирању и изградњи⁶ којим се уводи обавеза издавања Сертификата о енергетским својствима зграда (Енергетског пасоша), који је саставни део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање употребне дозволе⁷. Доношењем Правилника о енергетској ефикасности зграда⁸ и

³ Закон о ефикасном коришћењу енергије („Сл. гласник РС“, бр. 25/2013)

⁴ Закон о енергетици РС („Сл. гласник РС“, бр. 45/2014)

⁵ Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2015. године („Сл. гласник РС“, бр. 44/2005)

⁶ Закон о планирању и изградњи („Сл.гласник РС“, бр.72/09, 81/09, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14 и 145/14)

⁷ Појмовник Закона о планирању и изградњи дефинише појмове унапређења енергетске ефикасности и енергетска својства објекта, а Закон прописује да сви објекти високоградње, у зависности од врсте и намене,

Правилника о условима, садржини и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграда⁹, детаљније се уређује област поступка енергетске сертификације зграда у Републици Србији. Примена ових правилника је обавезна.

За постојеће, заштићене објекте пивница ови прописи се могу примењивати на деловима где то будеодобрени мерама техничке заштите које издаје надлежни завод за заштиту.

У складу са Правилником о енергетској ефикасности зграда сви новопланирани објекти морају да задовољавају прописе везане за енергетску ефикасност објеката. Енергетска ефикасност зграде је остварена ако су обезбеђени минимални услови комфора садржани у Правилнику, а при томе потрошња енергије на годишњем нивоу не прелази дозвољене максималне вредности по m².

Правилник о енергетској ефикасности зграда примењује се на:

- изградњу нових зграда;
- реконструкцију, доградњу, обнову, адаптацију, санацију и енергетску санацију постојећих зграда;
- реконструкцију, адаптацију, санацију, обнову и ревитализацију културних добара и зграда у њиховој заштићеној околини, са јасно одређеним границама катастарских парцела и културних добара, уписаних у Листу светске културне баштине, и објеката у заштићеним подручјима, у складу са актом о заштити културних добара и условима органа, односно организације надлежне за послове заштите културних добара;
- зграде или делове зграда које чине техничко-технолошку или функционалну целину.

Енергетска својства и начини израчунавања топлотних својстава зграде намењене образовању и култури; зграде намењене туризму и угоститељству; зграде намењене трговини и услужним делатностима; зграде мешовите намене; и зграде за друге намене које користе енергију.

Сертификат о енергетским својствима зграда (енергетски пасош) морају имати све нове зграде, као и постојеће зграде које се реконструишу, адаптирају, санирају или енергетски санирају, осим зграда које су правилником изузете од обавезе енергетске сертификације.

Енергетска ефикасност се постиже коришћењем ефикасних система грејања, вентилације, климатизације, припреме топле воде и расвете, укључујући и коришћење отпадне топлоте и обновљивих извора енергије.

Битан енергетски параметар су облик и оријентација објекта који одређују његову меру изложености спољашњим климатским утицајима (температура, ветар, влага, осунчаност...). Избором одговарајућег облика, оријентације и положаја објекта, као и одговарајућим избором конструктивних и заштитних материјала, може се постићи енергетска повољност објекта.

При пројектовању и изградњи планираних објеката применити следеће мере енергетске ефикасности:

- максимално користити нова техничка и технолошка решења у циљу енергетски ефикасније градње и употребе објеката;
- приликом пројектовања објеката неопходно је обратити пажњу на оријентацију и функционални концепт зграде у циљу коришћења природе и природних ресурса предметне локације, пре свега енергије сунца, ветра и околног зеленила;

морају бити пројектовани, изграђени, коришћени и одржавани на начин којим се обезбеђују прописана енергетска својства. Прописана енергетска својства утврђују се издавањем сертификата о енергетским својствима објеката који издаје овлашћена организација која испуњава прописане услове за издавање сертификата о енергетским својствима објеката (министар решењем утврђује које овлашћене организације испуњавају услове за издавање сертификата). Сертификат о енергетским својствима објекта чини саставни део техничке документације која се прилаже уз захтев за издавање употребне дозволе.

⁸ Правилник о енергетској ефикасности зграда („Сл. гласник РС“, бр. 61/2011)

⁹ Правилник о условима, садржини и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграда („Сл. гласник РС“, бр. 69/2012)

- пројектовати топлотно зонирање зграде, односно груписати просторије сличних функција и сличних унутрашњих температура;
- у обликовању избегавати велику разуђеност објекта, јер разуђен објекат за разлику од компактног има веће губитке енергије, односно пројектовати облик зграде којим се може обезбедити што је могуће енергетски ефикаснији однос површине и запремине омотача зграде у односу на климатске факторе и намену зграде;
- потребно је обезбедити максимално коришћење природног осветљења, као и коришћење пасивних добитака топлотне енергије зими, односно заштите од прегревања у току лета адекватним засенчењем;
- оптимализовати величину прозора како би се смањили губици енергије, а просторије добиле довољно светлости;
- зеленилом и другим мерама заштитити делове објекта који су лети изложени јаком сунчевом зрачењу;
- приликом пројектовања планирати систем природне вентилације (вентилациони канали, прозори, врата, други грађевински отвори) тако да губици топлоте у зимском периоду и топлотно оптерећење у летњем периоду буду што мањи;
- у зависности од намене објекта, предвидети одговарајућу термичку масу за постизање топлотног комфора у зимском и летњем периоду - повећати термичку инерцију објекта. Потребно је применити висок квалитет топлотне изолације целокупног термичког омотача (у складу са постојећим стандардима и прописима). Највеће допуштене вредности коефицијената пролаза топлоте U_{max} [W/Km²], елемената термичког омотача зграде, односно елемената између две суседне термичке зоне, садржане су у Табели 3.4.1.3 Правилника о енергетској ефикасности зграда;
- структуру и омотач објекта предвидети тако да се омогући максимално коришћење пасивних и активних соларних система;
- у случају коришћења падавина, подземних и отпадних вода за потребе заливања, спољне употребе, грејања и хлађења зграде, техничке просторије (резервоар и пумпно постројење) које се користе, уколико су укопане не урачунавају се у индекс заузетости парцеле;
- користити потенцијал обновљивих извора енергије локације –подземних вода, топлотних пумпи и сл. Топлотне пумпе код ових система могу радити у режиму грејања зими, а у режиму хлађења у току лета тако да се постиже угодна и равномерна клима током читаве године.
- при пројектовању термотехничких система потребно је предвидети елементе система грејања, климатизације и вентилације са високим степеном корисности;
- употребљавати енергетски ефикасна расветна тела;
- водити рачуна и о економичној потрошњи свих облика енергије, било да су они обновљиви или необновљиви;
- користити грађевинске материјале из окружења;
- разврставати рециклабилни отпад ради даље прераде.

Мере за постизање енергетске ефикасности постојећих зграда су следеће:

- смањење енергетских губитака се постиже: елиминисањем „хладних мостова“, топлотном изолацијом зидова, кровова и подова, заменом столарије која има добре термоизолационе карактеристике, а све у циљу спречавања неповратних губитака дела топлотне енергије;
- примењивати мере за постизање енергетске ефикасности прописане за планиране објекте у максималној мери у којој услови постојећег објекта дозвољавају;

- мере за даље побољшавање енергетских карактеристика зграде не смеју да буду у супротности са другим суштинским захтевима, као што су приступачност, рационалност и планирано коришћење објекта.

4. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОВРШИНЕ ЈАВНИХ НАМЕНА

4.1. ЈАВНЕ САОБРАЋАЈНЕ ПОВРШИНЕ

(графички прилог бр. 4 „Регулационо-нивелациони план“ Р 1:1000 и графички прилог бр. 5 „План грађевинских парцела са смерницама за спровођење“)

Саобраћајне површине саобраћајница и путева- грађевинске парцеле С1 и ПТ1-7

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
С1	асфалтирана саобраћајница од села Рајац до пивница	6532	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 10065, ?, 10066, 4866, 4868, 4869, 4886, 4957, ?, 4917, 4933, 4934, 4935, 4944, 4945, 4946, 4948, 4950, 4951, 4952, 4953/1, 4953/2, 4954, 4956, 10048, 10050, ?, ? Цела катастарска парцела: 4955
ПТ1	пут од Рајачких ка Орашачким пивницама	1425	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 10050, 3729, 3731, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3747, 3777_1, 3777_2, 3787, 3788, 3791, 3792, 3793, 3794, 3796, 3797, 3804, 3805.
ПТ2	пут кроз Орашачке пивнице	804	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 3782, 3783, 3769, ?, 3817, 3823, 3824, 3825, 3826, 3827, 225, 226, 227.
ПТ4	пут из Рајачких пивница ка виноградима на западној страни	816	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 10066, 4544, 4545, 4546, 4547, 4548, 4549, 4598, 4609, 4610, 4611.
ПТ5	планирани пут око гробља	3236	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 6442, 6443, 6445, 6446, 6447, 6448, 6449, 6450, 6451, 6453, 6459, 6460/1, 6463, 6464, 6465, 4467, 6469, 6470, 6471, 6472, 4471, 4472, 4473, 4476, 4477, 4478, 4480, 4481, 4482, 4483, 4485, 4486, 4487, 4488, 4489, 4492.
ПТ7	пољски пут	173	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 10050

Колско пешачке површине - грађевинске парцеле КП1, КП2 и КП3

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
КП1	Колско пешачке површине Рајачких пивница, западни део	9322	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 10066, 1087, 4488, 4489, 4491, 4500, 4501, 4502, 4503, 4504 4505, 4506, 4507, 4549, 4567, 4568, 4569, 4574, 4603, 4604, 4605, 4606, 4607, 4611, 4612, 4614, 4615, 4617, 4619, 4620, 4621, 4622, 4629, 4630, 4631, 4632, 4633, 4634, 4635, 4640, 4641, 4642, 4643, 4644, 4645, 4646, 4648, 4649, 4650, 4651, 4652, 4653, 4654, 4657, 4658, 4659, 4660, 4661, 4675, 4676, 4680, 4681, 4682, 4684, 4685, 4686, 4687, 4688, 4689, 4690, 4691, 4692, 4693, 4694, 4695, 4696, 4697, 4698, 4699, 4700, 4701, 4703, 4705, 4706,

			4707, 4708, 4709, 4710, 4711, 4712, 4713, 4714, 4715, 4718, 4719, 4720, 4721, 4726, 4727, 4728, 4729, 4730, 4731, 4732, 4733, 4734, 4735, 4736, 4737, 4739, 4740, 4741, 4743, 4744, 4745, 4746, 4747, 4749, 4750, 4751, 4752, 4753, 4754, 4756, 4757, 4758, 4760, 4761, 4763, 4764, 4765, 4769, 4771, 4772, 4773, 4775, 4776, 4777, 4778, 4779, 4780, 4781, 4782, 4783, 4784, 4785, 4786, 4787, 4790, 4792, 4795, 4796, 4798, 4799, 4800, 4802, 4803, 4804, 4805, 4807, 4808, 4809, 4810, 4811, 4812, 4813, 4814, 4815, 4816, 4817, 4818, 4819, 4820, 4822, 4824, 4825, 4829, 4830, 4831, 4831/2, 4832, 4832/2, 4833, 4834/2, 4835/1, 4836/1, 4836/2, 4837/1, 4837/2, 4838/1, 4838/2, 4839, 4841, 4842, 4843, 4844, 4845, 4850, 4858, 4859, 4860, 4861, 4865/1, 4865/2, 4897, 4898, 4908, 4909 целe катастаарске парцеле: 4618, 4623, 4624, 4638, 4655, 4683, 4762, 4801, 4806, 4826,
КП2	Колско пешачке површине Рајачких пивница, источни део	3561	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 4662, 4664, 4665, 4666, 4673, 4674, 4675, 4676, 4677, 4679, 4680, 4681, 4682, 4845, 4850, 4852, 4853, 4854, 4858, 4859, 4860, 4861, 4864, 4865/1, 4873, 4874, 4875, 4876, 4877, 4878, 4879, 4880, 4881, 4882, 4883, 4884, 4885, 4887, 4888, 4891, 4892, 4893, 4897, 4900, 4901, 4903, 4904, 4905, 4908, 4911, 4912, 4913, 4914, 4915, 4922, 4923, 4924, 4925, 4927, 4928, 4929, 4930, 4940, 4941, 4942, 4944, 4945, 4947, 6439
КП3	Колско пешачка површина приступа	35	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 4853, 4854 и 6439.

Приступни колски пут са паркингом за аутобусе и паркингом за путничка возила – грађевинска парцела С1

Грађевинску парцелу за приступни пут формирати од постојеће кп проширењем на рачун суседних парцела, тако да профил пута буде мин. 5.50 m широк са по 1.00 m са обе стране пута, како је приказано у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план" и бр.5 „План грађевинских парцела са смерницама за спровођење“. Парцела приступног пута обухвата и простор паркинга за аутобусе(четири места) и паркинга за путничка возила (15 места), као и окретницу за аутобусе формирану као Т раскрсницу на локацији уласка у Рајачке пивнице. Планирана дужина ове саобраћајнице је 650 m.

Други приступни колско пешачки пут– грађевинска парцела КП2

Парцела другог колско пешачког приступа формира се од парцеле постојећег сеоског пута (од приступног пута Р122-123 до Т17) до комплекса пивница. Овај приступ намењен је искључиво за приступ тракторима и власницима пивница, као и пешачком приступу. На њега излази и планирано степениште које га повезује са паркингом за аутобусе (Па) и јавним тоалетом (ЈТ) уз паркинг.Планирана дужина овог приступа је 100 m.

Земљани приступни колско пешачки пут до пивница– грађевинска парцела ПТ1, ПТ2

Планирани земљани пут од краја асфалтиране приступне саобраћајнице и краја паркинга за путничке аутомобиле је ширине 3,50m и дужине 312m. Овај приступ омогућава везу са пивницама које су ван централне зоне. На овој деоници планиране су и две мимоилазнице за сваки правац по једна. Препоруке за земљани приступни пут је да може да се примени

површинска обрада типа „Левостаб 99“ као еколошка структура са полипропиленским влакнима или слична.

Приступи објектима и комуникације унутар комплекса – део грађевинских парцела КП1, КП2, КП3, ПТ5

Јавне парцеле приступа (улица) су издвојене са циљем да се омогући јединствено решење нивелације, одводњавања и приступа улазима у објекте, као и њихова реализација. То су сви комуникациони простори унутар комплекса чија је основна намена пешачки и колско тракторски приступ. Детаљни услови уређења парцеле дефинисаће посебне целине и садржаје унутар основне намене, као и уређене зоне окупљања и одмора које треба опремити одговарајућим мобилијаром.

Приступна саобраћајница гробљу ширине 3,50м укупне дужине 491м има режим једносмерног кретања. Планирано је нових 10 паркинг места са косим паркирањем од 45°. Коловозна конструкција је планирана од ситне гранитне коцке, како је дато у детаљу.

Услови за изградњу приступног колског пута са паркингом за аутобусе, паркингом за путничка возила и окретницом за аутобусе - грађевинска парцела С1

Регулација приступног колског пута из правца села Рајац одређена је геодетским координатама осовинских и темених тачака, а њихов нивелациони положај је дефинисан нивелетама на осовинским тачкама, како је то приказано у у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план", у размери Р=1:1000 и Р=1:500 у документационом делу плана.

Према карактеристичном пресеку, профил пута је мин. 5.50м широк са по 1.0м са стране, у оквиру кога треба решити одводњавање, осветљење и сигурносну банку.

Коловозни застор приступног колског пута од села до објекта информационог центра, планирати од асфалт бетона на конструкцији и подлози приказаној у детаљу у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план". Коловозни застор пута, од информационог центра до комплекса, укључујући и окретницу за аутобусе, планирати од гранитне коцке или асфалт бетона.

Истовремено са приступним путем уредити и простор паркинга за аутобусе и паркинг за путничка возила, како је приказано у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план", са зазором од гранитних коцки или асфалт бетоном. Колски паркинг озеленети садњом дрвећа са богатом крошњом на свако треће паркинг место.

Коловозна конструкција приступног пута је планирана у следећим слојевима:

- асфалт бетон АБ11д=4см
- битуменцки носећи слој БНС.....д=7см
- дробљени камен 0/31д=12см
- танпонски слој камен0/63.....д=30см

Препорука је да се коловозна конструкција изведе у две фазе. Прва фаза су сви слојеви без завршног слоја АБ11, који се изводи након завршетка свих грађевинских радова у оквиру реконструкције пивница. Укупна површина под асфалтним коловозним зазором износи 4347 м².

Коловозна конструкција колско пешачких површина је планирана у следећим слојевима:

- гранитне коцке10/10/10цмд=10см
- слој дробљеног камена 1-3ммд=3-4см
- дробљени камен 0/63д=20см
- глинени водонепропусни слој.....д=5см

Укупне површине саобраћајница које се обрађују ситном гранитном коцком је 9530 m.² Подлога за гранитне плоче и коцку мора бити од дробљеног камена величине зрна од 1 mm до 3 mm. Забрањена је употреба речног песка. Уградња слоја од глине је неопходна како би се решило одводњавање процедурних вода. Дренажни систем неопходно је прикључити на кишну канализацију.

Услови за уређење приступа објектима и комуникације унутар комплекса

Уређење комуникација унутар комплекса и прилазе објектима у функцији је пешачког приступа и приступа тракторима, и треба да омогући, одговарајућом нивелацијом, одводњавање и заштиту објеката од воде, као и приступ интервентним возилима КП1.

С обзиром да се, углавном, ради о постојећим објектима и постојећим прилазима, њихова геометрија и нивелационо решење је највећим делом условљено затеченим стањем. У том смислу, планиране трасе и профили саобраћајне мреже унутар комплекса често не задовољавају прописане стандарде у погледу димензија и дозвољеног нагиба, а тамо где је било могуће, предложене су корекције профила колских прилаза.

Извршити застирање, односно поплочавање главних делова комуникација, означених у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план", као и њихова одговарајућа нивелација.

Остали приступи остају земљани, са могућношћу затрављивања. Препоруке за приступе који остају земљани, саобраћајница ПТ1 и ПТ2 , може да се примени површинска обрада типа „Левостаб 99“ као еколошка структура са полипропиленским влакнима или слична. Могуће је поплочавање и ових, незастртих делова јавних простора , али тако да се кроз израду техничке документације обезбеди одговарајуће повезивање са поплочаним деловима комуникација као и одводњавање тих површина тако да остале незастрте површине у оквиру комуникација не буду угрожене. Такође, у оквиру незастртих приступа могуће је застирање зоне непосредно уз улаз у објекат, као заштита од макс. 0,6 m око објекта и под условом да се не угрожава профил преосталог, незастртог дела приступа од мин. 3,5 m, који остаје за пролаз возила-трактора и приколица. Непосредну зону око улаза у објекат, код незастртих комуникација, могуће је поплочати до максимум 1,2 m ширине, под истим условом обезбеђења средишног пролаза од мин. 3,5 m.

Нивелацију и одводњавање застртих делова приступа извршити тако да се прикупљање воде углавном врши, у зависности од попречног нагиба терена, у средњој зони пута, дефинисаној у графичком прилогу бр. 2 и скици карактеристичног попречног пресека, у коме је положај најниже тачке пресека променљив, односно вода се прикупља тако да су нивелете уз куће увек више у односу на најнижу тачку. Потребно је, решењем кишне канализације, онемогућити формирање бујица при обилним падавинама, и њихово обрушавање на незастрте делове. Завршни слој поплочавања је искључиво од природног камена носивих особина типа и отпорности на мраз, као гранит, на конструкцији приказаној на детаљу у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план". У колском делу комуникација, означеним у истом графичком прилогу, испрекиданом линијом, застор може бити од ситнијих елемената – коцки, а делови непосредног приступа улазима у објекте, или проширења у функцији окупљања, укључујући и главни трг, поплочати крупнијим елементима угодним за пешачко коришћење.

4.1.2. ПАРКИРАЊЕ

У оквиру комплекса није планирано паркирање с обзиром да се ради о заштићеној зони. Кретање доставних и комуналних возила дозвољено је уз предходну најаву и одобрење, као и привремено паркирање ради утовара и истовара. Такође је дозвољено кретање трактора у заштићеној зони ради обављања основне делатности у Рајачким пивницама.

За посетиоце, планирано је да се аутобуски саобраћај организује тако да посетиоци буду довежени до контролисаног улаза у Рајачке пивнице, до Информационог центра. Аутобуси се враћају до планираних паркинг четири (4) места за аутобусе (Па). Кретање посетилаца који су дошли аутобусом је дефинисано тако да посетиоци након обиласка Рајачких пивница пешачким коридорима могу да приступе паркираним аутобусима на локацији приступне саобраћајнице (С1).

За посетиоце који долазе путничким возилима планиран је управни паркинг за 15 паркинг места, који је лоциран пре улаза у Рајачке пивнице, на крају саобраћајнице С1. Кретање посетилаца од паркинг простора до Информационог центра је на пешачкој дистанци од 120m. За потребе прилаза гробљу планирана је обилазна саобраћајница ПТ5 са 10 паркинг места под углом од 45 степени, с обзиром да је планирано једносмерно кретање возила око гробља.

4.1.3. УСЛОВИ ЗА НЕСМЕТАНО КРЕТАЊЕ ИНВАЛИДНИХ ЛИЦА

У току спровођења плана применити одредбе Правилника о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објекта, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама, "Службени гласник РС", број 22 од 27. фебруара 2015, тамо где то није у супротности са условима заштите.

4.1.6. ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ У ОКВИРУ РЕГУЛАЦИЈЕ ЈАВНИХ КОЛСКО ПЕШАЧКИХ ПОВРШИНА

У оквиру регулације јавних колско пешачких површина планиране су уређене зелене површине, а и поједини делови самих колско пешачких површина, означени у графичким прилозима бр. 4. "Регулационо нивелациони план" и бр. 9. "Пејзажно уређење", су планирани као озелењени, незастрти приступи објектима, за које су услови уређења дефинисани у одељку **4.4. Површине за пејзажно уређење.**

4.2. ИНФРАСТРУКТУРНА МРЕЖА, ОБЈЕКТИ И ПОВРШИНЕ

(графички прилог бр. 8 „Синхрон план“ Р 1:1000)

У Плану детаљне регулације Рајачких пивница посебно место дато је заштити околине и градитељског наслеђа села Рајца. Допунски садржаји морају да обезбеде истовремено несметано функционисање основне намене објекта – производњу и складиштење вина.

За туристичке садржаје планирано је коришћење постојећих објекта - винских подрума; веће објекте користити за ресторани, а за смештај гостију само оне објекте који имају стамбене спратове, према условима из одељка 5.1. Пивнице - општа правила уређења.

Главне пешачко-колске улице комплекса решене су са јединственим застором, без раздвајања коловоза и тротоара; поплочавање се може планирати само природним материјалом – каменом.

- Остале улице могу бити поплочане као и главне, али могу бити и без застора, односно затрављене или насуте и уваљане дробљеним каменом или сличним материјалом.
- Планом детаљне регулације предвиђена је и реконструкција, односно изградња нових пивница у тзв. Орешачким пивницама. С обзиром да се ова групације објекта налазе на око 800 м од главног комплекса и на неприступачан терен није економично повезивање на водоводну и канализациону мрежу за њихове потребе. Планирана је израда посебне бушотине и резервоар за пијаћу воду као и постављање биолошких уређаја за пречишћавање санитарно – фекалних отпадних вода.

4.2.1. ВОДОВОДНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ

(графички прилог бр. 6 „Водоводна и канализациона мрежа и објекти“ Р 1:1000)

ХИДРАНТСКА МРЕЖА И САНИТАРНА ВОДА

Пројектом спољне мреже водовода предвиђен је довод воде \varnothing 110мм за хидранску мрежу и санитарне потребе објеката за цео комплекс Рајачких пивница. Снабдевање водом вршиће се из постојећег и дограђеног резервоара, који се напајају из бунара и сопствених бушотина. За заштиту од пожара предвиђени су спољни пожарни хидранти \varnothing 80мм као и ормани са опремом за функционисање хидранта.

Снабдевање објеката у комплексу санитарном водом и техничком водом за прање буради врши се из спољне водоводне мреже.

Цевна мрежа предвиђена је од полиетиленских водоводних цеви са фитингом високе густине NP 10 класа С 5 ХИП Петрохемија, Панчево.

4.2.2. КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ

(графички прилог бр. 5 „Водоводна и канализациона мрежа и објекти“ Р 1:1000)

Пројектом спољне мреже је предвиђено да се изгради канализациона мрежа сепаратног система.

- Кишна канализациона мрежа прикупља воду са поплочаних саобраћајница.
- Фекална канализација прима техничку воду из пивница као и фекалну воду из санитарних чворова у објектима.

Цевна мрежа предвиђена канализационих цеви ПВЦ- У класа СН 8, са фазонским комадима произвођача WAVIN или слично од другог произвођача.

Цеви се полажу у слоју песка а затим затрпавају материјалом од ископа. На мрежи су предвиђени бетонски шахтови за контролу протока.

Уређај за биолошко пречишћавање отпадних вода постављен је у оквиру јавне површине шуме на грађевинској парцели ШЈЗ, према условима из одељка **4.4.1. Шуме и зелене површине јавне намене.**

4.2.3. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ

(графички прилог бр. 6 „Електроенергетска и телекомуникациона мрежа и објекти“ Р 1:1000)

Објекти и мрежа напонског нивоа 10 kV, нисконапонска мрежа и јавно осветљење

За потребе снабдевања електричном енергијом предметног комплекса изграђена је стубна ТС 10/0,4 kV, инсталисане снаге 50 kVA. Напајање постојеће ТС 10/0,4 kV изведено је на постојећи надземни вод 10 kV, веза између TS 35/10 kV „Неготин II“ – TS 35/10 kV „Брусник“.

Постојећа мрежа водова 1 kV изведена подземно у коридору постојећих колско-пршачких стаза и делова парцела постојећих објеката. Разводни ормани за напајање групе објеката изведени су надземно на јавним површинама и парцелама објеката. Прикључни водови за напајање објеката изведени су кабловски подземно док су мерно-разводни ормани изграђени на фасади објеката.

На основу урбанистичких показатеља и специфичног оптерећења за поједине кориснике планирана једновремена снага за посматрано подручје износи сса 350 kW.

На основу процењене једновремене снаге планира се једна ТС 10/0,4 kV, инсталисане снаге 400 kVA, капацитета 1000 kVA.

Планирну ТС 10/0,4 kV предвидети непосредно поред постојеће стубне ТС 10/0,4 kV и прикључити, по принципу „улаз-излаз“, на постојећи надземни вод 10 kV који напаја постојећу стубну ТС 10/0,4 kV. Након изградње нове ТС 10/0,4 kV постојећу стубну ТС 10/0,4 kV укинути

Планирану ТС 10/0,4 kV изградити као слободно стојећи објекти под следећим условима:

- за ТС предвидети простор димензија 5x6 м;

- за ТС предвидети зидани објекат са фасадама и косим кровом који су дати у другим поглављима овог плана ;
- колски прилаз планирати изградњом приступног пута најмање ширине 3,00 м до најближе саобраћајнице;
- просторије за смештај ТС 10/0,4 kV, својим димензијама и распоредом треба да послужи за смештај трансформатора и одговарајуће опреме;
- трансформаторска станица мора имати два одвојена одељења и то: одељење за смештај трансформатора и одељење за смештај развода високог и ниског напона.

Грађевинска парцела трафо станице ТР

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
ТР	Грађевинска парцела трафо станице	71	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 4124/1 Цела катастарска парцела: 4124/2

Од планираних ТС 10/0,4 kV, до потрошача електричне енергије, изградити електроенергетску мрежу мрежу 1 kV. Планиране водове 1 кв поставити у коридору колско пешачких стаза као и делимично преко парцела објеката. За групу објеката предвидети разводне ормане из којих се напајају поједини објекти електричном енергијом. Планиране водове 1 кв поставити подземно у рову потребних димензија у зависности од броја водова у рову. На местима где се очекују већа механичка напрезања тла водове поставити у кабловску канализацију или заштитне цеви, као и на прелазима испод коловоза саобраћајница. Разводне ормане поставити подземно у шахтовима потребних димензија са механичком заштитом од спољних утицаја а никако поред ојеката или као слободно стојећи. Постојеће разводне ормане који су изведени надземно изместити у шахтове по условима који су дати за нове разводне ормане. Мерно разводне ормане за поједине објекте поставити унутар објеката и уградити бројила за даљинско читавање и управљање.

Предвидети осветљење простора комплекса јединственим типом светилки – фењера који ће се стављати на улазе у поједине објекте и канделабра, који ће функционално осветлити паркинг простор за аутомобиле нове пешачке стазе кроз шуму. Освелењем предметног простора постићи средњи осветљај од око 20 Lx. Стубове и светилке одабрати тако да се уклапају у околни простор а сходно условима завода за заштиту споменика. Планирати декоративно осветљење, које ће нагласити Запис. Осветљењем планиране саобраћајнице С1 постићи средњи ниво луминанције 1 cd/m², а да при том однос минималне и максималне луминанције не пређе однос 1:3.

Целине које се обрађују урбанистичким пројектом решиће напајање електричном енергијом и осветљењем датог простора.

Постојећу електроенергетску мрежу прилагодити условима Републичког завода за заштиту споменика културе.

При извођењу радова ее водове заштитити и обезбедити од евентуалних оштећења, односно уколико су у колизији са планираним саобраћајницама и објектима изместити дуж траса за поменуте водове, у складу са важећим техничким прописима и препорукама.

Планиране електроенергетске водове за напајање осветлења полагати дуж планираних и постојећих електроенергетских водова 1 kV траса у истом рову дубине 0,8 m и ширине у зависности од броја водова.

Услови Привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије “Југоисток”, д.о.о. Ниш, „Електротимок Зајечар“ Зајечар., број 712/1 од 16.01.2014 год.

4.2.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ

(графички прилог бр. 6 „Електроенергетска и телекомуникациона мрежа и објекти“ Р 1:1000)

У постојећем насељу Рајац изграђена је нова дигитална централа(ДКТЦ) са новом кабловском подземно –надземном телефонском мрежом укупног капацитета 700 пари. На предметном комплексу пивнице урађена је подземна тк мрежа са доводним ТК кабл капацитета 200 бројева. У заједнички ров са ТК ловима положена је резервна ПЕ цев Ф40 за потребе будућег оптичког кабла. Постојећи разводни ормани изведени су надземно на слободним површинама.

Потребан број телефонских прикључака обезбедиће се из постојеће ТК мреже која ће се реконструисати као и градњом нових објеката ТК мреже.

За одређивање потребног броја телефонских прикључака (тф) користи се принцип:

функционална јединица	1 тф/стану
Пословање	1 тф/40-60 м ²
Објекти пивница	1 тф/објекат

За предметно подручје потребно је око 250 телефонских прикључака који ће се обезбедити полагањем новог оптичког кабла у постојеће и планиране ПЕ цеви.

Дуж свих саобраћајница, у оквиру границе Плана, планира се тк канализација, одговарајућег капацитета (броја цеви пречника Ø110 mm), која ће повезати приводна тк окна са главном тк

Дуж свих саобраћајница и колско пешачких стаза Плана, планира се тк канализација, одговарајућег капацитета ПЕ 1x Ø110 mm), која ће повезати приводна тк окна са централа(ДКТЦ) Рајац. Тамо где постоје ПЕ цеви исте ће се користити за нове оптичке каблове.

Дубина рова за постављање тк канализације у тротоару је 0,8 m, а у коловозу 1,0 m (мерећи од највише тачке горње цеви). Планирати прелазе из нових ТК окана на раскрсницама саобраћајница као и на средини распона између две раскрснице тако да се прелази завршавају у окнима на другој страни саобраћајнице. ТК окна предвидети на растојању од 50-60 m.

Планирану тк канализацију повезати са постојећом тк канализацијом, коју је потребно проширити за потребан број цеви. Поједини делови постојеће тк канализације који су директно угрожени планираном реконструкцијом саобраћајница па је исту потребно заштитити, односно изместити на безбедну локацију.

На местима где су постојећи тк каблови угрожени изградњом планираних објеката обратити пажњу да не дође до њиховог механичког оштећења, па је исте потребно заштитити, односно изместити дуж трасе планиране за тк канализацију.

Постојеће разводне ормане који су изведени надземно изместити у шахтове потребних димензија.

Услови "Телеком Србија" регија Ниш,Извршна јединица Зајечар, број 7140-25467/1-2014 од 24.01.2014 год.

4.3. КОМУНАЛНЕ ПОВРШИНЕ

(графички прилог бр. 3 „Планирана намена површина“ Р 1: 1000, графички прилог бр. 4 „Регулационо нивелациони план“ Р 1: 1000)

4.3.1. КОМУНАЛНЕ ПОВРШИНЕ – К1 И К2

У оквиру јавних површина формиране су две грађевинске парцеле за намену комунални пункт за одлагање смећа, са ознаком К1 и К2, дефинисане у графичком прилогу бр. 4

„Регулационо нивелациони план“. Обе тангирају колско пешачки приступ, односно саобраћајницу ради обезбеђења приступа комуналним возилима. Није дозвољена њихова препарцелација.

Грађ. парц.	ОПИС	Оријент. површ. (m ²)	Катастарска парцела
K1	комунални пункт за одлагање смећа	14	К.О. Рајац Део катастарске парцеле 4297
K2	комунални пункт за одлагање смећа	92	К.О. Рајац Део катастарске парцеле 6442

У оквиру гп К1 и К2 дозвољено је постављање покретних контејнера, капацитета до 1100 литара, чији ће се потребан број одредити помоћу норматива: 1 контејнер на 800 m² корисне површине простора искључиво у функцији туризма, угоститељства.

За одлагање комуналног отпада и комине из пивница које су у функцији производње, нису предвиђене посебне парцеле, нити њихово одлагање у контејнере. Комина се директно из пивница вози на њиве.

Осим ова два пункта, планирано је постављање истог типа контејнера уз паркинг саобраћајнице С1 и уз паркинг пута око гробља, гп ПТ5, без издвајања посебне грађевинске парцеле.

Простор за постављање контејнера визуелно заштитити оградом, тако да не омета приступ контејнерима. Обликовање треба да буде јединствено за све контејнере, примерено заштићеној околини. Остатак парцеле уредити као зелену површину. У оквиру грађевинске парцеле К2 , поред контејнера, могуће је поставити и јавну чесму.

Услови за уређење места за постављање контејнера

Места означена на графичким прилозима ознаком 7а-ђ, треба да буду минималних димензија за постављање два контејнера, стандардних димензија (око 2.3 x 4m за 2 контејнера.)

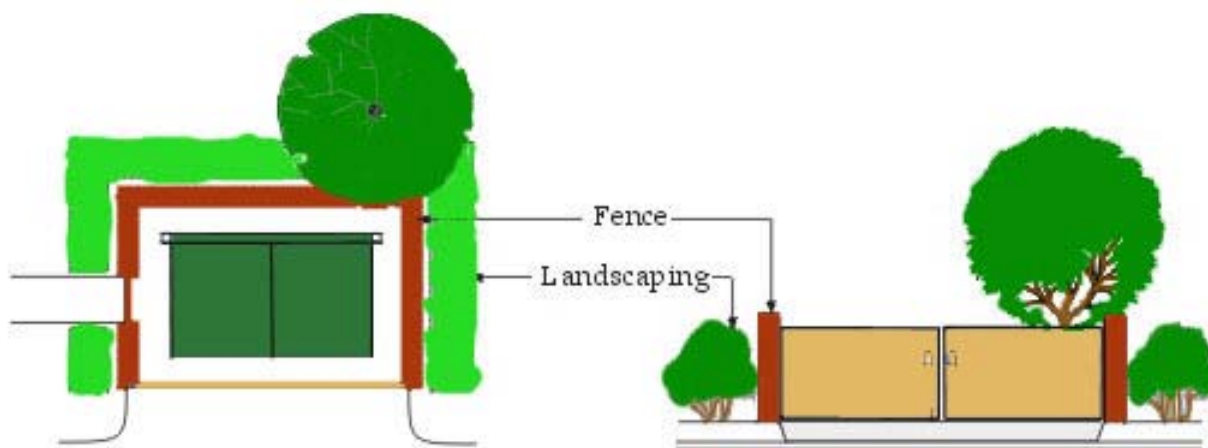
Дозвољено је застирање тла непосредно испод контејнера непропусним застором од камених плоча.

Места треба да буду са минимум 3 стране ограђене, оградом максималне висине до горње ивице контејнера (не више од 1.8 м или ниже али да у потпуности сакрива контејнер). Ограда може бити дрвена или бетонска, у том случају обавезно обложена природним каменом (врста камена која се може употребити дата у одељку Типологија подова). Дрвена ограда треба да буде густа, непровидна, у природној боји дрвета.

Пожељно је да ограда буде озелењена пузавицама (*Hedera helix*, *Parthenocisus* sp.) или сакривена вертикалним зеленилом, жбунастим врстама. У околини ограде обавезно планирати садњу високе вегетације, тако да не омета пролазак возила за одношење смећа.

Четврта страна ограђеног простора (окренута ка улици) може се оставити слободна али је пожељно да и она буде заклоњена дрвеним покретним платном које се може лако отворити ради пражњења контејнера.

Пример уређења простора за постављање контејнера:

4.3.2. ГРОБЉЕ– ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ГР

Рајачко гробље налази се на брду Бели брег и део је комплекса пивница у чијем је продужетку, на његовој југозападној страни.

Гробље чине две целине – прву целину чини источни, најстарији део заштићен као споменик културе са скупином од око 1500 надгробних обележја је, док је друга целина активна и окружује споменик културе са северне, западне и јужне стране. Међутим у последње време најновија сахрањивања су и између старог гробља и пута али и између најстаријих споменика, што их умногоме девастира.

Старо гробље на Белом брегу заштићено је законом као споменик културе 1980. године Одлуком бр. 633-15/80-III Скупштине општине Неготин. На њему је око 1500 споменика, укопаних у благо нагнут терен.

Споменици на рајачком гробљу које су створили самоуки анонимни каменоресци, представљају ремек-дела народне уметности и изузетно вредно културно наслеђе овога краја, те стога заслужују систематско истраживање и адекватну заштиту и презентацију.

На основу уписане године, најстарији споменици су из друге половине 18. века, али на основу облика и начина украшавања има и старијих. Највише је споменика из друге половине 19. века.

Гробље на Белом брегу карактеришу надгробни споменици облика једноставних и разуђених крстова или високих квадера – стубова заштићених каменим капама. Сви споменици су вертикално постављени. Клесани су у истом камену од којег су и пивнице. Највећи каменоломи одакле је доношен камен су у Рогљеву, Мокрању, Видровцу и Трњану.

Готово све површине обрађене су и декорисане изузетно живописном орнаментиком. Најчешће заступљени мотиви у плићој рељефној обради површина су пре свега крст, представљен на више начина, врло развијен и комбинован са словима ИС ХС НИ КА, јер се представа симболично односи на голготски крст на којем је разапет Христос. Често су резане и розете које симболишу представу сунца, потом круг, свастика, зупчасте траке и цикцак линије, упрошћене и стилизоване гране, лоза, изломљене линије и коси урези, тордиране траке и плитке нише лучно пресведене.

Разликују се три основне врсте споменика:

- **Стубови** са капом висине од 1 m до 2 m. Капа је посебно клесана и насађена одозго. Са свих страна су у плитком рељефу уклесани украси. Као и сами стубови, богато су резбарене и капе.
- **Крстови** у разним варијантама, и то мањи где су сахрањивана деца и већи до 2 m, затим крстови издуженог облика и здепасти. Краци крстова су равних линија, заобљених, или комбинација равних и облик линија.

- **Споменици пресличастог облика** су најређи. Високи су до 2 m, са много шупљина прозора, које образују више крстова.

Стање: Импресивном утиску који данас оставља стари део гробља крај рајачких пивница, поред монументалности и богате орнаменталне обраде надгробних споменика и приметне временске уједначености, односно њихове древности, доприноси и ванвремени приказ налик илузији да су стамени, масивни и тешки нагробни споменици заправо у покрету. Чини се да је сваки високи камени белег кренуо на неку другу, своју страну. Међутим, у том покретању, ови високи и дубоко укопани камени стубови и крстови нису дестабилизирани. Њихове базе и даље су чврсто везане за тло и споменици стоје непомишно упркос оштрини угла под којим су нагнути. Из тих разлога се и помишља на активност земљишта које је, некада у прошлости покренуло ове споменике али не и њихову дестабилизацију. Вероватно су тада многи споменици изваљени из земље, оборени или преломљени, разорени, и таквих и сада има свуда по рајачком гробљу.

Приоритетне интервенције: Обавезна је израда урбанистичког пројекта пејзажног уређења гробља са свим његовим елементима (ограде, стазе, осветљење, урбани мобилијар и др.) укључујући приступне колске и пешачке стазе и паркинг. Пре израде урбанистичког пројекта потребно је извршити одговарајућа геомеханичка испитивање тла ради истраживања узрока покренутости споменика. Такође, потребно је израдити Студију од стране надлежне службе заштите, којом ће се детаљно евидентирати постојећи надгробни споменици, са конзерваторским пројектом и свим неопходним истраживањима старих надгробних обележја и начина њихове конзервације, имајући у виду и резултате испитивања тла. Поред тога, пре израде пројекта, потребно је извршити и снимање квалитетних примерака зеленила.

Урбанистичким пројектом би требало, такође, регулисати и даље коришћење гробља за сахрањивање становништва које живи у селу Рајцу или се враћа да се у гробљу својих предака сахрани. То би значило да се стари део гробља који се конзервира мора ставити под физичку заштиту, ненаметљиво оградити и издвојити од активног дела гробља.

Планом је дефинисана **грађевинска парцела комплекса гробља са ознаком ГР**, површине око 147010m², која у односу на постојеће стање, представља проширење комплекса гробља. Није дозвољена препарцелација комплекса гробља.

Грађ. парц.	ОПИС	Оријент. површ. (m2)	Оријент. БРГП (m2)	Катастарска парцела
ГР	Гробље	14701		К.О. Рајац Делови катастарских парцела: 4467, 4468, 4471,4472, 4477, 4478, 4480, 4481, 4482, 4483, 4486, 4487, 4488, 4748. Целе катастарске парцеле: 4479 1, 4479 2.

Главни приступ гробљу планиран је са нове саобраћајнице ПТ5 која обухвата комплекс гробља, а на улазу у гробље формиран је паркинг простор са 10ПМ и проширење тротоара испред улаза.

Приликом даље разраде, за уређење планираног проширења гробља применити следеће нормативе:

- гробнице (двојне) 2.50mх2.75m, бруто површина око 12.0m
- гробови у низу 2.20mх1.0 и 2.30mх1.10m, бруто површина око 5.0m

Планирати уређење пешачке стазе и улаза из правца паркинга.

Низ породичних **гробних капела** на североисточном делу гробља, на кп 4488,4481,4480,4479/2, које својим обликом и употребљеним материјалима у потпуности одударују од традиционалних гробних обележја на овом локалитету, предвиђени су за **преобликовање**. Оне ће бити посебно обрађене кроз Урбанистички пројекат Гробља, односно кроз посебне МТЗ које издаје надлежни завод или Министарство културе и информисања.

Остаци објекта – капеле, на јужном делу гробља на КП 4470, четвороугаоне неправилне основе, малих димензија, око 6x4m, зидова од ломљеног камена који су сачувани у висни до 2,00m, због значаја места на коме се објекат налази заслужуу третман и заштиту као и цело гробље, те се радови на њему могу изводити само према решењу о мерама техничке заштите које издаје надлежни Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

За две постојеће пивнице, ван функције, означене у плану са **93** и **94**, графички прилог бр. 4 "Регулационо нивелациони план", које су се, услед спонтаног проширења гробља, нашле окружене гробним местима, планирано је **измештање** на површину јавне шуме **ШЈ2**, под условима дефинисаним у одељку 4.6.2. **Објекти са наменом туризма у оквиру грађевинске парцеле јавне шуме ШЈ2.**

Зеленило гробља

На старом гробљу нема ораганизовано сађене вегетације, већ се јављају спонтано самоникла стабла лишћарских врста. Интервенције у смислу пејзажног уређења односе се на евентуалну интродукцију плански сађене вегетације, али само на местима где коренов систем не може угрозити гробна места и стабилност споменика, и где је потребно постићи засену.

Ободом гробља планирано је подизање живе ограде максималне висине до 1m, од врсте *Vixus sempervirens*-шимшир.

Перпорука је плана да се интензивно ради на искорењавању инванзивне врсте пајасена (*Ailanthus altissima*), која се јавља и на простору гробља.

4.4. ПОВРШИНЕ ЗА ПЕЈЗАЖНО УРЕЂЕЊЕ

(графички прилог бр. 4 „Регулационо нивелациони план“ Р 1: 1000 и графички прилог бр. 9 „Пејзажно уређење“ Р 1:1000)

На простору Рајачких пивница, у домену пејзажног уређења, као и уређења зелених површина, планиране су интервенције, али тако да основни просторни и визуелни идентитет пивница остане ненарушен. Планским решењем подржана је постојећа квалитетна вегетација, као и постојеће травнате површине, које на овом простору преузимају функцију улица, односно улице су формиране травнатим површинама између објеката, и као такве представљају карактеристични амбијент који се афирмише и овим Планом.

На предметном простору издвојене су следеће категорије зеленила и површина за пејзажно уређење:

Јавне површине за пејзажно уређење

1. Шуме и зелене површине јавне намене
2. Уређене зелене површине јавне намене
3. Површине са карактером трга
4. Зона видиковаца и обезбеђења падине

Остале површине за пејзажно уређење

1. Шуме и зелене површине остале намене
2. Уређене зелене површине остале намене

У овом одељку, у контексту јединственог значаја и решавања пејзажног уређења површина, дати су заједнички услови и за површине статусу **јавне намене** и за површине у статусу **остале намене**.

4.4.1. ШУМЕ И ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ЈАВНЕ НАМЕНЕ

У оквиру плана издвојене су грађевинске парцеле јавне намене ШЈ1, ШЈ2 и ШЈ3, за јавне шуме и зелене површине јавне намене, које су уз шуме. Шумске површине налазе се и у оквиру грађевинских парцела јавне намене ИЦ (информативни центар) и ТО (јавни тоалет).

ЈАВНЕ ШУМЕ- ШЈ1, ШЈ2, ШЈ3,ШЈ4,ШЈ5

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
ШЈ1	Шума са одмориштем, северно од јавног тоалета	1321	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 4866, 4867, 4868, 10066
ШЈ2	Шума са одмориштем	1142	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 6439, 4672, 4854, 4858, 4859, 4860, 4861, 4865/1.
ШЈ3	Шума, јужно од јавног тоалета	407	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 4866, 10065, 10066.
ШЈ4	Шума изнад С1	3283	К.о. Рајац Део катастарске парцеле:
ШЈ5	Шума између пута С1 и корита потока	1699	К.о. Рајац Део катастарске парцеле:

Шумске површине (јавне и остале) задржавају се у постојећем стању уз редовне мере неге. Дозвољена је само санитарна сеча у случају фитопатолошких оштећења. Даљом разрадом планске и пројектне документације, могуће је планирати шетне стазе у оквиру шумских површина са мањим одмориштима, према графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план" и бр. 9 "Пејзажно уређење.

Шумске састојине ораха (*Juglans nigra*) са обе стране приступног пута, грађевинска парцела С1, су задржане у постојећем стању.

На простору шумске површине јавне намене, грађевинска парцела ШЈ2, а у непосредној близини главног трга, планирано је одмориште за посетиоце, са клупама, као и у шуми поред јавног тоалета, грађевинска парцела ШЈ1. Одмориште означено са 5а се налази на стазама којима се повезује паркинг за аутобусе, јавни тоалет и поплочани приступ пивницама са јужне стране. Одмориште означено са 5б се налази на стазама степеништима којима се повезује поменути приступ пивницама са јужне стране и приступ Централној зони Тргу.

Материјализација одморишта треба да буде усклађена са каменим поплочањем главног трга – Сабора, у смислу избора и обраде, као и димензија камених плоча. Материјализација је описана у одељку Типологија подова.

При даљој изради техничке документације, неопходно је геодетско снимање постојеће вегетације у околини одморишта, као и израда Мануала детерминације и валоризације постојеће вегетације, како би се сеча стабала при изградњи одморишта свела на минимум. У том контексту могуће су мање измене положаја и облика планираних одморишта и степенишних кракова, тако да површина одморишта буде 15 до 35m², а минимална ширина степенишног крака 1.40m и одморишта 1.40m.

Услови за планирано постављање, у оквиру грађевинске парцеле ШЈ2, измештених пивница са простора гробља дати су у одељку 4.6.2. Објекти са наменом туризма у оквиру грађевинске парцеле јавне шуме **ШЈ2**.

У оквиру јавне површине шуме, на грађевинској парцели **ШЈ3**, постављен је уређај за биолошко пречишћавање отпадних вода. Тачан положај објекта дефинисати израдом Урбанистичког пројекта, након извршеног снимања и валоризације постојеће вегетације, тако да се сеча стабала при изградњи сведе на минимум.

4.4.2. УРЕЂЕНЕ ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ЈАВНЕ НАМЕНЕ

Уређене зелене површине јавне намене обухватају карактеристичне `улице` између објеката (затрављене), као и репрезентативно зеленило тргова, у оквиру површина јавних колско пешачких површина КП1 и КП2. Овој типологији припада и зеленило зоне видиковаца на грађевинској парцели ВД, описаној у одељку 4.4.3.

Репрезентативно зеленило партерног типа треба да буде формирано на погодним местима уз јавни трг Сабор, као и где је то могуће у залеђу осталих мањих тргова. Колоритно и композиционо, партерно зеленило треба да буде сведено, са врстама карактеристичним за сеоске окућнице (предлог биљних врста дат је у посебном поглављу Услови за избор садног материјала).

Затрављене улице карактеристичне су за Рајачке пивнице, и задржавају се у постојећем стању, уз препоруку да се трава интензивније одржава и подсејава.

Сва висока квалитетна вегетација се у потпуности задржава (иако није сва приказана на графичким прилозима, због неажурности геодетске подлоге), посебно стабла дуда (*Morus sp.*), цера (*Quercus cerris*) и ораха (*Juglans regia*) великих димензија.

Пре даље израде техничке документације, обавеза је Инвеститора да наручи израду Мануала детерминације и валоризације постојећег зеленила, те да се према налазу Мануала, сва стабла оцењена високим оценама задрже и инкорпорирају у планирана решења.

Приликом евентуалне сече стабала већих димензија, неопходно је прибављање сагласности надлежних институција за извођење радова.

На местима приказаним на графичком прилогу бр. 9 "Пејзажно уређење" приказане су позиције планираног дрвећа, које нису обавезујуће у смислу позиције и зависиће од детаљно снимљене постојеће вегетације.

Уз саме објекте, у максималној ширини од 0.6 m, могуће је поплочавање каменим плочама описаним у одељку Типологија подова.

4.4.3. ПОВРШИНЕ СА КАРАКТЕРОМ ТРГА, ЈАВНЕ НАМЕНЕ

Централна зона -Трг са дрветом Записом

У оквиру колско пешачке површине јавне намене, на грађевинској парцели КП1, у централној зони пивница, планирано је задржавање основне функције постојећег Трга, као јединог правог, и највећег трга на предметном подручју. Дрво запис (стабло дуда –*Morus sp.*), се најстрожије чува, уз препоруке за могуће мере неге (санитарно хигијенске мере, ентомолошка и фитопатолошка заштита стабла је могућа). Дрво запис је централни део трга, као и целих Пивница уопште, те даљом разрадом техничке документације, организацију трга, као и седења и других елемената треба подретити самом стаблу, које јесте, и треба да остане централни мотив овог простора.

Саобраћајне површине око трга треба да, нарочито у дане празновања и организовања скупова, постану интегрални део трга. Због тога су застори саобраћајних површина у околини трга интегрисани са засторима самог трга. Нема разлике у материјализацији (тип каменог застора је исти), а разлика је само у величини, и евентуално дебљини камених плоча (камене плоче трга треба да буду бар дупло веће од димензија камених плоча саобраћајних површина)- могућности материјализација су приказане у прилогу Типологија подова- ТИП 1 и ТИП 2.

Предлог врста камена за облагање застора: `рујан`, гранит, струганички, а тип обраде треба да буде уједначен антико, штоковани или тесани. Колорит као и обрада камених плоча треба да буду максимално сведени, без честих промена слога и обраде.

На исти начин планирано је и поплочавање одморишта у непосредној близини Сабора (5а).

Опремање трга урбаним мобилијаром (расвета, клупе, канте за отпатке и др.) треба да буду усаглашени са карактером Пивница- они могу бити савремени али да у домену материјала и дизајна буду у складу са објектима (никако не предвиђати бетонске елементе мобилијара, елементе од полираног инокса и слично).

Постојећи објекат Сабора се уклања, како би се обезбедио неометани простор око дрвета Запис, у функцији службе која се око њега обавља, као и ради обезбеђења неометаног колског приступа пивницама. Нови објекат Сабора, чије је идејно решење саставни део Документације плана, поставља се према графичком прилогу бр. 4 "Регулационо

нивелациони план." Објекат Сабора се налази уз ограду потпорног зида, испод кога је, такође, јавни колско пешачки простор са клупама уз зид. Завршна обрада потпорног зида мора бити од камена, у складу са условима за облагање застора. Објекат Сабора опремљен је клупама и столовима, а поред њега је планирана чесма, амбијентално примерена месту на коме се налази.

Друге површине са карактером трга

Ове површине јавне намене, формиране су као проширења у зони пешачких стаза између објеката, и, у том микроамбијенту, добијају карактер трга (може бити организовано седење, као и засена високим лишћарима). Поменуте амбијенталне целине налазе се у оквиру колско пешачких површина КП1 и КП2.

На неколико места тргови су формирано око постојећих бунара, планираних чесми или око планираних собрашица и вењака, означени су у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план" ознакама: 2 (бунари и чесме), 3 (собрашице), 4 (вењаци).

Опрема ових простора треба да буде једноставна.

Уколико се наведени садржаји не налазе на поплочаној подлози, планиран је застор од полуврстог материјала, стабилизване земљане подлоге –Типологија подова ТИП 3- (*Decomposed granite, Terra stabilizzata*) којој су додати фиксатори ради онемогућавања расипања. Боја ове земљане подлоге треба да буде усаглашена са доминантном бојом објеката (нијансе беж, окер). Око чесми и бунара могуће је и поплочавање у максималној ширини од 0.6m, према типологији подова која важи за површине Централне зоне.

Опремање трга урбаним мобилијаром (расвета, клупе, канте за отпатке и др.) треба да буду усаглашени са карактером Пивница - они могу бити савремени али да у домену материјала и дизајна буду у складу са објектима (никако не предвиђати бетонске елементе мобилијара, елементе од полираног инокса и слично).

На местима где је планирано постављање вењака – пергола, организовано је и седење. Озелењавање пергола треба да буде традиционалним врстама – најбоље виновом лозом (*Vitis vinifera*), аутохтоним сортама карактеристичним за овај крај: багина, зачинак, прокупац, црна тамјаника, бела тамјаника, али се повремено могу користити и друге декоративне врсте, најбоље аутохтоне.

И у оквиру планираних собрашица организовано је седење. Максималне димензије појединачних собрашица су 3.0mх6.0m, без стреха. Стрехе су препуштене до 0.7m. Према графичком прилогу бр 4 "Регулационо нивелациони план", у зависности од величине простора, могуће је поствити више собрашица.

На трговима планирати засену високим лишћарима, аутохтоних врста - предлог садног материјала дат је у посебном одељку Услови за избор садног материјала.

Сви набројани објекти могу бити изграђени само према условима и уз сагласност на пројекте надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања.

Услови и мере заштите

ЗАПИС- ЗАВЕТНО СТАБЛО ДУДА налази на централном тргу у Пивницама, на КП 4865/1. Највероватније је Трг са објектима око њега и формиран око записа као што се село или град формира око саборног храма- цркве. Овде Запис третирамо као религијски објекат јер је веома важно у духовном али и социјалном животу становника Рајца, а нарочито у време обележавања сеоске славе-заветине. По сећању најстаријих становника села Рајца литије у име свеца заштитника села, односно Св. Тројице, биле су редовне пре Другог светског рата и почињале су у порти цркве, а након обиласка свих записа у атару, завршавала се у пивницама где је свештеник заједно са сељанима читао молитву. Тада се поново урезивао крст на деблу где је он од давнина стајао, затим литија обилази три пута око записа, и то се место поливало вином и остављали се дарови у облику цвећа и плодова на трпези која се и данас налази испод урезаног крста. У току литије изговарале су се молитве за заштиту села од болести и несреће, за родну годину итд. Након обављеног ритуала раније су се враћали у село, у порту цркве где је некада била трпеза или сабор (собрашица) где се славље завршавало гозбом. Када је трпеза или сабор у порти пропао направљен је нов у пивницама 1936. године године од „савременог“ материјала и од тада се славље завршавало гозбом у пивницама.

Постоји веровање у народу да ће свако ко оскрнави запис бити кажњен, а у овом региону иде се и до крајњег сујеверја па се чак ни сува грана са овог стабла не уклања у страху од Божје казне.

Литија не обилази записе по атару од Другог светског рата, тај обичај је замро, али се одржао обичај слављења св. Трифуна и за св. Тројице када се код записа обавља богослужење.

Стање: Запис – стари дуд је у веома лошем стању што је пре свега одраз његове временности али и небриге мештана. Стабло је угрожено непромишљеном изградњом постојећег сабора чијим темељима је угрожен коренов систем, сам објекат постојећег сабора онемогућио је и вршење процесије-обилазак литије око записа. У том контексту је и планиран нови Сабор на локацији у непосредној близини.

Приоритетне интервенције: Неопходно је да стручњаци из Завода за заштиту природе или Шумарског факултета процене могућност лечења овог стабла и да се предузму све неопходне мере за његово оздрављење.

ПОСТОЈЕЋИ САБОР СВ. ТРОЈИЦЕ налази се поред записа – старог дуда на централном тргу у комплексу пивница, на КП 4865/2. Натпис на њему даје информацију да је саграђен 1938. године као „трпеза“ коју су користили становници Рајца и њихови гости за време заветине Св. Тројице.

То је бетонска грађевина оријентисан исток-запад, са 12 стубова који носе равну армиранобетонску плочу са оградом на северној страни од бетонских стубића и хоризонталне гредице на висини од око 70 цм. На средини ограде наглашена је вертикална бетонска плоча са крстом испод којег се налази икона Св. Тројице и натпис када је објекат саграђен. Својом западном страном сабор је приљубљен уз дуд-запис. Кроз једно од четири поља сабора пролази колско-пешачки пут ка југу и платоу-видиковцу.

Стање: Постојећи Сабор, својом архитектонском формом и материјалом од којег је саграђен, одудара од осталих објеката комплекса. Без обзира што је грађен од „трајнијег“, материјала-бетона, у лошем је стању. Поред тога што је физички угрозио и визуелно девастирао стабло дуда као светог места, Сабор (трпеза) је онемогућио и одвијање литије која је до његове градње три пута обилазила око записа, те се из тог разлога постојећи Сабор одавно не користи у својој основној намени, а простор је деградиран контејнерима и паркираним возилима

Приоритетне интервенције: С обзиром на све горе наведено потребно је изградити нови Сабор на одговарајућој локацији, недалеко од Записа, на тргу, према ситуационим условима дефинисаним у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план", али од материјала који је примерен за целину пивница – камени ступци који носе дрвену таванску и кровну конструкцију широких стреха, покривену ћерамидом. У овакав објекат треба да буду уграђене дрвене клупе и столови. У Документацији плана приложено је Идејно решење новог Сабора. Постојећи Сабор се може уклонити тек пошто се изгради нови Сабор.

БУНАРИ:

Поред пивница и казанија, у комплексу су значајни и бунари. Поред два која се налазе у две пивнице постоје и два јавна, на КП 4622 и 4760. Озидани су врло добро клесаним каменом испод површине тла, међутим њихова грла или круне су бетонирани или малтерисани.

Стање: Стабилни су, али се не користе јер су затрпани отпадом, због чега се не зна да ли у њима има воде.

Приоритетне интервенције: Потребно је очистити бунаре а круне, уколико нису од камена па малтерисане, озидати од, за то клесаних, блокова или направити дрвене круне односно сантраче (остаци једне такве конструкције се налазе на централном бунару у рогљевачким пивницама) и направити конструкцију за извлачење воде, као и надстрешницу, а према пројекту урађеном на основу решења о мерама техничке заштите које издаје надлежни завод или Министарство културе и информисања.

4.4.4. ЗОНА ВИДИКОВЦА И ОБЕЗБЕЂЕЊА ПАДИНЕ, ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ВД

У оквиру плана издвојена је грађевинска парцела јавне намене за зону видиковаца и обезбеђења падине, означена са ВД.

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
ВД	Зона видиковца и обезбеђења падине	1139	К.о. Рајац Делови катастарских парцела: 6440, 4787, 4790, 4792, 4795, 4814, 4815, 4816, 4817, 4818, 4819, 4841, 4842, 4843, ?.

Планирана зона видиковаца је у југоистичном делу предметног подручја. Видиковци су планирани као једноставни платои, са местима за седење за окупљање посетиоца, и уз засену стаблима лишћарских врста. Није дозвољена изградња затвореног објекта. Услови за уређење зелених површина видиковца дати су у одељку 4.4.3. Уређене зелене површине јавне намене.

Материјализација видиковца треба да буде усаглашена са материјализацијом јавних површина на простору захвата Плана - користити природне материјале дрво и камен, а тип камена и његова обрада дата је у одељку Типологија подова ТИП 1, 2 И 3.

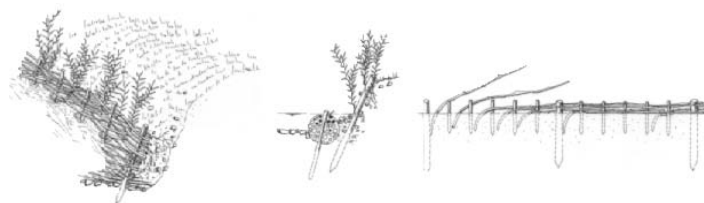
Опремање видиковца урбаним мобилијаром (расвета, клупе, канте за отпатке и др.) треба да буде усаглашена са карактером Пивница – елементи мобилијара могу бити савремени али у домену материјала и дизајна морају да буду у складу са објектима окружења (никако не предвиђати бетонске елементе мобилијара, елементе од полираног инокса и слично). Просторе за одмор формирати као неколико групација опремљених клупама, столовима и осталим неопходним мобилијаром, максималне појединачне површине до 35m², уз могуће попличавање или примену стабилизоване подлоге у зони постављања. Између су зелене површине. Удео застртих или стабилизованих површина не може бити већи од 15% у односу на површину грађевинске парцеле **ВД**.

За зону видиковца неопходно је извршити предходна геолошка истраживања, која ће дефинисати оптималне и амбијентално прихватљиве начине стабилизације падине, према условима плана.

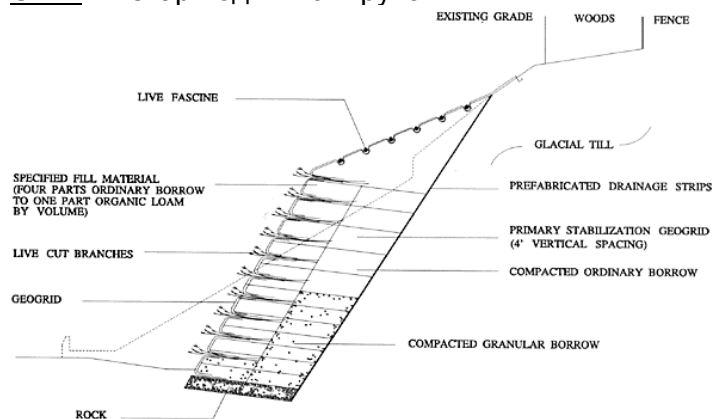
Стабилизацију падине на којој се планирају видиковци, извршити претежно биоинжењерским мерама, употребом неког од предложених метода, или методом коју предложи стручно лице (*План предвиђа израду стручне студије од стране релевантних стручњака из области геологије, статике, заштите од ерозије, и сл., којом ће се предложити најбоље решење за стабилизацију терена*).

Стабилизација се може вршити употребом плетара, живих фашина, комбинацијом кочића и жбунастих врста, употребом живог прућа, комбинацијом каменог зида и живог прућа, комбинацијом габиона и живог прућа и сл, или комбинацијом наведених метода, у зависности од нагиба и карактера терена.

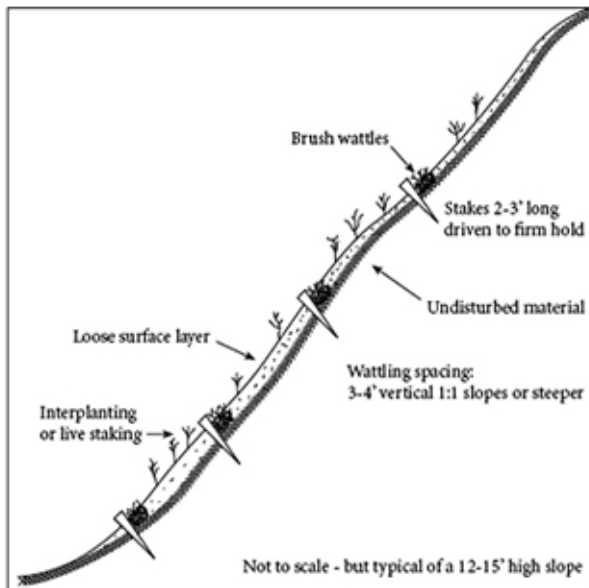
Примери биоинжењерских мера за стабилизацију терена:

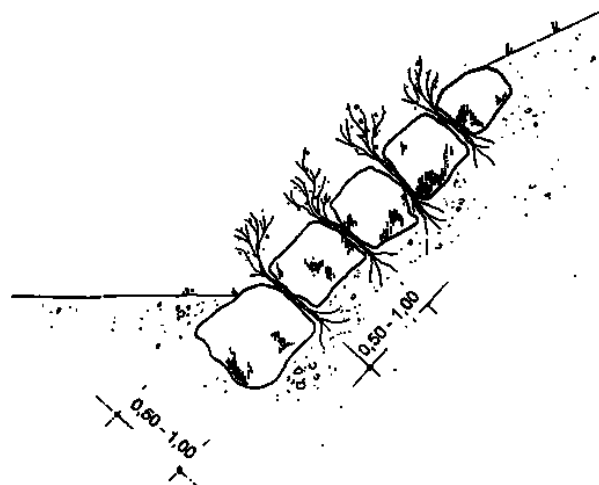
Сл. 1-Плетари од живог прућа

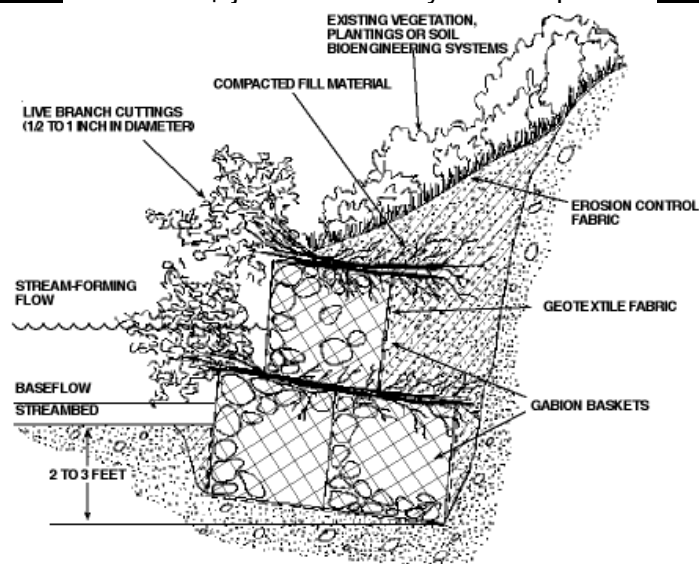
Сл. 2- Живе фашине

Сл. 3- Комбинација кочића и жбунастих врста

Сл. 4- Комбинација каменог зида и жбуња

Сл. 5- Озелењени габион

4.4.5. УСЛОВИ ЗА ИЗБОР САДНОГ МАТЕРИЈАЛА

На локацији је примећено присуство изузетно инванзивне врсте пајасена (*Ailanthus altissima*), те се препоручује њено искорењивање, односно уклањање младица које се спонтано појављују на локацији.

Дрвеће:

Juglans regia-ораш, *Quercus cerris*- цер, *Quercus frainetto*- сладун, *Morus alba*-дуд, *Tilia sp.*- липа., *Fraxinus ornus*- јасен, *Carpinus betulus*-граб, *Crataegus sp.*- глог, *Fagus silvatica*- буква, *Cornus mas*- дрен., *Robinia pseudoacacia*-багрем, *Taxus baccata*...

Воћарске врсте:

Pyrus sp. (аутохтоне сорте крушке), *Malus domestica* (аутохтоне сорте јабуке), *Prunus domestica* (аутохтоне сорте шљиве), *Prunus persica* (аутохтоне сорте брескве), *Prunus armeniaca* (аутохтоне сорте кајсије), *Prunus avium*- трешња, *Rubus idaeus* (аутохтоне сорте малине)...

Жбунасте врсте:

Ligustrum vulgare, *Syringa chinensis*-јоргован, *Buxus sempervirens*- шимшир, *Rosmarinus officinalis*- рузмарин, *Prunus laurocerasus*-ловорвишња, *Cotoneaster sp.*, *Pyracantha coccinea*, *Viburnum lantana*...

Пузавице:

Vitis vinifera (аутохтоне сорте карактеристичне за неготински крај багрина, зачинак, прокупац, црна тамјаника, бела тамјаника), *Hedera helix*, *Lonicera caprifolium*, *Parthenocissus tricuspidata*...

Перене:

Rosa canina, *Rosa sp.*- руже, *старе сорте- стаблашице и ниске сорте*, *Iris sp-upuc.*, *Salvia officinalis*-жалфуја, *Ruscus sp.*, *Calendula arvensis*- невен, , *Vinca maior*, *Hosta sp.*, *Thymus sp.*- мајшина душица, *Primula sp.*- јагорчевина

Луковичасте врсте:

Narcissus sp.- нарцис, *Galanthus nivalis*-вусибаба, *Allium sp.*, *Crocus sp.*- шафран, ...

Предложене врсте приказане су у одељку Каталог биљних врста.

Предложене врсте представљају избор врста у даљој изради техничке документације у домену пејзажног уређења, и не обавезују пројектанта да употреби све наведене врсте већ да према пројекту усклади избор врста са предложеним.

4.4.6. ШУМЕ И ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ ОСТАЛЕ НАМЕНЕ

Шумске површине остале намене остају у постојећем стању и коришћењу, осим у јужном делу комплекса где се планира проширење постојеће шуме остале намене на контактне површине остале намене, према графичком прилогу бр. 3 "Планирана намена површина".

Услови за шумске површине остале намене су исти као и услови за шуме јавне намене (одељак 4.4.1. Шуме и зелене површине јавне намене).

Уређене зелене површине остале намене - ван регулационе линије

Обухватају зелене површине типа окућнице око објекта или су у виду затрављених пролаза-улица између објекта. Уређење треба да буде подређено корисницима простора, у смислу организовања седења и одмора, али и других активности у функцији производње вина, као основне делатности.

Уколико се објекат користи у сврху туризма, онда се слободни простор око објекта треба организовати тако да буде у функцији посетилаца- уколико објекат има своју окућницу.

Партерно уређење окућница не сме да одудара од постојећег амбијента пивница. Није дозвољено ограђивање парцела, као ни одвајање живим оградама.

На местима која су у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелационо план" означена као места за постављање вењака или собрашица у оквиру остале намене, важе услови обликовања и материјализације који су дати за исту врсту објекта у оквиру површина јавне намене (одељак 4.4.3. Површине са карактером трга, јавне намене).

Карактер зеленила теба да буде у духу постојећих амбијенталних вредности, никако не уводити врсте које нису карактеристичне за окућнице сеоских домаћинства овог краја-избегавати новије култиваре и форме, као и врсте које се никада раније нису користиле у озелењавању окућница Србије. Најбоље је користити аутохтоне врсте и одомаћене врсте, као и врсте карактеристичне баш за пивнице (орак, дуд, цер, као и руже, које су се некада користиле уз засаде винове лозе, као индикатори појаве болести лозе).

Пре израде техничке документације, обавеза је Инвеститора наручи израду Мануала детерминације и валоризације постојећег зеленила, те да се према налазу Мануала, сва стабла оцењена високим оценама задрже и инкорпорирају у планирана решења.

4.5. ВОДЕНЕ ПОВРШИНЕ

(графички прилог бр. 2 „Планирана намена површина“ Р 1: 1000)

У циљу обезбеђења континуитета водотока исушеним коритом потока, формиране су две грађевинске парцеле, В1 и В2, а испод паркинга и саобраћајнице на грађевинској парцели С1, планиран је цеваст пропуст Ø 1000.

ВОДОТОК - ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ В1 и В2

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
В1	Корито потока	192	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 10048
В2	Корито потока	88	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 10048

4.6. ОБЈЕКТИ У ОКВИРУ ПОВРШИНА ЈАВНЕ НАМЕНЕ

(графички прилог бр. 3 „Планирана намена површина“ Р 1: 1000, графички прилог бр. 4 „Регулационо нивелациони план“, графички прилог бр. 5 „План грађевинских парцела са смерницама за спровођење“)

4.6.1. ИНФОРМАТИВНИ ЦЕНТАР – ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ИЦ

За планирани објект Информативног центра - туристички пункт, издвојена је грађевинска парцела јавне намене ИЦ, површине око 600m². Парцели се приступа са саобраћајнице С1.

Грађ. парц.	Опис	Површина m ²	Катастарска парцела
ИЦ	Информативни центар , туристички пункт на улазу у пивнице	600	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 4950, 4951, 4952, 4953/1, 4953/2, 4954, 10065.

Услови за формирање грађевинске парцеле	<ul style="list-style-type: none">Грађевинска парцела ИЦ дефинисана је у графичким прилозима бр. 4 "Регулационо нивелациони план" и бр.5 "План грађевинских парцела са смерницама за спровођење".Границе грађевинске парцеле ИЦ, дефинисане овим планом, не могу се мењати.
Намена	<ul style="list-style-type: none">Туризам: информативни центар, галерија, продаја сувенира, пратећи садржаји
Положај објекта на парцели	<ul style="list-style-type: none">Дефинисан у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план".
Индекс изграђености („И“)/индекс заузетости парцеле („З“)	<ul style="list-style-type: none">"И"=0.25 (редукована БРГП сутерена)"З"=15.5%
спратност објекта	<ul style="list-style-type: none">Ст + П
Кота приступног платоа	<ul style="list-style-type: none">Кота приступног платоа објекту ИЦ са саобраћајнице С1 је око 188.30 m^{n.v.}. Остале платое и уређење отвореног застртог простора прилагодити максимално терену и очувању квалитетног зеленила.
кота приземља	<ul style="list-style-type: none">Минимално +0.20 m, максимално +0.45 m у односу на приступни плато.
Услови за слободне и зелене површине	<ul style="list-style-type: none">Услови уређења слободних и зелених површина дефинисано је у одељку 4.4 ПОВРШИНЕ ЗА ПЕЈЗАЖНО УРЕЂЕЊЕ.
Решење саобраћаја/ паркирања	<ul style="list-style-type: none">Паркирање решити у оквиру јавног паркинга уз саобраћајницу С1.
Архитектонско обликовање	<ul style="list-style-type: none">Обликовање и материјализација: зидови су од ломљеног и клесаног камена, таванска и кровна конструкција од хростове грађе, покривач - ћерамида.Уређење и материјализација окружења: рампе и

	степеништа пројектовати у камену, потпорне зидове ломљеним каменом, поплочавање платоа, такође извести у камену, према каралогу материјала.
Услови за ограђивање парцеле	• Парцела се не ограђује
Инжењерскогеолошки услови	• Потребно је извршити одговарајућа геолошка истраживања пре приступања изради техничке документације.

4.6.2. ОБЈЕКТИ СА НАМЕНОМ ТУРИЗМА У ОКВИРУ ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ ЈАВНЕ ШУМЕ ШЈ2

У оквиру јавне површине грађевинске парцеле ШЈ2 планирано је постављање измештених пивница са простора гробља 94 и 95, које на новој локацији имају ознаку 94а и 94б. За ове објекте нису издвојене посебне парцеле остале намене, имајући у виду да се ради о целовитости шумског комплекса, али сами објекти не морају имати статус јавне намене. Положај објеката дефинисан је на графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план". Измештање и реконструкцију објеката извршити према пројекту израђеном по условима из Решења о мерама техничке заштите, издатим од стране надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања. Потребно је да пројекти имају и сагласност ових институција, као и конзерваторски надзор у току реализације. Намена објеката је туризам, који подразумева угоститељство (без смештајних капацитета), продавницу сувенира, продајну галерију у функцији афирмације Пивница, а могући су и други садржаји културе.

4.6.3. ОБЈЕКАТ ЈАВНОГ ТОАЛЕТА - ГРАЂЕВИНСКА ПАРЦЕЛА ТО

За постојећи објекат јавног тоалета, издвојена је грађевинска парцела јавне намене ТО, површине око 600m². Парцели се приступа са саобраћајнице С1.

Грађ. парц.	Опис	Површина м ²	Катастарска парцела
ТО	Јавни тоалет, уз саобраћајницу С1	523	К.о. Рајац Део катастарске парцеле: 4866.

За потребе приступа изведеном објекту јавног тоалета, планирани су приступни плато и степеништа која тоалет повезују са паркингом уз саобраћајницу С1 и са комплекса пивница, преко пешачког пута КП2. Приступни плато повезан је и са планраним одмориштем у јавној шуми ШЈ1.

Елементи ситуационог решења дати су у графичком прилогу бр.4 "Регулационо нивелациони план".

5. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОВРШИНЕ ОСТАЛИХ НАМЕНА

(графички прилог бр. 3 „Планирана намена површина“ Р 1: 1000 и графички прилог бр. 4 „Регулационо-нивелациони план“ Р 1: 1000)

Рајачке пивнице – групација винских подрума села Рајац, налазе се западно од села уз винограде, удаљене од села око 2 км на брежуљцима Бели брег и Стена. Највећи број пивница налази се у насељу на десној обали орашачког потока на Белом брегу и оно је збијеног типа као и село, спонтано настало пратећи конфигурацију терена, што је условило кривудава улице и блокове грађевина неправилног облика. Карактеристично за ово насеље је да су се улице формирале уз пивнице, често са две, а понегде и са више страна. Други део насеља винских подрума налазио се на левој обали Орешачког потока и до данашњих дана сачуван је и доступан само један полуурушен објекат а до пре десетак година могло се прићи и до још неколико остатака које су сада прекривене вегетацијом и потпуно неприступачне.

Први записи о Неготинским пивницама потичу из средине 19. века, а о времену почетка њихове градње на овом простору нема поузданих података. На многим пивницама постоје

записи о години градње, на основу којих је могуће претпоставити и време изградње осталих – током друге половине 19. и прве половине 20. века, а може се претпоставити да су постојале и старије које су грађене од дрвета.

У оквиру површина остале намене, објекти и парцеле пивница су доминантни предмет уређења и грађења, од којих је највећи број постојећих пивница или оних које се обнављају. С обзиром да су у обликовном и амбијенталном смислу објекти пивница, без обзира на намену, јединствена целина, планом су дефинисана **општа правила уређења** која важе за све пивнице, као и **посебна правила уређења** која се односе на појединачне објекте, нумерички јединствено означене у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план" и у одговарајућим деловима текста.

5.1. ПИВНИЦЕ –ОПШТА ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

основна намена	Основна намена објеката пивница дефинисана је графичким прилогом бр. 3 „Планирана намена простора“ за сваку парцелу и то: <ul style="list-style-type: none"> • Вински подруми-пивнице: производња и складиштење вина • Мешовита намена: пивнице, туризам • Туризам (сувенири, галерије, угоститељство, промоција) • Казаније – производња ракије • Угоститељство Остале намене, а посебно становање, су искључене.
компатибилност намене	<ul style="list-style-type: none"> • Компатибилне намене могу бити заступљене од 0% до 100%, искључиво према посебним правилима за појединачне објекте. • Један објекат може, поред основне, имати само једну компатибилну намену. • Избор компатибилне намене је искључиво у оквиру планом дефинисаних основних намена.
број објеката на парцели	<ul style="list-style-type: none"> • За постојеће објекте и објекте који се обнављају дозвољено је више објеката на једној парцели, као и један објекат на више парцела, у контексту очувања изворне парцелације.
услови за формирање грађевинске парцеле	<ul style="list-style-type: none"> • Парцела мора имати непосредан колски приступ на јавну саобраћајну површину и могућност прикључка на комуналну инфраструктуру. • Није дозвољена парцелација и препарцелација. • Дозвољене су исправке граница парцела у односу на планирану регулацију и топографско стање објекта, као и исправке граница суседних парцела у контексту решавања имовинско правних односа и разграничења. • Дозвољене су исправке граница парцела у контексту превођења старог катастра у нови.
положај објекта на парцели	<ul style="list-style-type: none"> • Постојећи објекти се задржавају у постојећем габариту, према графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план" и према посебним правилима за појединачне објекте. • Објекте који се обнављају и нове објекте постављати искључиво у оквиру зоне грађења одређене грађевинском линијом дефинисаном у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план".
помоћни објекти на парцели	<ul style="list-style-type: none"> • Није дозвољено постављање помоћних објеката на парцели.
спратност и висина објеката	<ul style="list-style-type: none"> • Максимална спратност објеката дефинисана је графичким прилогом бр. 4 је "Регулационо нивелациони план". • Максимална висина слемена постојећих аутентичних

	<p>објеката који нису планирани за преобликовање је дефинисана постојећим слеменом.</p> <ul style="list-style-type: none"> Максимална висина пивница које се реконструишу, преобликују или планираних нових објеката, биће одређена студијом волумена суседних објеката у простору у ком се гради а у циљу спречавања угрожавања како постојећих објеката тако и оних који се на овим парцелама планирају, а према Решењу о мерама техничке заштите и Решењу о сагласности од стране надлежног завода за заштиту споменика културе.
приступна кота	<ul style="list-style-type: none"> Приступна кота за постојеће објекте се задржава у постојећем стању. Приступна кота за планиране објекте и објекте који се обнављају је кота приступног пута, односно колско пешачког пута. за постојеће двоетажне објекте дозвољава се приступ другој етажи објекта спољашњим степеништем у оквиру јавне површине.
правила и услови за интервенције на постојећим објектима	<ul style="list-style-type: none"> Детаљна правила за појединачне објекте дата су одељку 5.2. Све интервенције на постојећим објектима реализовати у складу са одговарајућом типологијом, дефинисаном овим планом и мерама техничке заштите (у даљем тексту МТЗ).
услови за слободне и зелене површине	<ul style="list-style-type: none"> Услови уређења слободних и зелених површина остале намене дефинисано је у одељку 4.4 ПОВРШИНЕ ЗА ПЕЈЗАЖНО УРЕЂЕЊЕ.
решење саобраћаја/паркирања	<ul style="list-style-type: none"> Колски приступ путничким возилима и тракторима са приколицом обезбеђен је са саобраћајних и колско пешачких површина искључиво за власнике пивница. Није дозвољено паркирање, осим на јавном паркингу у оквиру саобраћајнице С1.
архитектонско обликовање	<ul style="list-style-type: none"> У свему према Решењу о МТЗ и Решењем о сагласности од стране надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања.
услови за оградавање парцеле	<ul style="list-style-type: none"> Није дозвољено оградавање парцела.
услови и могућности фазне реализације	<ul style="list-style-type: none"> Није дозвољена фазна реализација.

Типологија пивница

Постоји неколико типова пивница, али се према просторној организацији и материјализацији могу издвојити две основне типологије:

А) Према броју етажа

– једноетажне (приземне - Ст), и двоетажне (спратне СТ+П). Често се приликом груписања у истом низу, или блоку, може наићи и на приземне и на спратне, као и на слободно стојеће у дефинисаном блоку.

1. Једноетажне пивнице (на графичким прилозима означени са Ст) углавном су неправилне четвороугаоне основе, зидане каменом. По правилу, ови вински подруми укопани су у тло за око 1–1,20 м. Улаз у пивницу углавном је са оне стране на којој је терен нижи, или уколико је постављена управно на изохипсе на дужем, бочном зиду. У зависности од имућности домаћина пивнице могу бити нижих зидова и тада имају портале скромнијих димензија, у правоугаоном дрвеном раму са двокрилним вратима. Код имућнијих власника зидови пивница веома су високи, а портали лучни монументални, са декорисаним каменом рамом.
2. Код двоетажних пивница (на графичким прилозима означени са Ст+П) прва етажа је укопани вински подрум, док су на другој, стамбеној етажи боравили власници или радници, у време радова у винограду или припреме вина и ракије. Ове пивнице се

могу сврстати у два подтипа условљена градњом на стрмијем, односно благо нагнутом терену. На стрмијем терену пивнице се најчешће налазе између два сокака. Вински подрум већим делом је укопан, тако да је зид код улаза висок око 1–1,20 м, а супротни потпуно укопан у тло. На горњу етажу улази се са супротне стране од улаза у подрум, непосредно са горње улице. Други подтип су двоетажне пивнице грађене на благо нагнутом тлу, тако да је вински подрум укопан до 150 цм, док се на спрат пење дрвеним, а некада и каменим степеницама. Нема их много у комплексу, свега десетак. Грађене су углавном око раскршћа главних саобраћајница и на централним „трговима“, а изгледају као куле.

Б) Према материјализацији

Друга типологија пивница је заснована на употребљеним материјалима за градњу зидова - и то су дрвене, камене и од опеке, као и комбинација ових материјала.

1. Најстарије сачуване пивнице су од дрвених брвана или брвеница спојених на угловима на ћерт, или бондручне конструкције са дрвеном испуном. И једне и друге биле су малтерисане блатним малтером. Ако су једноетажне, пивнице су на темељним зидовима од камена, грађеним у сухозиду, а уколико су двоетажне, први ниво је полуукопан и грађен ломљеним каменом у блатном малтеру, док је други од дрвета, грађен као и једноетажне.
2. Почетак грађења камених пивница везује се за почетак друге половине 19. века, односно за почетак извоза вина у Француску након што је у тој земљи филоксера уништила винограде. Највећи број оваквих пивница изграђен је до почетка 20 века, односно до Балканских ратова. Оне су у највећем броју једноетажне али их има и двоетажних. Зидане су ломљеним каменом а само су елементи на угловима, портали и остали отвори од клесаног камена. Код овог типа пивница разликују се и различите подтипове зависно од начина формирања стрехе.
 - Први подтип су објекти без стреха, када су зидови завршени каменим, једноствано профилисаним венцима, а дрвени елементи таванске и кровне конструкције споља нису видни.
 - Други подтип је са плитким стрехама које чине само видне, конзолно препуштене тавањаче или само препуштени рогови.
 - Трећи подтип је са веома дубоким стрехама које чине конзолно препуштене тавањаче преко којих су препуштени и рогови.

Начин решавања кровне конструкције, нарочито стрехе, указује на везу са профаним градитељством Косова и Метохије и Македоније. То се може објаснити чињеницом да је већинско становништво ових крајева досељено са тог подручја, пренело узоре за обликовање, градњу и технике грађења.¹⁰

У периоду после Другог светског рата у комплексу је саграђено неколико двоетажних пивница у комбинацији ломљеног камена у првој и опеке у другој етажи. Неке од њих имају и серклаже и друге елементе од армираног бетона.

Опште мере заштите пивница

Сви објекти у границама плана налазе се, на основу споменичке валоризације, у Првом степену заштите, на основу чега су прописане мере заштите и степен интервенција.

У границама плана нису дозвољене грађевинске интервенције у виду изградње нових објеката, ако нису дефинисани овим планом, као ни пренамена и коришћење планираних пољопривредних површина у другу сврху.

Могућа је **конзервација, рестаурација, реконструкција и преобликовање** постојећих објеката према пројекту израђеном по условима из Решењима о МТЗ, издатим од стране

¹⁰ Тихомир Станојевић, *Неготин и Крајина од 1859. до 1940. године*, оп. цит., 55.

надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања. Потребно је да пројекти за ове објекте имају и сагласност ових институција, као и конзерваторски надзор у току реализације.

Дозвољена је и **изградња нових објеката који су у функцији пивница** и развоја овог комплекса према овде датим условима.

На за то предвиђеним локацијама, у оквиру остале намене, могуће је изградити и одморишта са клупама и столовима, наткривена крововима-типа собрашица и вењака са лозом. Поред тих одморишта, као и на фреквентним местима, предвиђене су чесме. Сви набројани објекти могу бити изграђени само према условима и уз сагласност на пројекте надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања, а од камена и дрвета, покривени ћерамидом.

За све појединачне објекте заштићених културних добара од изузетног значаја, просторно културно-историјских целине Рајачке пивнице у границама Плана детаљне регулације, подразумева се строги конзерваторски третман, а који су у текстуалном делу **5.2. Пивнице – посебна правила уређења** добили препоруке на који начин се може поступати са њима и које намене могу да добију. Предузимање мера техничке заштите – извођење радова на објекту у циљу његове заштите и презентације, могуће је искључиво на основу пројеката за које су издата Решења о мерама техничке заштите и Решења о сагласности од стране надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања.

Предвиђене су МТЗ на свим објектима Рајачких пивница, а ради очувања њихове аутентичности или враћања у аутентично стање, и за оне потпуно нове објекте на за то предвиђеним локацијама које је дефинисао овај План. МТЗ су конзервација и рестаурација, реконструкција и преобликовање.

Преобликовање

Преобликују се објекти који су новим интервенцијама изузетно девастирани и којима је измењен концепт оригиналног објекта - винских подрума.

То су следећи објекти:

део пивнице бр. 1 на кп. 4588; анекс објекта бр.19 на кп 4897, део двојне пивнице бр. 216 на КП 4909 ; пивнице бр. 53 на КП 24813; бр. 173 на КП 4646; на делу пивнице бр. 47 на КП 4836/1 и 3847/1; пивнице бр. 58 и 59 а и 59 б, на катастарским парцелама 4836/2, 4837/2 и 4838/1; пивнице бр. 56 и 57 на КП 4835/2 и КП 4834/2; пивница бр. 81 на КП 4825; бр. 98, на КП 4761; пивница бр. 139 на КП 3435 ; бр. 112 на КП 4726 и 4727; бр. 58, 59 и 59а на КП 4836/2, 4837/2 и 4838/1; 75 на КП 4705 и 4706 спољашње бетонске степенице заменити дрвеним какве су и биле; јужни анекс пивнице 89а на КП 4791; бр. 10 на КП 4928; бр 136 на КП 4548, итд.

За све њих је потребно урадити пројекат преобликовања према Решењима о мерама техничке заштите које ће у овом случају морати да садржи и Студију-идејно решење преобликовања за сваки појединачан објекат, а које издаје надлежни завод за заштити споменика културе или Министарство културе и информисања.

Објекти или елементи који се уклањају

Мерама заштите предвиђа се уклањање дограђених објеката и елемената на појединим пивницама који су грађени без сагласности Завода за заштиту споменика културе.

Трајно уклањање без замене, односи се на све помоћне објекте, шупе, надстрешнице и др., у циљу уређења целокупног простора Рајачких пивница. Са становишта заштите ови објекти или елементи немају архитектонских и других вредности, већ напротив, својим изгледом девастирају и нарушавају аутентичност објеката и амбијента.

За уклањање или рушење су предвиђени анекси на објектима: источни анекс пивнице 89а (КП 4791) и 91(4787) као и импровизовани видиковац на истој парцели; бетонска плоча на стубовима на пивници ба (4944), дрвени балкон на пивници 53 (КП 4813), и тремови поред објеката 60 (КП4701) и 176 (КП 4627). Спољашња ложишта су такође предвиђена за уклањање: испред пивнице 155 (КП4631) и поред пивнице 163 (КП 4607) до које је направљен и постамент за некакву грађевину, можда трем а на КП 4611., итд,

На многобројним објектима су сазидани димњаци које би требало уклонити, осим ако је несумњиво утврђено да у том двоетажном објекту постоји или је постојало аутентично ложиште-оцаклија. Феликс Каниц је у 19. веку, путујући по Србији, комплексе пивница, описао као насеља без димњака што је карактеристика насеља у којима се не живи.

Дислокација

Односи се на две пивнице које се налазе у оквиру проширеног гробља на КП 4486 и 4487, у плану означени као 93 и 94. С обзиром да су објекти у неодговарајућем окружењу, напуштени и неодржавани, планирана је њихова измештање на јавно земљиште, на грађевинску парцелу ШЈ2.

Нови објекти

На предвиђеним локацијама у комплексу, за које се претпоставља да су у прошлости биле пивнице, али за то без исцрпних теренских истраживања не постоје материјални докази, дозвољена је градња нових објеката. Њиховом изградњом употпунио би се прекинути низ у неким од сокака или групација око постојећег објекта у Орешачким пивницима, а на уситњеним парцелама које указују на некадашње постојање грађевина. У току припрема терена и земљаних радова за изградњу нових објеката неопходно је присуство архитекте из надлежног завода за заштиту споменика културе.

Према Решењима о мерама техничке заштите Републичког завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања неопходно је израдити пројекте за изградњу нових објеката на за то предвиђеним парцелама: објекат бр. 1- КП4872; објекат бр. 2,3 и 4 - КП 4862,4863; објекат бр.5 и6- КП 4546 и 4545; објекат бр. 7и 8- КП 4544 и 4543; објекат бр. 9 и 10 КП 4540 и 4536; објекат бр. 12 - на североисточном делу КП 4611; објекат бр. 15 и 16- КП 3820 и 3821; бр 17- КП 3827; бр. 18 и 19 - КП 3824 и 3823; бр 20 КП 3826 и 3825 и бр. 21 на КП 3828.

Овим планом је дат хоризонтални габарит објеката –дефинисан грађевинским линијама, као и њихова спратност, међутим њихова прецизнија висина биће одређена студијом волумена суседних објеката у простору у ком се гради а у циљу спречавања угрожавања како постојећих објеката тако и оних који се на овим парцелама планирају.

Планирани објекти би требало да буду изграђени од камена исте врсте од кога су грађене све остале пивнице, исте обраде - ломљени камен и клесани камен за квадере на угловима, лучне портале и отворе за кљук као и за израду кровних венаца. Међуспратна, таванска и кровна конструкција би требало да буду од квалитетне храстове грађе обрађене по узору на аутентичне елементе објеката у суседству. Уколико се планирају стрехе, оне би требало да буду урађена по једном од заступљених типова у комплексу. Кровни покривач треба да буде квалитетна ћерамида.

Пројекти ових објеката ће бити урађени према аналогји са суседним, аутентичним пивницама које имају сличну диспозицију у простору.

5.2. ПИВНИЦЕ - ПОСЕБНА ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

С обзиром да сваки појединачни објекат у Пивницама, поред заједничких карактеристика, поседује специфичности које није могуће обухватити општим правилима, у овом одељку су, уз оцену стања у тренутку израде плана, дати и посебни услови и правила за дозвољене, као и приоритетне интервенције у циљу очувања аутентичног изгледа и функције комплекса Пивница. Број пивнице у тексту одговара броју –ознаци пивнице у графичком прилогу бр. 4 "Регулационо нивелациони план".

1а,1б,1в,1г. на кп 4585, 4586, 4587 и 4588 налазе се две двојне спојене, скоро идентичне пивнице. То је први низ објеката на улазу у насеље, налази се са десне стране пута којим се долази из села Рајца и паралелан је у односу на њега. Пивнице су једноетажне, зидане на нагнутом терену као и већина објеката у комплексу. полуукопане су, те је висина задњег фасадног зида свега 1,6, а улазног око 2,8 м.

Последња пивница у низу, на кп 4588, је реновирана и адаптирана. Спољашње интервенције прилично су деградирале њен изглед.

Стање: Оба објекта споља делују стабилно али је унутрашње лице потпорног, југозападног зида првог објекта на једном делу обрнуто. Само су прве две пивнице у функцији винског подрума.

Приоритетне интервенције: неопходно је санирање и редовно одржавање свих објеката као и укидање кровних прозора на последњој пивници у низу. За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о мерама техничке заштите (у даљем тексту МТЗ) које издаје надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

Планира се презентација и ревитализација дела објекта који није у функцији – првенствено у винске подруме. Уколико не постоји такав интерес власника, могуће је отворити га за посетиоце комплекса са новом, компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације вина и производа од грождја са подручја рајачког виногорја, као и народне радности и традиционалних производа тимочког региона. Могућа је и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

2. Пивнице на КП 4589, 4590 и 4591 налазе се у северном делу насеља уз десну страну прилазног пута од села, на месту на којем се бочни пут одваја ка виноградима. Објекат је на благој падини, правоугаоне је основе, зидова грађених ломљеним каменом и четвороводног крова благог нагиба, покривеног ћерамидом.

Грађен је као четвороделни осно симетричан – на дужим фасадама остављени су отвори за правоугаона врата у дрвеном раму. Објекат никада није подељен на четири дела, јер постоји само један преградни зид. Два отвора на северозападној фасади су зазидана, док су у функцији само два на југоисточној. Данас је то двојна пивница, југозападна и североисточна, која поред аутентичних врата у дрвеном раму има и новији лучни камени портал на ужој страни оријентисаној ка прилазном путу.

На југоисточној фасади сачувана су двоја врата одвојена само уским каменим зидом који представља поделу објекта по дужини. На северозападној фасади отвори за врата су зазидани, а видљиве су ивице некадашњег отвора као и дрвене надвратне греде. Уз свака врата налазили су се отвори за „кљук“, а данас су у функцији само два уз активне улазе.

Изнад улаза југозападне пивнице стреха је проширена импровизованим додавањем необрађених прирожака. Обе пивнице су у новије време прекривене, западна „брамац“ бетонским црепом, а источна континентал црепом. Ентеријер пивнице је неугледан.

Стање: Пивнице су у својој аутентичној функцији – производња вина. Сва зазиђивања и проширење стрехе девастирала су објекат, за који се чини да је конструктивно стабилан.

Приоритетне интервенције: За бољу презентацију овог објекта потребно је урадити његову комплетну рестаурацију и конзервацију према решењу о МТЗ које издаје надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

3. Објекат на КП 4603 је једноделна, слободностојећа, приземна пивница паралелна главном прилазном путу. Правоугаоне је невелике основе, са главном улазном фасадом оријентисаном ка североистоку, односно улици.

Зидана је ломљеним и притесаним каменом, осим углова, који су од клесаних квадера и лучних оквира за прозоре и врата за које су коришћени клесани и профилисани елементи. На десној страни изнад улаза уграђена је плоча од пешчара на којој пише да је пивница стојана. Ђукића.и.с.драг.1922.г. на бочним фасадама, ниско при тлу су вентилациони отвори.

Стање: овај објекат је стабилан, кровни покривач-бибер цреп недавно је „претресен“.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту неопходно је да надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издају решење о МТЗ, на основу којег се може урадити пројекат конзервације и презентације. С обзиром на то да објекат није у функцији, планирана је ревитализација, односно враћање првобитне намене – вински подрум. Уколико не постоји таква могућност, могуће је отворити га за посетиоце комплекса са новом, компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду.

4. Пивница на КП 4604 налази се на улазу у комплекс са десне стране приступног пута. То је приземни полуукопани, једноделни објекат, са двоводним кровом покривеним ћерамидом. Главном, улазном фасадом, пивница је оријентисана ка путу. Уз јужни зид ове пивнице сазидан је новији објекат, могуће и на старим темељима. Са северне стране, на око 1,00 м

удаљености налази се друга пивница сличног волумена, али нешто стрмијег четвороводног крова покривеног бибер црепом. Ниво улаза је на нивоу улице.

На улазној фасади су поред широког, каменог лучног портала, са обе његове стране и мали лучни отвори.

Објект је зидан ломљеним и притесаним каменом. Сви зидови, осим уличне фасаде која је малтерисана, дерсовани су кречним малтером.

Стање: Зидови су стабилни а кров је недавно реконструисан при чему је стреха ка улици непропорционално продужена чиме је објект изгубио своју аутентичност. објект до реконструкције крова није био у функцији, али сада се повремено користи за складиштење и продају вина на веома ниском нивоу.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања према којима треба урадити пројект санације, конзервације као и враћања крова у аутентични габарит. Пожељно је обити малтер са улазне фасаде, као и са свих спојница, и урадити поновно дерсовање кречним малтером. Уклонити боју са каменог оквира портала.

Планирано је уређење ентерије и задржавање постојеће намене, вински подрум и продаја вина, али знатно унапређене.

5. На КП 4605 налази се новија пивница издужене петоугаоне основе. Припада низу од три објекта на десној – југозападној страни прилазног пута, а на углу је на којем се од њега одваја споредни пут ка југозападу.

Пивница је приземна, једноделна, са прилично великом спратном висином, од око 4 м. Улаз у тавански простор је са спољашње стране кроз мала врата у слободном, југоисточном калкану, мада сада недостају дрвене степенице.

Кров је троводан, али му је трећа, југоисточна кровна раван знатно краћа, због чега је на тој страни формиран калкански зид са трапезним завршетком.

Улазна, улична фасада је оријентисана ка североистоку и поред двокрилних врата на средишњем делу зида има и по један отвор за „кљук“ са стране. На калканском зиду поред врата за тавански простор постоји у зони приземља и отвор за „кљук“ исте величине и обраде као на улазној фасади.

Зидови су зидани ломљеним каменом и тесаницима на угловима.

Стање: Објект је стабилан, али је кровни покривач растресен.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту неопходно је да надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издају решење о МТЗ на основу којег се може урадити пројект конзервације и презентације. С обзиром на то да је објект повременоу функцији, планирана је његова ревитализација, односно враћање првобитне намене – вински подрум. Уколико не постоји таква могућност, могуће је отворити га за посетиоце комплекса са новом, компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду.

6. На КП 4944 и 4945 налазе се две спојене, двоетажне пивнице. Изграђене су на веома стрмом терену са североисточне стране прилазног пута, и представљају први објект са леве стране на који се наилази када се од села Рајца улази у комплекс пивница.

Објекти су приближно исте дужине, исте ширине и висине стрехе и слемена. Југоисточна пивница је раније грађена и имала је двоводни кров. Она има испуштене камене квадере са обе стране североисточне фасаде, као везне елементе за суседне пивнице. Приликом грађења друге пивница кровови су обједињени у троводни кров.

Југозападне, уличне фасаде су идентичне, и имају само по једна двокрилна врата. Улази на горње етажне су на нивоу пута. Бочне стране су без икаквих отвора, док на супротној фасади старији објект у доњем нивоу има камени лучни портал, симетрично постављен. Са његове десне стране је мали лучни прозор, изнад којег је прозор другог нивоа. Источна фасада новијег објекта је симетрично компонована, са истим елементима – лучни камени оквир двокрилних врата, и по два мала камена лучна оквира за прозоре. Изнад прозорских отвора прве етажне су правоугаони прозори спрата.

Стање: Објекти су стабилни, али је на њима рађено без решења о мерама техничке заштите које издаје надлежни завод, што је умногоме допринело девастирању аутентичних објеката. На северозападном објекту је постављен нови „брамац“ бетонски цреп и димњак, а рађено је и на адаптацији горњег нивоа. Код југоисточног објекта на његовој североисточној

фасади, у нивоу друге етаже изграђена је бетонска плоча на бетонским стубовима и ка њој, на место прозора, пробијен отвор за врата.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту неопходно је да надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издају решење о МТЗ на основу којег се може урадити пројекат конзервације и презентације. Бетонски цреп треба заменити ћерамидом једнообразно над целим објектом и уклонити бетонску терасу. Објекти су у функцији винских подрума и дегустације вина што би требало задржати и унапредити производњу али и на презентацију ентеријера која мора бити на знатно вишем нивоу од досадашње.

7. Пивница на КП 4941 је приземни објекат, правоугаоне основе, четвороводног крова, оријентисан у правцу СЗ-ЈИ. Темељни зидови су од камена, а зидови приземља су бондручни са испуном од талпи-брвеница. Малтер за зидање је кречни, а све зидне површине малтерисане су блатним малтером са додатком сламе. Под пивнице нижи је за ~ 80 цм у односу на праг улаза. Косници нису у равни стубова, већ су приковани накнадно преко стубова са спољашње стране. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Улаз у пивницу је са СИ стране; врата су дрвена, двокрилна, са средњим стубом који је померан по потреби. Кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен ћерамидом.

Стање: Објекат је у лошем стању; недостају брвенице у једном пољу бондручне конструкције североисточне фасаде; зидови су испуцали; малтер је у великој мери оштећен, испран или одвојен од конструкције; конструкција бондручних зидова као и крова је искривљена. Објекат је растао у шибље и коров.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат потпуне санације и рестаурације пивнице, у свему према расположивим подацима. Планирано је да се пивница ревитализује тако што ће јој се вратити првобитна намена винског подрума, али је могуће и да буде опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

8. На КП 4943, су остаци подрума пивнице ромбоидне основе, постављене у правцу југозапад – североисток. Зидани су ломљеним каменом, док су на угловима већи комади притесаног камена. Пивница се налази уз главни, прилазни пут, на терену који је у великом паду од запада ка истоку. Због конфигурације терена и према ситуацији на терену, може се претпоставити да је била двоетажна Ст + П. Улаз у сутерен био је са југоисточне стране, а улаз на приземље вероватно са југозападне стране (са пута). Врата су била двокрилна, дрвена, у правоугаоном дрвеном оквиру и истом таквом отвору у каменом зиду. Могуће да је приземље било дрвено као код пивнице на **КП 4928**, с обзиром на то да нема никаквих зиданих остатака другог нивоа.

Стање: Зидови су порушени у великој мери, а спојнице између камених блокова потпуно испране деловањем атмосферичности. Објекат је потпуно обрастао шибљем и коровом.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања, који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде.

Пројекат реконструкција треба да буде урађен према расположивим подацима и аналогiji са другим двоетажним пивницама чији је спрат у бондрук конструкцији.

Приоритет је да се пивница ревитализује тако што ће јој се вратити првобитна намена винског подрума, али је могуће и да буде опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

9. Пивница на КП 4929, је спратни објекат са подрумом и приземљем, зидан тридесетих година прошлог века. Са југоисточне стране спојена је са пивницом бр. **10** на КП 4928. Подрумски зидови зидани су каменом и малтерисани, док је приземље зидано опеком и такође малтерисано. Подигнута је на нагнутом терену који пада од југозапада ка североистоку. Кровна конструкција је дрвена, а кров троводни покривен фалцованим црепом. Улаз у подрум је са североисточне, ниже стране, померан уз југоисточни зид (уз пивницу бр.

10). Зидови приземља зидани су опеком, са истакнутим пиластрима на срединама и угловима северозападне и југозападне фасаде, и профилисаним кровним венцем. Око прозора су у малтеру урађени веома декоративна профилација. Улаз на ниво приземља је са југозападне стране непосредно са пута од којег је виши око 50 цм. Са североисточне стране је балкон са оградом од кованог гвожђа и настрешницом. Столарија је дрвена, врата су двокрилна, а на свим прозорима су дрвени капци.

Стање: Објекат је у солидном стању. Кровна конструкција је без видних оштећења, а покривач стабилан. Фасадни зидови оштећени су дејством атмосферске воде и влаге у зонама уз тло.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања, који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Намена прве етаже треба да остане вински подрум, у којем ће се одвијати производња вина, а други ниво треба да добије јавни карактер и да буде доступан широј публици, у смислу дегустације вина или слично.

10. Пивница на КП 4928 је двоетажна, са подрумом и приземљем. Са северозападне стране спојена је са пивницом бр. 9 на КП 4929. Подигнута је на нагнутом терену који пада од запада ка истоку. На објекту су пре неколико године изведени радови при чему је измењена његова аутентичност. Подрум је зидан ломљеним каменом у кречном малтеру, док је приземље у бондрук конструкцији са испуном од брвеница, које је пре неколико година обложено новим машински справљеним облицама од четинарског дрвета. Кровна конструкција је дрвена, а кров троводни покривен ћерамидом. Улаз у сутерен је са североисточне, ниже стране, а ката пода подрума нижа је од коте прилаза за око 50 цм. Улаз на ниво приземља је са југозападне стране, непосредно са пута од којег је одигнут око 50 цм.

Стање: На објекту радови су изведени без решења о мерама техничке заштите и сагласности на пројекат коју издаје надлежни завод или Министарство културе и информисања. Кровна конструкција је без видљивих деформација, покривач стабилан. Приземље пивнице споља је обложено машински обрађеним боровим облицама, на прозорима су дрвени капци нетипични за пивнице. Унутрашњост је адаптирана за повремени боравак. Некада двокрилна врата приземља замењена су једнокрилним, а друго крило затворено је новим облогом од облица. Објекат је стабилан.

Приоритетне интервенције: Урадити пројекат реконструкције и рестаурације према решењу о мерама техничке заштите које издаје надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Пројектом реконструкције и рестаурације пивнице треба предвидети: уклањање полуоблица и других неадекватних материјала којим су изведени последњи радови и малтерисање зидова од брвеница блатним малтером.

Планирана намена за прву етажу је вински подрум, у којем ће се одвијати производња вина, а у другом нивоу може да остане функција повремениг боравка, али би знатно боља била функција јавног карактера - дегустације вина или слично.

11. Двојна пивница на КП 4925 и 4926 је приземни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу југоисток – северозапад. Зидан је ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима тесаници. Објекат је подигнут на нагнутом терену који, благо, пада од запада ка истоку. На терену постоји у целисти сачуван само објекат бр. 11, док су 11а само остаци зидова. Обе пивнице су квадратне основе и имају приближно једнаку површину.

Улаз у део објекта 11 на КП 4925. је са југоисточне стране, а врата су двокрилна, дрвена, са средњим стубом који може да се помери по потреби. У југозападном зиду је отвор за кљук димензија око 50 x 50 цм. Кров је четвороводни, храстове конструкције и покривен ћерамидом. Некада је цео двојни објекат имао четвороводан кров, али је због урушавања његовог северног дела, над овим – јужним делом, направљена и четврта кровна равна ка другом делу – на северозападној страни.

Стање: Стање објекта је добро. Зидови су сада без пукотина, а поједине које су се раније појавиле саниране су и дерсоване продужним малтером.

11а. Пивница је порушена, на терену постоје остаци зидне масе висине око 200 см, зидане ломљеном камену у кречном малтеру.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Потребно је урадити целовит пројекат реконструкције и санације двојне пивнице на КП 4925 и 4926 који би обухватио реконструкцију порушеног дела 11а, према аналогiji са постојећим суседним, 11 кога треба санирати. Пројектом предвидети да обе пивнице покрије јединствен четвороводни кров покривен ћерамидом.

Планирано је да постојећа пивница задржи намену винског подрума, али је могуће да буде опремљена и за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом. И реконструисани део објекта може да има било коју од горе наведених функција.

12. Троделна пивница на КП 4923, 4922, 4921 је приземни, троделни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу северозапад – југоисток. Зидан је већим комадима ломљеног и притесаног камена у кречном малтеру, док су на угловима тесаници, сви зидови су дерсовани. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Кровна конструкција је дрвена, четвороводна са стрехама дубине око 90 см.

12а. Кров над овим делом објекта је саниран и покривен је медитеран црепом. Улаз у пивницу је са југоисточне стране уз североисточни зид. Врата су нова, двокрилна дрвена, као и капак на отвору за кљук (са југозападне стране), док су надвратне и натпрозорне греде оригиналне.

Стање: Пивница је у солидном стању. Камени зидови су без пукотина; кровна конструкција и покривач су стабилни; столарија је у солидном стању.

12б. Кров над овим делом објекта је саниран и покривен бибер црепом. Улаз у пивницу је са североисточне стране, а изнад улаза је лук са две архиволте. Спољашња архиволта је у равни зида, док је унутрашња, ширине ~25 см, повучена за ~15 см у односу на раван зида. Врата су дрвена, двокрилна, опшивена лимом, а на супротном зиду од улаза је лучни отвор за кљук ~40 x 60 см. На зидовима су спојнице дерсоване цементним и продужним малтером.

Стање: Објекат је у солидном стању. Камени зидови су без пукотина; кровна конструкција и покривач су стабилни; столарија је у солидном стању.

12в. Кров над овим делом објекта покривен је старом ћерамидом. Улаз у пивницу је са североисточне стране, а врата су архитравна, двокрилна, од дрвета. На супротном зиду од улаза је правоугаони отвор за кљук ~40 x 60 см у дрвеном раму.

Стање: Ова пивница је у солидном стању. Зидови су без пукотина; кровна конструкција је стабилна, кровне равни благо заталасане, а покривач местимично растрешен.

Приоритетне интервенције: За све радове на све три пивнице овог објекта потребно је обратити се надлежном заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. При рестаурацији кровна конструкција и покривачки радови требало би да се раде једновремено над сва три дела објекта.

Намена објекта је сада различита, али је планирана намена првенствено вински подруми; међутим, могуће је да буду и сале за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

14. Тројна пивница на КП 4914, 4913, 4912, је приземни, троделни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу северозапад – југоисток. Пивнице 14 а и 14 б на КП 4914 и 4913, заузимају половину укупне површине док је 14 в на КП 4912, заузима другу половину. Споља гледано није могуће одредити да ли су то два објекта зидана у различитим периодима или је јединствен објекат једновремено грађен. Зидан је ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима тесаници. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Кровна конструкција је дрвена, двоводна. Стрехе чине конзолно препушене тавањаче дужине 60 см. Улази у пивнице су са североисточне стране, док су са југозападне стране отвори за кљук.

14а. Северна пивница у овом низу на КП 4914. Врата су дрвена, двокрилна у каменом, лучном отвору. Лучни надвратник је у равни зида и декорисан је уклесаним мотивом унизаних полукругова и полукружним жлебом паралелним ивици лука. Једноставно профилисане ослонце лука, конзолно испуштене из равни зида, носе камени монолитни довратници. Десно од врата је мањи отвор у облику „пушкарнице“ за вентилацију. Са северозападне стране у калканском зиду, у нивоу тавана је један кружни отвор, такође за вентилацију, величине ~Ø 30 см у већем каменом блоку, а у југозападном зиду један отвор за

кљук квадратног пресека у дрвеном раму, са дрвеним капком. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице су дерсоване цементним малтером. Кров је покривен медитеран црепом.

Стање: Кровна конструкција је стабилна, санирана у новије време, а кров је покривен медитеран црепом. Испод крова у нивоу тавањача (на СИ и ЈЗ страни), урађена је армиранобетонска греда; спојнице су дерсоване цементним малтером. Радови су изведени без сагласности надлежног завода.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

14б. Средња пивница у низу на КП 4913. Врата су дрвена двокрилна у каменом лучном оквиру. Лук је у равни зида и декорисан уклесаним мотивом унизаних полукругова. Базе лука су такође камене профилисане и конзолно испуштене из зида. Испод ослонаца лука су монолитни камени довратници такође у нивоу зида. У југозападном зиду је један отвор за кљук квадратног пресека у дрвеном раму, са дрвеним капком. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице су дерсоване. Кров је покривен фалцованим црепом.

Стање: Кровна конструкција, покривач од фалцованог црепа и зидови делују стабилно, док су врата и капак на отвору за кљук дотрајали.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што је планирано да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

14в. Јужна пивница у низу на КП 4912. Врата су дрвена двокрилна, чамова у каменом оквиру. Камени довратници су монолитни, у равни зида, као и лучни надвратник који је декорисан уклесаним лучним жлебовима. Ослонци лука су камени, профилисани и конзолно испуштени из зида. Лево и десно од врата, су два мања отвора у облику „пушкарница“ који служе за вентилацију. Са југоисточне стране у калканском зиду, у нивоу тавана је један кружни отвор величине ~Ø30 цм у већем каменом блоку, а у југозападном зиду су два отвора за кљук са дрвеним капцима. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице су дерсоване. Кров је покривен ћерамидом.

Стање: Кровна конструкција делује стабилно, без неравнина у кровним равнима, које су у већој мери зарасле узеленило. Зидови делују стабилно, без пукотина. Објекат се користи за прераду вина за сопствене потребе.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту у целости, за све три пивнице, потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат санације, који би требало да обухвати првенствено: замену кровног покривача квалитетном ћерамидом; замену цементног малтера кречним малтером и ампасовање и репарирање столарије, или израда нове по узору на постојећу, итд.

18. Двојна пивница на КП 4893 (18а) и КП 4896 (18б) је приземни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу североисток – југозапад. Зидан је ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија, спојнице су дерсоване кречним малтером. Стреху на објекту за разлику од већине објеката у комплексу чини камени једноставно профилисан венац. Камен за зидање је кречњак из локалног мајдана, тесан и једноставно обрађен. Венац је дубине ~40 см, а висине ~20 см, и сужава се ка слободном крају до димензије од ~12 см. Објекат је подигнут на нагнутом терену који пада од запада ка истоку, тако да је улаз у пивницу **18б** укопан за ~40 см у односу на терен, а улаз у пивницу **18а** је у равни терена. Кровна конструкција је дрвена, троводна, покривена ћерамидом. Са југозападне стране објекат је наслоњен на пивницу бр. **19**.

18а, на КП 4893 је североисточни део објекта. Правоугаоне је основе са улазом оријентисаним према североистоку, а у северозападном зиду је разрушени отвор за кљук затворен даскама. Улаз је уоквирен лучним каменим порталом који је накнадно обојен. Лучни надвратник је у доњој ивици једноставно декорисан плитким полукружним жлебовима. Базе лука су једноставно профилисане и конзолно испуштене из равни зида, а довратници су монолитни тесаници. Изнад портала је уклесан текст „МИЛОСАВ БАСАРИЋ 1875г.“ Врата су дрвена, двокрилна.

Стање: Објекат је стабилан али су недавно изведени радови на санацији од влаге (уз северозападни и североисточни зид при тлу се уочава тер папир). и у ентеријеру без мтз, пројекта и сагласности надлежног завода .

186, на КП 4896 је југозападни део објекта. Правоугаоне је основе са монументалним каменим, лучним порталом на северозападном зиду. Лук чине две архиволте од којих је спољашња у равни зида, а унутрашња ширини ~25 cm, је повучена за ~15 cm у односу на раван зида. Лук је ослоњен на профилисане базе који су конзолно испуштени из равни зида а испод њих су вертикални већи исклесани монолитни довратници. Десно од врата је лучни отвор ~40 x 60 cm. Врата су дрвена двокрилна. Кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен ћерамидом.

Стање: Овај део објекта је стабилан, али је накнадно препокривен жљебљеним црепом, а лучни део портала офарбан је зеленом бојом.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат санације целовитог објекта, за обе пивнице, којим треба поред осталог предвидети: једновремену и истоветну санацију кровне и таванске дрвене конструкције са конзервацијом и заменом веома оштећених елемената, и препокривање квалитетном ћерамидом.

Прва пивница је сада помоћни вински подрум који се користи повремено, али се препоручује се његова потпуна ревитализација интезивирање производње и проширења капацитета. Намена друге пивнице је сада недефинисана, али се препоручује првенствено вински подрум; међутим могуће је да буде и сала за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

19. Објекат на КП 4897, 4898, је двојна пивница врло велике правоугаоне основе са улазним порталима на дужим странама. Налази се на североисточној страни главне комуникације која иде од села ка саборишту. Постављена је у правцу североисток – југозапад, управно на нагиб терена, односно на пут. Објекат је зидан каменом као приземни, делимично укопан, са великом спратном висином која је била подељена само гредама. За разлику од већине пивница у овом комплексу ова је двоводог крова са каменим кровним венцем .

Улази у винске подруме су на југоисточном и северозападном зиду, који представљају и главне фасаде, симетрично компоноване. Лучно обрађени портали су од камена и на средини фасадних зидова, а са обе њихове стране су мали лучни камени прозорски оквири. Објекат је по дужини подељен каменим зидом до таванске конструкције.

Северозападни део објекта задржао је своју аутентичну форму и структуру, док је јужни преграђен по верикали те је добио и другу етажу у коју се улази са уличне, југозападне стране уз неколико степеника, а кроз накнадно пробијен врло неугледан отвор. Основа степеништа је од камених блокова док су сами степеници од бетона. Горњи ниво био је преграђен зидом од опеке на већи улазни део без таванице и мању собицу. Кровна и таванска конструкција су гореле 1948. године, па је тај део урађен поново. Објекат је покривен фалцованим црепом.

Стање: југоисточни део је стабилан, али је непрофесионално саниран додавањем армирано бетонских (у даљем тексту АБ) стубова у ентеријеру и АБ плоче а изнад постојеће међуспратне конструкције као и АБ рамова у кровној конструкцији чиме је потпуно девастирана аутентичност ентеријера. Северозападна половина објекта је веома испраних спојница на целој површини, а услед дугогодишњег прокишњавања, тако да је северозападни, фасадни зид у свом средишту нестабилан и потребно му је најхитније дерсовање и ињектирање. Само је југоисточна половина објекта у својој аутентичној функцији, док је северозападни део планиран за санирање и обједињавање простора у једној, туристичко-угоститељској намени.

Испред објекта је по казивању власника некада била казанија, па је на њеним темељима направљен анекс са тремом бетонским блоковима које је обложио каменим плочама. У трему је сазидан и камин, тако да су сада на крову два димњака, један поред другог. Међутим, оваква врста доградње се не уклапа у аутентични склоп пивница, нарочито јер девастира аутентичну форму једне од најинтересантнијих пивница комплекса.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

Пројектом је потребно планирати хитну санацију северозападне половине, конзервацију и презентацију целог објекта, као и демонтажу анекса.

Предлаже се ревитализација дела који није у функцији – првенствено у вински подрум. Уколико не постоји та могућност могуће је отворити га за посетиоце комплекса са новом, компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Препоручује се и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

20. Пивница на КП 4908 изграђена је на источној страни улице која води из села Рајца ка центру пивница, односно саборишту. Пивница је веома велике дужине – 30 m, ширине – 12 m и висине као и суседни двоетажни објекат. Има два улаза, један врло репрезентативно обрађен камени портал на јужној, бочној страни, а други знатно скромнији са двокрилним вратима са дрвеним оквиром у правоугаоном отвору у каменом зиду, на источној – подужној страни која није истакнута погледима. На западној – подужној страни уз улицу су три лучна прозорска отвора са дрвеним капцима – пажљиво обрађена у камену пешчару. Ова три отвора су била у функцији убацивања „кљука“ у ардове, али и за осветљење и проветравање.

Кров је троводан јер се са северне стране објекат наслања на суседни. Покривен је бибер црепом, са стрехама једнако препуштеним на све три слободне стране објекта. Објекат је врло добро зидан углавном притесаним и клесаним каменом. Угао ка улици је врло пажљиво и декоративно обрађен.

Стање: Пивница је стабилна и очувана. Није била у употреби до 2008, када је преуређена у угоститељски објекат који није у сталној функцији јер комплекс нема потребну инфраструктуру. Инвеститор адаптације прибавио је решење о мерама техничке заштите које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе, али пројекат нема сагласност. При адаптацији су изведени радови који су у МТЗ изричито били наведени као непожељни – камин, димњак итд.

Приоритетне интервенције: Потребно је урадити пројекат конзервације али и пределовање ентеријера што би требало да подразумева демонтажу камина и димњака. За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања, као и сагласност на пројекат.

21. Пивница на КП 4910 и 4910, пригљубљена је уз пивницу, бр. 20 са северозападне стране. То је двојни, двоетажни објекат са двоводним кровом. Горња стамбена етажа је у нивоу улице, и у њу се улазило преко двоја двокрилна врата у дрвеном правоугаоном раму. Доњи ниво је укопан у терен и такође има двоја двокрилна врата, иста као и на горњој етажи. Објекат је подељен по средини каменим зидом на две потпуно одвојене пивнице. Зидан је ломљеним и притесаним каменом у кречном малтеру врло солидно. Таванска конструкција је од тавањача правца исток – запад, а кровна припада већ овде много пута виђеном типу који подсећа на кров на вешалке. Стреха је, као и код суседног објекта, формирана препуштањем тавањача око 40 см. Кров је покривен ћерамидом.

Кровни покривач северозападне пивнице неколико је трошан и прокишњава те су угрожени и кровна и таванска конструкција. На југоисточној половини објекта радовима је 2008. девастирана аутентичност. Оба правоугаона отвора за врата, на горњем и доњем нивоу, замењена су каменим лучним отворима, а на горњој етажи на североисточној фасади отворен је и нови отвор за прозор. Сви конструктивни елементи аутентичних дрвених конструкција су исечени (остављени су само елементи стрехе), иако је већи део био у веома добром стању, што се видело на основу остатака исечених греда у оквиру зидова. Свим овим интервенцијама објекат је изгубио своју аутентичност, а до 2014.г. радови нису окончани.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања. Пројекат мора да третира објекат целовито а радови на кровној, таванској конструкцији као и фасадама мора да се изводе једновремено на обе пивнице. На југоисточном делу објекта потребно је вратити аутентични изглед портала а према истим елементима на суседној пивници.

У својој примарној функцији, планирана је ревитализација подрумског дела – првенствено у винске подруме. Уколико не постоји та могућност било могуће је отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности

и традиционалних производа Тимочког региона. С обзиром на локацију објекта, горња етажа не може добити функцију смештаја туриста, већ је пожељно да буде јавни простор за дегустације, изложбе, продаје, презентације и едукације за становнике села и посетиоце и сл.

22. 22а Пивница на КП 4662 је двоетажни објекат, Су + П, квадратне основе, подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Налази се у источном делу комплекса, у блоку од три објекта, од којих је средишњи урушен. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима правилно обрађени тесаници већих димензија. Улаз у подрум је са северне стране, а улаз на приземље са западне. Подрум има по један прозорски отвор са металним решеткама од флаха, на северној и јужној страни, и један отвор за кљук са западне стране. До нивоа приземља води двострано степениште (уз западни зид), озидано од великих блокова тесаног камена. Приземље има двоја дрвена врата, двокрилна на западном и једнокрилна на северном зиду. Испод главних улазних, двокрилних врата, лево од степеништа, налази се отвор за кљук. На нивоу приземља постоје три прозора, два са јужне стране и један на западној. Спојнице између камења у зони тла (до ~50 цм висине) испране су од дејства влаге. Изнад улаза у подрум налазио се балкон, од којег је остало само неколико дрвених конзолних греда. Кров је четвороводни, покривен ћерамидом, дубине стреха око 60 цм.

Стање: Објекат је у добром стању, нема видљивих пукотина, али су оштећени делови кровног покривача као и делови кровне конструкције, греде некадашњег подеста или балкона, каменог прилазног степеништа, и спојнице зидова при земљи. Сутеренска етажа је у функцији винског подрума док је друга остава.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ за израду пројекта рестаурације. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на то да је доња етажа у функцији винског подрума, тако би требало и да остане, док је горњу етажу потребно ревитализовати и адаптирати за потребе пријема туриста, дегустације вина, или сл.

23. Пивница на КП 4665 подигнута је у источном делу комплекса, као и претходна, на нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Приземна је, зидана ломљеним каменом, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Улаз у пивницу је са јужне стране; врата су дрвена, двокрилна, у правоугаоном дрвеном раму. Под пивнице је нижи од прага улаза за око 120 цм. Троводна кровна конструкција је дрвена, покривена ћерамидом са стрехама дубине око 80 цм. На западној страни овај објекат је био спојен са пивницом која је порушена, имали су заједнички зид до нивоа тавањача, као и кров и тавански простор. Након рушења суседног објекта тавански простор је затворен бетонским блоковима.

Стање: Објекат је у солидном стању; зидови су без пукотина, а кровна конструкција је здрава, а кровне површине су са незнатним неравнинама.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада, осим калкана од бетонских блокова који би требало президати по узору на остале зидове – ломљеним каменом.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

24. Пивница на КП 4667 лоцирана је у источном делу комплекса, испод пута који води од села ка Саборишту. Налази се у блоку од некадашња три објекта, од којих је средишњи, већим делом, порушен а је остао само калкански зид од ломљеног камена, који је сада јужни зид ове пивнице. Саграђена је на врло стрмом терену, што је искоришћено да се направи двоетажна пивница. Једноделна је и правоугаоне основе. Сутерен је највећим делом зидан ломљеним каменом и у њега се улази са бочне, северне стране. Приземље је веома ниских зидова, у бондрук конструкцији са унизаним талпама (брвеницама), док је само са клесаним угаонцима што је остатак од горе поменутог објекта који је порушен. Кров је троводан са стрехама дубине око 70 см.

Кроз двокрилна врата са стубом у средини улази се на другу етажу. У југоисточном углу накнадно је преграђена собица која има ложиште, због чега је на крову формиран димњак. На брвницама источног зида највероватније је тада просечен прозор.

Стање: Објекат је стабилан, али је кров почео да пропада – ћерамида клизи, али га и суседно дрвеће угрожава. Малтер са дрвеног дела је отпао, а темељача северног зида извила се у поље.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Планирано је да се сви објекти у пивницама ревитализују тако што би им се вратила првобитна намена – намена винских подрума, што важи и за ову пивницу. Уколико то није могуће, дозвољено је да буде опремљен за дегустације или неке друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

25. Остаци пивнице на КП 4668 налазе се у источном делу комплекса, испод пута који води од села ка Саборишту. Ова пивница је средишњи део блока од некадашња три објекта у низу. Овај објекат изграђен је пре претходно описаног, али су оба истовремено поправљана, те су им неки елементи зидова заједнички. Од овог објекта остао је само потпорни (темељни) – источни и калкански – северни зид ка суседу.

Приоритетне интервенције: Према решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод може се урадити пројекат реконструкције. То би била приземна или двоетажна пивница ромбоидне основе, зидова од камена, чија су висина и нагиби двоводног крова идентични као код суседних објекта – и прекривени истим кровним покривачем – ћерамидом. Било би неопходно да се кровови све три пивнице једновремено реконструишу.

Планирано је да се сви објекти у пивницама ревитализују тако што би им се вратила првобитна намена – намена винских подрума, што важи и за ову пивницу. Уколико то није могуће, могуће је да буде опремљен за дегустације или неке друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

26. Једноетажна камена пивница на КП 4669 је трећа у претходно описаном низу, који се налази на истоку комплекса. Издужене је, неправилне, четвороугаоне основе управне на стрм терен. Имала је непотпуни троводни кров покривен ћерамидом. Асиметрична двокрилна врата са стубом налазе се на подужном – јужном зиду, док су два отвора за кљук у делу забатног зида изнад таванске конструкције. Таванице су биле конзолно препуштене око 20 см изнад улазне фасаде и носиле су венчаницу преко које су препуштени рогови, тако да чине стреху укупне дубине око 50 см.

Стање: Објекат је урушен.

Приоритетне интервенције: Пројекат санације спровести према решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања. Објекту је неопходна потпуна реконструкција уз коришћење што већег дела аутентичних зидова. Покривање крова ћерамидом неопходно извести једновремено са друга два објекта која су у низу.

Након реконструкције потребно је да се врати првобитна намена винског подрума или друга, компатибилна намена у функцији целине комплекса.

27. Двоетажна, слободностојећа пивница на КП 4672 налази се на врло стрмом терену у источном делу комплекса. Правоугаона основа паралелна је са изохипсама. Доња етажа – вински подрум, има камене зидове. Јужни зид увучен је у односу на чела западног и источног, чиме је формиран трем (ајат) одакле се улази у подрум. У горњој етажи, која је изграђена у бондрук конструкцији од стубова и унизаних притесаних полуоблица и облица (брвница), такође је формиран трем изнад ајата са три дрвена стуба са јастуком и једноставном оградом.

Дрвена друга етажа је била малтерисана блатним малтером са плевом, који је прекривао стубове и полуоблице, а само су косници били преко малтера, што можда може да указује на њихово накнадно прикивање. Ова етажа има широка, двокрилна врата, са дуже, западне стране. На једном делу источног зида дрвена испуна замењена је опеком. У оквиру спрата, у југоисточном углу накнадно је формирана соба која, за разлику од осталог дела, има плафон и омалтерисане зидове. Уз преградни зид је изграђена велика оцаклија.

Таванску конструкцију, поред примарних тавањача чине и секундарне, али стреху формирају само рогови који су изван равни зидова препуштени око 60 цм. Четвороводни кров покривен је ћерамидом.

Стање: Камени зидови прве етажне су стабилни, као и дрвени зидови другог нивоа. Међутим, дрвени елементи су доста оштећени деловањем инсеката и атмосферичности, с обзиром на то да на већем делу површине зидова недостаје малтер. Слична ситуација је и са таванском и кровном конструкцијом. Кров је скоро препокриван тако да је објекат за сада обезбеђен од прокишњавања.

Приоритетне интервенције: Потребно је урадити пројекат санације према решењу о МТЗ које издаје надлежни завод или Министарство културе и информисања. Потребна је рестаурација.

Објекат није у функцији винског подрума али се повремено користи за окупљање. Потребно је да се ревитализује тако да подрумска етажа поново добије намену винског подрума, док је горњу етажу могуће адаптирати за потребе пријема туриста. У том смислу је прихватљива примена савремених материјала и инсталација у деловима ентеријера.

29. Остаци пивнице који се налазе на КП 4675, такође у источном делу комплекса са источне стране самог саборишног трга. Некада двоетажни правоугаони објекат, изграђен на стрмом терену, управно на изохипсе, урушен је до нивоа приземља осим источног зида друге етажне. Из остатака се закључује да је источна фасада пивница била осно симетрична, са двокрилним вратима у приземљу, али за коју се не може утврдити да ли је била калканска или пуна висина зида са стрехом.

Објекат је био зидан ломљеним каменом, а само су углови били од клесаних блокова. Како је био прислоњен уз суседни, такође двоетажни објекат, али са стрехом ка пивници **29**, једино је могуће да је овај објекат имао полуетажу у поткровљу као објекат на **КП 4682** или **КП 4669**.

Стање: Остаци објекта представљају руину која има видљив само источни зид, док су остали зарасли у растиње. Потребно је сва три зида президати из темеља, док четврти припада суседном објекту на **КП 4676**. Реконструисати у првобитном габариту.

Приоритетне интервенције: неопходно је архитектонски снимити остатке објекта и урадити техничку документацију на основу које може да се уради решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања. Потребно је урадити пројекат реконструкције у постојећем габариту – од ломљеног камена, према аналогијама са сличним аутентичним пивницама, под условом да не угрожава суседе. Планирано је да се објекту врати првобитна намена – вински подрум, или нека друга компатибилна намена која би била у функцији целине комплекса.

30. На КП 4676 изграђен је двоетажни објекат који се налази с леве, источне стране прилазне саобраћајнице ка сабору. Уз њу је са јужне стране била приљубљена, сада потпуно руинирана, двоетажна пивница (**29**), од које су остали само делови камених зидова.

Основа објекта је неправилна, приближних димензија 8,70 x 8,0 m. Пивница је грађена на врло стрмом терену због чега се у оба нивоа, који имају засебне улазе, приступа директно са тла, односно у вински подрум који је у првој етажи и који је укопан око 1 m, монолитним каменим степеницима. Улаз у приземље је на западној, уличној фасади, где се налазе двокрилна врата у правоугаоном дрвеном раму. У подрум се улази са источног, доњег платоа, који је некада представљао колски приступ за два низа пивница.

Пивница је зидана ломљеним и притесаним каменом, док су на угловима клесани блокови. Везиво је као и код већине објеката у комплексу било блато, а за дерсовање је коришћен кречни малтер. Један од углова на објекту са спољне стране је засечен, што је уобичајено за објекте на кривинама, раскршћима улица и на трговима.

Полуукопани сутерен је једноделан и има унутрашњу комуникацију са приземљем дрвеним степеништем, поред отвора за „кљук“ који се налази у поду приземља, што је редак пример у овом комплексу. Осим врата у југоисточном углу просторије, сутерен има прозорски и вентилациони отвор.

Под сутерена је земљани. Међуспратна конструкција је дрвена, а таваница сутерена је даска која је једновремено под приземља у једном делу, док је у другом делу где се налази соба, преко даске слој земље.

Друга етажа објекта је сада дводелна. Први, већи улазни део, у функцији је чувања вина, док је други део – соба за боравак власника која се грејала. Претпоставља се да је ова етажа накнадно, вероватно почетком XX века, преграђена. У првом, улазном делу таванска

конструкција је видљива, док је у другом делу затворена "коленикама" и малтерисана. У углу, насупрот врата собице, видљив је траг некадашњег ложишта. Изнад су остаци димњака – дрвена конструкција на тавањачама и део димњачког зида од опеке.

Таванска конструкција је од храстових притесаних греда које конзолно прелазе лице зида за 85 см, и као и у подруму правца север – југ. Такође, има и секундарне тавањаче са источне и северне стране, које проширују стреху за 60 см са уличне стране и 110 см са супротне.

Рогови су препуштени преко венчаница, зависно од стране објекта, од 73–93 см. Четвороводни кров покривен је фалцованим црепом.

Стање: Објекат је у функцији винског подрума због чега је редовно одржаван, мада његовој презентацији није поклоњено довољно пажње.

Приоритетне интервенције: Потребно је урадити прикладну презентацију оба нивоа, отворити га за посетиоце и уврстити га у туристичку понуду комплекса – дегустације и продаје вина и осталих производа овог винског подрума.

31. Двојна пивница на КП 4681 је приземни, двојни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу југозапад – североисток. Зидан је у кречном малтеру ломљеним каменом а само на угловима тесаницима различитих димензија. Објекат је подигнут на нагнутом терену који пада од југозапада ка североистоку, и подужно је подељен на две пивнице. Подеони – преградни зид зидан је ломљеним каменом, до нивоа таванске конструкције, а у нивоу крова пуном опеком, између стубова. Кровна конструкција је дрвена, троводна, која са западне стране формира калкан. Тавањаче су препуштене преко зидова за ~15 см, док су рогови препуштени за још ~ 40 см (на северној, источној и западној страни). Улази у пивнице су са (ниже), источне стране, док су са западне (више) стране секундари отвори.

31а. је северна пивница објекта **31**, са улазом са источне стране. Врата су дрвена, двокрилна, чамова. Изнад врата су две архитравне надвратне дрвене греде. Са западне стране у калканском зиду, у нивоу тавана, налази се један отвор величине око 90 x 120 см, затворен једнокрилним дрвеним вратима, а испод њега (испод нивоа таванске конструкције) још један отвор величине око 40 x 40 см. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице су дерсоване.

31б. је јужна пивница двојног објекта **31**, са улазом са источне стране. Врата су дрвена двокрилна. Изнад врата су две надвратне дрвене греде. У јужном зиду испод саме стрехе је отвор за кљук величине око 50 x 50 см, и још један отвор у западном калканском зиду величине је око 150 x 150 см, затворен двокрилним дрвеним вратима. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице дерсоване.

Стање: Кровна конструкција је у великом мери оштећена, баскије иструлиле, нарочито на северној страни; оштећена је стреха на источној страни, кровне површине су неравне, а покривач је растрешен. У задовима се уочавају пукотине, а спојнице су испране дејством атмосферарилија у зонама при тлу.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Пивнице нису у функцији али се препоручује првенствено вински подрум; међутим могуће је да буде и сала за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

32. Двојна пивница на КП 4679, је двоетажни објекат, Ст + П, правоугаоне основе, који се пружа у правцу исток – запад. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Објекат је подигнут на нагнутом терену који пада од запада ка истоку.

Објекат је подељен на западну и источну пивницу а између њих је у нивоу подрума зид од ломљеног камена, а на нивоу приземља је бондручни зид са испуном од камена. Улаз у подрум источног дела је на источној фасади преко двокрилних архитравних врата, док се на другу етажу (која је у овом делу на висини спрата) улазило преко сличног отвора на северној фасади до кога сада нема никаквог степеништа. Претпоставља се да им се по потреби прилазило мердевинама. Један двокрилни прозор на источној фасади осветљава други, стамбени ниво.

У подрум западног дела улази се кроз такође архитравни портал на дужи, северној фасади, а на други ниво кроз сличан портал на западном зиду.

Кровна конструкција је четвороводна, дрвена и покривена ћерамидом. Тавањаче су декорисане једноставном профилацијом и конзолно препуштене преко зидова, око 45 цм на западу, око 60 см на северу и истоку, а око 30 см на југу. Рогови се ослањају на крајеве тавањача и свакој одговара по један пар.

32а. Источна пивница чији је улаз на нивоу сутерена са источне стране, са котом пода која је нижа за 60 см у односу на праг. Врата су дрвена, двокрилна, са средњим стубом који се помера по потреби. Североисточни угао пивнице засечен је под углом од 45 степени до висине од око 200 см. Конструкција између сутерена и приземља је од храстових греда преко једне подвлаке коју носи стуб.

32б. Улаз на ниво сутерена пивнице је са северне стране, а праг врата пивнице је за око 60 см нижи у односу на прилазни пут. Врата су као и код суседне дрвена, двокрилна. Северозападни угао пивнице засечен је под углом од 45 степени до висине од око 80 см. Са главног пута са западне стране на ниво приземља воде двокрилна врата.

Стање: Пивнице су у солидном стању – зидови су чврсти, без пукотина, али су спојнице местимично испране од дејства кише; кровне површине су неравне.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издју решење о МТЗ. Објект мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објект је ван функције али се препоручује његова ревитализација, првенствено у вински подрум, док је горњу етажу могуће адаптирати за потребе туристичке понуде комплекса.

33. Пивница на КП 4885, је двоетажни објект Ст + Пк, правоугаоне основе. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима већи тесаници. Објект је подигнут на врло стрмом терену који пада од запада ка истоку. Улаз у сутерен је са југоисточне, а на приземље са уличне, југозападне стране. Прилаз објекту је са југозапада, а испод северозападне и североисточне стране је врло стрма падина, па је испод тих зидова направљен потпорни зид од камена. На североисточној страни потпорни зид је шири од објекта за око 60 цм, а на северозападној страни за око 30 см.

Кров је једноводни, покривен ћерамидом, са нагибом од југозапада ка североистоку, тако да су југоисточни и северозападни зид калкански. Кровна конструкција је доста пропала и неравна, а покривач је растрешен. Грее међуспратне конструкције су конзолно препуштене преко североисточног зида око 20 см, а рогови око 50 см; југозападна стреха, над улазом приземља и над бочним странама широка је око 40 см. Врата на нивоу приземља и подрума су дрвена, двокрилна, обложена поцинкованим лимом. Отвори за кљук су са североисточне стране у нивоу подрума, у дрвеним рамовима са металним решеткама од флаха.

Стање: Објект је у лошем стању; има видљивих пукотина на потпорним и зидовима пивнице; због растрешеног покривача оштећена је кровна конструкција, малтер у зидовима је испран а столарија дотрајала.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ. Овај објект мора да се чува у аутентичном хоризонталном габариту, али би могао да добије ниво са целом спратном висином уместо поткровља, дозиравањем североисточног и бочних зидова до нивоа на којем се сада налази југозападни зид. Материјализација и обраде фасада морају да остану аутентични. Таванска и четвороводна кровна конструкција треба да буде урађена према аналогји са аутентичним четвороводним конструкцијама објекта у комплексу. Елементи таванске конструкције, примарне и секундарне тавањаче, треба да буду конзолно препуштене преко фасадних зидова око 50–60 см, а рогови са свих страна још 50–60 см. Кровни покривач би требало да буде ћерамида.

Потребно је да се пивница ревитализује тако што би јој се вратила првобитна намена, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

34. Пивница на КП 4885 је двоетажни објект Ст + П, приближно квадратне основе. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима већи тесаници. Објект је подигнут на веома стрмом терену који пада од запада ка истоку. Улаз у сутерен је са североисточне, а на приземље са југозападне стране. Прилаз објекту је са југозапада, а испод североисточне стране је врло стрма падина. Изнад улаза у сутерен налазио се отвор са капком чија се намена не зна. Кров је четвороводни, покривен ћерамидом. Кровна конструкција је пропала и неравна, а

покривач је трошан и растрешен. Тавањаче су конзолно препуштене преко југоисточног и северозападног зида око 30 см, а рогови за око 50 см те чине стреху дубине око 80 см.

Стање: Објекат је у лошем стању; има видљивих пукотина на угловима; кровна конструкција и покривач су оштећени; спојнице између камених блокова су испране, а столарија дотрајала. На објекту се уочавају невешти санациони радови на источном углу објекта и прагу подрума.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објект није у употреби, а планирана је ревитализација првенствено у вински подрум, а на горњој етажи је могуће да се уреди и сала за дегустације, или друге функције у вези са културним, односно винским туризмом, едукацијом становништва али и посетилаца, изложбе, итд. Такође је прихватљива и продаја сувенира – оригиналних предмета народне радиности, или слично.

35. На КП 4881 и 4882 је двојна, приземна пивница. Дозидана је уз објекат бр. **36** на КП **4878**. Објекат није никада био подељен и користио се као јединствен простор. Зидови су од ломљеног камена. Тавањаче једноставне декорације на делу стрехе конзолно су препуштене око 35 см изнад североисточне, улазне фасаде, и носе венчаницу на којој су ослоњени рогови препуштени у поље око 40 см. Изнад југозападног зида стреха је формирана само од препуштених рогова. Кровна конструкција двоводног крова није симетрична јер је изнад југозападног зида, изнад таванске конструкције озидан назидак висине око 90 см, чиме се формирао простор на коме је отвор за убацивање кљука.

Стање: Објекат је у веома лошем стању, нарочито елементи таванске и кровне конструкције, због чега би их требало све заменити, а зидове консолидовати.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. Предвидети покривање ћерамидом.

Планирано је да се сви објекти у пивницама ревитализују тако што би им се вратила првобитна намена – намена винских подрума, што важи и за ову пивницу. Уколико то није могуће, дозвољено је да буде опремљен за дегустације или неке друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

36. На КП 4878 налази се рушевина двојне једноетажне пивнице правоугаоне основе. Она је била југоисточна од две двојне пивнице у низу. Половина пивнице је рушевина код које је сачуван само један калкански – источни зид са трапезоидним завршетком, док је други сачуван само до таванске конструкције. Подужни зидови су већим делом урушени, те се не могу са сигурношћу лоцирати улазни отвори који су били на југозападном зиду. Сачуван је само северни отвор, док је код јужног дефинисана једна страна отвора бочним – југоисточним зидом. Зидан је ситнијим ломљеним каменом, осим углова који су од клесаних блокова. Кров је био непотпуни троводни. Ниво пода је виши за око 50 см од нивоа пута, што је јединствен случај у рајачким пивницама.

Други део објекта има сачуване зидове, али су таванска и кровна конструкција урушене. Према њима би могао да се реконструише изглед целе пивнице. Сва грађе је била храстова.

Стање: Делимично је рушевина која би на основу остатака могла већим делом да се реконструише из темеља.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. Реконструкцију предвидети од ломљеног камена, а кровну и таванску конструкцију пројектовати на основу остатака, али и конструкције суседне пивнице. Предвидети покривање ћерамидом.

Планирано је да се сви објекти у пивницама ревитализују тако што би им се вратила првобитна намена – намена винских подрума, што важи и за ову пивницу. Уколико то није могуће, дозвољено је да буде опремљен за дегустације или неке друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

37. Објекат на КП 4875 је рушевина некада слободностојеће, једноетажне пивнице, правоугаоне основе. На објекту недостаје кров; зидови су од ломљеног камена, док су на угловима тесаници већих димензија. Око 1/3 североисточног зида је урушено, док су остали зидови цели. Улаз у објекат је монументални лучни портал у равни зида са профилисаним базама лука, који су конзолно препуштене из масе зида. Врата пивнице су дрвена двокрилна. Лево од врата је отвор (вероватно за кљук) у дрвеном раму. Источни угао објекта засечен је под углом од 45 степени и на ~150 cm висине прелази у прав угао. У југоисточном зиду са унутрашње стране је мања ниша са једном полицом на средини висине. Простор пивнице је зарастао у коров и траву. Ниво пода нижи је за око 50 cm од нивоа улазног прага. У југоисточном зиду се уочава санација зида изведена пуном опеком. Спојнице између камена у зидовима су испране. У средини пивнице још стоји дрвени стуб са подвлаком. Грађа таванске и кровне конструкције је била храстова.

Стање: Недостаје таванска и кровна конструкција. Малтер у спојницама је у великој мери испран. Објекат је зарастао у коров.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Реконструисати пивницу у постојећем габариту, са четвороводним кровом покривеним ћерамидом, према аналогји са сличним пивницама и према постојећим подацима. Некадашњу санацију пуном опеком потребно је президати каменом.

Планирано је да се пивница ревитализује, тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

38. Пивница на КП 4874 налази се у издвојеном делу, у источном делу комплекса, а поред стрме, сада запуштене пречице која води од места Опине ка средишту пивница. То је двојни, приземни објекат, врло издужене правоугаоне основе оријентисане северозапад–југоисток, са улазима на подужном, југозападном зиду. Зидана је ситним ломљеним каменом, а само су угаони елементи од клесаних каменних блокова.

Тавањаче су конзолно препуштене изнад улазне фасаде око 60 cm, а са супротне, свега 25 cm. И рогови засеченог (непотпуног) четвороводног крова су препуштени преко тавањача, са уличне стране 30 а са задње око 40 cm. Због геометрије крова забатни зидови су трапезног облика и као остали зидови грађени су ломљеним каменом. Кров је покривен ћерамидом.

Улазна, југозападна фасада је осно симетрична са двоје двокрилних, високих врата, у дрвеним правоугаоним рамовима који су у равни лица зида. Врата су од дрвених вертикалних дасака на три кушака са кованим клиновима, а на средини имају дрвени помичан стуб. Обе пивнице имају и своје отворе за кљук са дрвеним капцима, на истој фасади на којој су и улази.

Стање: Пивница је стабилних каменних зидова али са мањим пукотинама на источном калканском зиду које су саниране продужним малтером. Кров је у лошем стању и захтева препокривање, можда и замену појединих дрвених елемената кровне и таванске конструкције.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је ван функције. Планирано је да се ревитализује тако што би му се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљен за дегустације, као и компатибилне намене у вези са културним, односно винским туризмом.

41. На КП 4848, 4847 и 4846 је постојала двојна, двоетажна пивница грађена на врло стрмом терену, веома мале површине. Прислоњена је уз објекат на **КП 4849 (44)**, имала је двоја двокрилних врата у приземљу и спрату. Товодни кров био је покривен ћерамидом.

Стање: На терену су сада видљиви само остаци приземља и делимично друге етаже према којима се може реконструисати цео објекат.

Приоритетне интервенције: Пројекат реконструкције урадити према решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

Планирано је да се врати првобитна намена – вински подрум или компатибилна намена, али која би била у функцији целине комплекса.

42. На КП 4673 и 4674 се налазе остаци двојне пивнице, правоугаоне основе, која је скоро потпуно разрушена. На терену стоје само делови зидова у висини од ~100 cm. Зидана је ломљеним каменом, док су на угловима клесани блокови. Терен је стрм и пада од северозапада ка југоистоку, а објекат је оријентисан (по дужини) у правцу север–југ. Остаци улазних отвора су са источне стране, ка путу.

Стање: Остаци објекта су зарасли у растиње.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном хоризонталном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат реконструкције према расположивим подацима и аналогји са другим сличним пивницама.

Обавезе власника/инвеститора је да се ревитализује тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде опремљена и за дегустације као и друге компатибилне намене везане за културни, односно вински туризам.

43. На КП 4853, у источном делу комплекса на источној падини или одсеку, налази се објекат који је грађен у два нивоа као двојна пивница. Налази се испод сабора у другом низу пивница од пута који иде од сабора ка југу. Саграђен на врло стрмом терену, издужене правоугаоне основе, објекат је дужом страном паралелан изохипсама.

Грађен је каменом – ломљеним, притесаним, а само угаони елементи су од клесаних каменних блокова. Кров је двоводни, широких стреха и покривен ћерамидом.

Објекат је симетричних дужих фасада са двоја двокрилних врата на западној фасади за горњи и двоја на источној фасади за доњи ниво. Врата су уз бочне, калканске зидове на оба нивоа.

Међуспратна конструкција је од греда врло великих пресека, по средини ослоњених на подвлаку која је крајевима уграђена у бочне зидове и на средини ослоњена на стуб са јастуком.

Таванску конструкцију чине тавањаче правца исток–запад, конзолно препуштене преко атула на подужним зидовима. И оне су на средини ослоњене на подвлаку која је ослоњена на стуб са јастуком. Кров је двоводан и покривен ћерамидом.

Стање: Објекат је препокривен, а пукотине на калканским зидовима запуњене цементним или продужним малтером. Темељни зидови су „санирани“ без пројекта и урађени тротоари око објекта.

Приоритетне интервенције: С обзиром на то да је санција објекта предузета без пројекта, односно без решења о МТЗ, потребно је да се уради стручна експертиза која се односи на стабилност објекта на основу чега би за све даље радове на објекту надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издали решење о МТЗ.

Планирана је ревитализација винског подрума или да се прва етажа адаптира у винотеку, простор за дегустацију вина. Други ниво, такође, може добити сличну намену, али је могуће да се адаптира и у продавнице сувенира или галерије. Дозвољено је да се планира повремено али ексклузиван смештај туриста, при чему би било потребно, поред традиционално опремљених соба, оформити и савремене мокре чворове. За овај део посла потребно је да овлашћени пројектанти ураде и пројекте ентеријера, као и контролу њихове реализације.

44. Пивница на КП 4849 била је двојна, двоетажна, издужене правоугаоне основе, зидана каменом са троводним кровом. Налази се у источном делу комплекса на врло стрмом терену и уз врло стрм одсек. Делимично је урушена .

Улазним фасадама оријентисана је исток – запад. Уз јужни зид се налазила још једна двоетажна пивница **41**, која већим делом урушена и као претходна представља опасност за пролазнике.

На западној фасади су двоја симетрично постављених двокрилних дрвених врата којим се улазило на другу етажу, док симетрију источне фасаде ремети једини прозор другог нивоа који је отворен на северном делу фасаде. Двокрилна дрвена врата првог нивоа на источном

зиду постављена су уз калканске зидове, а на средини између њих је један мањи прозор са решеткама испод којег је мањи отвор за вентилацију.

Први ниво зграде је једноделан са двоје врата, а укопан је око 1 m у тле. Служио је као вински подрум – смештај бачви, буради и осталих посуда и прибора за обраду грожђа и вина. Улази у доњи ниво су на источној фасади и 40 cm су изнад нивоа тла. Међуспратна конструкција је од греда по краћем распону које су крајевима ослоњене на атуле и уграђене у зидове, а по средини су ослоњене на подвлаку са стубом и јастуком на каменој стопи.

Друга етажа је виша око 1,20 m у односу на улазни ниво терена. То одговара висини каце на воловској запрези из које се сипао кљук кроз отвор у поду на самом северном улазу западне фасаде. Други ниво је био преграђен, могуће врло брзо по изградњи објекта, на једну мању собу у североисточном углу, испред које је узак ходник спојен са осталим делом спрата. Соба има прозор на источном зиду, а поред њега мали долап. Таванска конструкција изнад већег дела је видљива, а само је у соби коленика – уваљана у блато, која је касније додата између прикованих летвица на тавањачама.

Таванску конструкцију, поред сантрача или атула, чине и тавањаче које су постављене по краћем распону исток–запад, и конзолно су препуштене са обе стране, са источне стране 1,10 m а са западне 1,30 m. На крајевима објекта атуле су конзолно продужене на обе стране, тако да и оне имају улогу у формирању стрехе. На северном делу објекта тавањаче су постављене на мањем растојању, можда у намери да се постави плафон.

Стање: Објекат је врло оштећен; урушен је јужни, као и делови источног и западног зида, као и делови кровне и таванске конструкције. Преостали делови су у врло критичном стању. Услед прокишњавања неки елементи крова су иструлели – североисточни угао – гребеначе и рогови, као и рогови јужног дела западне кровне равни. Зидови су растресени и испуцали. То се односи пре свега на источни зид, на угловима су врло наглашене пукотине – као да се размичу бочни зидови. Северни бочни зид је са нешто мањим пукотинама, како на угловима тако и по средини. Поред тога што је услед небриге и деловања времена и атмосферилија пивница оштећена, и суседни објекат, који је услед небриге урушен, такође је угрожава.

Приоритетне интервенције: Неопходно је према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања урадити пројекат реконструкције. Функција објекта треба да буде у складу са планираним наменама комплекса - вински подрум или неки угоститељски садржај у првој, а у другој етажи може да се планира повремено али ексклузиван смештај туриста, при чему би било потребно поред традиционално опремљених соба оформити и савремена мокре чворове. За овај део посла потребно је да овлашћени пројектанти ураде и пројекте ентеријера, као и контролу њихове реализације.

46. Објекат на КП4840 је самостална двоетажна пивница (Ст + П) петоугаоне основе, са петоводним кровом. Налази се у близини Сабора у центру пивница, на заравњеном терену. Подрум пивнице укопан је око 120 cm а спрат је, спољашњим дрвеним степеницима, одигнут од терена око 230 cm. Зидана је, оригинално, каменом и пуном опеком. Цео сутеренски део је зидан каменом, различитих димензија, са већим тесаницама на угловима, док је друга етажа зидана комбиновањем камена и опеке. Малтер за зидање је кречни, а спојнице између камења дерсоване.

Монументални камени лучни портал који води ка винском подруму налази се на североисточној петој фасади која је најужа, и у односу на суседне зидове под углом од 45 степени. На суседним фасадама, северној и источној су лучни прозори и један отвор за кљук у приземљу. На спрату изнад портала, на североисточној фасади налазе се два лучна прозора од којих је један зазидан. На северној фасади, уз коју је и дрвено степенише са подестом, налазе се једнокрилна врата и два зазидана лучна прозора. На источној и јужној фасади је по један правоугаони, највероватније накнадно пробијен отвор за двокрилни прозор. На спрату су три просторије, ходник, соба и оцаклија (југозападна просторија).

Међуспратну конструкцију чине тавањаче правца север- југ чији распони су скраћени са две целе и једном скраћеном подвлагом, правца исток-запад, по средини ослоњене на веома дугашак јастук дрвеног стуба који се налази на средини подрума.

Кровна конструкција је дрвена, а кров је вишеводни, покривен фалцованим црепом. Стреху чине тавањаче које су препуштене преко зидова око 50 cm и које су подашчане са горње стране. Рогови се споља не виде, а завршавају се на крајевима тавањача које су подашчане. Кровни покривач је фалцовани цреп.

Стање: Објекат је у солидном стању. Зидови су здрави, али су кровне равни благо денivelисане, а покривач местимично растрешен. У југозападном углу сутерена, испод оцаклије, попустила је конструкција од тавањача. Дрвено степениште делимично је иструлило. Спојнице између камених блокова су местимично испране.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на то да је доња етажа у функцији винског подрума, тако треба и да остане, док је горњу етажу могуће адаптирати за потребе пријема туриста, и дегустације вина уз хладну традиционалну закуску, смештај гостију или слично.

47. Под овим бројем се воде две пивнице, прва је западна, двојна, на КП 4836/1 и КП 4837/1 и друга, источна, на КП 4838/2, које дели средишњи зид

Објекат је постављен у правцу исток – запад. На источној страни је улаз у пивницу **47а** (над којом је троводни кров), а са западне стране у пивнице **47б** и **47в** (над којима је двоводни кров). Кров над пивницом **47а** је, након радова над источним делом објекта, нижи је од крова над пивницама **47б** и **47в**, због недозвољеног надзиђивања што се види на фасадама западног дела објекта. То је некада био јединствен објекат, са јединственим кровом чији облик и поделу сада можемо само наслутити према аналогји са суседним објектима.

Терен на којем се пивнице налазе је у благом паду од запада ка истоку, због чега је пивница **47а** на нижој коти.

47а, на КП 4838/2. Источна пивница у склопу објекта. Правоугаоне је основе са улазом оријентисаним према истоку. Зидана је ломљеним каменом, док су на угловима већи тесаници; поготово уз југоисточни угао, где је тесаницима обрађена зона од око 80 см у источном и јужном зиду. Спојнице су дерсоване продужним малтером и местимично су наглашене. Врата су архитравна, дрвена, двокрилна, а отвор за кљук је јужно од улазних врата димензија ~50 x 50 см у дрвеном раму, са дрвеним капком. Кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен фалцованим црепом. Тавањаче су препуштене само преко источног зида за око 40 см, док су рогови препуштени на све три стране (преко тавањача) за још 50 см. Тавањаче и маије (грбине) су при крајевима обрађене, једноставним засеком, од којег се сужавају према слободном крају, док су рогови без икакве обраде и новије су израде.

Стање: Објекат је у солидном стању али са оштећеним деловима таванске и кровне конструкције. Спојнице између камених блокова су дерсоване и без пукотина; столарија је у солидном стању.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета и знатно бољом презентацијом.

47б на КП 4836/1 и 47в на КП 4837/1. Северозападна и југозападна пивница у склопу објекта заједно имају исту ширину као пивница **47а**, у чијој су залеђини. Издужене су основе са улазима оријентисаним према западу. Овај део објекта је у скорије време реконструисан на непримерен начин тако да је изгубио своју аутентичност. Интервенције су видљиве на бочним зидовима је додат АБ серклаж, док је западни зид такође добио серклаж и два улазна отвора, неодговарајућег облика. Зидане су ломљеним каменом, док су на угловима већи тесаници. Преградни зид између пивница и зид према пивници **47а** зидани су бетонским блоковима. Западни зид у нивоу крова је калкански, зидан ломљеним каменом, док је источни зид, према пивници **47а** је зидан бетонским блоковима. Кровна и таванска конструкција је од нове резане чамове грађе, а кров је двоводни и покривен фалцованим црепом. Рогови су препуштени преко северног и јужног зида у виду стрехе за ~40 см.

Стање: Објекат је стабилан али ликовно веома девастиран и лоше уклопљен у аутентичан амбијент.

Приоритетне интервенције: Потребно је урадити прилагођавање девастираног објекта аутентичном амбијенту са стручњацима надлежног Завода за заштиту споменика културе који треба да изда решење о МТЗ за све интервенције на њему. Објекат мора да се

преобликује а материјализација и обрада фасада треба да буду што приближнија аутентичним.

Објекат је у функцији повремених боравка власника планирано је да се објекту врати функција винског подрума, али и да буде отворен и за ширу публику-туристе као сала за дегустације, или сл.

48. На КП 4839 некада се налазила, сада потпуно порушена, приземна пивница правоугаоне основе постављена у правцу север – југ. Пивница се налазила са северне стране уз пивницу **476**, са којом је највероватније имала уклопљене кровне равни. Улаз у био је са северне стране.

Стање: Зидови су порушени у потпуности. На терену се примећују само трагови на северном зиду пивнице **476**, где се „наслањала“ пивница **48**.

Приоритетне интервенције: Потребно је израдити техничку документацију, а за све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања, који треба да издају решење о МТЗ.

Урадити пројекат реконструкције према расположивим подацима и аналогији са другим пивницама у комплексу.

Планирано је да пивница има намену винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и да добије друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

49. Двојна пивница (49а) КП 4835/3 (496) КП 4835/1. Приземни двојни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу исток – запад. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Улаз у пивницу **49а** је са истока, а у пивницу **49б** са запада. Врата су двокрилна, са средњим стубом који се помера по потреби. Са западне стране, на половини висине врата и непосредно изнад врата у зиду су уграђене либажне греде-сантрачи. Између пивница је бондручни зид са испуном од талпи, малтерисан блатним малтером са додатком сламе. По средини целе јужне стране тако је уграђена либажна греда-сантрачи.

Источни улаз је испод равни терена, тј. пута, за око 15 см, док је западни улаз укопан за око 50 см. Под источне пивнице нижи је за око 80 см у односу на терен, а под западне пивнице за око 30 см.

Тавањаче су једноставно декорисане и препуштене преко зидова, око 40 цм на истоку, а на северу и југу око 10 см. Кровна конструкција је дрвена троводна и покривена ћерамидом са роговима препуштеним преко тавањача за око 40 см. На западу, из калканског зида су конзолно препуштене венчанице, подрожњаче и слемењача око 40 см, које изнад тог дела фасаде чине стреху.

Стање: Зидови су местимично испуцали, кровне површи неравне, конструкција је местимично иструлила, кровни покривач растрешен, спојнице зидова испране дејством атмосферске воде.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат није у функцији, планира се, након реконструкције, његова ревитализација, првенствено у вински подрум, а могуће је да буде и сала за дегустације, као и да добије друге функције у вези са културним, односно винским туризмом, едукацијом становништва али и посетилаца, одржавањем изложби итд. Такође, могућа је и продаја сувенира оригиналних предмета народне радиности, или слично.

50. На КП 4834/1 налази се једноделна пивница. Саграђена је као слободностојећа у низу сличних објеката на југоисточном делу комплекса на платоу са којег се пружају отворене визуре ка истоку, селу Рајцу и Александровцу.

То је приземни, једноделни објекат веома издужене трапезоидне основе. Веома је велике спратне висине, око 4,00 м, која је била подељена полунивоом вероватно само у западном делу – виде се само остаци греда – нашта упућују и друга помоћна ниска врата на западној фасади, која су служила за убацивање кљука. Висина овог полунивоа је око 1,80. Главна улазна фасада оријентисана је ка истоку, док је други улаз у западном калканском зиду.

Зидови су грађени ломљеним каменом а само су на угловима и на лучном, источном порталу и отвору за кљук, клесани камени елементи.

Таванска и кровна конструкција на већем делу недостаје, а на западном делу још постоје урушени елементи из којих се види на који су начин били конструисани, као и њихове димензије. Примарне тавањаче биле су постављене по краћем распону север – југ, са конзолним препустима од 50 см на северној и 15 см на јужној страни. Секундарне тавањаче су конзолно препуштене преко источног зида 40 см.

Кровна конструкција је била троводна, са калканским зидом на западној фасади. По остацима видимо да је била препуштена, преко венчаница, које су лежале на тавањачама 40 см, осим на јужној страни где је препуст био око 20 см.

Стање: Веома лоше, са урушеним кровом и оштећеним крунама зидова.

Приоритетне интервенције: Према решењу о мерама техничке заштите које издаје надлежни Завод потребно је урадити пројекат санације и реконструкције, и што хитније приступити радовима, јер се може очекивати још већа оштећења зидова.

Након реконструкције објекта препоручује се његова ревитализација првенствено у вински подрум, међутим могуће је да буде и сала за дегустације, као и да добије друге, компатибилне, функције у вези са културним, односно винским туризмом, едукацијом становништва али и посетилаца, одржавањем изложби итд. Такође је могућа и продаја сувенира оригиналних предмета народне радиности, или слично.

51. На КП 4822 налази се објекат који је изграђен крајем двадесетог века као стамбени, а сада је једини у комплексу који има само угоститељску функцију. То је потпуно нов објекат, који материјалом и неким елементима подржава архитектуру пивница. Налази се на самом источном делу комплекса у низу самостојећих пивница, и као све оне улазом је оријентисана ка истоку. То је двоетажна зграда, са полукопаним сутереном у којем се налазе кухиња, тоалет и трпезарија са великим каминим, и спратом на којем су четири спаваће собе и купатило. Унутрашње степениште повезује етаж међусобно, а спољашње двокрако степениште на западној фасади води директно на другу етажу. За градњу је коришћен клесан биокластични кречњак из локалног мајдана. Прозори и врата су од храстовог дрвета, а њихов облик је у потпуности подражавао сличне елементе аутентичних објеката комплекса. Међутим, објекат одудара од низа у којем се налази својом претераном висином. У низу су углавном приземни објекти код којих се користи и део таванског простора као друга етажа, или двоетажни, али са веома укопаним подрумом и ниском спратном висином друге етаже. Такође је перфекционизам у изградњи нешто што издваја овај нови објекат од аутентичних, а односи се на зидање клесаним блоковима уместо ломљеним и притесаним каменом, и врло прецизну обраду камених оквира за прозоре и врата. И оно што је заиста непримерено овом комплексу пивница јесте дрвени балкон који је накнадно додат дуж друге, источне етаже, и двоструко дрвено степениште на западној фасади. Масивни камин у приземљу и димњак су сувишни елементи, јер су вински подруми били без ложишта, а самим тим и без димњака.

Стање: У врло добром је стању.

Приоритетне интервенције: Пројекат за овај објекат урадио је Завод за заштиту споменика културе у Нишу, али пројекат није у потпуности реализован. Додати су елементи градске архитектуре по угледу на Радул бегов конак у Зајечару-балкон на источној и двоструко степениште на западној фасади. Потребно је демонтирати камин и димњак, као и један крак западног степеништа да би се објекат приближио архитектури аутентичних објеката. Намена може да остане туристичко-угоститељска.

52. На КП 4821 налази се једноетажни објекат издужене правоугаоне основе, оријентисане ка истоку где је главна – улазна фасада. Зидана је већим делом притесаним и ломљеним каменом, а само су углови и елементи лучног портала и прозор од клесаног камена. На супротној, западној фасади изнад таванске конструкције формиран је трапезни забатни зид, такође од камена, где се налази улаз за тавански простор, односно врата у дрвеном правоугаоном раму. Елементи таванске конструкције, примарне и секундарне тавањаче, једноставне геометријске декорације, конзолно су препуштени преко фасадних зидова и чине стрехе дубине око 50 цм. Рогови су ослоњени на тавањаче тако да споља нису видљиви. Кров је прекривен фалцованим (нажљебљеним) црепом, а оригинално су то могли да буду ћерамида или бибер цреп. Објекат има малу етнографску поставку, а с времена на време су у њему окупљања.

Стање: Објекат одавно није у функцији винског подрума али је у туристичкој функцији с обзиром да се с времена на време у њему окупљају власници и њихови пријатељи. Генерално гледано објекат је у добром стању. Камени зидови су стабилни али са испраним спојницама на спољашњим фасадним површинама што га угрожава. Јужни спољашњи сантрач је труо и делимично оштећен деловањем инсеката и атмосферилија, док је цела таванска конструкција нападнута деловањем инсеката. Елементи кровне конструкције осим рогова су у доста добром стању али већим делом димензијама не одговарају савременим статичким прописима. Рогови су од облика недовољног пресека и због тога искривљени тако да им је неопходна замена.

Приоритетне интервенције: Потребно урадити пројекат санације према решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод. Објекту је потребна консолидација и конзерваторски третман. Намена објекта може остати иста, са етнографском поставком која мора да буде стручно обрађена од стране надлежног музеја, али би требало да буде отворена и за туристичке групе или слично.

53. На КП 4813 налази се пивница правоугаоне основе изграђена је на благо нагнутом терену. Објекат је двоетажни, са веома укопаним подрумом којем се прилази кроз широки лучно завршени камени портал на источној фасади. Поред улазног портала ова етажа има, сада затворене, лучне отворе за вентилацију на северној и источној фасади и квадратни испод дрвене греде на јужном зиду, који је служио највероватније за убацивање кљука. Другој етажи прилази се преко отвора за врата на северној фасади. Пре последњих интервенција отвор за врата је био формиран на петом зиду који је настао засецањем северозападног угла. И ова етажа има отворе за вентилацију који су на фасадама веома малих димензија. Објекат је зидан ломљеним каменом, осим угаоних блокова и лучног портала доње етаже који су од клесаног камена. Радовима које су власници предузели у новије време промењена је међусpratна, таванска и кровна конструкција. Уместо дрвене међусpratне, урађена је бетонска конструкција као и бетонски стубови и греде које носе чамову таванску и кровну конструкцију, којом су замењене аутентичне од храстовог дрвета. Објекат је већ више од десет година запуштено градилиште.

Стање: На овом објекту је неадекватно интервенисано, без услова и сагласности надлежних институција. Осим описаних измена, додат је и балкон на источној фасади, од дрвених конзолних носача са косницима, и над њим је продужена стреха. Кровни покривач је нови медитеран цреп. Пукотине на јужној фасади нису саниране. Објекат није завршен и није у функцији.

Приоритетне интервенције: Потребно је прибавити сву документацију предвиђену законом – решење о МТЗ и пројекат урађен према њима, као и решење о сагласности на пројекат које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе. МТЗ требало би да предвиде уклањање балкона и смањење стрехе над источним фасадним зидом, демонтирање зида на северозападном углу и формирање отвора за улазна двокрилна врата у дрвеном правоугаоном раму на засеченом углу, који је представљао врло уску пету фасаду друге етаже. Предвидети разиђивање свих вентилационих отвора и стављање у функцију са прозорским крилима и дрвеним капцима.

Радови на адаптацији су покренути ради увођења објекта у нову функцију, али како с у простори још недефинисани не знамо шта је предвиђао. У сваком случају требало би да буде у функцији комплекса, и то би било пожељно да обе етаже имају јавну намену.

54. Четвороделна једноетажна пивница на КП 4808, 4809, 4810 и 4811. Основа објекта је веома издужена и неправилна, и чине је, под углом спојени, правоугаоник и трапез. Јужне две трећине објекта су покривене, док су над трећом четвртином кровна и таванска конструкција обрушене, као и делови западног и северног зида. Улази су на источној фасади, док су отвори за кљук углавном на супротној, западној фасади. Три отвора за врата су правоугаоног облика у дрвеном оквиру, док су четврта са лучним завршетком урађеним у опеци. На објекту је током времена интервенисано, тако да се чини да је само друга пивница на **КП 4809 (546)** у свом оригиналном облику – мисли се пре свега на таванску и кровну конструкцију. Таванска конструкција се састоји од тавањача постављених по краћем распону, запад–исток, и препуштених изнад источне улазне фасаде око 80 см. На њих налаже венчаница преко које су препуштени рогови око 40 см, тако да заједно чине стреху дубоку око 120 см. Исти принцип примењен је и на северној фасади, док су судећи према остацима западну стреху чинили само препуштени рогови. Кровна и таванска конструкција су на јужној

пивници, **КП 4808**, потпуно измењене, а над две северне пивнице (**КП 4810** и **4811**) су само делимично сачувани оригинални елементи. Из ових остатака може се у потпуности сагледати некадашња дрвена конструкција над каменим зидовима целог објекта. Објекти су покривени ћерамидом, али с обзиром на обнову кровне конструкције јужне пивнице кровне равни су јој нешто ниже од оригиналних површи суседне.

Стање: Три јужне пивнице имају кровни покривач тако да су зидови у стабилном стању. Јужни фасадни зид и југоисточни угао пивнице су попуцали и „санирани“ попуњавањем продужним или цементним малтером. Последња северна пивница је без крова, и самим тим зидови су јој изложени пропадању, па је већи део западног зида урушен.

Приоритетне интервенције: Потребно је према решењу о МТЗ надлежног Завода за заштиту споменика културе урадити пројекат реконструкције. Реконструкција подразумева враћање у аутентично стање свих зидова, таванске и кровне конструкције, као и конзерваторски приступ свим осталим елементима објекта. Препоручена намена је вински подруми или нека компатибилна намена која ће бити у складу са туристичком понудом комплекса.

55. и 55а. Пивнице на КП 4831/2 и 4832/2 су два једноетажна објекта која су зидана са заједничким средњим зидом. Прва је била планирана да буде дводелна, док је друга једноделна.

Прва се увек користила као јединствени сутерен, због чега је један отвор за врата и зазидан. Могуће да су зидане у веома кратком временском интервалу, можда чак и истовремено, јер не постоји јасно видљива линија раздвајања фасадних зидова. Лоциране су у југоисточном делу комплекса, у низу удвојених или мултиплицираних винских подрума, једноетажних или двоетажних. Грађене су управно на изохипсе у правцу исток–запад, с тим што је улазна фасада западног објекта оријентисана ка северу, а источног ка истоку.

И један и други објекат имају основе са засеченим угловима, источна са засечена оба слободна угла, те је у основи шестостран. Западна има целом висином засечен само југозападни угао, док је северозападни веома мало и то само делимично, те је он петостран. Оба винска подрума грађена су ломљеним каменом, осим на угловима и деловима отвора за врата где су употребљени клесани камени блокови. Иако делују као јединствени, због врло сличног зидања, као и због исте висине стрехе и истог кровног покривача, таванска и кровна конструкција им се разликују. Западна пивница има споља видљиве елементе таванске и кровне конструкције, док источна има видљиве само тавањаче, те су због тога стрехе код ове пивнице мање за дужину препушених рогова на суседној пивници. Наиме, западна пивница има препуштене тавањаче преко свих фасадних зидова око 40 см. Оне носе венчанице преко којих су препуштени рогови такође 40 цм, те чине укупну дубину стреха од око 80 см. Стрехе источног објекта чине само тавањаче конзолно препуштене преко лица зидова.

Стање: Западна пивница је у функцији и одржавана је колико то власник може, док је источна већ дуже време ван употребе, што се одразило на њено стање. Кровни покривач овог објекта је у знатно лошијем стању, негде и недостаје, што као последицу има оштећења на елементима кровне, односно таванске конструкције. Такође су изражене пукотине на источној, улазној фасади, нарочито изнад дрвених надвратника. Скоро урађен плочник између ове две и две суседне источне пивнице је на знатно вишем нивоу од прагова врата која су оријентисана ка том простору, те угрожава све објекте.

Приоритетне интервенције: Потребно је према решењу о МТЗ надлежног Завода урадити пројекат санације источне пивнице, предвидети њену санацију али и заједничко препокривање оба објекта ћерамидом. Пројектом уређења комплекса предвидети спуштање плочника до испод нивоа прагова, као и падове од објеката. Препоручена намена објекта који би требало санирати је првенствено вински подрум, али могуће је предвидети и салу за дегустацију и продају вина, или сличне делатности које би презентовале Рајачко виногорје у најбољем светлу.

56. и 57. на КП 4835/2 и 4834/2 били су остаци двоетажне и једноетажне пивнице. Слично претходно описаним објектима, и ови су правоугаоне основе управне на изохипсе. Над остацима пивница садашњи власник реконструисао је такође две пивнице, али их је прерадио према сопственим потребама – источној која је била двоетажна затворио је спољашњи подрумски улазни отвор на источној фасади и спајањем подрума са суседном једноетажном пивницом створио јединствен вински подрум у два нивоа.

Сада јединствен објект са два улаза на јужној фасади зидан је ломљеним каменом, али са лучним, уместо некада правоугаоних отвора за врата. Прозори на западној и источној фасади су нови, са лучним каменим завршецима. Приликом реконструкције објекта направљена је грешка у великом броју детаља, али и у једном врло битном елементу, односно стрехи на јужној – улазној фасади, која је формирана само од рогова дубине око 50 см, за разлику од источне и западне фасаде где има препуштене и тавањаче и дубину стрехе од око 80 см. Кровни покривач је медитеран цреп, а димњак од префабрикованих елемената.

Стање: Објект је стабилан, међутим у многим елементима одудара од аутентичних винских подрума рајачких пивница, јер се приликом реконструкције није пратила логика њиховог формирања, а која и данас има свој пуни смисао. Као што је наведено, то су стрехе над јужном, улазним фасадним зидом, лучни камени портали на веома ниским фасадним зидовима. У једном делу објекта саграђени су велики камин и димњак, елементи који одударају од функције и карактера пивница.

Приоритетне интервенције: Потребно је урадити пројект реконструкције према решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод. Планирати продужетак стрехе на јужном фасадном зиду, уместо лучних отвора за врата предвидети правоугаона са дрвеним рамом у равни спољашњег лица фасадног зида, као и код лучних прозорских отвора на источној фасади. Предвидети дерсовање зидова кречним малтером, као и демонтажање димњака. Намена треба да остане иста – вински подрум са простором за краћи боравак власника али и дегустације туриста.

58, 58а, 59, на КП 4836/2, 4837/2 и 4838/1, где су се налазиле, по казивању мештана, две једноетажне и једна двоетажна пивница, пре двадесетак година саграђена су два просторно и функционално спојена објекта; један је у власништву МЗ Рајац, а други предузећа „Ерозија“ из Књажевца.

Објекти су функционално спојени, односно имају један заједнички зид, и како су зидани једновремено делују јединствено као слободностојећи између саборног трга, јаке саобраћајнице ка гробљу и једног локалног пролаза који је у функцији околних пивница. Од суседне пивнице на југу удаљеност је од око 80 см. Објект МЗ је оријентисан улазном фасадом ка северу, односно саборном тргу. Други објект између њега и суседа, правца исток–запад, налази се између две комуникације са лучним улазом на источној фасади. Објекти су грађени као приземни са високим назидком за поткровље на којем су прозори. Четвороводни кров са конзолно препушеним роговима покривен је континентал црепом.

Делови зидова старе, северне пивнице, искориштени су при реконструкцији па је врло уочљива висина аутентичне пивнице као и почетак надзиђивања. И један и други део грађени су ломљеним каменом, са клесаним елементима на угловима и у делу отвора за врата. Међутим, јасна је разлика између нових и аутентичних партија зидова, јер су аутентични делови зидани ситнијим каменом а нови знатно крупнијим и већим делом клесаним. На неким деловима употребљен је вероватно плочаст камен, и као такав својом највећом димензијом „поплочао“ део фасаданог зида. Прозорски отвори поткровља су сви скоро квадратни, осим једног који је лучно завршен. Ни лучни ни квадратни нису конструисани на начин који је уобичајен на објектима у комплексу. Лучном према аналогијама није место у горњој зони објекта – карактеристични су само за приземља, односно када изнад њих постоји већа маса зида, док су за спратове карактеристични четвртасти који су готово увек испод саме таванске конструкције и у дрвеном оквиру на спољашњем лицу фасадног зида, што код прозора ове две пивнице није случај.

Објект „Ерозије“ из Књажевца има и спољашње полуотворено огњиште, док МЗ Рајац има велики камин у првој етажи, а ван кровних равни су зидани димњаци. Објекти нису завршени, користи се само приземље објекта МЗ, углавном за окупљања, славља, дегустације вина итд.

Стање: Објекти су стабилни али, с обзиром на то да су незавршени и већим делом ван употребе и неодржавани, видно је лагано пропадање, померање црепа итд.

Приоритетне интервенције: Потребно је израдити главни пројект реконструкције објекта на основу решења и детаљних МТЗ надлежног Завода за заштиту споменика културе, у коме ће им бити враћена аутентична спратна висина према објекту за који постоји тај податак. Намена би требало да остане туристичко-угоститељска, односно промоција винског комплекса.

60. На КП 4701 налази се пивница, веома монументалан слободностојећи објект лоциран на западном ободу саборишног трга. Двоетажни, некада једноделни, изграђен је на терену нагнутом од запада ка истоку. Зидан је ломљеним каменом, осим углова и портала који су од клесаних елемената.

Главна фасада, осно симетрична, оријентисана ка истоку, има само лучни камени портал винског подрума. На зиду друге етажне нема прозорске отворе већ само камени плочу на којој је натпис који говори када (нечитко, 1870. или 1830), ко (мајстори Дима и Миша), и за кога (Станоја Стојановића) је изграђена ова пивница. На супротној, такође осно симетричној западној фасади поред двокрилних врата у дрвеном правоугаоном раму, налазе се са обе стране по један правоугаони отвор, са дрвеним рамом и капком за кљук. Врата су веома високо постављена у односу на ниво тла (сада поплочан каменом), око 80 см, тако да су због тога постављена три монолитна камена степеника.

Стреху дубине око 80 см формирају елементи таванске конструкције, тавањаче које су конзолно препуштене изнад свих фасадних зидова. Елементи кровне конструкције, рогови се завршавају на тавањачама, које су опшивене даскама, тако да су споља невидљиви. Кров је четвороводни и покривен ћерамидом. У новије време објект је подељен због чега је на главној, источној фасади отворен мали правоугаони отвор за врата и на том, северном делу, подигнут трем на дрвеној конструкцији, покривен жљебљеним црепом и ограђен дрвеном оградом.

Стање: Објект је врло стабилан, међутим у новије вереме претрпео је неколико интервенција које су га умногоме девастирале - отварање малог правоугаоног отвора за једнокрилна врата и ограђени трем који је непримерен овој врсти објектата.

Приоритетне интервенције: Потребно је решити приступ делу пивнице подељених наследника кроз аутентичне отворе, а мали отвор за врата на источној фасади је неопходно зазидати.

Објект је могуће користити и за повремене смештај туриста на другој етажи, према решењу о МТЗ које изда надлежни Завод за заштиту споменика културе.

61. Двоетажни објект изграђен је на КП 4700 између два рата. Оријентисан је ка југоистоку, односно ка саборном тргу. Приземље је грађено од клесаног камена а спрат од опеке, са наглашеним пиластрима и венцима. Претпоставља се да је спрат предвиђен за малтерисање, чиме би фасаде вероватно добиле богатију пластику. На југоисточној и североисточној фасади су сви отвори, у приземљу лучни камени отвор за двокрилна врата и исто тако лучни камени отвори за кљук и проветравање. Дрвена врата и капци у приземљу опшивени су поцинкованим лимом и декорисани ексерима. На спрату су балконска врата на средини и два, у односу на њих, симетрична правоугаона отвора за прозоре. Балкон је формиран на четири дрвене, конзолне греде, изнад којих је изливена АБ плоча. Балкон је сада без ограде. Кров је четвороводан са малим стрехама од препуштених рогова, а покривен је фалцованим црепом.

Стање: Објект је у стабилном стању а на њему се урађене интервенције којим су уклоњене дрвене конзолне греде и бетонска плоча балкона и замењена балконска врата који су били прилично дерутни.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је Решење о МТЗ које издаје надлежни Завод. Треба размотрити могућност малтерисања спрата по угледу на једину сличну пивницу из истог периода која је у потпуности завршена. Објект задржати у свом вертикалном и хоризонталном габариту без формирања нових отвора. Објект је у фази адаптације за повремен боравак власника али и туриста. Уколико није могуће приземљу пивнице вратити првобитну функцију винског подрума, с обзиром на локацију уз саборски трг, може да добије компатибилну немену која ће промовисати виноградарство и винарство. За спрат је могуће планирати адаптацију у туристичке сврхе - смештајни капацитети.

62. Рушевина пивнице налази се на КП 4699а . Остаци овог објектата, на калкану суседне пивнице бр. 61 на КП 4700, указују на висину његовог слемена, нагиб крова и врсту кровне конструкције. Објект је био приземан, од ломљеног камена, са лучним каменим отвором на северној фасади. Објект је био приљубљен уз суседа источним зидом, због чега је имао троводни кров. Део таванске и кровне конструкције још постоји, те се према остацима може реконструисати њен аутентични изглед.

Стање: Рушевина, али се чини да је део зидова у стабилном стању.

Приоритетне интервенције: Потребно је кроз МТЗ које издаје надлежни Завод урадити пројекат за његову реконструкцију. Потребна је санација круна зидова и реконструкција аутентичног облика, али је могућа и надоградња истом врстом и слогом камена до висине нешто ниже од суседног објекта. Реконструкцију таванске и кровне конструкције урадити према остцима у зиду суседне пивнице. Кровни покривач је ћерамида.

Објекат је могуће користити као вински подрум, али може добити и туристичку, едукативну намену која ће презентовати и промовисати виноградарство, енологију или традицију овог краја.

63. Пивница на КП 4687 је приземни, правоугаони објекат већих димензија, који се пружа у правцу северозапад – југоисток. Зидан је комадима ломљеног камена различитих димензија у кречном малтеру (са либажним гредама на половини висине), док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Подигнута је на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Кровна конструкција је дрвена, четвороводна, покривена ћерамидом. Монументални улазни портал је лучни, са двостепеним надвратником, зидан пуном опеком. Ослонци лука су профилисани камени конзолни испусти а испод њих, вертикални монолитни тесаници. Врата су дрвена двокрилна, опшивена поцинкованим лимом. Лево од врата, налази се правоугаони отвор ~40 x 60 cm у дрвеном раму, а са десне стране лучни отвор сличних димензија зидан опеком. Тавањаче су препуштене преко фасада за ~20 cm, а рогови за још ~80 cm, а само преко североисточне, улазне фасаде препуштени су ~100 cm. Тавањаче и рогови украшени су једноставном декорацијом. Спојнице између камења су широко дерсоване тако да местимично зидне површине изгледају као да су малтерисане, док су у зонама зидова уз тло, испране дејством атмосферских падавина.

Стање: Објекат је у солидном стању. Кровна конструкција је благо заталасана, покривач местимично растрешен, а на неким местима и недостај. Простор око пивнице делује запуштено и обрастао је дивљим растињем

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који издаје решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат конзервације и рестаурације пивнице којим треба предвидети замену оштећених елемената кровне конструкције и покривача;

Пивница је у функцији културног, односно винског туризма. Нажалост, у питању је веома импровизовани вид угоститељства, али с обзиром на то да је један од малобројних сматрамо да до даљњег та намена може да остане – са обавезом да се у догледно време опреми свим прописаним садржајима, кухиња и тоалети итд и да се подигне квалитет услуге.

66. Пивница на КП 4689 је приземна, приближно квадратне основе, зидана већим делом ломљеним каменом, док су углови зидани већим комадима, притесаног камена. Спојнице између камених блокова су дерсоване. Терен на којем се налази пивница је у благом паду од запада ка истоку. Улаз је са источне стране. Врата су двокрилна, дрвена, са средњим стубом који може да се помери по потреби. Десно од врата је отвор за кљук димензија ~50 x 50 cm, а још један такав отвор је и средини јужног зида. Тавањаче су конзолно препуштене преко зидова, ~60 cm на источној страни, а ~30 cm на јужној и западној страни, док се на северној страни равнају са спољним лицем зида. Кровна конструкција је четвороводна, хрстова, а кровни покривач ћерамида. Рогови се ослањају на венчанице (које леже на крајевима тавањача) и препуштени су за ~60 cm на свим странама објекта.

Стање: Кров је делимично урушен а остали делови су веома оштећени. Остаци кровног покривача су трошни. У западном зиду, ближе углу ка северном зиду, уочава се пукотина у целој висини зида.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе, који издаје решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат санације, који би требало да обухвати: замену оштећених елемената кровне конструкције и покривача од ћерамиде, санацију пукотина у северозападном углу пивнице ињектирањем и ојачањем круне зидова, дерсовање спојница кречним малтером, ампасовање и репарацију столарије или израду нове по узору на постојећу столарију.

Објекат је напуштен и одавно ван функције али се препоручује, након реконструкције његова ревитализација првенствено у вински подрум; међутим могуће је да буде и с ња за

дегустације, или нека друга компатибилна намена у вези са културним, односно винским туризмом.

67. Пивница на КП 4690 је приземна и оријентисана је у правцу север – југ. Зидана је ломљеним каменом различитих димензија у кречном малтеру, док су на угловима тесаници већих димензија. Подигнута је на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку у низу са још једном, спратном пивницом, бр. **68(КП 4691)**, са којом има заједнички калкански зид. Улаз у пивницу је са источне стране. Врата су дрвена, двокрилна, са средњим стубом који се помера по потреби. Јужно од врата је мањи отвор за вентилацију димензија око 10 x 30 cm, док су у западном зиду некада била три отвора за кљук, која су сада зазидана. Спојнице између камених блокова су дерсоване, али су у зонама зидова уз тло испране дејством атмосферских падавина. Тавањаче правца исток-запад су конзолно препуштене преко фасадних зидова око 40 cm, а рогови за још око 30 cm. Тавањаче као и рогови су једноставно декорисане. Кров над пивницом је троводни, покривен фалцованим црепом, и смакнут је по висини у односу на суседну спратну пивницу.

Стање: Објекат је у солидном стању. Кровна конструкција је благо заталасана, покривач местимично растрешен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који би требало да изда решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројекат санације пивнице којим треба предвидети замену оштећених елемената кровне конструкције и покривача; столарију анпасовати и репарирати, или направити нову по узору на постојећу. Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

68. Пивница на КП 4691 је двоетажни објекат саграђен на нагнутом терену у источном делу комплекса, а поред главне комуникације која води ка саборишту. Приликом изградње искоришћен је и надзидан зид старије пивнице, која се налази са јужне стране. Са осталих страна су три улице, што је условило неправилан – трапезоидни облик основе.

Објекат поред полуукопаног подрумског простора који је служио за прераду грозђа, справљање и чување вина, има и другу етажу у којој се становало у току справљања и неговања вина. Објекат је релативно малих димензија јер је простор на којој је саграђена то условио. Оба нивоа су једноделна и имају широка двокрилна врата која су у функцији транспорта посуда за грозђе односно вино, доња етажа има уски прозор у облику пушкарнице на северној страни док горња има већи двокрилни прозор наспрам врата, на источном зиду.

Подрум пивнице оријентисан је ка истоку, односно улаз је на источном зиду, док је улаз у простор другог нивоа са запада. Између етажа постоји отвор у поду који се налази испред самог улаза у горњи ниво а који је служио да се кроз врата горње етаже убацује грозђе у ардове и каце које се налазе у доњој етажи. Тај отвор се затвара импровизованим поклопцем начињеним од спојених дасака.

Зидови су дебљине око 56 cm и зидани су, као и већина у овом комплексу, притесаним и ломљеним каменом, док су међуспратна, таванска и кровна конструкција рађене од тесане храстовине. Међуспратна конструкција је начињена од греда постављених у правцу исток–запад, које су по средини ослоњене на подвлаку правца север–југ, коју пак подухвата један дрвени стуб са јастуком врло скромно обрађен. Греде међуспратне конструкције су видљиве на источној фасади што није уобичајено. И греде таванске конструкције су истог правца исток – запад. Ослоњене су на по пар сантрача или атула које представљају завршницу источног, односно западног зида, прелазе конзолно раван фасадног зида око 40 cm (западног) и 30 cm (источног). Оне својим испустима носе венчанице, те се овим специфичним конструктивним детаљем добија дубља стреха на фасадама на којима се налазе улази. Распон тавањача је смањен окачачом која се налази на средини, а која је уграђена у јужни и ослоњена на северни зид. Ова греда носи и елементе кровне конструкције, односно стуб висине око 2,2 m. С обзиром на то да је објекат прислоњен на старији и да је основа трапезоид, кров је троводан а кровна конструкција прилагођена неправилној основи и покривена ћерамидом.

Стање: Објекат је саниран и препокривен старом ћерамидом пре неколико година, делује стабилно, али није у својој оригиналној функцији. Претпостављамо да га власник ретко користи за повремену боравак.

Приоритетне интервенције: Било би пожељно да му се врати првобитна намена винског подрума на првом, а на другом нивоу дегустација вина. Уколико то није могуће, с обзиром на то да се налази на веома добром месту, уз главну улицу и на једном од проширења комплекса који прераста у трг, било би добро урадити прикладну презентацију оба нивоа, отворити га за посетиоце и уврстити га у туристичку понуду комплекса – едукација становништва и посетилаца, изложбе, продаја сувенира и оригиналних предмета народне радиности, или слично.

69. Ансамбл од две дводелне пивнице на КП 4696, (69а и 69б) и на КП 4695 (69в и 69г) у основи су постављени у облику слова „L“. Први једноетажни објекат је постављен у правцу север – југ, а други, двоетажни је саграђен уз источни зид јужне пивнице првог објекта. Оба објекта су зидана притесаним и ломљеним каменом, док су на угловима и око отвора обрађени тесаници већих димензија. У појединим зидовима налазе се либажне греде. Објекти су подигнути на нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Тавањаче су једноставно декорисане и конзолно препуштене преко зидова од 20 см до 45 см, док су рогови додатно препуштени за још око 45 см; Кровне конструкције су дрвене и међусобно повезане те чине вишеводни кров, покривен ћерамидом.

69а. и 69б Двојна пивница која је оријентисана у правцу север – југ, са монументалним каменим лучним улазима на северној и јужној фасади. Врата су дрвена двокрилна. На северној улазној фасади, десно од улаза је мањи квадратни отвор димензија око 30 x 30 цм, док су још три иста таква у западном зиду. На северном делу крова стреха је продужена додавањем прирожака дужине око 90 цм од крајева тавањача и ослоњени су на подвлаку коју држе два косника подупрта о зид. Кровна конструкција над пивницом је била формирана као четвороводна да би се дозифивањем другог објекта уз његов источни зид нови троводни кров се усекао у његову источну кровну раван. Објекат је веома укопан у тло те има велику спратну висину.

Стање: Објекат је у солидном стању. Оштећења се уочавају у облику испраних спојница између камења у доњим зонама зидова, док су у горњим деловима зидова заклоњеним од кише, спојнице дерсоване кречним малтером. Кровне равни су неравне услед пропадање летве али и кровне конструкције, док је покривач трошан и растрешен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који издаје решење о МТЗ. Објекат мора да се сачува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде Потребно је урадити пројекат санације пивнице који ће обухватити замену оштећених и дотрајалих елемената кровне конструкције и кровног покривача од ћерамиде. Столарију је потребно рестаурирати. Северна пивница је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета. Јужни објекат није у употреби.

69в. И 69 г је Двоетажни (Ст +П) објекат зидан је ломљеним каменом, у тракту који је оријентисан у правцу исток – запад, а улази у пивнице су у јужном, односно источном зиду.

Лучни улаз у подрум западне пивнице озидан је пуном опеком у облику плитког лука. Врата су дрвена двокрилна са средњим стубом померљивим по потреби. Надвратне греде врата у нивоу су међуспратних греда које належу директно на њих. Праг подрумских врата је укопан, односно нижи је од коте прилаза око 80 см. Улаз на другу етажу је преко правоугаоног отвора широких двокрилних врата.

Лучни улаз у другу пивницу је зидан пуном опеком и налази се у источном зиду објекта, а врата су дрвена двокрилна. На фасади источног зида видљиве су дрвене либажне греде. Десно од улаза је отвор за кљук (димензија око 40/50 см) са дрвеним капком који се отвара ка споља, а изнад улаза је једноструки, дрвени прозор друге етаже. Око прозора је у једном моменту урађена санација (президавање) зида пуном опеком (уместо каменом).

Тавањаче правца север-југ конзолно су препуштене преко северног зида око 15 см, а преко јужног 30 см, док су рогови препуштени за још 45 см преко крајева тавањача.

Троводна кровна конструкција покривена је ћерамидом.

Стање: Објекат је у солидном стању. Оштећења се уочавају у облику испраних спојница између камења у доњим зонама зидова, док су у горњим деловима зидова заклоњеним стрехом од кише, спојнице дерсоване кречним малтером. Кровне равни су неравне а трошни покривач је растресен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који би требало да изда решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се сачува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде

Потребно је заменити оштећене и дотрајале елементе кровне конструкције и кровног покривача од ћерамиде, а спојнице у доњим зонама зидова дерсовати кречним малтером. Столарију је потребно рестаурирати.

Прва пивница је ван употребе због чега је неопходна ревитализација - враћање првобитне намене винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом. Друга пивница је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане.

70. На КП4697 (70а), на КП 4698 (70б) налазе се два приземна, спојена објекта који чине једну издужену целину, која се пружа у правцу запад – исток. Зидани су ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Објекти су подигнути на нагнутом терену који, благо, пада од запада ка истоку. Западни објекат сазидан је први са два калканска зида и двоводним кровом покривеним ћерамидом. Источна пивница је прислоњена накнадно на источни калкан при чему је изнад ње конструисан троводни кров сада покривен бибер црепом. Источни објекат је ужи од западног за 40 см. Оба објекта имају улазе на северном зиду.

70а. Источна пивница је новија и дозидана је на западну. Она има правоугаони улаз у дрвеном раму са северне стране, отвор за кљук у јужном зиду, наспрам врата, док су два лучна отвора у источном зиду зазидана пуном опеком. Тавањаче су препуштене преко зидова за ~15 цм, док су рогови препуштени за још ~40 см.

70б. Западна пивница у овом склопу има правоугаони улаз у дрвеном раму у северном зиду, а отвор за кљук димензија ~60 x 60 см се налазе у западном зиду. Као и код претходног објекта и код овог тавањаче су препуштене преко северног и јужног зида за ~15 см, а рогови додатно преко крајева тавањача за још ~40 см.

Стање: Зидови пивница делују стабилно, без видљивих пукотина. Код западне пивнице тавањаче су малог пресека због чега су се веома увиле. Спојнице између камења, у доњим зонама, испране су дејством атмосферарија. Кровне површине су неравне услед ослабљене летве и елемената кровне конструкције. Кровни покривач, нарочито ћерамида је веома трошна, нестабилна и покренута.

Источна пивница није у функцији, док је у западној вински подрум у коме се произвођа врши и за тржиште.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који би требало да изда решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се сачува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде.

Урадити пројекат рестаурације пивница што првенствено подразумева замену тавнске и кровне конструкције ако и кровног покривач (препоручује се да се источна пивница уместо бибером прекрије као и западна новом ћерамидом).

Планирана је ревитализација источне пивнице тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом. Западну пивницу је потребно подићи на виши ниво традиционалног справљања вина.

74, 75 и 76 су ансамбл од три пивнице спојене у Г, на КП 4706, 4705, 4704, 4703, које делују као јединствени објекат. Хронологија њиховог грађења видљива је како према таванским, односно кровним конструкцијама, тако и према неким другим елементима.

Прво је грађена пивница **74** на **КП 4706**, затим **75** на **КП 4705**, и на крају двојна пивница **76ц** на **КП 4703**. Сва три објекта су двоетажна.

Пивница 74 на КП 4706 је на западу, са улазом у вински подрум са јужне стране кроз лучни портал, док је улаз на други ниво на западној фасади кроз правоугаони отвор у дрвеном раму са двокрилним вратима. На јужној фасади која је делимично малтерисана и лучни портал је покривен малтером, а на његовом лучном делу уцртана је подела као да је од опека, те је могуће да је од ње и изграђен лук, али није искључено да је и од клесаног камена. Изнад лучних врата је правоугаони отвор за вентилацију који је накнадно отворен, а у току зидања

са његове источне стране уграђена је камена плоча за натпис у коју текст никада није уклесан. На делу јужне фасаде који није малтерисан, уз саму стреху је и правоугаони прозор са металним решеткама. Неки делови таванске и кровне конструкције указују на то да је објекат грађен као слободностојећи, са четвороводним кровом, широких стреха формираних од конзолно препуштених таванаља и рогова. Дозиђивањем двоетажне пивнице са источне стране, исте спратне висине као и ове, кровови се спајају те објекти добијају заједнички четвороводни кров.

Пивница 75 на КП 4705 је двоетажна, али с обзиром на то да у објекат у току истраживања није било могуће ући, према многим показатељима претпоставља се да је доња етажа дводелна, док је друга етажа једноделна. Прва етажа, на којој су вински подруми, има два улаза – један правоугаоног отвора са дрвеним рамом на источној, док је други исте форме и конструкције на јужној фасади, али је његов праг око 40 см нижи од нивоа улице која тангира ову фасаду. Изнад подрумских улазних врата на јужној фасади налази се идентичан улаз и за горњу етажу, којем се прилазило врло уским дрвеним степеништем, без оградe, које је недавно замењено бетонским. Дрвено степениште је било конструисано од две конзолне греде које формирају подест испред врата и две образне греде у које су усечена газишта. Судећи по сачуваним елементима некада су биле шире, али су због оштећења која су настала највероватније због деловања атмосферичности, скраћене конзолне греде које носе образне носаче, а и сами степеници. Два лучна отвора за кљук у приземљу су на јужној фасади, док су на спрату правоугаони прозорски отвори и налазе се на око 20 см испод стрехе – један је на источној, док је други на јужној фасади. Ови отвори имају металне решетке, а остаци шарки на спољашњим первазима указују на некадашње постојање спољашњих прозорских крила или капака. Таванска и кровна конструкција је на исти начин формирана као и на претходном објекту и имају идентичне стрехе дубине око 120 см.

Пивница 76 на КП 4703 је трећи објекат дограђен у блоку са северне стране претходно описане пивнице. Двојни, двоетажни је и, као и суседни, зидан ломљеним каменом и својим кровом залази у кров две претходно описане пивнице. Објекат је оријентисан ка истоку, где се налазе сви отвори. Приземље је са два лучна камена портала за широка двокрилна врата. Између врата је лучни отвор за кљук, док су изнад њега, на спрату, правоугаони отвор са дрвеним оквиром, за двокрилна врата, и два правоугаона прозорска отвора – све лоцирано испод саме стрехе, односно испод сантрача. Испод прага врата спрата северне пивнице налазе се остаци греда које су највероватније носиле степенишни подест, односно дрвене степенице. Сада се спрату може прићи једино прислоњеним мердевинама. Док се спрату јужне пивнице прилази унутрашњим дрвеним степеницама, која нису честа код објеката у овом комплексу. Двоводна кровна и таванска конструкција овог објекта веома је слична као код претходна два, препуштене таванаље носе венчаницу преко које су препуштени рогови, тако да чине стреху дубоку око 120 см. Кровни покривач као и код претходна два објекта је ћерамида.

Стање: Сва три објекта су стабилна, али с обзиром на трошан стари кровни покривач могуће је да постоје оштећења на његовим појединим деловима, а поготово на спојевима кровова.

Приоритетне интервенције: Уколико се планирају било какви радови потребно је прибавити решење о МТЗ за сваки појединачни објекат или још боље, ако се власници тако договоре и за цео блок, јер се препоручује да се кровни покривач реконструише као јединствен да не би дошло до проблема који настају када се сваки објекат понаособ препокрива. Потребно је уклонити све димњаке уколико нису аутентични, као и малтер са дела западне (74) пивнице на КП 4706.

Планитано је да се пивнице користе у својој примарној намени – вински подруми, али с обзиром на то да сва три објекта имају и одвојене спратове могуће их је користити за промоцију вина и дегустације, или још примереније за повремени али ексклузиван смештај туриста, због чега је потребно поред традиционално опремљених соба оформити и савремена мокре чворове. И за овај део посла потребно је да овлашћени пројектанти ураде и пројекте ентеријера, као и контролу њихове реализације.

77. Пивница на КП 4718 је полуукопани, двојни, двоетажни објекат са троводним кровом који је сада слободностојећи, али према укопаном терену уз северни зид објекта (КП 4719) закључујемо да се ту налазио још један објекат сличног хоризонталног габарита и спратности те су то највероватније била два, можда двојна, двоетажна објекта у низу. Овај објекат је

зидан већим делом ломљеним каменом, а само су углови и оквири портала урађени од клесаних елемената. Улазна фасада је оријентисана ка истоку.

Прва етажа има улазе у винске подруме формиране на источној фасади у правоугаоном дрвеном раму за двокрилна врата, а испод дрвених сантрача у равни фасадног лица зида. Између врата северни сутерен има отвор за кљук са дрвеним капком и металном решетком, док јужни сутерен има отвор на јужном фасадном зиду. На источном зиду су и прозори спрата осно симетрични, а постављени испод кровног венца са само једним редом камена између натпрозорне греде и сантрача. Они су скоро квадратног облика у дрвеном раму и са металним решеткама. Улази на другу етажу су на супротном, западном зиду, такође осно симетрични, правоугаони у дрвеном раму и двокрилним вратима. Праг врата је на висини од 110 cm од тла, а надвратник је тик испод сантрача у круни зида. Тло је благог нагиба ка истоку, па је формиран доста висок спратни објекат код којег није било могућности да се на спрат улази директно са тла, већ су се морале прислонити мердевине уколико нису постојале фиксне степенице којих сада нема. Могуће је да су некада овде била и два дрвена степеништа јер су сада видљиви остаци две греде испод једног отвора чије су чеоне површине, сада у равни зида, а које су евентуално могле да буду елементи степенишног подеста.

Греде међуспратне и кровне конструкције су правца исток – запад; прве су видљиве на лицу источног зида, док су друге препуштене преко источног зида око 50 cm а западног свега 20 cm. Таванска конструкција има и секундарне тавањаче које су конзолно препуштене изнад јужне фасаде, такође 50 cm.

Кровна конструкција је троводна, са калканским зидом ка некадашњем северном објекту. Рогови су препуштени преко венчаница које налажу на ивице тавањача, и то на источној страни највише око 50 cm, док је на јужној и западној препуст око 40 cm.

Стање: северни део прве етаже је и сада у функцији винског подрума док су јужни део и друга етажа ван употребе.

Објекат је у стабилном стању, али је кровни покривач дерутан и покренут а на неким деловима и недостаје. Због тога претпостављамо да су делови кровне и таванске конструкције оштећени. Прозорским рамовима спрата недостају крила. На неким површинама фасадних зидова спојнице су испране.

Приоритетне интервенције: Радови на конзервацији или евентуалној адаптацији могу се извести само према решењу о мерама техничке заштите које издаје надлежна институција. Сада видљива оштећења упућују на то да је потребно хитно санирати оштећења на таванској и кровној конструкцији, и препокрити објекат квалитетном старом или новом ћерамидом. Неопходно је дерсовати цео објекат, а прозорске отворе затворити новим прозорским крилима. С обзиром на то да су вински подруми донедавно били активни неопходно је да се та врста активности настави, док се за спрат препоручује ревитализација, односно увођење у туристичку понуду. Имајући у виду отежан приступ не препоручује се намена са фреквентним коришћењем, типа продавнице, галерије или сл. Прихватљиво би било да се планира ексклузиван смештај туриста, за који је потребно, поред традиционално опремљених соба, оформити и савремена мокре чворове. И за овај део посла потребно је да овлашћени пројектанти ураде и пројекте ентеријера, као и контролу њихове реализације.

На КП 4719 само денивелација у тлу и северни зид суседног, **77.** објекта, указују на то да је некада овде био објекат. По положају и денивелацији сматрамо да га је могуће реконструисати у свему према суседном и са јединственим кровним површинама, истог нагиба и исте врсте покривача.

78. Пивница на КП 4715 , 4716 и 4717 је била тројна, полоукопана, једноетажна, грађена ломљеним каменом, са четвороводним кровом дубоких стреха покривеним ћерамидом. Објекат је био велике површине, у дужем правцу север-југ. До данас је сачувана само јужна пивница у целости и делови западног зида са остацима отвора за кљук средишњег дела, као и денивелација за под који је нижи од околног терена за око 100 cm. Сачувана целина-јужна пивница има прилично висок улаз са дрвеним двокрилним вратима у правоугаоном оквиру на источној фасади и отвор за кљук такође са правоугаоним рамом и дрвеним капком на западној фасади. Таванска конструкција је од тавањача правца исток запад које су конзолно препуштене преко фасада. Кровна конструкција је над овим делом троводна, са препуштеним роговима, тако да са препуштеним тавањачама чине веома дубоке стрехе. Преградни зид између ове и суседне срушене пивнице је грађен до таванске конструкције у бондрук конструкцији са испуном од полуоблица и малтерисан блатом.

Стање: Сачувани део објекта, иако није у функцији, стабилан је јер је у новије време препокривен. Међутим са отворене, северне стране изложен је атмосферилијама те се може очекивати и његово пропадање уколико се не затвори у потуности. Остали део објекта-сачувани делови каменог зида са отвором за кљук су већ деценијама изложени утицају времена због чега би при реконструкцији у највећој мери морали да се демонтирају.

Обавезе власника/инвеститора: Према МТЗ које издаје надлежни завод потребно је урадити пројекат реконструкције, након чега би било неопходно сва три дела објекта ревитализовати, односно вратити им аутентичну функцију. Уколико то није могуће потребно им је дати компатибилне намене - дегустација вина и хране, галеријско излагање, повремене етнографске изложбе, предавања и сл.

79а. Објекат на КП 4712, налази се у блоку од некада четири пивнице, између четири комуникације од којих су источна и јужна комуникација веома фреквентне. До данас су сачувани источни и западни објекат који су спојени заједничким зидом. Северни објекти, сада у рушевинама, били су међусобно спојени али на веома малом растојању од овог објекта.

Ово су услови за источни, двоетажни, једноделни објекат, прислоњен на старији (79б), западни. Зидан је притесаним и ломљеним каменом, а само су углови и монументални лучни портал од тесаника. Таванице су препуштене преко слободних зидова око 40 см, а рогови четвороводног крова преко венчанице око 30 см. Кровни покривач је ћерамида.

Улаз у вински подрум источног објекта налази се на источној, уличној фасади. Јужно од улаза формиран је мали правоугаони отвор за кљук или вентилацију, оперважен дрвеним рамом, релативно ниско – свега 50 см од тла. На тој фасади, на другом нивоу су два правоугаона прозора, формирана испод саме стрехе, у дрвеним рамовима са металним решеткама. На јужној фасади је широки правоугаони улаз за другу етажу. Двокрилна врата са первазима у дрвеном раму су испод саме таванске конструкције. До ових врата, која су ипак доста високо, сада нема степеница. На истом нивоу на којем се налази праг улаза налази се и отвор за кљук, прилично великих димензија 70/80, са дрвеним капком од храстових дасака. На спрату је у оквиру некада једноделног простора у југоисточном углу касније формирана собица. Уз преградни зид је са једне стране прислоњена оцаклија а у собици је озидан и до данас сачуван зидани шпорет. Изнад оцаклије је у тавну формиран широки, прамидални димњак од опеке.

Стање: Споља гледано објекат је врло стабилан, јер је до скоро био у функцији винског подрума, међутим у унутрашњости објекта постоје проблеми чији узрок нисмо били у могућности да идентификујемо. Ради се о пропадању, рекли бисмо, само пода друге етаже. Могуће да је до тога дошло због прокишњавања услед лошег кровног покриваче. Због тога су највероватније и кровна и таванска конструкција оштећене.

Приоритетне интервенције: За све радове на овом објекту неопходно је прибавити решење о МТЗ од надлежне институције. Код овог и суседног објекта треба размотрити могућност реконструкције суседних објеката 80 на КП 4710 и 4711, прилепљивањем уз бр. 79, и конструкцијом крова у јединствен, сложени. Ово се предлаже из безбедоносних разлога јер би реконструкција објекта бр 80 у аутентичном габариту, због одводњавања воде са јужне кровне равни угрозила постојеће објекте. За овај предлог треба тражити сагласност од власника пивница на кп 4712 и 4713.

С обзиром на то да је, до недавно, у функцији био само вински подрум, било би неопходно да се врати та функција али и да се унапреди, а за други ниво објекта се препоручује да се адаптира у винотеку - простор за дегустацију вина или у ексклузивни смештајни простор за све већи број туриста који долазе. За ревитализацију тог простора потребно је пројектом предвидети спољашње дрвено степениште по узору на сличне у комплексу. Као и код свих објеката који имају другу етажу и могућност њене ревитализације, обавезно треба урадити пројекат ентеријера и пратити његову реализацију, да би сви ентеријери као и екстеријери имали заједнички концепт – традицију уз потребно осавремењавање инсталацијама и пратећим просторијама.

79 б. Пивница на КП 4713 је западни од два спојена објекта који се налазе између четири улице. Ово је старији објекат, што препознајемо по елементима некада двоводног крова који је трансформисан додавањем источне пивнице. Планиран је као једноделни објекат са улазним двокрилним вратима на северном и отвору за кљук на западном зиду. Зидан је као и већина у овом комплексу – ломљеним и притесаним каменом. Касније, 1959. године, дошло

је до поделе објекта и опеком је формиран отвор за двокрилна врата на јужном зиду, с тим што је правоугаони отвор за врата, у односу на висину зида, знатно нижи, те је над дрвеном надвратном гредом затворен простор равним луком у опеци. Објекат је при деоби преграђен каменим зидом, правца исток – запад, али само у висини доње етаже. Објекат је веома дубоко укопан у тле, тако да, иако се споља чини да је низак, он има две спратне висине, што је искориштено само у северној половини која је преграђена на пола и над једним, источним делом, постављена је таваница, чиме су власници добили мањи простор који загревају. Као вински подрум користи се само јужна половина објекта. Кров је био прекривен ћерамидом али је у новије време прекривен медитеран црепом.

Стање: Објекат је стабилан, међутим постоје пукотине око дела новоформираног улаза на јужној фасади. Нови покривач објекта је сада на вишем нивоу од покривача суседног објекта, те је спој два крова није добро уклопљен због чега су угрожени елементи таванске и кровне конструкције те се може очекивати да на том делу почну да пропадају услед деловања атмосферичности. На северној фасади поред врата је отвор за одвод дима – од грејног тела које се налази у североисточном делу пивнице.

Приоритетне интервенције: Уколико се планирају било какви радови на објекту потребно је прибавити решења о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе републике Србије. При томе треба обратити пажњу на потребу уједначавања нивоа кровног покривача који мора бити јединствен над оба спојена објекта, али треба размотрити и спајање објекта 79 и 80 под заједнички шестоводни кров. Планирати санацију пукотина и реконструкцију отвора двокрилних врата на јужној фасади. Пивница је једном половином у својој примарној намени те је планирано да тако и остане, и да се та намена прошири и на другу половину. Уколико се у другој половини објекта жели нека друга функција (сада је једним делом простор за окупљање ради дегустације вина), она може и да остане али да се на примеренији начин уреди уз сарадњу са стручњацима надлежног Завода.

80. Пивница (а) на КП 4711 је сада урушена али са видљивим елементима некадашње архитектуре. Била је једноделна и једноетажна. Са њене западне стране на **КП 4710** била је приспољена још једна пивница, вероватно једноделна и приземна. Зидана је ломљеним каменом, са калканом ка источној и улазом ка северној улици. На поткровном делу калканског зида још је уочљив отвор за поткровље-које се највероватније користило као остава за опрему и прибор за рад у винограду. Улаз у вински, полуукопани подрум на северној фасади је оформљен правоугаоним дрвеним рамом са двокрилним вратима. Отвор за кљук, такође оперважен дрвеним правоугаоним рамом са дрвеним капком, налази се на истој фасади али на западном делу зида. Тавањаче од хростове грађе биле су конзолно препуштене преко улазног-северног зида око 80 см, док су на јужној фасади без препуста због близине суседа. Према остацима двоводне кровне конструкције закључујемо да је била конзолно препуштеним декоративно обрађеним роговима са око 60 см на северној фасади, а преко венчанице која је налегала на препуштене тавањаче. На јужној фасади због близине суседа тај препуст је незнатан – око 20 см.

Стање: Обрушена кровна конструкција и зидови са конструктивним пукотинама, нарочито на споју јужног и источног зида источне пивнице и трошни остаци камених зидова западне пивнице.

Приоритетне интервенције: МТЗ треба да јединствено третирају и суседни објекат чији су остаци веома ниски и одређују само хоризонтални габарит, и који чине остаци зидова грађених од ломљеног камена.

Објекти се могу реконструисати у аутентичном габариту, али с обзиром на стање њихових остатака потребно је да се реконструкција већим делом предвиди из темеља. Имајући у виду да ће њихова таква реконструкција угрозити суседне објекте због близине, свега око 30-50 цм, али да ће и суседни објекти угрожавати њих, сматрамо да је ова два објекта боље планирати за реконструкцију уз суседне објекте. Такође сматрамо да их је могућеба планирати као двоетажне по угледу на суседни (бр. **79**) на **КП 4712** и **4712**, са стрехама на висини његових. Таванску и кровну конструкцију поновити према оригиналним конструкцијама, или модификовати према новој просторној концепцији. У случају изградње двоетажних објеката, код источног објекта могуће је формирати архитравни портал за другу етажу на северној фасади испод саме стрехе. Овој етажи би се прилазило спољним дрвеним степеништем, као што је то на суседном објекту **75** или унутрашњим. Објекат **80б** такође може да има један или два улаза – за вински подрум са северне стране – правоугаони

или лучни, док би правоугаони улаз за другу етажу био формиран на западној фасади. Кровну конструкцију објекта 80 би требало да се планира као уклапање са кровном конструкцијом суседних објеката 79, чиме би се добио сложен, шестоводан кров, а кровни покривач ћерамида. За овај предлог треба тражити сагласност суседа.

Обавезе власника/инвеститора је да се обнови првобитна функција објекта – вински подрум, али уколико то није могуће требало би да буде у функцији промоције виноградарства, винарства или културног односно винског туризма.

81. Пивница на КП 4825 је. до 2007 била без таванске и кровне конструкције. Зидана је ломљеним каменом, правоугаоне основе са улазном фасадом оријентисаном ка југу, са лучним порталом који је израђен од камена и опеке. На подужној, западној фасади, су два мања отвора за кљук и проветравање.

Реконструкцијом објекта власник је изградио армиранобетонску таванску конструкцију и над њом урадио четвороводни кров од чамове грађе. Тип, обрада и материјализација овог крова рађени су импровизовано, без жеље да се подражава традиционални начин градње. Слично је и са дерсовањем зидова које је извршено продужним малтером, веома неуко и неуредно. Кров је покривен медитеран црепом

Стање: Објекат је стабилан, али је реконструкција урађена веома нестручно, те је њом не само објекат већ и комплекс ликовно девастиран.

Приоритетне интервенције: Неопходно је израдити техничку документацију, као и решење о мерама техничке заштите којима би требало поправити стање реконструисане пивнице. Првенствено би требало обратити пажњу на обраду споља видљивог дела рогова и маија, и квалитетно дерсовање кречним малтером уместо продужним. Пожељно је медитеран цреп заменити ћерамидом. Објекат је у већем периоду године затворен а само у току лета власнику служи као простор за окупљање и галеријски простор. Планирано је да објекат у току целе године буде у функцији галерије или сл.

82. Пивница на КП 4807 налази се у јужном делу комплекса. Грађена је 1890, на терену благог нагиба, дужом страном управна на изохипсе. Правоугаоне је основе димензија 14,20 x 6,80 м, једноетажна врло велике висине – 3,50 м.

Пивница је једноделна, али је грађена са могућношћу да буде и дводелна. Има двоје двокрлних правоугаоних врата на дужој, северној фасади. На западном зиду који је већим делом укопан налази се отвор за кљук који је зазидан. Грађена је притесаним и ломљеним каменом, а на угаоним клесаним квадерима.

Таванска конструкција се састоји од примарних тавањача правца север – југ, које премошћују целу ширину објекта и имају конзолне препусте преко оба наспрамна зида, чиме формирају стрехе. На бочним странама стреха је формирана од секундарних тавањача које су ослоњене на бочне зидове и на примарне тавањаче које се налазе уз краће зидове. Тавањаче се на средини ослањају на дрвену подвлаку, која је асиметрично ослоњена на један стуб са јастуком, који је на каменој бази.

Кровна конструкција је конструисана на „попу“ са стубовима и косницима који су ослоњени на тавањаче изнад зида, или на препусте. Кровна конструкција има по два пара рожњача и слемењачу.

На крајевима препуста тавањача ослоњене су венчанице на које се ослањају препуштени рогови. Препуштањем тавањача и рогова добија се стреха знатне дубине.

Стање: Објекат је био у функцији винског подрума до 2006. године. Још је стабилан, али је кровни покривач – ћерамида дотрајала, и на неколико места померена и улегла услед пропадања летве.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе Републике Србије.

Неопходно је препокривање објекта и његово редовно одржавање. Планирана је његова ревитализација, првенствено у вински подрум. Уколико не постоји та могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду.

83а и 83б. Пивница на КП 4829 и 4828 су низ од две прислоњене пивнице. Северна је старија, што се да закључити према елементима таванске и кровне конструкције. Објекат правоугаоне основе, улазном фасадом је оријентисан ка истоку. Оригинално, објекат је био

једноделни и једноетажни, неуобичајено високих зидова са лучним каменим порталом. Зидан је ломљеним каменом, а само на углу су тесани блокови. Наткривао га је четвороводни кров релативно дубоких стреха, покривен ћерамидом. Доградњом суседне пивнице постојећој кров је трансформисан, те оба објекта добијају јединствен, четвороводан кров покривен ћерамидом.

Касније, пивница је подељена на два дела, због чега је пробијен нови отвор за двокрилна врата, док је део старог лучног портала зазидан – чиме су се смањила и оригинална, двокрилна врата. Оригинални лучни портал је веома архаичан, са шестолисном розетом на кључним камену.

Овде су била интересантна оригинална врата, која су због сужења отвора и сама сужена, али је ипак сачувана њихова јединственост. Поред дрвеног рама – довратника и надвратника са померљивим стубом у средини – који су уобичајени, крила врата сачињена су такође од масивног дрвеног рама заобљених углова са жљебом, и кушака на који су, у његовој спољашњој равни, кованим ексерима приковане вертикалне даске. Интересантне су и декоративне коване шарке видљиве на лицу врата, обликоване у виду трolistог цвета, савијених спољних листова.

Друга врата отворена су са јужне стране постојећих, са прагом на знатно вишем нивоу од оригиналних, са вертикалним делом од тесаног камена а лучног дела формираног од опеке.

На средини северне фасаде су два нешто већа правоугаона отвора за кљук са дрвеним капцима, а са стране по један мали вентилациони канал налик на пушкарнице.

Таванска конструкција је уобичајена, са тавањачама (примарним и секундарним) које су конзолно препуштене око 55 см изнад улазне – источне, а изнад северне фасаде 40 см, на којој се налазе отвори за кљук. Са задње стране препуст је веома мали – само у ширини венчанице 15–20 см. Рогови кровне конструкције су препуштени преко венчаница око 70 цм на истоку, а на осталим странама око 50 см.

Објекат је од недавно, у свом једном делу, повремено у функцији.

Стање: Зидови објекта су стабилни, али је кровни покривач на јужном делу веома оштећен, што је проузроковало и оштећење кровне и таванске конструкције, и свакако ће се пре или касније одразити и на зидове. Северни део је препокривен.

Приоритетне интервенције: Према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод, израдити пројекат и хитно препокрити ову и суседну пивницу са променом свих оштећених елемената кровне и таванске конструкције. Такође, потребно је да оба дела добију сталну намену која неће деградирати комплекс, односно да је у функцији производње вина и ракије, што је основна препорука за већину објеката; као и промоција виноградарства, винарства и народне традиције овог краја, а у сврху ревитализације села Рајца и Тимочке крајине, као и привлачења туриста из земље и света.

83ц. Пивница на КП 4827 је новији објекат дозидан са јужне стране постојећег, 83 а и б, чији је јужни фасадни зид коришћен као четврти. Зидан је ломљеним каменом, осим угаоника и елемената лучног каменог портала који су клесани. Као и код старије пивнице, и код ове је улазна фасада оријентисана ка истоку, где се поред портала налази и један мањи, сада зазидани правоугаони отвор, такође формиран од тесаника – вероватно је својевремено био намењен за убацивање кљука у бачве, или само за проветравање подрума. Нешто мањи отвори формирани од ломљеног камена и дрвених греда изнад њих налазе се на јужној фасади и такође су зазидани каменом. Улазни портал урађен је према порталу суседне пивнице, са сличном розетом на кључном камену.

Таванска и кровна конструкција овог објекта у потпуности су урађене према суседној пивници уз коју је дозидана, те сада представљају јединствен четвороводан кров покривен ћерамидом.

Стање: Зидови објекта су као и код суседног стабилни али је кровни покривач веома оштећен, што је проузроковало и оштећење кровне и таванске конструкције, и свакако ће се пре или касније одразити и на зидове.

Приоритетне интервенције: Према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод, израдити пројекат и хитно препокрити ову и суседну пивницу са променом свих оштећених елемената кровне и таванске конструкције. Објекат није у функцији, нико не брине о њему, и зато убрзано пропада. Потребно је да што пре добије било какву намену која неће деградирати комплекс. Било би најбоље да је у функцији производње вина и ракије, што препорука за већину објеката, али и промоција виноградарства, винарства и народне

традиције овог краја – а у сврху ревитализације села и Тимочке крајине, као и привлачења туриста из земље и света.

84a, 84b. На КП 4831, 4832, 4833, налази се сада једноделна приземна пивница. Правоугаоне је основе са улазом на бочној, јужној, док је отвор за кљук на западној фасади. Зидана је ломљеним каменом, са видљивим дрвеним сантрачима на лицима зидова.

Улазна врата су двокрилна, у дрвеном правоугаоном раму који је у равни лица зида и у правоугаоном отвору. На истој фасади са западне стране улаза, изнад сантрача, налази се, ломљеним каменом зазидан правоугаони отвор, највероватније за проветравање. Отвор за кљук са дрвеним капком на западној фасади такође је правоугаони и формиран је испод саме таванске конструкције. Таванице примарне и секундарне су препуштене преко фасадних зидова око 30cm, олико су и рогови препуштени преко венчаница које носе тавањаче. Некада четвороводан кров, а сада троводан, због призиданог новог објекта са северне стране, покривен је ћерамидом.

Дограђени део, уз северни зид пивнице, зидан је ломљеним каменом, а у функцији је повремениг пријема гостију. На северном забатном зиду изнад отвора за уска, једнокрилна врата скоро целом дужином урађен је бетонски серклаж. На истом зиду налази се и правоугаони прозор са металном решетком.

Стање: Зидови објекта су стабилни, а чини се да је и кровни прекривач контролисан и вероватно у скорије време претресен.

Приоритетне интервенције: Мерама техничке заштите требало би предвидети предизајнирање северног анекса и прераду троводног заједничког крова у четвороводни, када се буде радило на потпуној замени кровног покривача. Намена објекта може да остане иста, односно стара пивница као вински подрум, а анекс за пријем туриста.

85. На КП 4800 налази се пивница неправилне основе саграђена управно на нагиб нешто стрмијег терена, што је искоришћено да се направи једноделни, двоетажни објекат, прилично велике површине. Већим делом зидана је ломљеним каменом са дрвеним либажним гредама- атулама, али и клесаним елементима на угловима и источном порталу. Улази су на ужим фасадама – на источној за прву и на западној за другу етажу. Међуспратну конструкцију чине подвлака, правца север – југ, на средини ослоњена на стуб са јастуком, док су греде правца исток – запад. На овим гредама изгледа да никада није постављен под, те је целокупан простор увек био у функцији само винског подрума.

Поред основне таванске конструкције, коју чине греде правца север–југ, постоје и секундарне тавањаче које су знатно краћег распона и супротног смера од примарних тавањача, исток–запад. Секундарне тавањаче ослоњене су на прву паралелну тавањачу уз источни, односно западни зид, као и на саме зидове преко којих су конзолно препуштене и заједно са препустима примарних тавањача (око 40 cm.), и препуштених рогова (око 50 cm.) – чине прилично дубоке стрехе. Објекат је покривен ћерамидом.

У полуукопану сутеренску просторију спушта се преко четири камена степеника, а кроз лучни портал. Вертикални делови портала зидани су тесаницима као и конзолно препуштени ослонци лука, док је лучни део оформљен из две архиволте које су зидане опеком. Дрвена двокрилна врата опшивена су поцинкованим лимом, и декорисана ексерима у концентричним квадратима. Улаз у другу етажу са ниским двокрилним вратима формиран је испод саме таванске конструкције у правоугаоном, дрвеном раму са помичним стубом у средини.

Уз ову пивницу са јужне стране дозидан је мањи објекат, а кровови су спојени те чине јединствен кров сложене геометрије.

Стање: Објекат делује стабилно јер је у новије време на њему рађено, иако прилично нестручно, али препокривењем је заустављено пропадање дрвених елемената. Објекат има и видљиве пукотина на јужној фасади, као и лоше дерсоване партије јужног и источног зида.

Приоритетне интервенције: Потребно је на основу решења о МТЗ које издаје належни завод или Министарство културе урадити пројекат који ће обухватити санацију зидова, таванске и међуспратне конструкције.

Намена прве етаже објекта је до пре 5 година био дефинисан – вински подрум са савременим судовима од нерђајућег челика. Међутим сада објекат није у функцији, па је обавезе власника да првој етажи врати првобитна намена, док би требало другу етажу, или њен део, који сада нема никакву функцију, предвидети као одговарајуће опремљен простор за дегустацију и продају флашираног вина који се у њој производи.

85а. На КП 4799 налази се пивница за коју се, споља гледано, не може оценити да ли се ради о једноетажном или двоетажном објекту. Чињеница да има само један улаз указује на то да је једноетажни објекат, али постојање видљивих греда на источном зиду указује на постојање етажне или полуетаже, због чега претпостављамо да је могуће да објекат има и унутрашње степенице. При изградњи овог објекта искоришћен је јужни зид суседне пивнице **бр. 85 на КП 4800**, али за разлику од ње ова је постављена паралелно изохипсама. Таванска и кровна конструкција рађене су по узору на суседну, те има дубоке стрехе, осим на јужној страни где су препуштени само рогови, па је и стреха знатно мања.

Улаз у објекат је са западне фасаде и чине га двокрилна дрвена врата у правоугаоном раму од тесаних греда. На источном каменом зиду накнадно је пробијен неправилни отвор за прозор. Објекат се повремено користио за импровизовани пријем гостију, али више се ни тако не користи.

Стање: Стабилно, али са видном потребом да се неки елементи конзервирају а прозорски отвор у источном зиду правилно формира тесаницима.

Приоритетне интервенције: На основу Решења о МТЗ које издаје надлежни завод заштиту потребно је израдити пројекат који ће предвидети све потребне радове за конзервацију овог објекта, али и за његову адаптацију за примерен пријем туриста.

86. На КП 4803, налази се пивница, приземни, дводелни објекат, који има два улаза, на североисточном и западном зиду, али се чини да га је целог користио један власник. Оријентисан исток – запад, петостране је основе, формиране засецањем североисточног угла издуженог правоуганика, те је на петом, најкраћем зиду портал са лучним завршетком. Зидана је ломљеним каменом, док су тесаници употребљени само на североисточном зиду, угловима и на оквирима отвора – лучног портала на североисточном зиду, улазу на западној и прозорском лучном отвору на источној фасади.

Таванска конструкција формирана је од примарних тавањача правца север–југ, и секундарних које су управне на источни и североисточни зид. Све су конзолно препуштене чинећи стреху дубине око 50 см. Над западним, полукалканским зидом, формирана је стреха испуштањем венчаница, рожњача и слемена. Кров је четвороводан, са непотпуном петом кровном равни. Кровни покривач је жљебљени цреп.

Улазни портал на североисточном зиду компонован је од зиданих квадера у вертикалном делу, конзолних профилисаних ослонаца за лук и две лучне архиволте. Двокрилна врата опшивена су лимом обојеним црвено. Прозор се налази на источном зиду, релативно је малих димензија и има лучни завршетак исклесан из једног блока. Објекат је до скоро био у функцији винског подрума.

Могуће је да су једнокрилна врата на западном зиду била предвиђена као помоћна, али судећи по накнадно отвореном прозору на западном делу јужног зида, чини се да је пивница преграђена и да се овај део користио као самостална целина.

Стање: Објекат је у функцији и одржаван је. Стање је задовољавајуће, са стабилним зидовима и кровним покривачем, али је на северној кровној равни примећено неколико покренутих црепова.

Приоритетне интервенције: На основу Решења о МТЗ које издаје надлежни завод потребно је израдити пројекат који ће предвидети све потребне радове за конзервацију овог објекта и замену кровног покривача – бибер црепом или ћерамидом.

87. Остаци камених зидова једноетажне пивнице налазе се на **КП 4804 и 4805**. Скоро да је ромбоидне основе, око 50 см удаљен од суседа са јужне стране.

Приоритетне интервенције: На основу Решења о МТЗ које издаје надлежни завод урадити пројекат који ће предвиди реконструкцију у хоризонталном габариту некадашњег објекта, и то приземног, једноделног или дводелног, висине надземног дела као код суседа, бр. **86**, као и таванске и кровне конструкције – односно конзолно препуштене само тавањаче. Уколико се изабере конструкција са конзолно препуштеним тавањачама и роговима, као кровни покривач препоручује се ћерамида.

Планирана намена објекта је у функцији комплекса – вински подрум, дегустација или продаја производа овог подручја – галерија слика, производа примењене уметности и слично, који презентују Тимочку крајину.

88. Остаци двојне пивнице, (88а и 88б), налазе се на КП 4774 и 4775. Била је двојна, правоугаоне основе, постављена у правцу исток–запад, зидана ломљеним каменом, док су на угловима већи елементи од клесаног камена. Пивница се налази уз главни пут, а терен је у паду од запада ка истоку. Због конфигурације терена и према ситуацији на терену, не можемо са сигурношћу да утврдимо спратност оба дела, али за западну се може тврдити да је била двоетажне По. + Пр. Улаз у подрум западне пивнице (**88а**) је са северне стране, а улаз у другу пивницу (**88б**) због урушености зидова, може се претпоставити да је био са источне стране. Врата су, највероватније, била двокрилна, дрвена, са архитравним надвратницима.

Стање: Зидови су порушени у великој мери, а спојнице између камених блокова потпуно испране атмосферским падавинама. Објекат је потпуно обрастао шибљем и коровом због чега су његови остаци већим делом нечитљиви.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који би требало да изда решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се сачува у аутентичном хоризанталном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде. Потребно је урадити студију маса ради утврђивања висине.

Урадити пројекат реконструкције према расположивим подацима и аналогји са другим двоетажним пивницама.

Планирано је да доње етаже буду у функцији винског подрума, а горње етаже могуће је адаптирати за потребе пријема туриста и дегустације вина уз традиционалну закуску, или слично.

89. Две пивнице у низу, (89а) 4791, и (89б) 4790, са накнадно додатим анексима су приземни објекти, правоугаоних основа који се пружају у правцу север–југ. Зидани су ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Објекти су изграђени на благо нагнутом терену који пада од југозапада ка североистоку. Пивница **89а** је јужна у овом склопу, а **89б** је северна. Свака пивница на месту додира са суседном пивницом има свој зид (што је неуобичајено, јер је на споју обично један зид).

89а. Приземна пивница правоугаоне основе, на КП 4791 зидана је 1860. на релативно благој падини која је оријентисана ка истоку. Архитектура овог објекта може се само делимично сагледати јер је са три стране затворена новијим објектима, те је само њен западни део са отворима за кљук, сагледив. Димензије аутентичне пивнице су приближно 10x 7 м, зидана је ломљеним каменом, док су на угловима и око отвора већи комади притесаног камена. Спојнице између камених блокова су дерсоване. Двокрилна врата у правоугаоном отвору су на источној, док су отвори за кљук на супротној, западној фасади. Таванску конструкцију аутентичне пивнице чине храстове тавањаче које су на средини ослоњене на подвлаку на средини подупрту стубом са јастуком. Тавањаче су конзолно препуштене преко подужних фасадних зидова, 50 см, део изнад улазне фасаде не може се сагледати јер је сакривен таваницом.

Кров је двоводан са калканским зидовима на северу и југу. Храстову кровну конструкцију чине три подужне греде које су ослоњене на тавањаче. На средњу греду, попа, ослоњени су средишњи стубови - носачи слемењаче, док су на две бочне греде ослоњени коси стубићи са пајантама које носе рожњаче. Ово је специфичан тип кровне конструкције која нема венчанице, већ сваком пару рогова одговара по једна тавањача у коју су рогови у стрехи ужљебљени, тако да стреху чине само конзолно препуштене тавањаче. Тавањаче су у западној стрехи једноставно декорисане.

Са источне стране пивнице, испред улазне фасаде дозидан је трем са лучним прозорима, који је и застакљен, а у новије време са његове јужне стране дограђен је анекс који служи као казанија. Овај део је ужи од пивнице за око 60 см са западне стране. Спојнице између камених блокова на пивници су дерсоване, док на јужном анексу, казанији, нису. Паралелни део зазиданог трема зидан је каменом и дерсован, а у горњем делу између прозора простор је зазидан пуном опеком. У оквиру зазиданог трема је и мања просторија, соба са огњиштем. Улаз у јужни анекс је уз источни зид јужне стране, а врата су дрвена двокрилна. Лево од ових врата, померена 300 см, су једнокрилна врата (за казанију) и два мања прозора. Кровна

конструкција је дрвена, храстова, а кров је двоводни покривен ћерамидом, осим зазиданог трема над којим је бибер цреп. На дозиданим деловима објекта - казаније и зазиданог трема стреху чине само рогови, препуштени за око 40 см.

Стање: Споља гледано објекат је стабилан, кровне равни су без већих оштећења, покривач прилично стар и трошан, али је пресложен те не делује растрешен. Зидови су без пукотина, а дерсоване спојнице су делимично испране. Таванска конструкција је добра, осим што су тавањаче у делу стрехе биле изложене деловању атмосферичкијих па су испошћене и деколорисане.

Већи део кровне конструкције такође је добар али су делови појединих рогова у слемени као и сама слемењача иструпели услед прокишњавања.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе у коме је урађен пројекат који је обухватио реконструкције крова аутентичне пивнице, уклањање источног и ремоделовање јужног анекса-казаније.

Објекат је сада вински подрум- казанија који се користи за прераду вина, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

89б. На КП 4790 налази се пивница без кровне конструкције и крова. Зидови висине од око 250 см су, зидани приклесаним каменом у кречном малтеру са робусним бетонским оквирима за прозоре и врата. Дрвена двокрилна врата су са северне стране, а лево и десно од њих су два прозора. Кров над пивницом је био троводни, покривен ћерамидом.

Стање: Остаци зидова су стабилни, али бетонски оквири девестирају остатак камених зидова.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који би требало да изда решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, али би било неопходно бетонске оквири за прозоре и врата заменити елементима од приклесаног или клесаног камена према аналогији са аутентичним. Таванску и кровну конструкцију пројектовати према аналогији са суседном. Пројектом предвидети да над обе пивнице, 89а и 89 б буде јединствен кров покривен ћерамидом.

Након реконструкције објекта планирана је ревитализација, чиме би му се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљен за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

90. Група која представља низ од три објекта који се пружа у правцу исток – запад: **на КП 4780, 4781, 4782, је тројне пивнице (90а), (90б) и (90в); на КП 4783 је једноделна (90г), и на КП 4784 такође једноделна пивница (90д).** Сви објекти зидани су притесаним каменом на улазним-северним фасадама, и ломљеним на осталим, док су на угловима тесаници већих димензија. Објекти су изграђени на нагнутом терену који пада од запада ка истоку, због чега су каскадно зидани, те су им и кровови степенести и сада покривене различитим врстама црепа. Највероватније је уз калкански западни зид објекта 90абв, био још један, који се налазио између њега и двојне пивнице бр. 92, на којој, у источном делу фасадног зида, постоје везачи за повезивање са суседним објектом. Из свега тога закључујемо да је најмање 5 пивница било у низу, од пута ка гробљу на западу, па до последње пивнице, 90г, на истоку. Над првим објектом 90абв, кров је двоводни, над другим, 90г, такође двоводан, јер се налази између два објекта, док је над трећом, 90 д, троводни. Сви објекти су укопани те су им подови нижи од улазног прага за око 100 см. Тавањаче су правца север-југ, конзолно препуштене преко зидова, око 70 см на северу, а 20 см на југу. Рогови се ослањају на венчанице које су ослоњене на крајеве тавањача.

90абв. Улази у пивнице овог објекта су са северне стране, а ката пода нижа је око 100 см у односу на праг. Све пивнице имају архитравне улазе са двокрилним вратима у правоугаоном дрвеном раму. Западној пивници припада половина укупне површине и њен праг је нижи од коте пута за око 20 см а правоугаони отвор за кљук је десно од врата, са дрвеним капком у дрвеном раму. Унутрашњи зидови су малтерисани и кречени.

Друге две пивнице деле другу половину објекта. Улази на њима су правоугаона са архитравним дрвеним гредама и дрвеним двокрилним вратима, каскадно постављени јер се прагови равнају са путем. Ове пивнице, колико је било могуће сагледати од зеленила, немају отворе за кљук.

Кровна конструкција је дрвена, кров двоводни покривен већим делом ћерамидом а само је једна четвртина крова, односно источна пивница, покривена фалцованим црепом.

Стање: Објекат је обрастао у растиње и коров. Зидови су испуцали, поготово јужни зид као и северозападни и југозападни угао; кровна конструкција је делимично урушена и покривач трошан на остатку крова а на неким местима и недостаје.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Реконструкцију крова је потребно урадити једновремено над целим објектом **90а, 90б и 90в**, јер је он јединствен, и покрити ћерамидом. Неопходно је да се пивница ревитализује тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

90г. Улаз у пивницу је правоугаони са дрвеним архитравним гредама на северној фасади. Врата су дрвена двокрилна са прагом у равни пута, док је под пивнице нижи за око 100см. Отвор за кљук у дрвеном раму, димензија 50х50см је западно од врата. Кровна конструкција је дрвена, урушена, а била је двоводна, покривена ћерамидом. Зидови делују стабилно, али су горње зоне (круне зидова), због недостатка кровне конструкције и покривача, испране атмосферским падавинама. Тавањаче у стрехи су конзолно препуштене преко зидова, око 60 см на северу, а око 20см на југу. Рогови су били препуштени за још око 30см преко венчанице која се налази на крају тавањача. У средишту пивнице је дрвени стуб са декоративно обрађеним јастуком, који носи подвлаку, тавањаче и кровну конструкцију.

Стање: Кровна конструкција је срушена скоро у целости, кровни покривач и баскије потпуно су уништени (стоји понеки рог, косник и стуб). Објекат је обрастао у растиње и коров. Камено степениште унутар пивнице у потпуности је урушено.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Пивницу ревитализовати тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

90д. Улаз у пивницу је на северном зиду, засведен широким каменим луком, са дрвеним двокрилним вратима. Са обе стране врата су два мања отвора исклесаним од једног блока камена, а испод западног је архитравни отвор у дрвеном раму са решеткама, димензија 50х50см. Кровна конструкција је дрвена, а кров је троводни, покривен фалцованим црепом. На источном зиду, при тлу је још један мањи квадратни отвор. У југоисточном углу објекта озидан је димњак (новијег датума) од фасадне опеке. Тавањаче су конзолно препуштене преко зидова, око 60см на северу и истоку, а око 30см на југу. Рогови се ослањају на крајеве тавањача.

Стање: Кровна конструкција је стабилна; зидови су без пукотина, а спојнице местимично саниране продужним малтером. Објекат је са јужне стране обрастао у растиње и коров. са лучним завршецима

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Пивницу ревитализовати тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

91. Пивница на КП4787, је једноетажни објекат са четвороводним кровом. Зидана је ломљеним каменом у блатном малтеру са спојницама које су биле фуговане. Објекат је изграђен на благо нагнутом терену који пада од северозапада ка југоистокуистоку. Лучни портал је са североисточне стране, врата су дрвена, двокрилна, обложена лимом. Камени лук са плитким, концентричним жлебовима је у равни зида. Ослонци лука наглашени су

каменим конзолним испустима. Западно од врата је мањи отвор за кљук димензија око 50x50 см. Кровна конструкција је дрвена, а кров покривен фалцованим црепом. Тавањаче су конзолно препуштене преко зидова за око 50см, а рогови се ослањају на њихове крајеве.

Уз југоисточни зид објекта дозидана је просторија са једноводним кровом који се наставља на југоисточну кровну раван. Ова просторија зидана је бетонским блоковима и малтерисана продужним малтером.

Стање: Објекат је у функцији и у солидном је стању. Зидови су без пукотина са испраним спојницама а кровне равни местимично заталасане.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада, са уклањањем накнадно додатог анекса са југоисточне стране.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се планира да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

92. Двојна пивница на КП 4778 је била једноетажни, дводелни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу запад – исток. Зидан је ломљеним каменом различитих димензија у кречно-блатном малтеру, док су на угловима тесаници већих димензија. Објекат је подигнут на нагнутом терену који пада од северозапада ка југоистоку. Северозападни и југозападни угао објекта засечени су под углом од око 45 степени, формирајући тако зидне равни, ширине око 140см. Кровна конструкција је била дрвена а кров вишеводни, покривен ћерамидом. Тавањаче су биле конзолно препуштене преко зидова, а рогови додатно препуштени преко крајева тавањача. Објекат је 2008 године био већим делом сачуван са оштећеним деловима кровне и таванске конструкције.

92а. Западна пивница у овом склопу има улаз са северне стране. Врата су дрвена двокрилна са дрвеним прагом, без средњег стуба. Северозападни и југозападни угао пивнице засечени су под углом од 45 степени, формирајући тако зидне равни, ширине око 140 см. Отвори за проветравање су на западном и југозападном зиду, у дрвеном раму са металним решеткама. У пивницу се силази преко камених степеника, тако да је ката пода нижа од коте прага за око 100 см. Уз тавањаче је учвршћено пруже пречника око 2 см, на које је ређано пруже, преко којег је, са горње стране, изливен мелез малтер.

Стање: приликом израде студије 2008.г. зидови су били доста испуцали и деловали су нестабилно али су само на једном делу били и урушени; столарија је дотрајала, кровна конструкција и покривач девастирани и растрешени. 2014 године објекат је готово цео урушен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Неопходно је да се пивница ревитализује тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

92б. Зидови пивнице су у великој мери били разрушени и 2008 године када је вршено теренско истраживање комплекса; недостајали су кровна и највећи део таванске конструкције. Објекат је био укопан око 100 см. Тада су на североисточном углу још били сачувани блокови за повезивање са суседом који је можда био, или је само планиран са југоисточне стране овог дела објекта. Такође се може само претпоставити да је улаз у пивницу, највероватније, био на североисточном зиду.

Стање: У 2014.г. уочавају се само трагови некадашњег објекта.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада што је могуће реконструисати уз помоћ остатака са терена и фотографија из архиве Републичког завода за заштиту споменика културе.

Објекат је порушен али се након његове реконструкције планира враћање првобитне намене – вински подрум, мада је могуће да буде и опремљен за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

93. Пивница, на КП 4487, је једноетажни објект приближно квадратне основе. Лоцирана је на североисточној страни гробља, до пута који води ка виноградима. Објект је подигнут на благо нагнутом терену који пада од севера ка југу. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима и у довратницима тесаници већих димензија. На пивници не постоји кровна конструкција, потпуно је уништена, тако да су зидови у горњем делу порушени и изложени дејству атмосферилија. Улаз у пивницу је са источне стране, кроз камени лучни портал са две архиволте, двокрилна врата су дрвена. На северној страни, до пута је лучни отвор за кљук, зидан каменим тесаницима. Под пивнице нижи је од улазног прага за око 80 см,

Стање: Објект је обрастао дивљим растињем и коровом.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објект мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Урадити пројект реконструкције пивнице према расположивим подацима и аналогји са другим пивницама.

Планирано је да се објект, који се сада налази окружен гробним обележјима, дислоцира и ревитализује у вински подрум, али уколико то није могуће може да буде у функцији промоције виноградарства, винарства или културног односно винског туризма.

94. Пивница на КП 4486, је једноетажни објект четвороугаоне неправилне основе са четвороводним кровом. Налази се на североисточној страни гробља, поред пута који води ка виноградима. Врло високи темељни зидови зидани су ломљеним каменом, а само на угловима су већи тесаници, док је остали део зидова бондручни са испуном од брвеница. Косници нису у равни стубова, већ су прикивани накнадно преко стубова са спољашње стране. Малтер за зидање је блатни, са додатком сламе, а истим малтером малтерисане су све бондручне површине. Под пивнице нижи је за око 80 см у односу на праг. Објект је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Улаз у пивницу је са северне стране, врата нема али су била двокрилна, дрвена, са средњим стубом који је померан по потреби. Кровна конструкција је дрвена, а кров покривен ћерамидом. Тавањаче се завршавају у равни зидова, рогови су препуштени преко зидова у виду стрехе за око 50 см. Стреха је без опшива.

Стање: Објект је зарастао у шибље и коров, и у лошем је стању. Зидови су испуцали, малтер из спојница и са зидова је у великој мери испран или отпао. На неким деловима кровни покривач недостаје или је померен, због чега су неки делови кровне и таванске конструкције оштећени. Врата недостају, због чега је подложен девастирању изнутра.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања издају решење о МТЗ. С обзиром на то да се објект налази у делу гробља, планирано је премештање објекта на за то прикладно место према условима Плана. Објект мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Потребно је урадити пројект дислокације, на за то планом одређено место, као и рестаурација пивнице.

Потребно је објекту вратити првобитну намену – вински подрум, али уколико то није могуће требало би да буде у функцији промоције виноградарства, винарства, или културног односно винског туризма.

95. Двојна пивница налази се у јужном делу комплекса, у близини гробља на КП 4777 и 4777. Најјужнији је у низу од неколико једноделних и дводелних објеката правца север–југ. Суседна двојна пивница са северне стране је урушена.

Саграђена је на темељима старијег објекта који је био руиниран. Јужна половина грађена је 1947. године док је друга саграђена касније али потпуно симетрично, тако да делују као јединствени објект. Објект је укупан у тле, издужене је правоугаоне основе, димензија 16 x 8 м, правца север–југ. Улазна фасада је оријентисана ка истоку, где се налазе два правоугаона отвора за двокрилна врата и два, такође правоугаона прозора. На западној, уличној фасади налазе се по два већа правоугаона отвора, која су некада вероватно служила за убацивање „кљука“, и четири мања, која су служила за проветравање. Објект је грађен ломљеним каменом али су сви отвори на њему формирани опеком. На западној фасади

налази се и кровна баца – улаз за поткровље; претпостављамо да је то каснија интервенција. Кров је непотпун троводни, покривен фалцованим црепом.

Стање: Објекат делује стабилно, иако није у функцији, мада је кровна конструкција на неким местима улегнута, а кровни покривач покренут.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

Планира се његова презентација и ревитализација првенствено у винске подруме. Уколико не постоји таква могућност, било би потребно отворити га за посетиоце комплекса са компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације вина и производа од грождја са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона.

96. На КП 4774 и КП 4775, налази се двојна пивница, скоро потпуно порушена. Спољашни зидови зидани су ломљеним каменом, а средњи зид између пивница је бондручни, са испуном од опеке. Сви спољни зидови и кровна конструкција северне пивнице потпуно су срушени, а још стоје преградни и зид ка јужној пивници. Терен је у паду од запада ка истоку, тако да је са западне стране објекат укопан за око 50 см. На терену су доскора били остаци лучних портала који су припадали овим објектима. Кров је био двоводни, покривен ћерамидом.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се обнови у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде. Потребно је урадити пројекат потпуне реконструкције пивница према расположивим подацима и аналогји са другим пивницама.

Након реконструкције планирано је да се објекту врати првобитна намена – вински подруми, или нека друга функција јавног карактера, како би пивнице биле доступне широј публици.

97. Пивница на КП 4773 је двоетажна, квадратне основе са двоводним кровом, оријентисана у правцу северозапад–југоисток. Зидана је ломљеним каменом, а на угловима већим тесаницима. У нивоу међусpratне и таванске конструкције урађени су АБ серклаж, али и АБ стубови са обе старне отвора за врата као и АБ прозорски оквири.

Терен на којем се налази пивница је стрм и у паду је од северозапада ка југоистоку. Улаз у подрум је са источне стране, а ниво пода подрума нижи је за око 130 см од улазне коте. Врата су двокрилна, обложена лимом, а лево и десно од врата су прозори. Оквири врата и прозор изведени су у армираном бетону. Унутрашњи зидови подрума су грубо малтерисани и кречени. У средини подрума је бетонски стуб (пресека око 30 x 30 см), који држи подужно постављену дрвену подвлаку на коју се ослањају тавањаче. Плафонска конструкција је од талпи ослоњених на летвице које су заковане као образни носачи за тавањаче. Улаз на ниво приземља пивнице је са западне стране и подигнут је од коте терена за око 100 см. Степениште је бетонско. Врата су дрвена, двокрилна, обложена лимом, а лево и десно од врата су по један прозор. Приземље чине три просторије: прва заузима половину површине објекта и из ње се улази у две мање просторије – собе. Северна соба има излаз на балкон који је и настрешница изнад подрумског улаза. Балкон је бетонска плоча између два АБ конзолна носача ограда једноставном оградом од гвоздених шипки. Обе собе имају по један прозор на источном зиду. Кровна конструкција је дрвена, а кров је двоводни, покривен фалцованим црепом. Стреху чине рогови препуштени за око 60 см. Из слемена, уз северни и јужни зид, излазе два димњака са лименим полукружним капама.

Стање: Објекат је у добром стању; кровна конструкција, покривач и зидови су здрави, без оштећења; једино се прилазно, бетонско степениште, које води на ниво приземља, одваја од зида.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту.

Намена прве етажје је вински подрум, у којем је производња за овдашње прилике интензивна, као и продаја флашираног вина. На другом нивоу објекта могућа је компатибилна намена–дегустација вина или сл.

98. На КП 4761 је приземни објекат намењен печењу ракије – КАЗАНИЈА. Правоугаоне је основе, подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Зидана је ломљеним каменом, док су на угловима и у довратницима тесаници већих димензија. Кровна конструкција је дрвена, а кров је четвороводни, покривен бибер црепом. Тавањаче су конзолно препуштене преко равнифасадних зидова за око 30 см, а рогови су препуштени преко крајева тавањача где се налази венчаница, за око 30 см.

Улаз у објекат је са јужне стране, врата су дрвена једнокрилна, у дрвеном раму. У источном и северном зиду је по један отвор – прозор у дрвеном раму са дрвеним капцима са унутрашње стране. Око објекта је урађен тротоар од камена ширине око 80 см.

Стање: Објекат делује чврсто, без пукотина. Санација која је урађена недавно изведена је веома лоше, не базирајући се на могући аутентични изглед зидова и крова. Дерсовање је урађено неуредно, цементним малтером, као и таванска и кровна конструкција, које су урађене само да задовоље функцију – без циља да се објекту врати некадашњи изглед, или, уколико није било података за то, да се материјализацијом и конструкцијом уклопи у комплекс.

Приоритетне интервенције: За све даље радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, са променама на кровној односно таванској конструкцији, као и у обради фасада.

99. На КП 4769 и 4763 налази се двојни једноетажни објекат врло издужене трапезоидне основе, оријентисане северозапад–југоисток. Налази се између две улице, где су и улази у пивнице. Са треће, источне стране, прислоњена су два објекта, док је са четврте – западне стране, на којој су два отвора за кљук, проширење између околних објеката на којем се налази слободностојећа казанија.

Овај објекат највећим делом зидан је ломљеним, а само на угловима клесаним каменом.

Таванска, примарна конструкција је по краћем распону правца исток–запад са препустом око 50 см, док су изнад ужих фасада конзолно препуштене секундарне тавањаче (60 см). Четвороводни кров је благог нагиба са роговима препуштеним преко венчанице, које носе тавањаче, на ужим странама око 40 см а на дужици – западној страни око 30 см. Кровни покривач је ћерамида.

Стање: Камени зидови објекта имају ситне пукотине, нарочито западни, које се скоро паралелно протежу од таванске конструкције до половине њихове висине. Нешто шире пукотине су око врата, где недостају и поједини блокови камена. Кровни покривач је у изузетно лошем стању, те постоји велика вероватноћа да су неки елементи кровне и таванске конструкције оштећени.

Приоритетне интервенције: За све радове на овом угроженом објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту. МТЗ би требало да детаљно третирају цео објекат. Неопходно је хитно препокрити објекат квалитетном ћерамидом и санирати све пукотине.

Објекат је сада само у једној половини у функцији винског подрума, што планирано и да остане, док би друга половина, уколико нема могућности за обнову те делатности, могла да буде простор за дегустацију, продају или презентацију ове винске регије, или галеријски простор али уз минималне интервенције у простору.

100. На КП 4768 и КП 4767, налазе се остаци некадашње двојне пивнице. Очувани су само зидови од ломљеног камена у некадашњој висини у једном делу подељени по хоризонталу дрвеним сантрачима, са очуваним отворима за врата и прозоре. На јужној фасади су један мали отвор са лучним завршетком за кљук и правоугаони отвор са дрвеним рамом за двокрилна врата у висини зида. И источни фасадни зид на северном делу има у потпуности сачуван отвор са већим делом дрвеног рама и двокрилним вратима. Код овог дела објекта отвор за врата је нижи око 30 см од укупне висине зида, а изнад дрвене надвратне греде је испуна од камена. На северном делу овог зида налази се и квадратни отвор за кљук са дрвеним рамом и капком.

Стање: Остаци објекта су једним делом зарасли у зеленило, те се не може дати оцена њиховог стања. Сагледиви делови зидова делују стабилно, али са понеком пукотином и испраним спојницама. Претпоставља се да је због вишегодишње изложености зидова атмосферичким факторима малтер у круни зидова испран.

Приоритетне интервенције: Након уклањања корова и зеленила архитектонски снимити објекат и урадити техничку документацију. Према овој документацији и оцени стања појединих делова потребно је да надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе изда решење о МТЗ овог објекта, према којем може да се уради пројекат реконструкције.

Планирано је да се објекту врати првобитна намена, а уколико нема могућности за обнову те делатности може да буде и простор за дегустацију, продају производа Рајца или презентацију ове винске регије, уз минималне интервенције у простору.

101. На КП 4765 и 4764 су два спојена објекта од којих је источни, једноделни – касније изграђен и у потпуности сачуван, док су од западног, дводелног, делимично очувани само зидови

Први објекат на **КП 4765** тангирају две улице, са источне и северне стране, од јужног суседа га раздваја само веома узак „мачји пролаз“, док је на западној страни био прислоњен уз источни зид објекта који је сада већим делом урушен. Петостране је основе, на чијој је петој страни, добијеној засецањем замишљеног североисточног угла квадратне основе, формиран лучни потрал.

Објекат је зидан ломљеним каменом, осим углова и делова портала који су грађени клесаним елементима. Вертикални делови портала су од зиданих блокова у равни зида, док је лук сачињен од четири лучна сегмента. На источном зиду је правоугаони отвор за кљук са дрвеним рамом и капком у равни лица зида.

Тавањаче су конзолно препуштене преко свих зидова осим преко западног, где је некада био суседни објекат, и чине стреху дубине око 50 см. Кров је четвороводан, некада је вероватно био јединствен изнад овог и суседног, западног објекта или пак спојен са њим, према којем је сада калкан озидан блок опеком. Кровни покривач је бибер цреп. Двокрилна дрвена врата опшивена су поцинкованим лимом.

Стање: Објекат је, споља гледано, стабилан, али се чини да је кровни покривач оштећен и покренут, што може да буде последица оштећене кровне конструкције. Камени зидови су чађави, вероватно због ложења ватре при грејању воде за прања бачви и буради.

Приоритетне интервенције: За све радове на овом угроженом објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту.

Није установљено да ли је источни објекат у функцији винског подрума, планира се да се објекту врати првобитна намена, а уколико не постоји могућности за обнову изворне делатности може да буде и простор за дегустацију, продају производа Рајца или презентацију ове винске регије, уз минималне интервенције у простору.

101а, на КП 4763, су остаци некада једноетажне двојне пивнице укопане у тле око 1,00 м. Сада су остали само зидови, негде врло оштећени и урушени, али на основу којих може да се претпостави изворна форма објекта. Пивница је са западне стране била наслоњена на суседну, такође двојну (**КП 4768** и **4767**). Касније је уз њен источни зид додат објекат који је претходно описан, тако да је она остала слободна само са северне стране где се налази улица. На северној фасади су била формирана два правоугаона отвора за двокрилна врата у дрвеним рамовима. Отвори за врата су били целом висином надземног дела зида. Сачувано је једно крило дрвених врата са кушацима на наличју и декоративним первазима с лица. Објекат је имао, највероватније, двоводни кров са стрехама које су сличне суседним објектима. Касније је западна половина овог објекта преправљена, надзидан један део, уграђен прозор и урађен једноводан кров који је покривен фалцованим црепом. Међутим, и ова „градња“ је врло оштећена.

Стање: Објекат је рушевина, односно остаци на основу којих може да се уради пројекат реконструкције.

Приоритетне интервенције: Неопходно је архитектонски снимити објекат и урадити техничку документацију на основу које ће надлежни Завод или Министарство културе и информисања издати решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту. Планирано је да и овај реконструисани објекат буде у функцији винског подрума, или уколико то није могуће да му намена буде компатибина и у функцији промовисања произведених вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и

традиције Тимочког региона. Могућа је и намена едукативног карактера за све посетиоце, али и становнике села.

102. На КП 4743 је некада била једноделна, приземна пивница. Сада има две целине. Саграђена је уз јужни зид старије пивнице са којом је била под јединственим кровом. Правоугаоне је основе са првобитним улазом на источном, подужном зиду, док је накнадно отворен и на бочном, јужном зиду. Објекат је прилично ниских зидова, од ломљеног камена. С обзиром на то да је на нагнутом терену, надземни део западног зида је висине свега 1,60 м, а источног око 2,50 м. Источна двокрилна врата су у правоугаоном дрвеном раму који је у равни лица зида, док је накнадно отворен јужни отвор за једнокрилна врата обрађен опеком. Отвор за кљук је на западном зиду. Источни део објекта власника био је у функцији винског подрума, док је јужни део адаптиран у казанију. Тавањаче су конзолно препуштене око 50 см само преко источне фасаде, док су рогови троводног крова препуштени највише изнад ње 60 см, а изнад јужне 50 см и изнад западне где је веома близу и суседни објекат свега 30 см. Објекат је покривен ћерамидом.

Стање: Овај двојни објекат има пукотине на југоисточном зиду и око отвора за врата.

Приоритетне интервенције: Потребно је архитектонски снимити објекат и урадити техничку документацију према којој надлежна институција може да уради решење о МТЗ. У мерама техничке заштите нарочиту пажњу обратити на статичку санацију зидова, замену оштећених елемената кровне и таванске конструкције, као и замену кровног покривача – ћерамиде. Планирано је да намена објекта буде задржана – вински подрум, али би било неопходно казанију преместити. Због опасности од пожара оне су углавном биле самостални објекти. Зато је искључено да се простор адаптиране казаније користи за печење ракије, већ да поставка опреме буде у комбинацији са неком сродном наменом, рецимо флаширањем или продајом ракије.

103. На КП 4742 налази се једноделна једноетажна пивница . У низу је, правца југ–север, са још две пивнице. Са њене јужне стране је објекат који је у функцији, некада једноделни сада дводелни, док су са северне стране остаци једне двојне пивнице. Сви ови објекти су својим улазним фасадама оријентисани ка истоку.

Средишњи објекат зидан је ломљеним каменом, а само су портал и отвор за кљук урађени од клесаних, камених елемената. На својој улазној фасади има само један скромно декорисани лучни портал и исто такав отвор за кљук. Због своје позиције у низу има двоводан кров који је сада реконструисан резаном, чамовом грађом, без икакве обраде. Препокривен је салонитом.

Таванска конструкција је оригинална и њени елементи – тавањаче су правца исток–запад, а изнад источне, улазне фасаде су конзолно препуштени око 60 см, тако да је са те стране са препуштеним роговима, стреха око 100 см.

Стање: Споља гледано објекат је стабилан, мада нова кровна конструкција и покривач не одговарају овом објекту.

Приоритетне интервенције: За све радове на овом угроженом објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту. Није установљено да ли је објекат у функцији винског подрума, али је планирано да се објекту врати првобитна намена, а уколико не постоји могућност за обнову изворне делатности може да буде и простор за дегустацију, продају производа из Рајца или презентацију ове винске регије, уз минималне интервенције у простору.

104. На КП 740 и 4741 налазе се остаци двојног објекта. То је крајњи, северни у низу од три објекта, док су од четвртог видљиви само трагови у виду денивелације терена, где је некада био укопан подрум. Зидови јужне пивнице су сачувани до таванске конструкције, док је северни део већим делом урушен, недостаје источни као и већи део северног зида. Зидани су ломљеним и притесаним каменом, а само на ивици отвора некадашњих врата били су уграђени већи клесани блокови. Врата ове пивнице према сачуваном отвору на јужном делу била су правоугаона, двокрилна са дрвеном надвратном гредом која је још сачувана.

Сачувани зидови јужног дела објекта представљају довољан податак за реконструкцију зидова, док таванска и кровна конструкција објекта на **КП 4742** могу дати податак за његову потпуну реконструкцију.

Стање: Урушен објекат само са остацима зидова.

Приоритетне интервенције: Архитектонски снимити остатке објекта и урадити техничку документацију, на основу које ће бити урађено решење о МТЗ које ће предвидети његову реконструкцију у првобитном габариту. Након реконструкције планирано је да се објекту врати првобитна намена – вински подрум, а уколико не постоји могућност за обнову изворне делатности може да буде и простор за дегустацију, продају производа Рајца или презентацију ове винске регије.

105. На КП 4739 налази се реконструисан објекат на остацима зидова некада једноетажног двојног објекта, смештеног између два низа пивница. Видни су били само југозападни и североисточни фасадни зидови, на којима су се налазили остаци улазних портала за винске подруме. Њих је одвајао подужни зид некада лоциран по средини објекта, који га је делио на две једнаке целине. Портал на североисточној фасади је лучни, од клесаних камених елеманата и са луком од два реда опеке, са некада двокрилним дрвеним вратима. На југозападној фасади од каменог портала је оригиналан само вертикални део са конзолно испуштеним ослонцем за лук, који је вероватно некада такође био од опеке. Објекат је веома лоше занатски реконструисан, тако да је угрозио стабилност суседних, западних објеката на које је наслоњен. Поред јужног фасадног зида је изграђена надстрешница, а у оквиру остатака некадашње пивнице бр. 104 израђена је септичка јама.

Стање: Реконструисани објекат је стабилан, али је потребно интервенисати на деловима споја кровних равни три суседна објекта. Уз јужни фасадни зид дограђен је трем.

Приоритетне интервенције: Објекат је архитектонски снимљен и урађена је техничка документација од стране власника, на чији захтев је Републички завод издао решење о МТЗ. Урађен је пројекат на који је издато решење о сагласности исте институције. Планирана намена објекта је у функцији производње вина или туризма. Потребно је уклонити трем уз јужну фасаду и септичку јаму, а отпадне воде спровести у канализациону мрежу када буде реализована.

106. Пивница на КП 4737 је двоетажна, грађена ломљеним каменом, са троводним кровом покривеним ћерамидом. Уз њу су са јужне и дела источне стране прислоњене две пивнице, тако да је она слободна само са западне, уличне стране, где је улаз у вински подрум – и са северне где се налази степениште и улаз за други ниво објекта.

Његова улична висина је релативно мала за двоетажни објекат, свега је за око 70 см виша од суседног који је приземан, због чега је међуспратна конструкција повучена од улазних врата око 1 m где је висина у целој висини објекта, да би се омогућио приступ винском подруму. Двокрилна дрвена врата за вински подрум су на уличној фасади, и у правоугаоном су дрвеном раму на спољашњем лицу зида.

У сутерену, који сада није у функцији, рађена су ојачања бетонским стубовима и гредама, како по ободу тако и по средини простора. И поред тога на северном делу зида пивнице је велика пукотина и један део је покренут у поље.

Ка улазу на другу етажу је бетонско степениште, а врата су двокрилна али знатно мање ширине него она ка подруму. На северној фасади су и два мања прозора, један, на источном делу зида, је оригиналан, док је на западном делу новијег датума. Простор другог нивоа опремљен је за пријем гостију, са камином који је накнадно сазидан.

Стање: Овај двоетажни објекат има пукотине на северном зиду које могу да угрозе цео објекат иако сви остали зидови делују стабилно.

Приоритетне интервенције: Потребно је архитектонски снимити објекат и урадити техничку документацију према којој надлежна институција може да уради решење о мерама техничке заштите. У МТЗ нарочиту пажњу треба обратити на статичку санацију зидова, проверити елементе кровне и таванске конструкције и оштећене заменити. Подразумева се препокривање или замена кровног покривача – ћерамиде. Планирано је да објекат буде у функцији винског подрума, са спратом који би био намењен дегустацији.

107. На КП 4747 и 4738 у југозападном делу комплекса уз један од сокака који воде ка гробљу налазе се две пивнице. Иако су различитих димензија, делују јединствено јер их наткриљује заједнички кров. Прво је изграђена јужна, веома пространа пивница, приземна са полунивоом (галеријом) са којег се највероватније убацивао кљук. Пивница је оријентисана север–југ, са улазом на јужној фасади, док су два отвора за кљук на западној, дужој фасади, уз коју је трасирана улица. Зидана је ломљеним каменом, са тесаницима само на угловима и око правоугаоних отвора.

Таванску конструкцију чине примарне тавањаче по краћем распону, које су конзолно препуштене преко зидова око 60 см, док су секундарне тавањаче препуштене 80 см преко јужног фасадног зида где се налази улаз. Рогови су препуштени преко венчаница, које леже на тавањачама, око 10 см на уличној страни, око 30 см на супротној а изнад улаза око 40 см, тако да је стреха са свих слободних страна различита. Кровни покривач је ћерамида.

Друга, северна пивница на КП 4738 саграђена је између описане и двоетажне пивнице на КП 4737, на врло малој површини чији је фронт ка улици свега око 2,00 м колико су широка и двокрилна врата, док је њена дубина ширина суседних пивница. Могуће да је изграђена истовремено са јужном јер имају идентичну таванску и кровну конструкцију.

Стање: Објекти нису у функцији, али су стабилни и у добром стању.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објектима потребно је прибавити решење о мерама техничке заштите које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања .

Планира се њиховагова презентација и ревитализација првенствено у винске подруме. Уколико не постоји та могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, компатибилном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Могућа је и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

108. На КП 4745, у средишту комплекса налази се једноетажна, слободностојећа пивница са двоја врата на јединственом унутрашњем простору. Тангирају је два фреквентна сокака са западне и јужне стране. Веома дубоко укопана код улазних врата, 140 см и 160 см, зидана је ломљеним каменом а само на угловима и око отвора за врата приклесаним каменом. Шестоугаоне је основе, настале из правоугаоника чији су северозападни и југозападни углови широко засечени да би се омогућило лакше скретања воловских кола, док је југоисточни угао само декоративно засечан са спољашње стране. Монументални, камени лучни портали су на јужној, односно на северној фасади. Објекат није никада физички подељен на две функционалне целине.

Таванска конструкција је дрвена са примарним тавањачама по краћем распону север-југ, и као и секундарне тавањаче конзолно су препуштене преко фасада. Испод примарних тавањача је подвлака без стубова која се због великог распона веома увила.

Кровна конструкција шестоводног крова је на комбинована са вешалкама и столицом, док рогови у потпуности прате таванску конструкцију, свакој примарној тавањачи одговара пар рогова, а на секундарне тавањаче ослањају се одговарајући рогови. Кров је покривен ћерамидом.

Стање: Објекат није у функцији, али је стабилан, мада са пукотинама на зидовима и трошном ћерамидом која недостаје на неким местима, те је угрожен дрвени део објекта.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања .

Планирана је његова конзервација и ревитализација првенствено у винске подруме. Уколико не постоји та могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Могућа је и намена културног или едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

109. Пивница на КП4734 је једноетажни објекат ромбоидне основе који се пружа у правцу исток–запад. Зидан је ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима и око отвора тесаници већих димензија. Подигнут је на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Објекат је зидан као двојна пивница, али никада није подељен. Задржао је изворне улазе – један са источне стране, уз северни зид, а други са северне стране, уз западни зид. Кров над пивницама био је четвороводни, али је накнадно са западне стране опеком назидан непотпун трапезоидни калкан, тако да је сада кров са потпуне три кровне равни и четвртом, веома смањеном, изнад калканског. На калканском зиду је и једини отвор за поткровље. Врата на пивницама су дрвена, двокрилна, са средњим стубом који се помера по потреби. Тавањаче су конзолно препуштене преко источног, северног и јужног зида око 40 см, а рогови за још око 60 цм. Са северне стране над калканским зидом стреха је свега 20 см.

Стање: Објекат је у солидном стању. Кровна конструкција је неравна услед тешке трошне ћерамиде која је местимично растрешена, а спојнице између камених блокова испране при тлу.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

110. На КП 4731 4730 налазе се две једноетажне пивнице, које чине једну целину неправилне, приближно правоугаоне основе која се пружа у правцу исток–запад и под јединственим кровом. Зидане су ломљеним каменом различитих димензија у кречном малтеру, док су на угловима тесаници већих димензија. Између пивница је камени преградни зид који је зидан до кровног покривача. У зидовима су уграђене либажне греде. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Кров над пивницама је био четвороводни, са једнаким, наспрамним кровним равнима. Са западне стране је накнадно назидан трапезоидни калкански зид, чиме је кровна равна са те стране смањена. Западни калкански зид зидан је пуном опеком и малтерисан.

110а. Источна пивница у склопу целине је неправилне, приближно квадратне основе, са улазом оријентисаним према истоку, док је у јужном зиду отвор за кљук. Врата су у правоугаоном отвору, дрвена, двокрилна у дрвеном раму, а отвор за кљук је димензија око 60x60 cm у дрвеном раму, са дрвеним капком. Примарне тавањаче правца север–југ, конзолно су препуштене преко зидова за око 40 cm, док су рогови препуштени преко њих за још око 50 cm. Неке од тавањача су замењене новим. Кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен ћерамидом. Унутар пивнице је један дрвени стуб, који носи једну подвлаку на коју се ослањају тавањаче. Преко тавањача су поређане дрвени облице омалтерисане са горње стране блатним малтером. У пивницу се силази каменим степеницама, тако да је под пивнице нижи за око 50 cm од коте улаза.

Стање: Објекат је у солидном стању. Спојнице између камених блокова су у доброј мери испране, а у североисточном углу, изнад улазних врата уочава се пукотина на споју са угаоним тесаницима. Кровне равни су неравне због деформисане летве, а крајеви рогова оштећени су водом која „подлива“ испод ћерамиде. Столарија је оштећена.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је ван функције, планирана је ревитализација првенствено у вински подрум; међутим могуће је да буде и сала за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом, едукације становништва али и посетилаца, изложбе, итд. Такође је могућа и продаја сувенира оригиналних предмета народне радиности или слично.

110б. Западна пивница у склопу целине је врло издужене, приближно правоугаоне основе са улазном фасадом оријентисаном према северу. Изнад врата у малтеру стоје уписани иницијали С.С.Ж и година 1930. Претпостављамо да је то година када је урађен западни калкански зид од пуне опеке и малтерисан, са отвором за врата у нивоу таванске конструкције. У јужном зиду су два отвора за кљук димензија 60 x 60 cm са дрвеним капцима у дрвеном раму, а у северном зиду мањи отвор величине 30 x 30 cm са металном решетком. Дрвена врата су у правоугаоном дрвеном раму, двокрилна. Тавањаче су правца север–југ препуштене преко зидова за око 40 cm, док су рогови препуштени преко њих за још око 50 cm. Кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен ћерамидом.

Стање: Објекат је у солидном стању. Зидови су стабилни осим калкански зид од опеке који је оштећен у северозападном углу. Спојнице између камених блокова делимично су испране. Врата су искривљена и оштећена. Кровна конструкција је недавно делимично "санирана", додавањем нових рогова али само до стрехе, где су задржани делови декоративно обрађених аутентичних рогова. Сматрамо да то није стабилна конструкција и да током времена може изазвати нестабилност кровне конструкције.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би

требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат није у употреби, али се препоручује његова ревитализација, првенствено у вински подрум, али и салу за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом, едукацију становништва али и посетилаца, изложбе итд. Могућа је и продаја сувенира – оригиналних предмета народне радиности или слично.

111. Две спојене пивница на КП 4728 и 4729 (111а, 111б) са заједничким преградним зидом делују као јединствен приземни је објекат, неправилне трапезоидне основе, који се пружа у правцу запад – исток. Зидан је ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима већи тесаници. Објекат је подигнут на нагнутом терену који благо пада од запада ка истоку.

111а. је источна пивница, у овом склопу, са лучним порталом на источној фасади. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице дерсоване. Лук портала је зидан опеком са две архиволте; прва је у равни зида а друга повучена унутар зида за око 12 цм. Врата су дрвена двокрилна, обложена поцинкованим лимом. Отвор за кљук је у јужном зиду, у дрвеном раму. У пивницу се силази преко четири камена степеника тако да је ката пода нижа од коте прага за око 80 цм. Тавањаче се пружају у правцу исток–запад, и конзолно су препуштене преко источног зида за 40 цм. Кровна троводна конструкција је дрвена са роговима препуштеним на све три стране за око 40 цм. Покривена је фалцованим црепом.

Стање: У источном зиду уочавају се две пукотине које се пружају од тла ка крову. Спојнице између камења, у доњим зонама, испране су дејством атмосферилја. Кровна конструкција и покривач делују стабилно.

Приоритетне интервенције: За све даље радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се сачува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде. Потребно је санирати пукотине и заменити кровни покривач.

Пивница није у функцији и препорука је да се ревитализује тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

111б. је западна пивница у овом склопу, са улазом са јужне стране, ближе преградном зиду према пивници **111а**. Улаз у пивницу је био правоугаони, за двокрилна врата. Зидови су зидани ситнијим ломљеним каменом, а спојнице су дерсоване. Западно од врата налази се један отвор димензија 50 x 50 cm, док се у западном зиду налазе још два отвора. Један отвор је за кљук, дименија око 60 x 60 cm у дрвеном раму на око 60 cm од тла, док је други већи, улаз у тавански простор, димензија око 60 x 90 cm у калканском зиду између стубова кровне конструкције. Кровна конструкција је дрвена, а кров је двоводни са покривачем од ћерамиде. Тавањаче се пружају у правцу север–југ и препуштене су преко равни зидова за око 40 cm, за колико су додатно, преко крајева тавањача, препуштени и рогови.

Стање: Објекат је до 2011.г. био у врло лошем стању. Зидови пивнице су у великој мери били разрушени, поготово улазна партија; недостајао је кровни покривач, због чега су у великој мери била оштећена кровна конструкција и круне зидова, као и западни калкански зид. Реконструкција није у свему изведена према пројекту на који је добијена сагласност Републичког завода за заштиту споменика културе. Портал објекта који је био правоугаони, изведен је са луком и конзолним ослонцима и то веома нестручно; уместо дрвене подвлаке таванску конструкцију носи бетонска греда која је обложена ломљеним каменом; декоративна обрада елемената дрвене конструкције је невешто урађена, итд. Објекат је ревитализован и сада је функцији винског подрума.

Приоритетне интервенције: Потребно је да лучни портал прераде искусни мајстори за ту врсту посла, такође предлажемо да се каменом обложена подвлака, обложи дрветом.

112. Објекат на КП 4726 и 4727 је нова спратна пивница грађена на месту старије двојне пивнице чији трапезоидни хоризонтални габарит није поштован, односно проширен је према западу. Приземље новог објекта је неправилне шестоугаоне а спрат петоугаоне основе. Зидана је притесаним каменом већих димензија постављеним на кант, а спојнице су дерсоване продужним малтером. Подигнута је на благо нагнутом терену који пада од запада

ка истоку. Кровна конструкција је дрвена, са вишеводним кровом покривеним медитеран црепом. Улаз у пивницу је са каменим луком који је због недовољне висине пресечен у темен. Камени портал је у односу на сличне у комплексу релативно узак и без декорације, а врата су двокрилна, дрвена. У источном и западном зиду приземља су по један лучни прозор, са металним решеткама. У нивоу спрата североисточни угао објекта није засечен, већ је над улазом у објекат, конзолно препуштен. Конзолни препуст је од армираног бетона, обложен каменим плочама. Прозори у источном, северном и северозападном зиду су двокрилни, правоугаони, са бетонским натпрозорницама обложеним, такође каменим плочама. Рогови су препуштени преко зидова за око 45 см. Како пивница још није у потпуности завршена спојнице између камених блокова фасада су дерсоване само у делу приземља. Са северне стране пивнице урађен је тротоар од калдрме. На западној кровној равни је незавршен димњак квадратног пресека.

Стање: Објекат је и у статичком смислу у добром стању. Међутим нови спратни објекат од камена није зидан по угледу на сличне објекте у комплексу. Зидан је мешавином великих, насатично постављених камених блокова и знатно ситнијих правећи неуједначен зидани слог. Основа приземља је шестоугаона а основа спрата петоугаона, тако да је формиран троугаони еркер изнад улаза у приземље, архитектонски елемент који је потпуно стран овом комплексу и овом подручју. Приликом израде таванске и кровне конструкције није коришћен модел аутентичних конструкција комплекса. Кровни покривач је медитеран цреп уместо ћерамиде. Због свега наведеног овај објекат у већој мери нарушава архитектонске вредности комплекса.

Приоритетне интервенције: Објекат је потребно преобликовати. За све радове на редизајнирању фасада потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ да би се урадио пројекат којим ће објекат добити изглед примерен комплексу рајачких пивница. МТЗ требало би да предвиде замену кровног покривача од медитеран црепа, ћерамидом; и демонтажу троугластог конзолног испуста спрата. Прозори спрата требало би да добију рам од дрвених гредица у равни фасаде, како је то уобичајено на аутентичним пивницама. Такође је потребно израдити нову столарију према детаљима аутентичне столарије

Иако незавршен, приземље објекта је у функцији, углавном за сопствене потребе а повремено и за потребе туриста, али без неопходне инфраструктуре и на ниском нивоу. Након радова на редизајнирању фасада, потребно је урадити примерено ентеријерско решење приземља и спрата за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

113. На КП 4749 налази се казанија, релативно мали објекат зидан каменом, неправилне петоугаоне основе. Казанија је прислоњена уз новији, угаони спратни објекат на **КП 4750**. Између казаније, новијег објекта и пивнице **114** на **КП 4750**, израђен је трем троугласте основе који чини саставни део пивнице и казаније. С обзиром на то да су, накнадно подигнути кров казаније и трема, морали да се усагласе, односно прилагоде простору, то је као резултат дало сложу конструкцију. Изнад казаније и дела трема кров је тросливни, а увалом је спојен са делом једносливне кровне равни изнад другог дела трема.

Ова ретка врста објекта у комплексу, налази се на углу две улице. Улаз у казанију је са јужне стране и наткривен је тремом. На источној фасади су три отвора, један на већој висини за осветљење, и два знатно нижа за избацивање кљука, а сви са дрвеним капцима.

Унутар објекта који је био у критичном стању 2005, је казан зидан опеком, али је и он због општег стања казаније био врло оштећен. Кров објекта је скоро потпуно пао, а таваници је претила иста опасност. Лице дела северног фасадног зида било је обрушено, па се видела његова структура – зидан је блатом, а само дерсован кречним малтером.

Целокупна структура објекта била је нестабилна, тако да се могло очекивати да неће одолети атмосферилијама, а што ће највероватније проузроковати и рушење крова трема и дела крова пивнице.

У последњим интервенцијама на овом објекту и делу трема испред њега уклоњена је дрвена, таванска и кровна конструкција. Делови северног зида који су били обрушени, президани су ломљеним каменом и дерсовани цементним малтером. Изнад зида приземља казаније и дела трема урађена је АБ плоча, и остављена арматура за анкере, вероватно за стубове планиране друге етажне. Објекат је затворен, па није могуће видети интервенције унутар њега.

Стање: Објекат је сада стабилан јер је саниран на делу казаније са тремом до каменог стуба, АБ серклажима и плочом. Радови су изведени без пројекта. Плоче су опшивене даскама.

Приоритетне интервенције: Казанија није у функцији због имовинских односа више власника али трем се користи у склопу пивнице **114**.

Планирана је ревитализација казаније и отворање за посетиоце комплекса, чиме би употпунили туристичку понуду – дегустације и продаја ракије која се пече у њој.

114. Пивница налази се на КП 4750 на западном рубу насеља, а између две улице правца север – југ, које воде од центра насеља ка гробљу. Новији угаони објекат зидан је пре или одмах после Другог светског рата. Приземље је зидано каменом, а спрат велике висине опеком – са нагљешеним угаоним пиластрима и кровним венцем. Између приземља и спрата је бетонски серклаж, као и изнад врата и прозора. Кров је четвороводан, покривен бибер црепом.

Приземље, односно вински подрум је полуукопан, као и у већини пивница. Неправилне, приближно правоугаоне основе, простран је велике спратне висине. Тавањаче су веома великог попречног пресека, на правилном растојању. По средини их подухвата дрвена подвлака која је ослоњена на бетонски стуб, са профилисаним стропом и капителом.

Стање: Објекат до недавно није био у функцији, али је ревитализован – сутерен је у функцији винарије, а горња етажа користи се за повремено становање, у току радова у винограду и производње вина.

На објекту су недавно вршене интервенције без решења о мерама техничке заштите, пројекта и сагласности које издаје надлежни Завод. На спрату југоисточног фасадног зида, на месту где је био прозорски отвор, пробијен је отвор за врата којима је власник хтео, претпостављамо, да споји ову пивницу са планираним спратом суседног објекта на **КП 4749** – некадашње казаније. На истом објекту на улазној фасади сужен је отвор некада двокрилних улазних врата. Постављени су понциковани олуци.

Приоритетне интервенције: За све интервенције које је потребно урадити на објекту треба прибавити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе. С обзиром на то да је објекат у својој аутентичној функцији препоручује се његово малтерисање другог нивоа по угледу на једини сличан објекат који има у малтеру обрађене елементе пиластера и венаца. Пожељна је и нова презентација објекта у складу са значајем комплекса у којем се налази.

115. Пивница налази се на КП 4751, на западном рубу насеља, а између две улице правца север – југ, које воде од центра насеља ка гробљу, односно виноградима и између две пивнице. Северни објекат, који је приљубљен уз ову пивницу, саграђен је после Другог светског рата и спратни је, док је јужни приземни. Уз источни зид новије двоетажне пивнице дозидана је казанија. Испред ових објеката саграђен је трем чија је основа троугласта.

Пивница је укопана у тле, неправилне четвороугаоне основе, зидана ломљеним и притесаним каменом и дерсованих зидова. Фасаде су асиметрично компоноване. Улазна, источна фасада је са двокрилним дрвеним вратима и једним прозором који је накнадно отворен. Западна фасада има два отвора; један је пажљивије обрађен са каменим оквиром и лучним завршетком (зидан), док је други, коришћен за кљук, правоугаони са дрвеним капком.

Тавањаче се пружају по краћем распону исток-запад, и препуштене су преко фасадних зидова по 55 см. На крајевима тавањача су венчанице, на које се ослоњају рогови препуштени преко ње око 45 см. Кровна конструкција је најчешћи тип који се среће у пивницама – комбинација крова на праве столице и вешаљке. Због положаја пивнице кров је двоводан и покривен ћерамидом.

Стање: Објекат није у функцији. Зидови су стабилни али је кровни покривач дерутан и нестабилан.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о мерама техничке заштите које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања. Неопходно је његово редовно одржавање и препокривање.

Планирана је његова презентација и ревитализација првенствено у вински подрум. Уколико не постоји та могућност потребно је отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од

грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Препоручује се и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

116. Пивница на КП 4752 је приземна, правоугаоне основе, са двоводним кровом, оријентисана у правцу север–југ. Налази се у низу неколико пивница. Непосредно са северне стране је пивница бр. **115**, а са јужне, рушевина пивнице бр. **117в**. Зидана је каменом и пуном опеком, а надвратна и натпрозорне греде су од армираног бетона, што говори о њеној познијој градњи вероватно на месту старије. Врата су дрвена, троделна, са металном роло решетком, а прозори (отвори за кљук) су застакљени и имају металне решетке. Камен употребљен за зидање различитих је димензија, док су на угловима већи тесаници. Малтер за зидање је кречни, а спојнице између камења дерсоване. Пивница је зидана на нагнутом терену који пада од запада ка истоку, тако да је укопана са западне стране око 200 см. Улаз у пивницу је са источне стране. Кровна конструкција је дрвена, а покривач ћерамида. Стреху чине рогови препуштени преко зидова за око 50 см.

Стање: Објекат је у солидном стању. Зидови су стабилни, али су кровне равни благо заталасане, а покривач растресен и обрастао у дивљу лозу и шибље. Спојнице између камених блокова су местимично испране.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту и материјализацији.

Препорука је да се пивници врати функција винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним и винским туризмом.

117. Тројна пивница на КП 4753, 4754, 4755, (бр. 117а , 117б, 117в). Двоетажни

(Су+П.), тројни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу север – југ. Улази у подруме пивница су са источне стране, док су улази на нивое приземља са западне. Објекат је зидан на нагнутом терену који пада од запада ка истоку, ломљеним каменом, док су на угловима већи тесаници.

117а и 117б. Пивнице су зидане једновремено као „братске“. Између њих је бондручни зид са испуном од камена, по целој висини подрума, док је зид у нивоу приземља и тавана порушен. Пивница **117б** је средња, а **117а** крајња северна у овом низу. Зидане су ломљеним каменом и дерсоване кречним малтером. На источној страни су улази у подруме без других отвора.

Стање: Горње етажне недостају, порушене су. На терену постоје само обимни зидови и подеони подрумски зид; кровна конструкција и покривач су у потпуности уништени.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се сачува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде.

Урадити пројекат потпуне реконструкције пивница према расположивим подацима и аналогји са пивницом **117в**.

Планирано је да у реконструисаном објекту доње етажне буду првенствено вински подруми, а горња етажа може бити намењена повременом смештају туриста, дегустацијама, као и другим функцијама у вези са културним и винским туризмом.

117в. Ова пивница је приближно квадратне основе и заузима површину као две претходно описане заједно. Зидана је ломљеним каменом са дерсованим спојницама. Улаз у подрум пивнице је са источне стране, уз јужни зид, а улаз у приземље је са западне стране на средини зида. Врата подрума су двокилна, дрвена, са средњим стубом који се помера по потреби, укопана у односу на пут за око 40 см. Под подрума, нижи је од прага за око 50 см. Десно од врата је отвор за кљук димензија око 50 x 50 см са металном решетком. На нивоу приземља у североисточном углу је мања просторија (соба) бондручних зидова, која заузима око 1/4 површине основе. Међуспратна конструкција је од дрвених греда са подом од дасака и малтона. Кровна конструкција је дрвена, ослоњена преко подвлаке на један стуб и околне зидове, а кров је двоводни, покривен на источној страни фалцованим црепом, а на западној – ћерамидом. Тавањаче су конзолно препуштене преко фасадних зидова око 40 цм на источној, а 10 см на западној страни, док су рогови препуштени за око 40 см преко тавањача.

Преградни зид према пивници **1176** у нивоу подрума је зидан каменом, а у нивоу приземља је од непечене опеке, док је цео зид према пивници **118** (са јужне стране) од камена.

Стање: Пивница је доста оштећена. Кровни покривач је растрешен, кровна конструкција местимично иструлила и покренута. Елементи међусpratне конструкције су иструтели или недостају. Зидови су испуцали а спојнице су испране дејством атмосферске воде; столарија је дотрајала.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасаде.

Препоручује се да у реконструисаном објекту доње етаже буду првенствено вински подруми, а горње етаже могу бити намењене повременом смештају туриста, дегустацијама, као и другим функцијама у вези са културним и винским туризмом.

118. На КП 4756 су остаци пивнице правоугаоне основе, оријентисане у правцу север–југ. На терену који је у паду од запада ка истоку сачувани су зидови висине до око 30 см, зидани каменом, обрасли коровом и разним растињем. Судаћи према остацима, пивница је зидана као целина са пивницом бр. **119** на **КП 4757**, са којом има заједнички зид. Врата су највероватније, према аналогiji са суседни пивницама, била на источној, а отвори за кљук, на вишој, западној фасади уколико је пивница била једноетажна. Међутим пивница је могла бити и двоетажна, Су+П, и тада би улаз у прву подрумску етажу био на источној, а улаз на другу на западној фасади.

Стање: Објекат је срушен скоро у потпуности, обрастао разним растињем.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном хоризонталном габариту висине, материјализације и обраде према суседним објектима.

Урадити пројекат реконструкције пивнице према расположивим подацима и аналогiji са другим пивницама (двоетажна, кров двоводни, покривач ћерамида, врата двокрилна, дрвена у правоугаоном дрвеном раму).

Препоручује се ревитализација објекта, враћајући му првобитну намену винског подрума, али је могуће да буде и опремљен за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

119. Пивница на КП 4757 правоугаоне је основе, оријентисана у правцу север–југ, и скоро је у потпуности порушена. На терену, који је у паду од запада ка истоку, налазе се остаци зидова висине до око 150 см зидани каменом различите величине са дрвеним либажним гредама, обрасли коровом и разним растињем. Зидана је као целина са пивницом бр. **118** **КП 4756** са којом има заједнички зид. Врата су на северном делу источне фасаде, а отвори за кљук највероватније су били на западној фасади. Пивница је могла бити једноетажна али и двоетажна.

Стање: Објекат је срушен скоро у потпуности- сачуван само хоризонтални габарит, обрастао разним растињем.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите.

Објекат мора да се реконструише у аутентичном хоризонталном габариту, аутентичне материјализације и обраде и према аналогijaма са суседним пивницама. Може бити једноетажни или двоетажни, са двоводним кровом покривеним ћерамидом.

Након реконструкције препоручује се првобитна намена – вински подрум, али је могуће да буде и опремљен за дегустације, као и друге функције у вези са културним и винским туризмом.

120. Двојна пивница на КП 4758 и 4759 (120а,120б) је приземни, двојни објекат, правоугаоне основе, који се пружа у правцу север–југ. Зидан је ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима тесаници већих димензија. Таванска и кровна конструкција су дрвене, а двоводни кров покривен ћерамидом.

Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку, па је западна страна укопана око 250 см, а источна око 80 см. Северном делу једноетажне пивнице

правоугаоне основе засечен је североисточни угао за око 20 cm под углом од 45 степени. Улази у пивнице су са источне стране, у равни терена, док су са западне стране отвори за кљук. Врата су архитравна, дрвена, двокрилна, а отвори за кљук димензија око 60 x 60 cm у дрвеном раму, са дрвеним капком.

Тавањаче су конзолно препуштене преко источног зида око 70 cm, а преко западног око 15 cm, док су рогови препуштени преко тавањача за још око 50 cm. Тавањаче и рогови су при крајевима једноставно декорисани. Стреха је подашчана преко тавањача. Са јужне стране је пивница бр. 121 на КП 4760, према којој је калкански зид.

Стање: Објекат је стабилан, али није у добром стању. Зидови су испуцали, спојнице између камених блокова делимично испране. Кровне равни су неравне, а покривач растрешен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се препоручује да и остане, са унапређењем производње могућношћу проширења капацитета.

121. На КП 4760, је двоетажна, двојна пивница (Су+П), већих димензија, неправилне петаугаоне основе, оријентисана у правцу север–југ и двоводног крова. За зидање је употребљен највећим делом ломљени камен, а само на угловима већи тесаници. Објекат је подигнут на нагнутом терену који пада од запада ка истоку, тако да је са западне стране укопан око 250 cm, а са источне око 80 cm. Објекат зидан као двојни у подруму физички никад није подељен, док су у приземљу две вратима спојене целине које се састоје од претпростора и собе. На објекту постоје два улаза на источној фасади у нивоу подрума, чији су прагови нижи за око 50 cm од коте пута, и два улаза на западном зиду у нивоу приземља. Врата су дрвена двокрилна, у правоугаоном дрвеном раму у исто таквом правоугаоном отвору у зиду. Над улазним вратима подрума са источне стране у нивоу приземља налазе се прозорски отвори димензија око 60 x 60 cm у дрвеном раму. Кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен ћерамидом. Тавањаче су конзолно препуштене преко источног зида око 50 cm, а преко западног око 15 cm, док су рогови препуштени преко тавањача за још 50 cm. Са северне стране пивница се надовезује на пивницу бр. 120, а са јужне стране налази се троугласти плато са зиданим каменим бунарком са бетонском круном.

Стање: Објекат је у веома лошем стању. Источни зид је избочен ка улици, а западни конкаван за око 30 cm на срединама дужина зидова, због чега су доста испуцали и деформисани и тај процес траје већ више година. Потпорни западни зид је највећим делом урушен. Кровне равни су неравне, покривач веома растрешен а кровна конструкција оштећена. С обзиром на стање објекта очекује се и његово урушавање.

Приоритетне интервенције: С обзиром на лоше стање, овај објекат је архитектонски снимљен 2010.г, а Републички завод за заштиту споменика културе је урадио пројекат санације и адаптације 2011.г, према Решењу о МТЗ Министарства културе и информисања, према коме би га требало реконструисати.

Објекат одавно није у функцији, али је пројектом планирано да се након санације врати првобитна намена, подруму- вински подрум, а уколико то није могуће препоручују се компатибилне намене у вези са културним и винским туризмом. За другу етажу препоручен је угоститељски садржај, односно повремен боравак туриста у два апартмана.

122. На КП 4506 и 450 7(122а, 122б), налази се једноетажни, сада двојни објекат, веома малих димензија. Објекат је правоугаоне основе која се пружа у правцу исток–запад, док су на северном зиду улази у пивнице. Судећи према катастарском плану, могуће да је ово део тројне пивнице, са делом који је био на КП 4505, а свакако је био део ансамбла са пивницом на КП 4504, међутим њихове међусобне везе и хронологију грађења није могуће дати.

Објекат је зидан ломљеним каменом у кречном малтеру, док су на угловима обрађени тесаници већих димензија. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Ове две пивнице са пивницама 123 и 124 чиниле су ансамбл од четири пивнице, постављене у облику слова Г. Прва пивница 122а је још у аутентичном облику, док је на другој 122б интервенисано на неодговарајући начин.

122а. Овај део двојне пивнице сачуван је у аутентичном стању. Улазна врата су дрвена, двокрилна, са средњим стубом који је померљив по потреби. Кровна конструкција је дрвена, а кров је двоводни, покривен ћерамидом. Тавањаче су правца север–југ и конзолно су

препуштене преко северног зида око 40 см, а рогови су додатно препуштени још 40 см. Под пивнице нижи је за 100 см од околног тла.

Стање: Кровне равни су неравне, покривач местимично растрешен, а стрехе делимично оштећене. Источни зид, према пивници бр. 123 која је срушена, оштећен је у великој мери, наиме половина дебљине зида (источно лице зида) у потпуности се одронио, док се у северном зиду уочавају пукотине.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат није у функцији, али се препоручује да му се након санације врати намена – вински подрум, међутим могуће је да има и друге функције у вези са културним и винским туризмом – продаја сувенира и оригиналних предмета народне радиности или слично.

1226. На овом делу пивнице интервенисано је без решења о мерама техничке заштите надлежног Завода, без пројекта и решења о сагласности. Улазни део фасадног зида ојачан је приљубљивањем камених стубаца са спољашње стране. Уклоњени су споља видни елементи таванске конструкције (тавањаче) и урађена неодговарајућа двоводна кровна конструкција и поткровље, као и улаз за њега на калканском зиду. Резани дрвени рогови препуштени су на север и југ, по 60 см. У западном калканском зиду изведен је лучни отвор величине око 100 см x 200 см, а над стрехама су изведени хоризонтални олуци од поцинкованог лима. Кровни покривач је фалцовани цреп. Испред пивнице је бетонирани плато површине 5–6 m².

У пивницу се силази преко камених степеника, тако да је под пивнице нижи за око 100 см. У унутрашњости пивнице, уз јужни зид озидано је отворено огњиште од ломљеног камена, које се изнад кровних равни завршава масивним димњаком зиданим каменом и димњачком капом са лучним завршецима. У угловима и по средини дужина зидова изведени су АБ вертикални серклажи.

Стање: На пивници је вршена санација и реконструкција, али на неадекватан начин и неодговарајућим материјалима.

Приоритетне интервенције: Потребно је архитектонски снимити објекат и израдити техничку документацију. За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе који издаје решење о МТЗ. Објекат мора да се врати у аутентично стање, при чему је потребно урадити и статичку санацију, аутентичне материјализације и обраде фасада.

МТЗ требало би да обухвате уклањање огњишта из пивнице, замену кровног покривача и израду таванске и кровне конструкције према аналогiji са суседном пивницом. Ојачања зидова у виду АБ серклажа уклонити и урадити друга ојачања, сакривена у зидној маси. Са објекта уклонити олуке и лимене опшиве и дерсовати спојнице између камена.

Планирано је да се пивници врати функција винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним и винским туризмом.

123. На угаоној КП 4505, приближно правоугаоне основе, судећи према ситуацији на терену и казивањима мештана села Рајац била је једноетажна пивница са улазом са источне стране. Припадала је низу од три пивнице са пивницама 122; са јужне стране је пивница бр. 124. Пивница је порушена у потпуности и нема остатака грађевинског материјала.

Стање: Објекат је потпуно порушен, а парцела на којој се налазио је денivelисана за око 120 см у односу на околно тле, и зарасла је у растиње и коров.

Приоритетне интервенције: Потребно је геодетски снимити парцелу и на основу катастарског плана израдити подлогу на основу које може да се планира реконструкција. За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите.

Урадити пројекат потпуне реконструкције пивнице у складу са расположивим подацима, катастарском основом, и по аналогiji са суседним пивницама у низу.

Уколико се реконструише објекат на овој парцели препорука је да буде у функцији винског подрума, али је могуће да буде и опремљен за дегустације и друге функције у вези са културним и винским туризмом.

124. Пивница на КП 4504, је приземна, правоугаоне основе, са троводним кровом, оријентисана у правцу север–југ. Са северне стране под истим кровом настављала се пивница бр. **123** која је срушена, а затим се овај низ наставља ка западу (**122а**, **1226**). Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Улаз у пивницу је са источне стране, а врата су дрвена, двокрилна, са средњим стубом који је померан по потреби. У источном зиду, лево од улазних врата је један отвор за кљук са дрвеним капком, а у јужном зиду још један такав. Зидови су од ломљеног камена а само уз отворе за врата и на угловима зидани су већим комадима клесаног камена. Кровна конструкција је дрвена, а кров покривен ћерамидом. Тавањаче су конзолно препуштене само преко источног зида око 70 cm, а рогови још 50 cm, и то са свих страна.

Стање: Објекат је у стабилан иако је западни зид на више места испуцао. Кровне равни су благо денivelисане, али покривач није растрешен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је некада коришћен за прераду вина за сопствене потребе, што се планира да поново буде.

125. Пивница на КП 4511. Ова слободностојећа, приземна пивница већих димензија, је правоугаоне основе са четвороводним кровом, оријентисана у правцу исток–запад. Зидана је ситним ломљеним каменом, док су делови уз врата и на угловима зидани већим тесаницима у кречном малтеру. Објекат је подигнут на нагнутом терену који пада од запада ка истоку. Лучни камени портал је на средини северне стране и има двокрилна, дрвена врата опшивена лимом. Надвратни лук је двостепен, спољашњи део је у равни зида, а унутрашњи ужи за око 10 cm без декорације. Ослонци лука су камени, конзолно испуштени из зида, а испод њих, до тла, су већи тесаници. Лево и десно од улаза је по један лучни отвор за кљук који су изведени од већих камених блокова, а затворени дрвеним капцима опшивеним поцинкованим лимом. Кровна конструкција је дрвена, а кров покривен фалцованим црепом. Тавањаче су конзолно препуштене преко источног, јужног и западног зида за 40 cm, а преко северног зида за 60 cm. Рогови се завршавају на крајевима тавањача које су при крајевима једноставно декорисане. Стреха је подашчана преко тавањача.

Стање: Објекат је у солидном стању, без већих деформација, али са пукотинама на јужној страни уз источни угао и на западном зиду на више места; спојнице на фасадним равнима су дерсоване. Кровне равни су благо денivelисане али покривач није растрешен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је се до недавно користио за прераду вина, па се планира обновљање те, основне, делатности.

126. Двојна пивница на КП 4501 и 4502,(126а и 126б) је приземни објекат, издужене ромбоидне основе. Зидан је ломљеним каменом различитих димензија, док су на угловима правилно обрађени тесаници већих димензија, са врло малим спојницама. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку и оријентисан је (по дужини) у правцу север–југ. Пивница је укопана за ~120 cm, мерено са источне стране где се налазе улази. Врата на пивници су дрвена, двокрилна, архитравна. Отвори за кљук су квадратни са дрвеним рамом и капком, један у источном зиду лево од врата и један у северном зиду. Тавањаче правца исток -запад конзолно су препуштене преко зидова ~40 cm на истоку изнад улаза и ~10 cm на западној страни, а рогови за ~40 cm на истоку и ~40 cm на западу. Кров је двоводни, са зиданим калканским зидом на северној страни у којем се види дрвена конструкција крова; покривач је ћерамида. Тавањаче и рогови су на крајевима обрађени на идентичан начин. Између пивница је зид од ломљеног камена.

Са јужне стране пивнице наставља се објекат **127** на **КП 4500**.

Стање: Објекат је највећим делом стабилан јер је 2011.г. изведена санција кровне конструкције, препокривање објекта новом ћерамидом, као и презиђивање северног и, делимично, јужног калкана. С обзиром да је западни потпорни зид деформисан, али нема видљивих пукотина, није урађена његова санација. Потребно је пратити његово стање.

Приоритетне интервенције: За све друге радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ за специфичне радове. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Обе пивнице су вински подруми који се користи за прераду вина, један за тржиште а други за сопствене потребе, што се планира да и остану, са могућношћу проширења капацитета.

127. Двојна пивница на КП 4491 и 4500 (127а, 127б) је једноетажни објекат, ромбоидне основе. Зидан је ломљеним каменом а на угловима правилно обрађеним тесаницима, са врло малим малтерним спојницама. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку и оријентисан је (по дужини) у правцу север–југ. Улази у пивнице су на источном зиду, као и један отвор за кљук или проветравање, док је на западном зиду сачуван само један отвор за кљук. Северна пивница је већим делом сачувана, док јужној недостају таванска и кровна конструкција, а део западног зида је обрушен. Између пивница је зид од ломљеног камена (са дрвеним стубом у средини) који није повезан са подужним зидовима. Са северне стране пивнице наставља се пивница бр. 126.

127а. Тавањаче овог дела објеката су правца исток-запад и конзолно су препуштене преко зидова – 50 см на истоку изнад улаза и око 10 см на западној страни, а рогови око 40 см на истоку и 30 см на западу. Кров је двоводни, са зиданим калканским зидом на северној страни, док према другој пивници у таванском простору није било зида, већ хоризонтално постављене необрађене тање облице између стубова кровног везача; покривач је ћерамида. Тавањаче и рогови су на крајевима обрађени на идентичан начин;

Врата на пивници су дрвена, двокрилна, архитравна, са средњим стубом (који је померљив), окренута ка истоку. Отвори за кљук су квадратни у дрвеном раму са капком; један у источном зиду лево од врата и један у западном зиду.

Стање: Зидови су местимично испуцали; спојнице су испране дејством атмосферске воде; кровна конструкција је попустила, а покривач растрешен; плафонска конструкција местимично недостаје; столарија је искривљена.

127б. Опис ове половине пивнице је дат у заједничком делу.

Стање: На пивници недостаје кровна конструкција и покривач, део западног зида је обрушен; нема врата и отвора за кљук. Под пивнице нижи је од улазног прага за ~100 см и сав је обрастао у растиње и коров. Јужни и западни зид оштећени су од атмосферских падавина у висини од 50 см до ~100 см.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Планирана намена – првенствено вински подрум, међутим могуће је да буде и сала за дегустације, као и друге компатибилне немене у вези са културним и винским туризмом. Такође је могућа и продаја сувенира, оригиналних предмета народне радиности, њихове реплике и слично.

128. Двојна пивница на КП 4493 и 4494 (128а, 128б) је старији објекат, једноетажни, приближно правоугаоне основе. Зидан је тесаницима различитих дужина на источној, улазној фасади, док су на угловима правилно обрађени тесаници већих димензија, са врло малим малтерним спојницама. Остале фасаде зидане су ломљеним каменом. На средини источне, улазне фасаде, испод саме стрехе, стоји у камену уклесана табла по којој су пивницу подигли браћа Милисав и Миле, синови Миленка Ђуричића 1883. год. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку и оријентисан је (по дужини) у правцу север–југ. Отвори за врата су правоугаони, архитравни а врата дрвена, двокрилна, са померљивим средњим стубом. Отвори за кљук су правоугаони са дрвеним рамом, по два на источном и западном зиду, док је на јужном један. Кров је двоводни, са калканским зидовима на југу и северу; покривач је ћерамида. Тавањаче су конзолно препуштене преко зидова, 80 см на истоку изнад улаза и око 20 см на западној страни, а рогови 50 см на истоку и 20 см на западу. Тавањаче и рогови су на крајевима обрађени на идентичан начин;

Стање: Зидови су стабилни и без пукотина; неке спојнице су пренагалашене цементним малтером приликом нестручних санација, док на појединим местима недостаје малтер; столарија је искривљена; отвори за кљук су без капака и решетки.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Јужна половина објекта је вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се планира да и остане, са могућношћу проширења капацитета, док други део није у функцији али се и за њега планира намена винског подрума.

130. У југозападном делу комплекса, **на КП 4566**, уз саобраћајницу правца север–југ која води ка гробљу у средини некадашњег низа налази се слободностојећа пивница. Саграђена је за Илију и његовог сина Момчила 1915. године, о чему сведочи натпис уклесан у камену плочу поред улаза у подрум. Испод се налази још један натпис на мермерној плочи из 1988. године у знак сећања да су се у овом објекту окупљали позадински радници у току Другог светског рата, коју је поставио СУБНОР Рајак. корисник Република Србија – општина Неготин, а у приватном је власништву.

Приземна пивница правоугаоне основе, зидана је ломљеним каменом а само је источна, улазна фасада од тесаника од којих су и углови, елементи лучног портала и малог лучног отвора који се налази северно од портала. Таванска примарна конструкција је правца исток – запад са секундарним таванама изнад северног и јужног зида чији конзолни препусти формирају стреху. Елементи кровне конструкције су несагледиви споља, па претпостављамо да су рогови и гребењаче ослоњени на крајеве конзолно препуштених елемената таванске конструкције.

Објекат има четвороводни кров, покривен фалцованим црепом.

Стање: Објекат је у веома лошем стању. Зидови су са пукотинама, поготово на угловима ка улици; спојнице на уличној фасади су дерсоване продужним малтером, док су на осталим зидовима испране; целовита кровна конструкција постоји само над источним делом објекта, док је на остатку једним делом урушена а покривач је покренут и недостаје, па су, као последица тога, веома оштећени делови таванске и кровне конструкције.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на то да је објекат већ дужи период ван функције а био је власништво истакнутог борца НОР-а, Момчила Ранковића, чија је стамбена кућа у Рајцу споменик културе, и да су се у њој одржавали састанци позадинских радника овог краја у току Другог светског рата, сматрамо да је најбоље да се направи спомен-поставка која ће за тему имати позадински рад омладинаца у току НОР-а.

132. Објекат на КП 4571 и 4572 је двојна, приземна пивница. Налазио се између два, а у низу од неколико објеката, поред улице која води ка гробљу. Имао је двоја двокрилних, дрвених врата у правоугаоном дрвеном раму у лицу источног зида. Зидан је као и остали ломљеним и притесаним каменом. По остацима кровне и таванске конструкције закључујемо да је најстарији у низу у којем се налази. Бочни зидови овог објекта коришћени су за суседне пивнице. Јужни део је био казанија и њен под је на нивоу улице, док је други, северни био вински подрум и укопан је око 1,00 m.

Стање: Рушевина.

Приоритетне интервенције: Неопходно је архитектонски и геодетски снимити објекат и урадити техничку документацију на основу којих је могуће урадити решење о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања.

Предложена намена реконструисаног објекта су првенствено вински подрум и музејска презентација казаније. Уколико не постоји таква могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона.

133. Једноделна приземна пивница на КП 4570 изграђена је на скоро равном терену, али је укопана знатно више у тло него што је то уобичајено. Налази се у низу спојених и слободностојећих пивница и казанија али су сада са обе њене јужне и северне фасаде, само остаци објекта. Улазна, улична фасада оријентисана је ка истоку.

Пивница је осно симетрична, са каменим лучним порталом једноставне профилације. Прозорски оквири су од истог камена као и портал и такође лучно завршени. У дну зида, при тлу испод лучних су још два уска правоугаона отвора са решеткама.

При теренском истраживању које су стручњаци Републичког завода обављали у лето 2006. објекат је још имао остатке обршене хрстове, таванске и кровне конструкције, и ћерамиду као покривач. Тада је због опасности од обрушавања било могуће снимити само уличну фасаду са распоредом таванчака које су биле конзолно препуштене преко ње. У међувремену на објекту је урађена нова чамова таванска и кровна конструкција као и нови бетонски цреп, при чему се поштовала аутентична конструктивна шема. И дрвена врата су нова али само у основи подсећају на аутентична, а ни у материјалу ни у детаљу нис у подржала оригинална. Објекат има само један калкански зид ка југозападу, док је ка суседној казанији тај зид делимично срушен да би била урађена још једна кровна равана. Остаци зида суседне казаније заштићени су „брамац“ бетонским црепом.

Стање: Објекат је стабилан јер су реконструисане таванска и кровна конструкција и кровништо га је сачувало од негативног утицаја атмосферичности. Међутим при обнови се ни у чему нису подржале аутентичне конструкције, као и нови бетонски цреп уместо ћерамиде. Уколико се буду радили остали објекти истог низа морају имати јединствен кров, али са конструкцијама које ће у потпуности подржати аутентичне.

Приоритетне интервенције: Архитектонски доснимити објекат и израдити техничку документацију. За све будуће радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Доскорашња руина је обновљена и објекат је био у функцији производње вина али је због смрти власника поново ван употребе.

134. Пивнице на КП, 4573, 4574 и 4575 је једноетажни објекат изграђен на углу двеју улица, прве која се одваја од главне прилазне саобраћајнице и вијуга ка виноградима на запад и друге која се од ње одваја ка гробљу. Овим објектом почињао је низ који је некада бројао око 8 пивница са западне стране сокака, а од од којих је сада остало свега три. Он је издужне четвороугаоне основе правца север-југ, грађен као двојни са двоја двокрилних улазних врата на дужи, источној фасади. Касније је део који се налази на самом углу, односно северни део подељен на два дела и формиран је лучни портал на ужој, северној фасади.

Зидан је ломљеним и притесаним каменом, а само је лук накнадног отвора урађен од опеке. Таванице примарне таванске конструкције су правца исток-запад, а секундарне су само изнад северне фасаде. Кров је конструисан као тросливан јер је објекат био прислоњен на, јужну, старију приземну пивницу. аутентична Таванска и кровна конструкција сачувана над овим објектом може да буде модел за реконструкцију осталих пивница у западном низу овог сокака.

Стање: Пивнице су ван функције али је сам објекат још у доста добром стању, мада је део кровне конструкције већ оштећен, због чега се може очекивати убрзано пропадање целог крова.

Приоритетне интервенције: На основу решења о МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања, урадити пројекат реконструкције објекта, односно таванске и кровне конструкције. Неопходна је хитна интервенција – реконструкција таваница и крова.

Планирана је ревитализација објекта, првенствено у винске подруме. Уколико не постоји та могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од грождја са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Препоручује се и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

135. На КП 4549, на западном ободу комплекса налази се приземна, једноделна пивница правоугаоне основе исток-запад. У низу је са једним двојним објектом. Суседна пивница, са којом има заједнички зид, је са западне стране, док је од источне дели пролаз ширине око 2,00 m.

Објекат је на падини правца запад–исток, због чега су му фасадни зидови различитих висина, од око 180–250 cm. Зидан је већим делом ломљеним каменом, а само на угловима

већим тесаницима у блатном малтеру. Зидови имају сантраче на висини од око 1/3 зида источне фасаде, док је на другим та висина променљива. Улазна фасада оријентисана је ка северу, ка улици, и на њој се налазе само двокрилна врата у дрвеном раму, која представљају једини отвор на целом објекту. Због свог положаја објекат има троводан кров покривен ћерамидом. Таванска и кровне и конструкција припадају најстаријем типу у комплексу – таванске конструкције (тавањаче су конзолно препуштене преко фасадних зидова) и комбинације крова на вешалке и крова на столице. Примарне тавањаче су по краћем распону север–југ, и конзолно су препуштене преко северне, улазне фасада за око 50 см, колико су препуштене и секундарне преко источне фасаде. На њих налажу венчанице преко којих су препуштени и рогови око 40 см, чиме се формирају врло дубоке стрехе.

Стање: Унутрашњост објекта није приступачна, али се споља види да су зидови у солидном стању, мада је кровни покривач покренут и недостаје на већој површини око слемена, што као последицу највероватније има оштећења на кровној и таванској конструкцији.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Потребно је хитно заменити оштећене елементе кровне конструкције и покривача. Планирана намена – првенствено вински подрум, међутим могуће је да буду и друге функције у вези са културним и винским туризмом. Такође је могућа и продаја сувенира, оригиналних предмета народне радности, њихових реплика и слично.

136. На КП 4547 и 4548, на западном ободу комплекса налази се једноетажна, двојна пивница, ромбоидне основе која својом монументалношћу и обрадом фасада одскаче од осталих. Наслоњена је на претходно описану пивницу, чији је западни зид делимично искоришћен и надзидан за овај објекат. Велике је ромбоидне основе, дужине преко 14 м, оријентисане исток–запад, и као претходна улазном, северном фасадом је оријентисана ка улици. Врло је велике спратне висине, око 4,50 м, од чега је изнад површине тла на западној фасади 3,5 м. Већим делом зидана је ситнијим, ломљеним каменом, али су на венцима, порталима, прозорским отворима као и у доњој зони северне фасаде употребљени клесани елементи и блокови.

Ова пивница има двоводни кров са профилисаним каменим кровним венцима само по дужим хоризонталним зидовима, што је убраја у малобројне објекте овог типа. Истиче се и својом необичном висином за приземни објекат, али и због врло брижљиво обрађене улазне фасаде која је симетрично компонована. Два лучна, камена портала су интересантна јер су веома сложена. Камени оквири конструисани су из вертикалних монолитних блокова, профилисаних ослонаца за лукове и самих лукова сатављених од по пет лучних сегмената. Поред ових основних елемената портали имају и додатни оквир који се састоји од по два пиластера, на профилисаним базама и са капителима, који су ослоњени на конзолно препуштене ослонце лукова и фланкирају лук. Капители пиластера повезани су венцем сличне профилације какву имају и капители.

На овој фасади су и три лучна прозора, симетрично постављена – два са страна портала, а један у средини између њих. И њихов оквир је од клесаних камених елемената. Изнад средњег прозора је и камена плоча, нарочито декорисана, обојена у црвено и припремљена за натпис који никада није уклесан.

На источном забатном зиду је отвор за проветравање поткровља, који је направљен у правоугаоном каменом блоку перфорирањем, чиме је формиран једноставно профилисани крст. Изнад блока у коме су отвори уграђен је кратак, једноставно профилисани венац.

Стање: Објекат је већ дуги низ година, ван функције а од пре десетак година је почело његово пропадање од крова, где је кровни покривач био оштећен или је недостајао на већој површини све до слемена са обе стране крова. Као последица тога јужни зид у источној пивници се делимично обрушио, као јужни део таванске и кровне конструкције. У делу западне пивнице због оштећеног кровног покривача оштећени су елементи кровне и таванске конструкције. Остали зидови су стабилни, осим на источном делу северне фасаде где су изражене пукотина на кровном венцу и испод њега. Свим зидовима су испране круне због дугогодишње директне изложености деловању атмосферичности.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне

материјализације и обраде фасада. Потребно је хитно интервенисати јер је ово један од најрепрезентативнијих и највреднијих објеката у комплексу.

Планирана намена – првенствено вински подрум, међутим могуће је да буду и друге функције у вези са културним и винским туризмом. Због монументалности објекта могућа је његова ревитализација у функцији едукације становништва и посетиоца као и организовање свечаности и изложби, као и комбинација свих тих намена.

138. На КП 4541, у западном делу комплекса који се граничи са виноградима, налази се објекат, правоугаоне основе са ужом, уличном, улазном фасадом оријентисаном ка североистоку. Претпостављамо да је објекат реконструисан између два рата на остацима старијег, коме је већи део улазне фасаде био урушен док су остали зидови највероватније највећим делом сачувани што се види према доступном југоисточном зиду.

Пивница је саграђена на скоро равном терену ломљеним каменом а само на угловима и делимично на улазној фасади приклесаним блоковима, а око накнадно формираних отвора и опеком. На улазној фасади је широки портал и отвор за кљук. Вертикални делови портала као и профилисани ослонци лука су од клесаног камена док су две архиволте од опеке. Од опеке је и лучни отвор за кљук на истој фасади као и правоугаони прозор на источној фасади. Који је накнадно пробијен у старијем зиду.

Таванска конструкција је највероватније фотмирана из примарних тавањача краћег распона југоисток-северозапад и секундарним изнад улазне, североисточне и југозападне фасаде са конзолним препустима. Кровна конструкција је четвороводна, са роговима који се завршавају на тавањачама. Стрехе су на свим старанама исте дубине и је опшивене су даскама. Кров је покривен фалцованим црепом. Врата су дрвена са лименом опшивком, док су капци на отворима за кљук дрвени.

Стање: Објекат је стабилан, али делови кровног покривача су оштећени, као и делови кровне односно таванске конструкције на источном делу објекта.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. Хитни радови односе се на препокривање. Објекат није у употреби, планирано је враћање првобитне функције- вински подрум или ако то није могуће предлажу се компатибилна намена која је у вези са културним или винским туризмом.

139. На КП 3435, у северозападном делу комплекса, уз сам виноград, налази се објекат сличан претходно описаном, који је до 2013. године био зарастао у коров, те му се није могло прићи са свих страна.

Могуће је да је и овај објекат новија реконструкција над старијом рушевином. Једноетажна је пивница, ромбоидне основе. Зидана је већим делом ломљеним каменом, само на угловима су обрађени камени елементи, док су врата и прозори са лучним завршецима рађени од опеке као и делови зидова између отвора. И примарне и секундарне тавањаче су конзолно препуштене преко свих зидова око 40 см. Рогови четвороводног крова завршавају се на тавањачама, а кровни покривач је фалцовани цреп.

Стање: Југоисточни делови таванске, кровне конструкција и кровни покривач над тим делом били су оштећени, те су због тога и остали делови дуги низ година били изложени пропадању до његове реконструкције 2013.г, када је изведена нелегална „реконструкција“. Тада је надзидан објекат за 80 см и конструисана нова таванска и кровна конструкција са знатно ширим стрехама него што су биле аутентичне. Објекат је сада стабилан, али измењених аутентичних пропорција и идентитета.

Приоритетне интервенције: Вратити објекту аутентични габарит на основу пројекта који је израдио Републички завод за заштиту споменика културе, а Министарство културе и информисања издало Решење о сагласности.

140. на КП 4530 у северозападном делу комплекса, на самој граници са виноградима, налазе се остаци слободностојећег објекта, релативно малих димензија, квадратне основе, сачувани су само зидови, углавном рађени од камена, притесаног и ломљеног, углови и отвори за врата рађени су од клесаног камена. Улаз у објекат био је мале ширине, око 110 см, и висине око 150 см. главна улазна фасада оријентисана је ка северу, где је и накнадно отворен отвор – опеком обзидан и надзидан. објекат је био срушен са јужне стране. зидови су укопани и обрасли у коров. кров је био четвороводни. делови дрвених оквира за врата и

прозор још постоје. већи део зидова је у добром стању, само део северозападног угла је обрађен опеком која је у трошном стању.

Стање: рушевина објекта који нема ни грађевинску нити архитектонску вредност.

Приоритетне интервенције: архитектонски снимити објекат и урадити техничку документацију. према решењу о МТЗ које издаје надлежни завод или министарство културе и информисања. Објекат реконструисати у првобитном облику, али је могуће проширити хоризонтални габарит ка западу да би се добио функционални простор за вински подрум или сл, али у истом материјалу – камену.

141. На КП 4579, на северозападном делу комплекса, налазе се остаци једноетажне пивнице, правоугаоне основе, са двоводним кровом. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од запада ка истоку. За највећи део зидова употребљен је ломљени камен, а само су делови уз врата и на угловима зидани приклесаним блоковима. Остаци су зарасли у шибље из ког израњају, СЗ и ЈИ, зидови, висине око 220 см и, СИ и ЈЗ, калкански идови. Зидови су дебљине око 50 см. Улаз у пивницу је са ЈИ стране, су дрвена врата, двокрилна, са средњим стубом који је померан по потреби. Под пивнице нижи је за око 60 см у односу на праг улаза. У ЈЗ зиду су два правоугаона отвора за кљук, један у нивоу тавана, а други испод њега. Кровна конструкција је била дрвена, а кров покривен ћерамидом. Тавањаче су биле конзолно препуштене преко зидова у виду стрехе око 50 см, а рогови су, највероватније, завршавали на крајевима тавањача.

Стање: Објекат је у лошем стању; нема кровне конструкције ни покривача; круне зидова у великој су мери обрушене; објекат је зарастао у шибље и коров.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Потребно је урадити пројекат потпуне санације и рестаурације пивнице, у свему према расположивим подацима и аналогји са другим пивницама у комплексу. Објекат је сада урушен али се препоручује рестаурација и ревитализација, тако што ће му се вратити првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљен за дегустације, као и друге функције у вези са културним и винским туризмом.

142. На КП 4595 и 4596, у северозападном делу комплекса, на путу ка виноградима, налази се двојна једноетажне пивница, укопане у тле око 90 см код улаза, односно око 180 см на супротној страни. Издужене правоугаоне основе, објекат је постављен паралелно са изохипсама правца југоисток-северозапад. Дужа, главна фасада оријентисана је ка североистоку и на њој су само два лучна портала. С обзиром на то да је терен, на којем је објекат грађен, у паду, надземни део зида улазне – источне фасаде висок је око 3 м, док је супротни – западни на којем су отвори за „кљук“, висине у просеку око 200 см. Зидови пивница грађени су ломљеним каменом у блатном малтеру, али су дерсовани кречним малтером. Двоводни кров има стрме равни покривене ћерамидом. Калкански зидови су изражени и једноставно декорисани каменим квадерима са кружним отвором на југоисточном и крстастим отвором за проветравање поткровља на северозападном калкану.

Улази у пивнице наглашени су лучним каменим оквиром и израђени од камена из локалног мајдана. Довратници су из по једног вертикалног блока, са ослонцима за лук, који су конзолно препуштени у односу на лице зида за око 6 см. Лукови су веома широки – чине их по две архиволте, од којих је унутрашња степенасто увучена за 20 см у односу на лице зида, у чијој равни су спољашње архиволте.

Испред објекта је изграђен плато поплочан каменим плочама ширине око 6 м.

Стање: Северозападна пивнице је у функцији винског подрума, док је југоисточна дуги низ година, била ван употребе. Кровна конструкција је санирана, а покривач, који је био веома дотрајао, замењен новим. Међутим, урађена је само превентивна заштита, јер пукотине на југозападној фасади, којесу стабилне, требало би да се статички санирају, а остали део објекта конзерваторски третирају. Испред пивнице је поплочан плато велике површине, чиме је измењен однос између објекта и тла.

Приоритетне интервенције: Према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод, требало би урадити пројекат санације пукотина и презентације. Објекат није запуштен, међутим, стање и презентација би требало да буду знатно бољи. Потрбно је веома широк плато испред пивнице смањити на ширину од највише 3 м.

143. На КП 4598, при врху југозападне падине, испод самих винограда, су остаци четворроугаоне, слободностојеће пивнице. Оријентисана је југозапад–североисток, са улазом на југозападној фасади, ка улици која води ка виноградима. Четворосливни кров са дубоким стрехама био је покривен ћерамидом, али се пре неколико година због неодржавања урушио.

Зидана је веома лоше, ломљеним каменом у блатном малтеру. На појединим местима се чини да су коришћени остаци, односно делови рушевине неког старијег објекта (на споју новог и старог објекта има пукотину). Само на угловима су клесани камени блокови. Зидови нису дерсовани, или су спојнице током времена испране. На улазној, југозападној фасади, поред двокрилних дрвених врата, је и мали отвор са капком за убацавање кљука, а на североисточној су мали отвори за вентилацију.

Таванска конструкција састоји се од атула (нивелише круну зидова) у које су ужљебљене тавањаче – оријентисане југозапад–североисток, и конзолно су препуштене само над улазом 35–40 см. Рогови су били ослоњени на венчанице и конзолно препуштени преко њих 30 см, колика је била стреха на свим фасадама осим на улазној која је била знатно дубља – 75 см, због конзолног испуста тавањача. За елементе таванске и кровне конструкције који су само на делу стрехе једноставно декорисани коришћена је углавном обла грађа.

Стање: Кровна и таванска конструкција су урушене већ неколико година, а врло наглашене пукотине које се простиру од круне ка темељу југоисточног зида одају утисак нестабилног објекта коме сада због недостатка крова прети убрзано пропадање и потпуно нестајање.

Приоритетне интервенције: Потребно је рашчистити објекат, архитектонски га снимити и урадити техничку документацију на основу које може да се изда Решење о МТЗ, за израду пројекта санације и презентације. Објекат је потребно реконструисати и ревитализовати, а предвидети првобитну намену или неку другу која би требало да буде у складу са потребама комплекса и планом дозвољеним наменама.

144. На КП 4609, 4610 и 4611, на северозападу комплекса, на терену благог нагиба, налази се тројна пивница. Оријентисана је југоисток–северозапад. Са две стране тангирају је уске улице. Припада типу једноетажних, приземних, винских подрума зиданих ломљеним и притесаним каменом (биокластичним кречњаком), под чијим четвороводним кровом се налазе пивнице три корисника, у низу, једна до друге. Грађене су као братске, укупних димензија 7,70 x 20 m. Највећа је димензија 9 x 7,40 m, и од друге две подељена је каменим зидом који пролази и кроз тавански простор. Друге две су укупне површине 9,50 x 7,31 m и биле су преграђене зидом од плетера у две потпуно независне целине. Међутим, таванска и кровна конструкција рађене су јединствено. По казивању једног од власника, објекат су градили преци садашњих власника, односно његов чукундеда, што би значило да је објекат с краја XIX века.

Таванска конструкција типична је за винске подруме неготинских пивница. Сви дрвени елементи су од тесане храстове грађе. На два дрвена стуба са јастуком ослоњене су дрвене подвлаке на које се ослањају тавањаче различитих димензија. Оне су конзолно препуштене 70 см преко улазног југозападног, односно 12 см преко задњег – североисточног зида. Кровна конструкција је комбинација крова на вешалке и праве столице. Рогови су у доњој зони ослоњени на венчанице које су усечене на препуштеним тавањачама. Рогови, препуштени су у односу на венчанице око 40 см на улазној односно 70 см на задњој фасади. Четвороводни кров је благог нагиба покривен је ћерамидом.

Објекат је укопан у тле око 1,15 m, те се у вински подрум улази спуштајући се каменим монолитним степеницима. Висина зидова у ентеријеру је око 3 m, док су споља од 2,70 m до 1,90 m. Камени зидови дебљине око 60 cm зидани су притесаним кречњаком у блатном малтеру.

На главној, улазној фасади, само највеча југоисточна пивница има уз врата и два отвора са капцима за „кљук“. Ова пивница поред отвора на предњој фасади има и један накнадно отворен прозор на задњој фасади, који је служио само за осветљење и вентилацију јер има решетке.

Стање: Након пожара од 2006. Године, који је уништио све дрвене елементе и скоро две године изложености зидова деловању атмосферичности у великој мери су дестабилизовале и камене зидове, објекат је потпуно реконструисан 2008. и 2009.

Пре пожара две бочне пивнице биле су у функцији - вински подрум и пријем туриста са дегустацијом. Након реконструкције све пивнице су без константне употребе. Само су повремено у функцији окупљања породица којима припадају.

Приоритетне интервенције: С обзиром да нису у сталној употреби планира се да се овим пивницама врати основна намена, односно нека од компатибилних намена, према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод.

145. На КП 4613 и 4614, на северозападном делу комплекса, на крају бочне улице која се на самом почетку главне комуникације одваја десно ка југозападу, налазе се две једноетажне пивница наслоњене једна на другу.

Североисточна пивница зидана је притесаним и ломљеним каменом у блатном малтеру. Има лучни оквир за врата и квадратни отвор за „кљук“. Обрада каменог оквира веома је скромна са линеарном декорацијом лука, и базом лука чија профилација излази из равни зида.

Друга, југозападна пивница је, чини се зидана раније, и то из две фазе. Прва фаза је, изгледа нам, објекат чији су остаци били исте дужине, дупло мање ширине и висине око 2 м, и знатно боље зидани него каснија доградња или друга фаза. Касније је тај објекат проширен ка улици и надзидан за око 50 см. На њен североисточни зид прислоњен је објекат који је претходно описан, и он је служио као преградни. На уличној фасади виде се чела сантрача тог преградног зида. Ова пивница има правоугаони отвор за двокрилна врата, која су рађена на старински начин – са по два поља на крилу, као и код врата на другој пивници са лучним отвором. Отвор за кљук је на истој, уличној фасади.

Таванска и кровна конструкција су истовремено рађене или реконструисане, иако се обрада стреха разликује код бочних фасада. Код првог објекта постоје само примарне тавањаче и оне су препуштене преко уличне фасаде око 40 см, као и код другог. На задњој фасади тавањаче су препуштене за ширину венчанице, око 15 цм на обе пивнице. Друга пивница има и секундарне тавањаче које су препуштене преко бочне фасаде 30 см. На ивицама тавањача (без посебне обраде лежишта) постављене су венчанице на које су ослоњени рогови и који су препуштени 40 см, тако да су све стрехе, на четири стране објеката, различите дубине – 40, 55, 70 и 80 см. Кров је покривен ћерамидом.

Стање: Обе пивнице су ван функције и у веома лошем стању. Зидови имају испране спојнице, док је кровни покривач – ћерамида веома оштећена, а на делу кровних површина као и на самим гребенима недостаје. Због дерутног кровног покривача претпоставља се да су кровна и тавнска конструкција оштећене.

Приоритетне интервенције: Према решењу о МТЗ, које доноси издаје надлежни Завод, могуће је урадити пројекат рестаурације пивнице, али је потребно пре тога проверити стање конструкције.

Планирано је да и овај рестаурирани објекат буде у функцији винског подрума, или уколико то није могуће дозвољено је да му намена буде једна од компатибилних, у функцији промовисања произведених вина и производа од грождја са подручја Рајачког виногорја, као и народне радности и традиционалних производа Тимочког региона. Могућа је и намена едукативног карактера за становнике села, као и за посетиоце.

146. Пивница на КП 4625 саграђена 1871. године, је самостални, једноетажни, једноделни објекат на благо нагнутом терену, зидан каменом и дерсован кречним малтером. На уличној фасади оријентисаној ка југозападу су двокрилна врата и отвор за кљук са дрвеним капком. Објекат има двоводни кров. Улична фасада има стреху од препуштених тавањача дубине око 50 см, док је на супротној северо источној свега 30 см. На калканским зидовима стрехе су веома мале и чине их само препуштене летве. Објекат је до недавно био у функцији производње и складирања вина.

Стање: Објекат је реновиран, стављен је нови бетонски – „брамац“ цреп, врата замењена новим, а пукотине на југоисточном зиду попуњене су продужним малтером.

Приоритетне интервенције: За даље радове потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања да издају решење о МТЗ, на основу којих се може урадити свеобухватна конзервација и презентација. Након последњих интервенција потребно је обити спојнице у продужном малтеру на фасадним зидовима, и дерсовати кречним малтером и ињектирати. Потребно урадити нова врата, рустичније обрађена, а у свему према аутентичним. Кровни покривач потребно је заменити ћерамидом.

Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. Планирано је да се задржи аутентична намена винског подрума.

147. Пивница на КП 4626, на западном ободу комплекса, према натпису на плочи која је уграђена у улазну фасаду, грађена је за Станоја С. Пајића и унука Станоја, 1922. године. Једноетажна пивница, неправилне петоугаоне основе, својим источним зидом прислоњена је на суседну, нешто ниже спратне висине. Пивница је грађена од клесаног и ломљеног камена и необично дубоко је укопана у тле. На јужној, најужој, петој фасади која је паралелна са улицом, налази се засведени отвор за двокрилна врата, који фланкирају пиластри, испод чијих капитела се налазе портрети деде и унука који се помињу у натпису. Капители су спојени једноставно профилисаним венцем који се на средини ломи да би обухватио плочу са натписом.

Лук портала такође је једноставно профилисан и декорисан полукруговима у полукружном низу. Кров је четвороводан пирамидалан, са калканским зидом ка североисточном суседу. Стрехе формирају тавањаче конзолно препуштене преко лица зидова око 50 см. Кров је покривен бибер црепом. На северозападној фасади је мали лучни отвор са новим прозором и металном решетком. На западном углу препуштени су блокови камена у поље који су, претпостављамо планирани ради конструктивног повезивања са новим суседним објектом.

Стање: Објекат је реновиран – спојнице су фуговене цементним малтером, неодговарајућег састава, структуре и боје. У току реновирања сазидана је оцаклија са високим димњаком изнад северозападне кровне равни.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на скорашње интервенције сада је потребно обити спојнице, дерсовати кречним малтером, димњак демонтирати а врата заменити дрвеним рустичним, урађеним по аналогији са аутентичним.

Објекат је у функцији туризма - сала за дегустације, што може и да остане с препоруком да се подигне ниво туристичке услуге. У овом објекту могуће је организовати едукацију становништва али и посетилаца, изложбе итд. Такође је могућа и продаја сувенира оригиналних предмета народне радиности, или слично.

148. На КП 4629 налази се пивница која је према натпису на улазној фасади саграђена је 5. априла 1887. године. Налази се у западном делу комплекса, изнад главног пута, а у унутрашњости блока у којем се налази проширење са казанијом и бунаром.

Објекат је једноетажни, полуукопан, камених зидова и троводног крова покривеног ћерамидом. Правоугаоне основе, објекат је оријентисан североисток–југозапад. Изграђен је уз калкански зид југозападне пивнице која и користи њен задњи зид, који је знатно виши. Кров је због тога на три воде. Улазна фасада је на североистоку. Сусед ка југоистоку је на растојању од свега 60 см, док је супротна фасада слободна.

Зидови пивнице веома су добро зидани притесаним каменом, а само су угаони блокови клесани. При зидању коришћен је кречни малтер са жутиим мајданским песком. Спољашње лице фасадних зидова дерсовано је истом врстом малтера. Касније су фасаде поправљане продужним, док су унутрашња лица малтерисана кречним малтером.

На улазној фасади су лучни камени оквири за врата и прозор, док је на бочној мањи отвор за убацивања „кљука“. Камени оквир за врата израђен је од меког камена пешчара. Довратници су од по два камена блока. Слободни углови довратника су засечени и линеарно декорисани, са волутама на врху. Конзолни ослонци лукова сада имају безобличан облик, али претпостављамо да су били профилисани као многи на сличним порталима. Они су дубине довратника, са конзолним испустом из равни зида од око 10 см. Лук, ширине 44 см, решен је у облику архиволти – два концентрична лука.

Ниво пода пивнице је 110 см нижи од прага, и силази се преко пет степеника који су бетонирани преко камених, највероватније монолитних блокова пешчара. Спратна висина пивнице је 370 см.

На средини пивнице је дрвени стуб са јастуком, на који је ослоњена подвлака. На њу се ослањају примарне тавањаче које са секундарним тавањачама и атулама по ободу зидова чине таванску конструкцију. Примарне тавањаче су правца северозапад–југоисток и конзолно су препуштене преко зидова 40 см. Секундарне тавањаче су „учепљене“ у прву тавањачу до

североисточног зида, ужљебљене у атуле и препуштене преко улазне фасаде 50 см. Видљиви део тавањача у стрехи једноставно је декорисан. Свакој тавањачи одговара по један рог који је ослоњен на крај њеног конзолног испуста. Пивница је до недавно била у употреби.

Стање: Пивница је стабилна.

Приоритетне интервенције: С обзиром на то да је објекат у добром стању потребно је само инвестиционо одржавање, за које је такође потребно добити решења о МТЗ надлежног Завода. Потребно је заменити кровну летву, пресложити и заменити део црепа, обити малтер са унутрашњих зидова, дерсовати их и заменити доњи праг улазних врата.

Планирано је враћање пивнице у основну намену.

149. Од пивнице која се налазила у централној зони комплекса на КП 4627 остала је само денивелација у тлу, јужно пивнице бр. 150 на КП 4628. На коју се и наслањала и која има препуштене камене блокове, везаче који су везивали ова два објекта.

Стање: Од објекта је остала само денивелација терена, јер је и овај објекат као и сви био укопан.

Приоритетне интервенције: Према цртежима који су урађени 1985. или 1986. године, на основу захтева потенцијалног инвеститора, у надлежном Заводу може се урадити решење о МТЗ, односно пројекат реконструкције једноетажне пивнице.

Планирана намена је – првенствено вински подрум, међутим могуће је да буде и сала за дегустације, као и друге компатибилне намене у вези са културним и винским туризмом. Такође је могућа и продаја сувенира, оригиналних предмета народне радиности, њихових реплика и слично.

150. Пивница на КП 4628 је једноделни, једноетажни објекат зидан углавном притесаним каменом са лучним улазом на средини уличне – југоисточне фасаде, и малим правоугаоним прозором у дрвеном раму. Кров је двоводни, покривен ћерамидом, али има само западни калкански цео док на источном недостаје троугласти део између кровних равни. Стреха над улазном фасадом је око 120 см, а формирана је од препуштених тавањача око 60 см, и рогова, такође око 60 см. Стреха ка суседу који је на веома малом растојању, свега око 60 цм, је око 30 см, и то од препуштених тавањача око 10–12 см, које носе венчанице преко којих су препуштени рогови 15–20 см. Стреха овог крова незнатно је надвисила суседни кров. На североисточном зиду је мали прозор са металном решетком са високим парапетом изнад ког је забат делимично затворен поцинкованим лимом.

Камени оквир портала са лучним завршетком је једноставно декорисан, а изнад њега је уграђен блок за натпис који никада није уклесан.

Стање: Објекат је стабилан али кровне равни су неравне и ћерамида покренута.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштитуспоменика културе надлежном или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. Потребно је зазидати источни забат каменом на исти начин као и остали део источног зида, потребно је препокривање као и конзерваторски радови на целом објекта.

Објекат је сада вински подрум који се користи за прераду вина за сопствене потребе, што се планира да и остане, са могућношћу проширења капацитета.

151. Пивница на КП 4615 налази се у северном делу комплекса у првој улици која се од главне одваја ка југозападу. Лоциран уз саму улицу, објекат је једноетажни правоугаоне основе. Зидан је ломљеним каменом а само на угловима клесаним елементима. Објекат има непотпун троводни кров и покривен је бибер црепом. Отисци на калканским зидовима указују на то да се налазио између два објекта. На уличној, северозападној фасади су два камена лучна портала али неједнаких димензија и различите обраде. Објекат је подељен на два дела, већи северозападни део са лучним декоративно обрађеним порталом који је кориштен као вински подрум и веома уски, југозападни део у коме се налази бунар зидан каменним блоковима, са бетонском круном. Ова два дела су сада преграђена познијом зидом од опеке што може да говори да је оригинална преграда највероватније од плетера замењена после Првог светског рата или је можда није ни било. одељен је само део пивнице у којем се налази бунар, вероватно да би се омогућило његово самостално коришћење. На југозападном делу југоисточне фасаде је још један камени отвор за врата који је зазидан

опеком, највероватније када је зидан и преградни зид. Улога ових врата је нејасна, али је свакако у вези са слободностојећом казанијом и бунаром који се налазе иза ове пивнице. Хронологију градње ових објеката не знамо па можемо само претпоставити да је спољашњи бунар новији од оног у пивници те да је у току печења ракије коришћена вода из бунара у објекту. Вероватно је након изградње спољашњег бунара поред казаније затворен задњи улаз.

На уличној фасади, поред двоја лучних врата, од којих су само северозападна декорисана, налазе се и два лучна прозора, такође урађена од пешчара. Има се утисак да је компоновање фасаде текло прилично спонтано, више функционално него естетски. Зидане је прилично рустично, чак се може рећи и прилично нехајно, што је проузроковало и садашње стање зидова посебно задње фасаде, мада и бочни нису у много бољем стању, нарочито североисточни.

Кровна и таванска конструкција кореспондирају. Сваком пару тавањача одговара пар рогова, који се ослањају на саму ивицу препуштених тавањача. На уличној фасади тавањаче су дуже препуштене од тавањача на супротној фасади. Тавањаче су подашчане целом дужином уличне стрехе. Стреха на супротној страни је потпуно необрађена, тако да су неке тавањаче скоро обле. Таваница је урађена од притесаних облица између тавањача, преко којих је слој чок малтера.

Стање: Прилично лоше, што се односи првенствено на кровни покривач, односно кровну конструкцију која на југоисточној кровној равни делимично урушена, због чега је врло угрожен и таванска конструкција. Зидови су поред тога што су лоше зидани такође угрожени делимичним недостатком крова и потребно има је инјектирање и дерсовање. Дрвена врата обложена су лимом да би се заштитила од пропадања, па је потребно уклонити лим ако је могуће, и урадити његову репарацију.

Приоритетне интервенције: Потребно је хитно урадити пројекат санације према решењу о мерама техничке заштите које издаје надлежни Завод или Министарству културе и информисања. Неопходна је хитна замена оштећених елемената кровне и таванске конструкције и препокривање, али и презиђивање делова зидова, инјектирање и дерсовање.

Предложена намена санираног објекта је првенствено у вински подрум. Уколико не постоји таква могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом, и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од грождја са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности.

153. Пивница се налази на КП 4617, на улазном делу комплекса, у улици која се одваја од главног прилазног пута ка југозападу.

Једноетажни једноделни објекат, правоугаоне је основе са улазном фасадом ка улици. Налазио се у низу од најмање три пивнице као први и због тога је двосливног крова. Средишњи објекат је већим делом срушен, а судећи по остацима први је грађен – његова два бочна зида коришћена су за суседне објекте, те су то сада једини трагови његовог постојања. Дакле и југозападни бочни зид ове пивнице је од старијег објекта на који су подужни зидови наслоњени. Зидана је ломљеним и притесаним каменом, а једини клесани елементи су угаони квадери, делови лучног потрала и делови лучног отвора за кљук.

Лук портала је степенасто обрађен – први лук је у равни зида са скулптурално обрађеним кључним каменом – претпоставља се, портрет мушкарца. Део унутрашњег лука обрађен је геометријском декорацијом – спојеним полукружним луковима и крстовима у њиховом средишту. Прозор је од истог камена, али његов лук је израђен од једног камена са наглашеним делом где је обично кључни камен, који је овде декорисан модификованим крстом.

Таванску конструкцију чине тавањаче које премошћују краћи распон северозапад-југоисток и конзолно су препуштене преко улазне фасаде око 60 см, а преко задње око 30 см. Размак тавањача одговара и размаку рогова који се ослањају на њихов конзолни део.

Стање: Пивница је ван употребе, али је стабилна, осим кровног покривача и кровне конструкције, а поготово оних делова који су уграђени у калканске зидове, који су, такође, веома оштећени.

Приоритетне интервенције: Неопходно је хитно урадити пројекат санације и адаптације објекта према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод или Министарство културе и информисања. Потребно је ревитализовати објекат, односно вратити у функцију винског подрума или га пак отворити за туристичку понуду комплекса – дегустација, продаја вина и

производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Могућа је и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

154. На КП 4622 налазила се једна од ретких казанија. Пре неколико година на темељима старог објекта, грађеног у бондручном конструктивном систему са испуном од опеке, изграђен је нови, од опеке сличног габарита као и аутентични. Слободностојећи је, али не много удаљен од пивнице која се налази на његовој северозападној страни. Објекат је четворосливног крова покривен савременим црепом.

Стање: Објекат је стабилан али неомалтерисан.

Приоритетне интервенције: Објекат је изграђен без Решења о МТЗ, које издаје надлежни Завод, међутим поштовани су габарити некадашњег објекта и његово обликовање. С обзиром да објекат није малтерисан, препоручује се његово малтерисање блатним малтером. Објекат није доступан јавности, али претпостављамо да је у функцији казаније и да је уграђена оригинална опрема.

155. На КП 4631, у централном делу комплекса, у једној од улица која се од главне одваја на југозапад ка гробљу и виноградима, налазио се низ од три једноетажна објекта, правца североисток-југозапад. Прва, бр. 157, је разрушена, са сачуваним остацима зидова, док су друге две добро сачуване. Овде је реч о последњој, југозападној у низу. Смакнута је у односу на суседну, североисточну с којом има заједнички зид у дужини од око 2,80 m, док је са остале три стране слободна.

Правоугаоне основе, једноетажна, полуукопана, пивница је већим делом зидана каменом а троводни кров покривен је фалцованим црепом. Улазна, односно улична фасада оријентисана је ка југоистоку. На њој су широки лучни портал и два скоро симетрична лучна прозорска отвора. На бочној фасади је још један лучни прозорски отвор.

Зидови су грађени врло солидно, каменом у блатном малтеру, али су дерсовани кречним малтером са нешто крупнијим агрегатом. Довратници и допрозорници су од камена, лукови од опеке, а потпрозорници су рађени од бетона. Ослонци за лук портала су од профилисаног камена, конзолно препуштени из равни зида. На њих се ослањају лучне архиволте од опеке, степенасто упуштене у односу на лице зида. Лукови портала и прозорских отвора су зидани или само фуговани цементним малтером. Дрвена, двокрилна врата опшивена су поцинкованим лимом, док су на прозорским отворима дрвени капци. Испред овог објекта, а уз зид суседа, саграђено је полуотворено огњиште.

Стање: Пивница је у задовољавајућем стању јер се користи у својој основној намени – вински подрум за сопствене потребе.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на задовољавајуће стање пивнице, тренутно је потребно само одржавање, али је потребно заменити фалцовани цреп ћерамидом и уклонити спољашње огњиште (камин) који је саградио власник овог објекта уз суседну пивницу, на КП 4643.

156. Пивница на КП 4642 и 4643 је у низу са претходно описаном, у централном делу комплекса. Овај објекат је средишњи од три унизана, од којих је први, североисточни, разрушен само са остацима зидова. Суседна пивница на југозападу, **бр 155** је приљубљена уз њу и увучена је 2,80 m у односу на њену фронталну фасаду.

Двојна пивница је једноетажна, врло издужене основе, правца југозапад-североисток, скоро управне на невелики нагиб терена. Подела на две засебне целине урађена је каменим зидом, али само до таванске конструкције. Објекат је веома укопан у тле, тако да се у пивнице силази низ 6 камених монолитних камених степеника.

Зидана је врло солидно, каменом у кречном малтеру. На уличној фасади на угловима је уграђен камен изразито великих блокова, док је у средишњем делу врло ситан ломљени и притесани камен.

Улазна фасада је оријентисана ка улици, ка југоистоку, и, с обзиром на то да је терен у паду, водило се рачуна да буде симетрична. Има два лучна камена портала са стране и два лучна, такође, камена отвора за „кљук“ у средини.

Лучни камени портал чине довратници, ослонци лука и лук. Довратници су мало увучени у односу на лице зида са заобљеним и линијски декорисаним слободним углом. На њима су конзолно препуштени некада профилисани ослонци лука. Лучни део је формиран од две архиволте. Врата су двокрилна, дрвена, обложена лимом са декоративним елементима. Прозори имају дрвене капке.

Тавањаче су постављене по краћем распону северозапад–југоисток и препуштене су преко улазне југоисточне фасаде око 70 см, чиме чине стреху изнад улаза.

Рогови кровне конструкције ослоњени су на крајеве конзолно испуштених тавањача, рожњаче и слемењачу.

Уз југозападну фасаду власник пивнице на суседној парели саградио је полузатворено бетонско огњиште (камин) покривено бибер црепом.

Објекат се користио до пре неколико година само у једном делу као вински подрум за личне потребе, због чега је објекат и реалтивно добро сачуван.

Стање: Зидови објекта су у солидном стању, али су летве на стрехама поломљене, што је проузроковало померање кровног покривача – ћерамиде.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика или Министарству културе и информисања који би издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Потребно је уклонити накнадно изграђено спољашње огњиште. С обзиром на задовољавајуће стање пивнице, тренутно је потребна замена кровне летве и препокривање ћерамидом.

157. Остаци пивнице на КП 4640 и КП 4641 налазе се у централном делу комплекса, у близини главне улице.

По остацима се недвосмислено се закључује да је био једноетажни објекат, који је изграђен уз северозападни зид објекта бр. **156** на **КП 4642** и **4643**. Северни и јужни зид зидани ломљеним каменом у кречном малтеру, делимично су срушени. На југоисточном зиду видљив је остатак прозорског отвора који је наобично широк. Врата су, највероватније, била на југоисточној – уличној фасади, јер је то једини слободан зид, док је североисточни обрушен до нивоа тла.

Таванска и кровна конструкција не постоје, осим елемената уграђених у североисточни зид суседне пивнице.

Стање: Полусрушени објекат.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ, а на основу цртежа постојећег стања и аналогија са суседним објектима.

Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Објекат је могуће реконструисати само као приземан, ломљеним каменом и троводним кровом, са стрехом до 70 см само над југоисточном фасадом, док стрехе над североисточном и северозападном фасадом морају бити знатно мање због суседних објеката који су на веома малом одстојању. Кровни покривач требало би да буде ћерамида.

Планирани начин коришћења је првенствено вински подрум, међутим уколико то није могуће могуће је да буде компатибилна намена у функцији туризма или едукације становништва, дегустације производа неготинских пивница, али и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом, продаја сувенира, оригиналних предмета народне радиности или слично.

158. На КП 4637 је једноетажна, полуукопана пивница, која се налази са југозападне стране главног пута који води ка саборишту, а на одвајању споредног, који се одваја ка гробљу и виноградима.

Објекат је трапезоидне основе блиске квадрату са најкраћом, улазном фасадом оријентисаном ка путу, односно ка североистоку. Камених је зидова, и двоводог крова, покривеног ћерамидом. Зидови су грађени ломљеним и притесаним каменом, а на угловима клесаним блоковима, док је као везиво коришћен кречни малтер. Ниво бетонског пода пивнице је за 130 см нижи од прага. Улазна фасада је асиметрична, са вратима на јужном и лучним прозором, односно отвором за „кљук“, на северном делу. Остали фасадни

зидови су без отвора. Клесаним елементима пешчара изграђен је лучни портал чији је лук једноставно, линеарно декорисан, као и његови ослонци који су конзолно препуштена из лица зида. Таванска конструкција сачињена је од тавањача које налажу на сантраче или атуле зидова. Тавањаче премошћују дужи распон, али су по средини ослоњене на подвлаку са стубом и јастуком. Преко тавањача на средини је окагача која носи елементе примарне кровне конструкције. Тавањаче су конзолно препуштене преко улазне фасаде око 50 цм, а задње око 20 см. На крајевима тавањаче су венчанице преко којих су препуштени рогови, на улазу 35 см а на задњој фасади око 25 см. Кров је скоро прекривен, при чему је замењена летва.

Стање: Пивница је у добром стању јер је одржавана, иако није у функцији.

Приоритетне интервенције: С обзиром на задовољавајуће стање пивнице, тренутно је потребно само одржавање и ревитализација. Планирано је објекту вратити првобитну намену – вински порум, или уколико то није могуће су и компатибилне намене, отворити га за туристичку понуду комплекса – дегустације, продаја вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона. Препоручује се и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

За све планиране радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би издају решење о МТЗ.

160. На КП 4634 налази се пивница која је по казивању власника саграђен 1900. године. Објекат се налази у централном делу комплекса недалеко од главног пута. Некада је био окружен са три стране пивницама и само се са предње могло прићи воловским колима. Данас су бочне пивнице потпуно порушене, док су од задње –југоисточне остали само урушени зидови.

То је једноделни, приземни, слободно стојећи објекат правоугаоне основе. Камених је зидова и четвороводног крова покривеног бибер црепом. Укопан је у тле око 120 см, а укупне је висине зидова око 360 см. Лучни портал је на ужој северозападној фасади где се налази и лучни отвор за „кљук“, док је на североисточној мали отвор за вентилацију.

Зидан је врло солидно притесаним и ломљеним каменом са клесаним угаоним блоковима. Као везиво коришћен је блатни малтер, док су кречним малтером само спојнице дерсоване. Дебљина зидова је око 45–50 см. Камени оквир за врата чине довратници, ослонци за лук и лук. Довратници су зидани од по неколико клесаних блокова. Ослонци за лук степенасто су пофилисани и 13 см конзолно препуштени у односу на лице зида. Лучни део чине две архиволте. Камени и дрвени довратници су са обе стране накнадно обрађени односно отвор проширен, ради уношења широких бачви(ардова) за вино.

Таванску конструкцију поред атула чине примарне тавањаче које премошћују краћи распон и секундарне које су на атулама краћих зидова. Тавањаче су конзолно препуштене 40 см, а само на улазној фасади 60 см. Примарне тавањаче се на средини ослањају на подвлаку чији су крајеви узидани у краће зидове, а на средини је ослоњена на стуб са јастуком и каменом базом. Рогови су ослоњени на слемењачу, рожњачу и тавањаче. Сваком рогу одговара по једна тавањача. Ова конструкција је карактеристична јер нема венчанице.

Стање: Пивница је у добром конструктивном стању, али је влажна у доњој зони зидова. Користи се у својој основној намени, али само за сопствене потребе.

Приоритетне интервенције: Потребно је редовно одржавање објекта и контрола кровног покривача. Уколико постоји могућност вински подрум отворити посетиоцима комплекса и уврстити га у туристичку понуду – дегустације вина и производа од грожђа.

За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ.

162. Пивнице на КП 4619, 4620, 4621 налазе се поред главног, прилазног пута на југозападној падини комплекса. Једноетажни веома простран објекат грађен је као две пивнице са заједнички преградним зидом, зидана каменом са веома високим кровом дубоких стреха.

Прво је саграђена југоисточна, једноделна, полуукопана, врло дугачка пивница, управна на пут. Она има два улаза, један је на ужој уличној фасади и има правоугаони дрвени оквир за двокрилна врата, док је други улаз са једнокрилним вратима на дужој страни поред које је само пешачка стаза. На уличној фасади је и квадратни отвор са дрвеним капком за „кљук“.

Објекат је укопан свега 60 см, што је неубичајено плитко за овај комплекс. Кров је био четвороводан са дугачким слемомом правца југозапад-североисток.

Дозиђивањем двојне пивнице приближно истог габарита уз северозападни зид, кров је преправљен у пирамидални четвороводни и покривен ћерамидом. Дограђени објекат има два улаза на дужем зиду који је оријентисан ка северозападу односно споредном путу. Код обе пивнице греде таванске конструкције постављене су по краћем распону југоисток-северозапад, али су по средини подухваћене подвлаком са стубом само у новијем објекту, док је у старијем то урађено накнадно само испод неколико тавањача. Поред примарних тавањача које су конзолно препуштене изван равни зидова, постоје и секундарне тавањаче које су на идентичан начин препуштене и чине стреху исте дубине.

У функцији је до скоро била само пивница на **КП 4619** и она је у добром стању, док су остале ван употребе и препуштене пропадању. Кров је над једном четвртином, **КП 4620**, потпуно урушен, док је над **КП 4621** врло оштећен али ипак већим делом спречава пропадање како кровне и таванске конструкције, тако и зидова. У делу објекта који је откривен и зидови су се делимично обрушили, тако да ће код њиховог санирања бити потребна озбиљна интервенција.

Стање: Веома лоше, са урушеним кровним равнима изнад северне пивнице, врло оштећеним изнад југоисточне половине и урушеним делом североисточног зида.

Приоритетне интервенције: Према решењу о МТЗ које издаје надлежни Завод или Министарство културе и информисања, потребно је урадити пројекат санације и реконструкције и што хитније приступити радовима, јер се може очекивати потпуно урушавање незаштићеног дела објекта, што ће довести и до оштећења дела који је сада у добром стању. Препоручена функција је вински подрум али и остале примерене функције које су у вези са винским или културним туризмом које ће промовисати комплекс винарство и виноградарство.

163. Пивница на КП 4606 и 4607 је самостални, једноетажни, двојни објекат. Налази се у северном делу комплекса у бочној улици која се на почетку главне одваја ка југозападу. Улазна фасада окренута је ка југоистоку и паралелна је улици. Објекат је управан на пад терена. Зидан је ломљеним и притесаним каменом, осим портала и угаоних квадера који су од клесаних блокова. На северном углу задње фасаде су испуштени блокови који су били планирани као везачи за евентуалну каснију градњу новог објекта.

Улична фасада има само два лучна портала, и то су једини отвори на објекту. Кров је двоводан и био је покривен ћерамидом, али је пре неколико година замењена са две врсте савременог црепа са наглашеним спојем на средини. Стрехе чине само конзолно препуштене тавањаче, на улазној фасади она је нешто дубља, око 50 см, док је на задњој због близине суседног објекта свега 20 см.

Стање: Објекат је стабилан и оба дела су у функцији. Првом је недавно враћена основна намена, док је други већ дужи период повремено у угоститељској функцији.

Део објекта на КП 4607 је фугован цементним малтером а уз његов јужни угао, на улици, на КП4612 пре неколико година саграђено је полузатворено ложиште које својим обликом подсећа на хлебне пећи. Уз југозападну фасаду урађен је веома грубо, широки тротоар а уз њега и темељни зидови највероватније за некакву надстрешницу.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ.

Неопходно је препокрити објекат једнообразним покривачем-ћерамидом. Уклонити новоизграђено затворено огњиште (пећ), темељне зидове за надстрешницу а тротоар нивелисати према уличном застору.

164. Пивница на КП 4608 новији је једноделни објекат са тремом испред улаза, велике спратне висине. Зидан је већим комадима тесаног камена, са АБ гредом изнад улазних врата и калканом зидом између објекта и трема, у којем се налази улаз у поткровље. Стубови трема зидани су опеком, а простор између њих је накнадно зазидан блок опеком. Дрвена улазна врата имају правоугаони дрвени оквир. Отвор за кљук који се такође налази на улазној фасади обзидан је опеком, и има дрвени оквир и дрвени капак. Рогови веома мало прелазе зидове пивнице и чине мале стрехе. Кров је покривен фалцованим црепом.

Стање: Објекат је у употреби и у добром је стању, али кровни покривач на неким деловима је оштећен.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ. Контролисати кровни покривач и кровну и таванску конструкцију. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

165. Пивница се налази на КП 4593, у северозападном делу комплекса. Саграђена је на пространој ливади као слободностојећи објекат.

Правоугаоне је основе четвороводног крова. Улазном фасадом оријентисана је ка североистоку. Зидана је веома добро ломљеним и притесаним каменом, као и клесаним угаоним блоковима углавном од локалног камена – шкољкара. Елементи лучног портала и прозора на улазној фасади такође су клесани од локалног камена који мештани зову „мекушан“. За зидање и дерсовање употребљен је кречни малтер са крупнијим агрегатом. Камени портал је израђен из неколико блокова који су на чеоном углу засечени и линеарно декорисани, са волутама на врху. Са његове десне стране је такође лучни оквир прозора од камена.

На југоисточној фасади је правоугаони отвор за убацивање „кљука“ – мањи је од једнокрилних врата, али и знатно већи од уобичајних отвора за кљук који су обично величине прозора.

Под пивнице је нижи 135 см од нивоа прага и силази се низ шест, врло „истрошених“ монолитних камених степеника. Спратна висина објекта је 310 см. Унутрашњи зидови били су малтерисани, али је на неким местима услед влаге малтер отпао и до 2,5 м.

Таванску конструкцију чине, поред сантрача или атула на зидовима, примарне тавањаче оријентисане по краћем распону, североисток–југозапад, конзолно препуштене 50 см преко зидова – што формира стреху. На средини су ослоњене на средишњу подвлаку која је крајевима уграђена у зидове, али без средишњег стуба, како је уобичајено. Секундарне тавањаче су кратке, ослоњене су на примарне тавањаче и зидове – односно сантраче. И оне су конзолно препуштене преко бочних зидова и такође формирају стреху исте дубине као и на подужним зидовима.

Кров је четвороводан и покривен бибер црепом. Свакој тавањачи одговара један рог који се ослања на крај конзолног испуста. За све дрвене елементе овог објекта коришћена је храстова грађа.

Стање: Пивница је стабилна, са кровним покривачем који је покренут, а на неким местима и недостаје. Није у функцији.

Приоритетне интервенције: Неопходно је препокривање истом врстом кровног покривача као и редовно одржавање објекта. За све интервенције на објекту потребно је прибавити решење о МТЗ, које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања.

Планирана је његова конзервација и рестаурација а након тога ревитализација – првенствено у вински подрум. Уколико не постоји та могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса са новом, компатибилном наменом и уврстити га у туристичку понуду – дегустације вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радности и традиционалних производа Тимочког региона. Могућа је и намена едукативног карактера за становнике села и посетиоце.

166. Пивница на КП 4660, налази се у централном делу комплекса са десне стране главне улице која води од села ка саборишту.

Објекат су 1890. године саградили Илија Милојковић и његов син Алекса, што се види са натписа уклесаног у камену плочу уграђену на источној, уличној фасади. Пивница је двоетажна, зидана ломљеним и клесаним каменом. У сутерен се улази кроз широк портал са лучним завршетком урађен од клесаног камена. Дрвена врата обложена су лимом. Поред врата на уличној фасади налазе се још два мала отвора, један у каменом оквиру вероватно за кљук има дрвени капак, док је други испод њега са металним решеткама служио за вентилацију.

На уличној фасади се налази и прозор спрата у правоугаоном дрвеном раму. Улазна врата за другу етажу налазе се на супротној, западној фасади. До њих сада нема степеница, али је могуће да им се прилазило мердевинама. На овом зиду је и још један прозор са решеткама, као и на источној фасади.

Греде таванске конструкције конзолно су препуштене преко источне фасаде око 100 см, и 60 см преко западне. Рогови двоводног крова ослањају се на крајеве тавањаче. На калкану

северне фасаде је отвор за проветравање тавана у облику обрнуте кључаонице уклесан у камену. Кров је покривен ћерамидом.

Стање: Објекат се дуго није користио али је био у веома добром стању, колико је то било могуће закључити гледано споља. Објекат је скоро прекривен и припрема се његова конзервација, адаптација и ревитализација.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарствоу културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на то да објекат дуго није био у функцији и да се налази уз главну комуникацију, препорука је добије јавну намену, а спрат може да прими и повремено становање највишег стандарда – ексклузивни туризам.

167. Двоетажна пивница на КП 4659 и КП 4658 налази се у низу са претходно описаним објектом уз главну улицу комплекса. Не можемо са сигурношћу да тврдимо да је планирана као двојна на шта указују по двоја врата у приземљу и спрату. У приземљу, правоугаоног дрвеног оквира на источној, и лучног на јужној фасади, а на спрату лучни камени оквир за врата на јужној и лучни оквир од опеке на источној фасади. Чини се да је су у том смислу вршене и накнадне интервенције, на шта указује опека којом је формиран лучни отвор врата на јужој фасади и отвор прозора спрата, као и лучни отвор врата спрата на источној фасади. Објекат је, свакако, био у једном периоду подељен на две независне целине али су преграде уклоњене за потребе данашњег власника. Данас је прва етажа јединствен вински подрум, док спрат није у функцији али није подељен на две целине. На источној фасади је отвор са лучним завршетком од опеке испод којег се налазе кратке дрвене греде које су највероватније биле конструктивни елемент подеста на које су се ослањале образне греде степеништа.

На јужном зиду улаз на спрат је преко каменог степеништа, а сам отвор формирали су камени довратници и лук од опеке. Врата су на спрату оригинална дрвена, док су у приземљу опшивена лимом. Спрат има и прозор са металном решетком и мали прозор са дрвеним капком у приземљу.

Објекат је највећим делом зидан каменом, клесаним на угловима и ломљеним у осталом делу, док је само у делу врата и прозора спрата у накнадним интервенцијама употребљена опека. Таванска конструкција није симетрична, на источној страни тавањаче су препуштене 80 см, док су на западној страни скоро у равни спољног лица зида. Секундарне тавањаче на јужној страни препуштене су свега 30–40 см. Слично је и са роговима кровне конструкције. Највише су препуштени на источној око 60 см, на западној 50 см и око 40 см на јужној страни. Објекат је покривен ћерамидом.

Стање: Објекат је стабилан, вински подрум је у интензивној функцији активног виноградара и винара, али се спрат не користи. На јужном зиду су уочљиве пукотине и испране спојнице на делу зида изнад врата на источној фасади. На западној фасади су такође испране спојнице на месту где се спајају објекти, због прокишњавања услед денивелације у кровним равнима.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарствоу културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада. Неопходни су конзерваторски радови, али и једновремено прекривање са суседним објектом, на **КП 4660**, ћерамидом, да би се избегле слабости споја различитих нивоа суседних кровних равни.

С обзиром на то да је горња етажа ван сталне функције, могуће је ревитализовати је у туристичке сврхе – ексклузивни апартман или дневни пријем гостију – дегустације или слично, у оквиру компатибилних намена.

168. Пивница на КП 4656 и 4657 је двојни, правоугаони, двоетажни објекат са четворосливним кровом. Налази се у блоку који је формиран између две главне улице насеља, које су настале рачвањем прилазне улице из села Рајца и треће, која их спаја. Једна улица води ка духовном центру села – саборишту – које је формирано око Записа, старог дуда и Сабора, а друга ка виноградима и гробљу.

Пивница се налази на југозападу блока, поред друге улице и паралелна јој је. Иза овог објекта, на 1,0 м–1,30 м налази се низ пивница који је оријентисан ка североистоку, односно

првој улици. Бочно од њега су слободни простори којима се прилази винским подрумима чији су улази на бочним фасадама.

Објекат је оријентисан северисток–југозапад, на великој денивелацији, тако да је североисточни подрумски део скоро целом својом висином укопан па главну улазну фасаду представља лице горњег нивоа. Та фасада, оријентисана ка северозападу, осно је симетрична. На други ниво улази се са три камена степеника кроз широка двокрилна дрвена врата. Тај ниво је био стамбени, једноделни, док је сада свака половина подељена на две просторије – једну улазну, више у функцији оставе, док је друга углавном савременије уређена за повремену пријем гостију.

На ужој југозападној, односно североисточној фасади су поред улаза у вински подрум и два отвора са капцима, и на спрату још по један прозор.

Међуспратна дрвена конструкција састоји се од подвлаке која на средини има ослонац – стуб са јастуком и греду на одстојању од око 1,00 m. Примарна таванска конструкција је, како је то и уобичајено, по краћем распону, а тавањаче су препуштене највише преко улазне фасаде. Секундарна конструкција постоји само на североисточном делу. Југоисточни је реконструисан, па је вероватно тај део конструкције избачен као компликован и непотребан (пивница се иначе не користи, па власник нема потребу за дубоким стрехама које су код ових објеката врло функционалне). На конзолно препуштене тавањаче ослањају се венчанице које носе, такође конзолно препуштене рокове. Осим улазне стрехе све остале су дубине око 25 cm- 40 cm. Четвороводни кров покривен је бибер црепом.

Стање: Објекат није у својој аутентичној функцији али је у веома добром стању јер се одржава. Претпостављамо да је кровни покривач трошан и да му треба претресање или замена у што хитнијем року.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

С обзиром на то да објекат није у аутентичној функцији, подруми могу да добију и компатибилну, јавну намену, као и спрат, који може да прими повремено становање највишег стандарда – ексклузивни туризам.

169. Две пивнице у низу на КП 4652 је 170. на КП 4651 налазе се у непосредном суседству претходно описаних објеката, а на троугластом простору између три улице. Иза њих су била још два објекта чији је највећи део срушен с акојим су формирали блок. Подаци на терену говоре да је старији објекат југозападна пивница на КП 4651. Оба објекта су приземна, оријентисана ка улици, ка северозападу.

169. Објекат на КП 4652 је врло скроман, правоугаоне основе и двоводног крова. Зидан је много лошије него суседни **бр.170**, ломљеним каменом, у блатном малтеру. Поред скромних двокрилних дрвених врата на уличној фасади налази се само мали, правоугаони отвор са капком.

Таванска и кровна конструкција су као на суседном објекту, али како је кров двоводни има само примарну таванску конструкцију и свакој таваници одговара пар рогова. Тавањаче препуштене преко северозападног фасадног зида (ка улици) формирају стреху ширине око 1,00 m, док на југоисточној фасади, због некадашњег суседа, стреха не постоји. Објекат је покривен ћерамидом.

Стање: Пивница се не користи, запуштена је, трошног кровног покривача, али нема већих оштећења.

Приоритетне интервенције: За све интервенције неопходно је да надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања издају решење о мерама техничке заштите, на основу које се може урадити пројекат конзервације и презентације. С обзиром на то да објекат није у функцији сматрамо да би их требало ревитализовати, односно вратити им првобитну намену – вински подрум. Уколико не постоји таква могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, примереном наменом, и уврстити га у туристичку понуду.

170. Старија пивница, има петострану основу. Пета страна формирана је засецањем угла који је између две улице да би воловска запрега лакше скретала из једне улице у другу. На

тој петој, угаоној страни, формиран је портал од камених тесаника и опеке. Као и сви вински подруми и овај је укопан у тле, па се у њега спушта с неколико степеника.

Сви зидови зидани су ломљеним и притесаним каменом, осим дела калканског зида, који затвара поткровље, зиданог опеком, и делова отвора за врата и угаоника који су од клесаних блокова. Једини лучни прозор такође је засведен опеком.

Таванска конструкција је дрвена, са примарним и секундарним тавањачама. Примарне, правца југоисток–северозапад, препуштене су око 1 м, али само преко југозападног фасадног зида, док је на истоку био сусед, те нема стрехе. Секундарне тавањаче уграђене су да би формирале стрехе на бочној и закошеној фасади, и оне су већим делом под правим углом у односу на примарне. Свакој примарној тавањачи одговара пар рогова, а свакој секундарној по један рог јер су рогови ослоњени на крајеве тавањача. Четворосливни кров, са калканским зидом ка суседној пивници, покривен је бибер црепом.

Стање: Пивница се не користи, запуштена је, али још је стабилна.

Приоритетне интервенције: За све интервенције неопходно је да надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издају решење о МТЗ, на основу чега се може урадити пројекат конзервације и презентације. С обзиром на то да објекат није у функцији планирана је ревитализација, односно враћање првобитне намене – вински подрум. Уколико не постоји таква могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, компатибилном, наменом, и уврстити га у туристичку понуду.

172. Пивница на КП 4649 налази се у центру насеља, на једном од најпрометнијих раскршћа које постепено прелази у функцију сеоског трга.

Објекат је изграђен као двоетажни, слободностојећи на благо нагнутом терену Тангирају га две врло фреквентне улице, док је трећа – пролаз, првенствено у њеној функцији, јер се из ње убацује „кљук“ кроз отвор на западној фасади. Од најближих суседних пивница дели је поменути пролаз ширине свега 1,70 м.

Објекат је петоугаоне основе која је формирана засецањем једног угла неправилне четвороугаоне основе, да би се запрежним колима могло прићи западном отвору за „кљук“. Овакво засецање квадратних основа често је код објеката на раскршћима и кривинама улица. Зидови пивнице су грађени притесаним и ломљеним каменом у кречном малтеру, а само су портали рађени од клесаних елемената.

Главни улаз – декоративно обрађени лучни портал, оријентисан је ка истоку кроз који се спушта у вински подрум преко неколико степеника. Њега фланкирају уски пиластри на којима су профилисани капители спојени венцем исте профилације. Изнад лука је камена плоча за натпис који није уклесан.

Поред портала је један прозор са капком, док је други на северној фасади. По потреби преко њих се осветљава и вентилира вински подрум.

На другу, стамбену етажу пење се врло уским дрвеним степеништем, прислоњеним уз јужни фасадни зид. Врата друге етаже су у каменом лучно засведеном оквиру али без декорације, знатно скромнијем од улаза у вински подрум. На спрату је као и у приземљу био јединствен простор, али је накнадно преграђен зидом од гипс-плоча на две просторије. У првом делу саграђена је оцаклија са једноставним димњаком од опеке. Друга просторија опремљена је за пријем гостију. На стамбеном нивоу, поред врата на јужној, на источној фасади су два прозора нешто већих димензија од оних у приземљу, док се отвор за „кљук“ налази у нивоу међуспратне конструкције на западној фасади.

Међуспратна, таванска и кровна конструкција су од храстове грађе. Греде међуспратне конструкције су правца исток–запад и ослоњене су на подвлаку која је на средини ослоњена на стуб са јастуком.

Таванска конструкција је супротног правца, али су тавањаче конзолно препуштене преко лица зида за око 40 см. Оне носе венчанице на које се у доњој зони ослањају густо постављени рогови који су у односу на венчаницу препуштени, тако да је укупна стреха дубине око 1,00 м. Кров је због неправилне петоугаоне основе објекта петоводан, благог нагиба, и покривен ћерамидом.

Стање: Пивница је у врло добром стању јер се радовно одржава. Осим поделе на спрату и изградње оцаклије објекат је задржао свој аутентичан изглед и просторну организацију. Примарна функција винског подрума је задржана у мањем обиму јер домаћин који је још активни виноградар производе од грожђа највећим делом чува у пивници која се налази у склопу дворишта у селу Рајцу.

Приоритетне интервенције: За све интервенције неопходно је да надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања издају решење о МТЗ, на основу чега се може урадити пројекат конзервације и презентације. Максимално активирати функцију винског подрума, и унапредити презентацију оба нивоа овог објекта које би требало увести у туристичку понуду.

173, 174, 175. Пивнице на КП 4646, 4647 и 4648, налазе се на раскршћу путева који воде ка гробљу на југу и ка виноградима на истоку. То је врло интересантна групација објеката неправилне основе, који су ослоњени један на други. Фазност градње може да се претпостави само по висини стрехе, односно по подвлачењу кровова.

173. Јужни објекат на КП 4646 је двоетажни и шестоугаоне основе. У приземље се улази са засеченог југоисточног угла. Приземље је аутентично имало и прозорски отвор са решеткама на источној фасади и врло мали отвор, вероватно за „кљук“, на југозападној уличној фасади поред степеништа за спрат али накнадно је отворен и још један отвор у западном зиду.

Улаз на спрат је врло декоративно обрађен. Камени оквир је лучни, од само два асиметрична сегмента који су положени на профилисаним конзолним ослонцима. Лук је уоквирен правоугаоним оквиром који тангира лук са три стране. Вертикални део оквира је једноставан, а на њему су профилисани капители и венац. Испуна између лука и оквира зидана је притесаним каменом. И ова пивница је зидана, осим портала спрата, притесаним и ломљеним каменом. Иако је шестоугаоне основе објекат је имао петоводни кров. На југоисточној улазној фасади где је основа засечена, кров је био формиран као да постоји угао, тако да на том месту стреха достиже скоро 200 см. На осталим деловима стреха је била дубока око 70–80 см, тавањаче препуштене око 30 см, а преко венчаница, рогови су препуштени 30–40 см, док је кров покривен ћерамидом. Судаћи по висини кровова и могућности њиховог формирања, овај објекат је најстарији од три која су у групацији. Објекат био стабилан 2008.г. али са видљивим оштећењима таванице спрата.

На пивници су 2009.г. изведени радови који су умногоме изменили њено изворно стање. Објекат је надзидан за око 30 см и формирано стамбено поткровље због чега је измењена геометрија крова - некада петоводни кров замењен је троводним са северозападним калканским зидом са два вентилациона отвора у поткровљу неприличне декорације иза којих су скривени прозори. На североисточној кровној равни је кровна прозорска баца. У потпуности је промењена аутентична таванска и кровна храстова конструкција новом елементима који су конзолно избачени у поље знатно више него на оригиналном крову. Изменом таванске и кровне конструкције над северозападним зидом урађен је калкан са препуштеним југозападном и североисточном кровним равнима чиме је угрожен суседни објекат на КП 4644. Елементи кровне и таванске конструкције су декорисани на начин који одудара од традиције овог краја. На засеченом углу објекта где се налази улаз у вински подрум на непримерен начин обрађен је не само портал већ и цео угао највећим делом вештачким каменом и декорацијом која није карактеристичан не само за пивнице него и за традиционално народно градитељство региона. Највећи део елемената фасада су измењени и предекорисани. Озидан је и веома наглашен и димњак. Урађени су тротоари од облутака са антропоморфним, зооморфним и флоралним мотивима а у потпуном несагласју са традицијом неготинског градитељства.

Стање: Објекат је стабилан али је претворен у стамбени- типа викенд куће, што је непримерена намена за овај комплекс.

Приоритетне интервенције: Према МТЗ, које издаје надлежни завод или Министарство културе и информисање, неопходно је урадити пројекат преобликовања. Пројекат урадити према цртежима и фотографијама стања затеченог пре радова а односе се првенствено на реконструкцију петоводног крова и редизајнирања фасада при чему је неопходно урадити детаљну анализу делова објекта који су предекорисани и предложити аутентичне моделе обраде и декорисања. Такође планирана је да се првој етажи врати функција винског подрума или нека друга намена која ће бити у функцији развоја туризма комплекса.

174. Североисточни објекат на КП 4647, је двоетажни петоугаоне основе у чије приземље се улази са засеченом источног угла, док се на спрат вероватно улазило степеницама које су се налазиле на североисточној, уличној фасади, где су до 2008.г. биле видљиве само греде које су, претпоставља се, носиле подест степеништа. Греде су исечене, а степенице

уклоњене, највероватније када су воловска кола замењена тракторима са приколицама који су знатно шири па је степениште постало сметња у комуникацији. У периоду када није било фиксираног степеништа власник је користио мердевине (литре). Горња врата немају споља кључаоницу, тако да је могуће да се на горњи ниво пело и мердевинама изнутра, јер и сада постоји мали отвор кроз који се може проћи.

Објекат је грађен ломљеним и притесаним каменом, осим улазне фасаде која је делимично зидана и клесаним блоковима, који су оформили углове и портал. Зидови су дерсовани кречним малтером. Камени, широки лучни улаз у приземље декоративно је обрађен једноставном профилацијом. Приземље поред отвора за кљук у дрвеном правоугаоном раму, на уличној фасади има и вентилациони отвор скоро на нивоу тла који је једва видљив – као прорез у камену. На истој фасади на спрату су и једноделна врата и прозор, формирану у дрвеним рамовима у равни фасаде.

Од таванске и кровне конструкције на фасади су видљиве само тавањаче, врло скромно декорисане, које су препуштене преко лица зида за око 1,00 m.

Објекат је прислоњен уз старију, јужну пивницу, и користи њен северни зид. У приземљу је уз тај суседни зид постављена греда подухваћена на средини стубом са јастуком. Ова греда носи са јужне стране греде међуспратне конструкције правца север–југ.

Таванску конструкцију поред сантрача на круни зидова, носи греда удаљена око 1 m. Она је, осим крајњих ослонаца на зидовима, ослоњена и на два стуба које носе греде међуспратне конструкције. Тавањаче су правца север–југ, а по средини је греда на коју су ослоњена два стуба кровне конструкције који носе слемењачу која је својим западним крајем уграђена у камени забатни зид.

Објекат је у функцији-прва етажа је вински подрум док другу повремено користи породица. Пре неколико година реконструисано је спољашње степениште без услова надлежног завода или министарства културе и информисања.

Стање: Објекат споља делује сасвим очувано, али тек након уласка у вински подрум може се сагледати његово право стање и проблеме које има. Лоше решена кровна конструкција овог и суседног објекта довела је до сливања воде у унутрашњост ове пивнице и на део заједничког зида. Последица тога су иструлеле греде међуспратне конструкције и делимично оштећена подвлага која их носи, као и под.

Приоритетне интервенције: Потребно је, према решењу о МТЗ, које издаје надлежни Завод или Министарство културе и информисања, урадити пројекат који би решио проблем одвода воде са кровних равни два спојена објекта, који сада угрожава оба објекта (између је сада олук). Потребна је и конзервација или замена иструлелих тавањача јер се може десити обрушавање како међуспратне, тако и таванске и кровне конструкције, које су повезане.

Планирано је интезивирање производње вина у подрумском делу а због делимичне неприступачности спратном делу предлаже се намена са ограниченим бројем посетилаца, или чак само за личну употребу.

175. Трећи, северозападни објекат на КП 4648 је најкасније изграђен у овој групацији. Он је приземни, изнутра четвороугаоне неправилне основе а споља петоугаони-засеченог северног угла. Широки лучни портал на североисточној фасади израђен је од приклесаног камена - вертикални део а лучни од опеке. Део изнад портала је обрађен цементним малтером, што би могло да укаже и на неке озбиљније интервенције на улазном делу објекта. Поред улазног отвора, пивница има још два скоро квадратна отвора за кљук на северној фасади

Објекат има стрехе дубине око 70 cm, кровни покривач је био ћерамида, али је замењена новим савременим црепом, чиме је објекат заштићен од пропадања али се при томе нарушила његова аутентичност.

Пивница није у функцији.

Стање: Објекат је стабилан али је потребно радити на његовој рестаурацији и презентацији.

Приоритетне интервенције: За све интервенције на објекту потребно је да надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања издају решење о МТЗ на основу чега се може урадити пројекат конзервације и презентације. С обзиром на то да објекат није у функцији, приоритет би био да се ревитализује. Планирано је да се врати првобитна намена – вински подрум. Уколико не постоји таква могућност било би потребно отворити га за посетиоце комплекса новом, компатибилном наменом и уврстити га у туристичку понуду – дегустације и продаја вина и производа од грожђа са подручја Рајачког виногорја, као и народне радиности и традиционалних производа Тимочког региона.

176. Пивница на КП 4644, је слободностојећа двоетажна пивница четвороугаоне неправилне основе на благо нагнутом терену, четвороводног крова покривеног ћерамидом. Објекат је грађен ломљеним и клесаним каменом. Сутеренска етажа је једноделна са двокрилним вратима на североисточној фасади. Друга етажа има два улаза, један је на југоисточној, уличној фасади, и до њега се долази преко 6 монолитних камених степеника. Улаз је са лучним завршетком, једноставно декорисан. Врата су аутентична, двокрилна са первазима. Други прилаз је на југозападном зиду са аутентичним, правоугаоним двокрилним вратима у дрвеном раму која су у равни зида. Прилази му се преко три бетонска степеника. Западни и јужни углови објекта су и зарубљени и при врху прелазе у прав угао са четвртином калоте, декоративно обрађене у каменом угаоном блоку.

Дубина стрехе је око 100 см и чине је конзолно препуштене тавањаче преко свих зидова, око 30 см, осим на источној где је препуст 50 см, и рогови такође 30–40 см, осим на истоку где су препуштени 60 см, а да би што више био наткривен улаз у вински подрум.

Стање: Врло добро одржаван објекат, али због продужене стрехе суседне пивнице над улазом у сутерен саграђен је трем што му нарушава аутентичност. Недавно је стара и трошна ћерамида замењена новим црепом.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Намена прве етаже је вински подрум, у којем је производња за овдашње прилике интензивна, продаја флашираног вина и дегустација. На другом нивоу објекта би било пожељно да тај део буде доступан широј публици, у смислу дегустације вина уз хладну традиционалну закуску или слично.

177. Пивница на КП 4722 и 4723 је веома мала приземна пивница. Налази се у централној зони комплекса у низу са још једном пивницом, од које постоје само остаци зидова. Улазном фасадом оријентисана је ка северу. Зидови су највећим делом од ломљеног каменом, а на угловима од клесаних блокова. Делови око отвора за кљук су президани опеком. Дводводни кров, благог нагиба, покривен је ћерамидом. Објекат није у функцији.

Стање: Објекат је у веома лошем стању, зидови су нагнути, а кровна конструкција као и кровни покривач трошни и покренути.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада .

178. На КП 4724 у централној зони комплекса налазе се остаци пивнице веома малог хоризонталног габарита. Остаци зидова, некада веома укопаног објекта, очувани су највећим делом до нивоа терена. Остаци зидова могу указати само на то да је објекат зидан ломљеним каменом.

Стање: стање остатака аутентичног објекта можда је и консолидовано покушајем реконструкције, али је свакако уништен велики део података који би били драгоцени за његову реконструкцију.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објекат мора да се чува у аутентичном хоризонталном габариту, и аутентичне материјализације зидова - ломљени камен, међутим објекат би требало да се реконструише према аналогји са суседним аутентичним објектима, а да при томе не угрожава најближе суседе на које се наслања.

189. На КП 4902, у источном делу комплекса, усамљен и окружен зеленилом, налази се једноетажни објекат издужене петоугаоне основе правца југозапад – североисток. Зидан је ломљеним каменом, док су на угловима већи комади притесаног камена. Терен на којем се налази пивница је у благом паду од запада ка истоку. Улаз је са југоисточне стране, а врата су двокрилна, дрвена. Лево од врата је отвор за кљук димензија око 50 x 60 см, а у североисточном зиду је још један мањи отвор димензија око 40 x 40 см. Кровна конструкција

је дрвена, храстова, а кров је четвороводни, покривен ћерамидом. Стрехе су веома дубоке. на СИ и ЈЗ страни око 100 см, а на СЗ и ЈИ страни око 80 см.

Стање: Кровне равни су неравне, стрехе, са свих страна, у великој мери оштећене, док је покривач растрешен. Зидови делују стабилно, без пукотина, али су спојнице између камена делимично испране. У доњој зони зидова, на неким местима дошло је до испадања каменних блокова.

Приоритетне интервенције: За све радове на објекту потребно је обратити се надлежном заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који би требало да издају решење о МТЗ. Објект мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада.

Препорука је да се пивница користи као вински подрум, али је могуће да буде и опремљена за дегустације, као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом.

Остаци или трагови објекта бр. 179 на КП 4719; бр. 180 на КП 4891; бр.181 на КП 4907 и 4906; 182бр. на Кп 4904; бр.183 на Кп 4735;бр. 184 на КП 4566;бр. 185 на кп 4661; бр.186 на КП 4870; бр.187 на Кп 4653; бр.188 на КП 4650, указују само на места где су некада постојале пивнице. На већини ових парцела нема никаквих остатака некадашњег објекта, а да је ту у прошлости постојао закључује се само по великој денивелацији у односу на околни терен или његовим траговима на зиду суседне пивнице. На другом делу ових парцела сачувани су само минимални остаци темељних зидова, углавном од ломљеног камена.

Приоритетне интервенције: За све радове на парцелама који су наведене потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарству културе и информисања који издају решење о МТЗ а на основу студије коју је потребно урадити на захтев инвеститора за сваки горе наведени објект с обзиром на специфичност локације и густине изграђености.

Габарит објекта ће се одредити на основу катастарских парцела, односно грађевинских и регулационих линија и студије а ради спречавања угрожавања како постојећих објекта тако и оних који се на овим парцелама планирају.

Планирано је да објекти буду изграђени од камена исте врсте од кога су грађене све остале пивнице, исте обраде - ломљени камен и клесани камен за квадере на угловима лучних портала и отвора за кљук, односно отвора за вентилацију као и за израду кровних венаца. Међуспратна, таванска и кровна конструкција треба да буду од квалитетне храстове грађе обрађене по узору на аутентичне елементе на објектима у суседству. Уколико се за објекте предвиђа стреха, она мора да буде урађена по једном од заступљених типова у комплексу. Кровни покривач мора да буде квалитетна ћерамида.

Пројекти реконструкција свих објекта морају бити урађени према аналогји са суседним, аутентичним пивницама које имају сличну диспозицију у простору.

ОРЕШАЧКЕ ПИВНИЦЕ

Северозападно од данашњих пивница, на простору удаљеном око 400 м, налазило се некада више пивница, које су данас скоро потпуно порушене и обрасле растињем. Ове пивнице се због густог растиња и стања у којем се налазе једва примећују, а остаци многих нису ни идентификовани. Потребно је цео простор са северне стране Орашачког потока истражити и идентификовати и снимити остатке свих објекта-пивница. Могућа је реконструкција ових објекта на основу пројекта који ће бити урађени према МТЗ које издаје надлежни Завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања. Објекти морају да се чувају у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада уколико су на терену сачувани подаци о њима или на основу аналогја са објектима у комплексу.

Пивница 190 на КП 3817, 3818 и 3819 је тројни једноетажни објект, правоугаоне основе, који се пружа у правцу југоисток–северозапад. Зидан је ломљеним каменом различитих димензија у кречном малтеру, а на угловима су тесаници већих димензија. Улазна фасада је оријентисана ка југозападу. Између пивница **А** и **Б** био је преградни зид од плетера, а између пивница **Б** и **В** је преградни масивни камени зид. Под пивница нижи је око 50 см од коте улаза. Тавањаче су конзолно препуштене преко зидова око 50 см, док се рогови завршавају

на крају тавањача. Објекат је подигнут на благо нагнутом терену који пада од севера ка југу. Кров над пивницама био је четвороводни, покривен ћерамидом.

Пивница 190 А на КП 3819, севрозападни део, је правоугаоне основе са улазом оријентисаним према југу, док је у северном зиду зазидани отвор за кљук. Двокрилна врата су била у правоугаоном дрвеном раму, са средњим стубом, али су сада без крила.

Пивница 190 Б на КП 3818 је средишња, правоугаоне основе са улазом оријентисаним према југузападу, док је у североисточном зиду отвор за кљук са дрвеним капком. Двокрилна врата су била у правоугаоном дрвеном раму, са средњим стубом, крила сада недостају.

Унутрашње зидне површине пивнице малтерисане су кречним малтером.

Стање: Ова два дела објекта су у лошем стању. Кровна конструкција и покривач су у већој мери урушени. Зидови су оштећени дејством атмосферичкиј. Преградни зид према пивници **А** је порушен, док је малтер са осталих зидова у већој мери отпао.

Пивница 190 В на КП 3817 је југоисточни део тројног објекта. Квадратне је основе са улазом оријентисаним према југузападу, док је у североисточном зиду отвор за кљук са дрвеним капком. Двокрилна врата су архитравна, дрвена, са средњим стубом. Кровна конструкција је дрвена, а кров је троводни покривен ћерамидом и бибер црепом. Тавањаче су препуштене преко зидова за око 50 см, док се рогови завршавају на крају тавањача. Тавањаче и рогови су при крајевима једноставно обрађени. Стреха је подашчана преко тавањача. Испред улаза у пивницу стреха је препуштена око 100 см и придржана уз помоћ три косника. Зидана је ломљеним каменом, а на угловима су већи тесаници. На левој страни источног зида уочава се пукотина која се пружа целом висином. Спојнице су дерсоване кречним малтером.

Стање: Пивница у солиднијем стању у односу на претходне две. Кровна конструкција није разрушена и делује стабилно.

Приоритетне интервенције: За све радове на овим деловима објекта потребно је обратити се надлежном Заводу за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања који би требало да издају решење о мерама техничке заштите за цео објекат на три катастарске парцеле. Објекат 190 (А,Б и В) мора да се чува у аутентичном габариту, аутентичне материјализације и обраде фасада, а да се радови на његовој рестаурацији изводе једновремено.

Планирана је ревитализација пивница, тако што би јој се вратила првобитна намена винског подрума, али је могуће да буде и опремљена за дегустације као и друге функције у вези са културним, односно винским туризмом

6. БИЛАНСИ УРБАНИСТИЧКИХ ПАРАМЕТАРА

НАМЕНА	постојећи обј.	обновљени	нови обј.	укупно
ПИВНИЦЕ- вински подрум произв. и склад.вина	7963	3085	1053	12101
МЕШОВИТА - вински подрум,	4396	776		5139
УГОСТИТЕЉСТВО	840			840
КАЗАНИЈЕ	178		32	210
укупно	13344	3861	1085	18290

Табела 2- Табеларни приказ планираних капацитета БРГП осталих намена – оријентационо m²

В) СМЕРНИЦЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

(графички прилог бр. 5 „План грађевинских парцела са смерницама за спровођење“ Р 1:1000)

Овај план представља основ за издавање локацијских услова, за израду урбанистичког пројекта, и основ за формирање грађевинских парцела јавне намене у складу са Законом о

планирању и изградњи („Службени гласник РС“ бр. 72/09, 81/09, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14 и 145/14).

За све интервенције на објектима овог комплекса потребно израдити пројекте на основу решења о мерама техничке заштите које издаје надлежни завод за заштиту споменика културе или Министарство културе и информисања. Неопходно је да сви пројекти буду урађени у предузећима која имају лиценцу П090А1, односно лиценцу за израду пројеката за културна добра од изузетног значаја. Пројекат подлеже издавању решења о сагласности надлежног завода за заштиту споменика културе или Министарства културе и информисања. Због значаја овог комплекса и због досадашњег негативног искуства потребно је да надлежна институција за заштиту прати реализацију пројеката на терену кроз конзерваторски надзор.

1. ЛОКАЦИЈЕ КОЈЕ СЕ РАЗРАЂУЈУ УРБАНИСТИЧКИМ ПРОЈЕКТОМ

Све локације за обавезну разраду Урбанистичким пројектом су означене у графичком прилогу бр. 5. "План грађевинских парцела са смерницама за спровођење". Урбанистичким пројектом се не могу мењати намена и други услови дефинисани планом.

Локације које се обавезно разрађују урбанистичким пројектом су:

1. Гробље, грађевинска парцела ГР
2. Зона видиковца и обезбеђења падине, грађевинска парцела ВД.
3. Зона Трга, Записа и Сабора, део грађевинских парцела КП1 и КП2.
4. Грађевинска парцела Информативног центра ИЦ.
5. Грађевинска парцела јавне шуме ШЈ1.
6. Грађевинска парцела јавне шуме ШЈ2.
7. Грађевинска парцела јавне шуме ШЈ3, за потребе дефинисања услова за изградњу уређаја за пречишћавање отпадних вода.

Урбанистичким пројектом се не могу мењати планиране намене, капацитети и садржаји, као ни услови изградње дефинисани овим планом.

2. ЛОКАЦИЈЕ ЗА КОЈЕ ЈЕ ПОТРЕБНА ИЗРАДА СТУДИЈЕ

Локације за обавезну израду Студије, пре разраде Урбанистичким пројектом, су означене у графичком прилогу бр. 5. "План грађевинских парцела са смерницама за спровођење".

Локације за које је обавезна израда студије су:

1. Гробље, грађевинска парцела ГР.
Потребна је израда Студије од стране надлежне службе заштите, којом ће се детаљно евидентирати постојећи надгробни споменици, са конзерваторским пројектом и свим неопходним истраживањима старих надгробних обележја и начина њихове конзервације, имајући у виду и резултате геомеханичких испитивања тла.
2. Зона видиковца и обезбеђења падине, грађевинска парцела ВД. Потребна је израда Студије којом ће се, на основу резултата и препорука геомеханичких испитивања тла, дефинисати идејно решење обезбеђења падине и партерног уређења видиковца.

3. ЛОКАЦИЈЕ ЗА КОЈЕ СЕ ПРЕПОРУЧУЈЕ РАЗРАДА КОНКУРСОМ (АРХИТЕКТОНСКО-УРБАНИСТИЧКИМ И ПЕЈЗАЖНИМ)

Све локације за које се препоручује разрада архитектонско урбанистичким или пејзажним конкурсом су означене у графичком прилогу бр. 5. "План грађевинских парцела са смерницама за спровођење".

Конкурс није обавезан, а по својој природи је јавни, отворени, идејни и спроводи се пре издавања грађевинске дозволе, односно израде урбанистичког пројекта.

Конкурс се расписује на основу одлуке надлежног органа јединице локалне самоуправе на чијем подручју се налази локација. Конкурс може заједнички расписати и више расписивача. Конкурсни задатак треба да буде у складу са планом дефинисаним условима за предметну локацију.

Напомена: У случају неслагања бројева катастарских и грађевинских парцела из текстуалног и графичког дела важе бројеви катастарских и грађевинских парцела из графичког прилога бр. 4 „План грађевинских парцела са смерницама за спровођење“ Р 1:...

Саставни део овог Плана су и:

II ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

1. ПОСТОЈЕЋА НАМЕНА ПОВРШИНА	P1:1000
2. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ВРЕДНОСТИ –ИНТЕРВЕНЦИЈЕ	P1:1000
3. ПЛАНИРАНА НАМЕНА ПОВРШИНА	P1:1000
4. РЕГУЛАЦИОНО - НИВЕЛАЦИОНИ ПЛАН	P1:1000
5. ПЛАН ГРАЂЕВИНСКИХ ПАРЦЕЛА СА СМЕРНИЦАМА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ	P1:1000
6. ВОДОВОДНА И КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	P 1:1000
7. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	P1:1000
8. СИНХРОН ПЛАН	P1:1000
9. ПЕЈЗАЖНО УРЕЂЕЊЕ	P1:1000

III ДОКУМЕНТАЦИЈА ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

ДОКУМЕНТАЦИЈА ПЛАНА ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ:

1. Регистрација предузећа
2. Лиценца одговорног урбанисте
3. Одлука о приступању изради Плана
4. Извештај о извршеној стручној контроли
5. Извештај о Јавном увиду
6. Решење о не приступању Стратешкој процени утицаја на животну средину
7. Услови и мишљења ЈКП и других учесника у изради Плана
8. Идејна решења
9. Каталогзи

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ:

* 00. Катастарско-топографски план	P 1:2500
* 000. Катастарско-топографски план	P 1:500
** 4а, 4б РЕГУЛАЦИОНО - НИВЕЛАЦИОНИ ПЛАН	P 1:500
** 5а, 5б ПЛАН ГРАЂЕВИНСКИХ ПАРЦЕЛА СА СМЕРНИЦАМА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ	P1:500
** 6а, 6б ВОДОВОДНА И КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	P 1:500
** 7а, 7б ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ	P 1:500
** 8а, 8б СИНХРОН ПЛАН	P 1:500
** 9а, 9б ПЕЈЗАЖНО УРЕЂЕЊЕ	P 1:500

*Напомена: Графички прилог 000. Дат и у дигиталном облику.

**Напомена: Графички прилози плана дати у већој рамери ради лакшег спровођења.

Овај План детаљне регулације ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу“.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ НЕГОТИН
број: